

**Eduskuntavaaliehdokkaat ”Homo Viatoreina” matkalla politiikassa
Vuoden 1999 eduskuntavaalit etnografisella tutkimusotteella tarkasteltuna**

Leena Treuthardt

**Valtio-opin lisensiaatintutkimus
Kevät 2000
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto**

SISÄLLYS

Prologi

1	Avauskertomus	1
1.1	Matkalla Jämsän seutukunnassa ajassa ja merkityksissä	1
1.2	Jämsän seutukunta	4
1.3	Tehdas	5
1.4	Naisen asema tehdasyhdyskunnassa.....	7
1.5	Maaseutu	9
1.6	Teollistunut maaseutu versus kaupunki ja politikoinnin ethos.....	12
2	Tutkimuskysymys	17
2.1	Vaalit ja politiikka paikallistasolta tarkasteltuna.....	17
2.2	Konventionaalinen tapa tuottaa osallistumistutkimusta.....	18
2.3	Tämä tutkimus etnografisen tutkimusotteen kokeiluna ja konventionaalisen osallistumistutkimuksen kritiikkinä	19
3	Etnografinen tutkimusote	27
3.1	Etnografia vaihtoehtoisena tapana tutkia	27
3.2	Minäkö tieteen ja epätieteen välissä?	32
3.3	Politiikan retoriikasta	34
3.4	Politiikan antropologien muuttuneet tavat tarkastella politiikkaa ja valtaa ..	37
3.5	Aineisto ja sen tulkinta	39
3.6	Tutkimuksen kulku	43
4	Vaalien merkityksiä	48
4.1	Vaalit ymmärrettynä poliittisena osallistumisena	48
4.2	Vaalit ymmärrettynä poliittisina rituaaleina tai niiden mahdollistajana.....	50
4.3	Vaalit ymmärrettynä seurusteluna.....	54

5	Vaalit tulkittuna siirtymäriittien mahdollistajana	57
5.1	Eriasteisia poliitikkoja	57
5.2	Eriasteisten poliitikkojen kujanjuoksu	66
5.3	Raskaana?	67
5.4	Kosintariitti	71
5.5	Eduskuntavaaliehdokkaaksi asettumisen motiiveista	73
5.6	(Karne)vaalit?	80
6	Vaalit tulkittuna poliittisena osallistumisena	92
6.1	Naisten ja miesten välinen tasa-arvo	92
6.2	Politiikan paikallistumisen näkökulma: Helsinki vs. Jämsän seutukunta	96
6.3	Raha demokratian pidäkkeenä	103
7	Vaalit tulkittuna seurusteluna	105
7.1	Vaalikamppailu vastavuoroisuuteen ja vastikkeelliseen vaihtoon pyrkivänä seurusteluna	105
7.2	Mikä oli seurustelun sisältö ja muoto eduskuntavaalikampanjassa?	110
7.3	Miksi seurustelun sisältönä oli arki ja ihminen, ja miten seurustelussa tapahtui rajankäyntiä yksityisen ja julkisen välillä?	114
7.4	Houkutuslintuhypoteesi	118
7.5	Ensiaskleen ethos	122
8	Lopuksi	124
8.1	Vaalien merkityksellistymisestä paikallistasolla	124
8.2	Siirtymiä	124
8.3	Panokset/odotukset politiikasta	127
8.4	Seurustelu suhtautumistapana todellisuuteen	132
8.5	Homo Viatoren kotiinpaluu	134
8.6	Tutkimusnäkökulmat tulkinnan työkaluina	136
8.7	Etnografinen prosessi	137
	Kirjallisuus	139

PROLOGI

Etnografinen kirjoittaminen on prosessi, jonka pitäisi tuottaa keskustelua, joka auttaa ymmärtämään tätä maailmaa, jossa elämme. Etnografia on tietynlaista genreä edustava teksti, jonka tuottamisessa päämääränä on ylittää ajan ja kulttuurien välisiä raja-aitoja (Pálsson 1993, 1).

Etnografioita ovat kirjoittaneet perinteisesti antropologit. Etnografioiden kirjoittaminen ei kuitenkaan ole pelkästään antropologien työtä tai etuoikeus. Niitä tuottavat hyvin moninaisten tieteen koulukuntien edustajat, erilaisia tieteen paradigmoja ja tutkimusmenetelmiä soveltavat tutkijat. Tämä tarkoittaa myös sitä, että etnografisen keskustelun kohteet ovat rajattomat. Antropologia on etnografian alkukoti siinä, että se on kenties ainoa tieteenala, jolla se ei riko tieteenalansa arkikielen käyttöä. Muilla tieteenaloilla etnografia on enemmän tai vähemmän muukalainen oman tieteenalansa puhumossa (Keränen 1996, 116-119). Genretyyppinä etnografia ei ole myöskään tavallisimmin valittuja politologian alalla.

Etnografian kirjoittaminen politologian tutkimusalalla tarkoittaa erilaisen tekstin tuottamista. Tämä tarkoittaa myös vapautumista uudenlaisten menetelmien kokeiluun, uudenlaisten perspektiivien ja tutkimuskohteiden valintaan.

Etnografioiden tulisi olla moraalisia keskusteluita, joissa etnografi toimii kerrottujen tosielämän kokemusten tulkkina. Etnografi ei ole todellisuuden tai totuuden peili. Etnografian tehtävänä on kirjoittaa oma tulkintansa elämäkertojen, runojen, elokuvien, sanomalehtien ja ihmisten kertomista todellisuutta koskevista versioista. Etnografian työkenttänä on kohdata elävät, tuntevat ihmiset, mutta myös erilaisia esittäviä tekstejä ja kuvia. (Denzin 1997, xiv-xvii).

Paolo Uccellon (c. 1455 - 1460) maalauksessa (St George and the Dragon) on nainen, lohikäärme ja ritari. Maalauksessa ritari lävistää miekalla lohikäärmeen, jota nainen on taluttamassa. Nainen

on hänelle ominaisessa roolissa, elävän olennon rinnalla tai tästä huolta pitävänä. Mies on taistelija ja ritari, joka hallitsee tekniikan ja voimankäytön. Nainen on esitetty passiivisena ja mies aktiivisena. Naisen taustalla kuvassa näyttäisi ole-



van kotiluola. Miehen taustalla aurinko, taivas, koko universumi. Miehen tehtävänä kuvan mukaan näyttäisi olevan suojella heikompiaan. Mies kantaa vallan symboleja, haarniskaa, miekkaa ja ratsastaa vallan symbolilla, hevosella. Nainen on kuvattu heikompana. Hänellä ei ole vallan symboleita. Voiko tunnetta, sanoja kuvatakaan vallan symbolein?

Miksi mies tappaa lohikäärmeen, vaikka nainen on sen jo kesyttänyt ja saanut kulkemaan rinnallaan? Talutushihnan pitäminen ei näyttäisi vaativan voimaa. Lohikäärme näyttäisi pysyttelevän naisen vierellä vapaaehtoisesti.

Oliko lohikäärme etnografia, josta olikin tullut hyvä naistutkimuksen liittolainen ja kumppani? Oliko valtaapitävien tieteen paradigmojen näytettävä valtansa naistutkimukselle ja tappaa lohikäärme? Mutta kenellä tässä tilanteessa oli todellista voimaa? Keillä oli valtaa, minkälaista valta oli luonteeltaan, ja suhteessa keihin tai mihin sitä oli? Onko etnografia kotipesästään antropologian luota lähteneenä uhanalainen laji, jota muut tieteenalat uhkaavat?

Ei kukaan halua oikeasti tappaa lohikäärmettä, eihän?

1. AVAUSKERTOMUS

1.1. Matkalla Jämsän seutukunnassa ajassa ja merkityksissä

Perinteisesti etnografiat ovat olleet matkakuvauksia, jotka alkavat seikkaperäisillä kuvauksilla tutkijan saapumisesta kentälle. Kentälle saapumista kuvaavat avauskertomukset ovat samalla usein se osa tutkimusraporttia, jota ei, kuten Leena Eräsaari on todennut, ”ole tarvinnut tappaa tieteellä”. Avauskertomuksissa tutkijan läsnäolo on sallittua, niissä tutkijan on lupa tuoda esiin itsensä subjektiivisena kokijana ja näkijänä. (Eräsaari 1995).

Matkakertomuksien kirjallinen tyylilaji institutionalisoitui keskiajalla halusta kokea erilaista ja ylittää rajoja. Keskiaikainen maailmankuva piti sisällään Homo Viator -tyypin, (mies)henkilön, joka pyhiinvaeltajana, sivistyneenä eurooppalaisena matkustaa laivallaan, valtansa symbolilla kaukaisiin maihin omasta seikkailunhalustaan, mutta myös pelastaakseen sielunsa. Palatessaan matkaltaan ”luonnosta”, hän kertoo ihmeellisiä tarinoita alastomista naisista, ihmissyöjistä, epänormaaleista, kummallisista olioista ja vaarallisista tapahtumista. Välimatka herrasmiehen ja villin välillä ei olisi voinut olla enää pitempi. Se joka erotti ”heidät” ”meistä” oli rajalinja ”kulttuurin” ja ”luonnon” välillä (Pálsson 1993, 6).

Perinteisesti avauskertomuksissa tutkija kuvaa saapumistaan kentälle erilaisissa rooleissa: sankarina, konnana, tiedemies-valloittajana tai haaksirikkoisena. (Eräsaari 1995, 57-62). Oli tutkijan rooli mikä tahansa, yleensä etnografioissa tutkija on kuitenkin vähintään tietoinen siitä, että hän saapuu uuteen kulttuuriin tutkijana. Tämän lisäksi hän on yleensä tietoinen myös muista mahdollisista tulevista rooleistaan esimerkiksi siirtomaavirkailijana tai lähetyssaarnaajana.

Kun muutin Jämsänkoskelle vuonna 1993, en tiennyt, mikä roolini tulisi olemaan suhteessa ympäristööni. Olin tullut epämääräiseksi ajaksi paikkakunnalle viettämään äitiyslomaa mieheni luokse, joka oli muuttanut tänne työn perässä. Saavuin uuteen kulttuuriin tietämättömänä siitä, että kuusi vuotta ”kentälle” saapumiseni jälkeen hyödyntäisin eri rooleissa näkemääni ja kokemaani tutkijana.

Jämsän seutukunta on konteksti, joka minulla on ollut etuoikeus nähdä tutkimusongelmani kannalta ”tutkimusmatkaajana” ja ulkopuolisen silmin. Jämsän seutukunnan erityispiirteet poliittisen toiminnan ja politikoinnin areenana ovat tulleet arkikokemuksen kautta tutuiksi, ja niillä on relevanssia juuri tämän tutkimuksen kannalta. Ne eroavaisuudet, jotka alueella ovat havaittavissa verrattuna juuri pääkaupunkiseutuun, ansaitsevat tulla kuvatuiksi. Kuvaan Jämsän seutukunnan menneisyyttä paikallishistoriankirjoituksiin perustuen. Kuvatessani seutukunnan nykypäivää ja poliittista kulttuuria haluan pidättää oikeuden koko tämän luvun ajan saada kertoa asiat subjektiiviseen kokemukseen ja intuition, ei niinkään tieteellisesti verifioitaviin tosiasioihin perustuen, sellaisina kuin ne itse olen nähnyt. (Mt., 82-84).

Uudelle paikkakunnalle muuttaminen vaatii aina arkielämän rakentamisen uusilla rakennuspuilla. Kuten ei yleensääkään, ei se minullekaan ollut helppoa eikä se tapahtunut nopeasti, mutta ei sen sitä tarvinnut ollakaan. Se oli opettavainen prosessi, joka avasi uusia perspektiivejä myös tähän tutkimukseen. Omien kokemusten jälkeen ymmärtää paremmin myös tutkimuskohteitaan. Ilman matkaani Jämsänkoskelle tämä tarina olisi jäänyt kirjoittamatta.

Kuvaukseni Jämsänkoskesta ja Jämsän seutukunnasta on subjektiivinen ja ekspressiivinen. Siihen on vaikuttanut ajankohta, jona paikkaseudulle olen tullut, elämäntilanteet ja ihmiset joita olen kohdannut, arkipäivä jota olen elänyt, menneisyys lapsuuden perheeseen asti. Tani on todennut, että paikka on aina henkilökohtainen. Tanin mukaan paikka syntyy, kun se täytetään tunteilla, muistoilla, kun siihen liittyy merkityksiä. Fyysinen sijainti on toissijaista; tärkeämpää on, minne tuntee kuuluvansa ja mikä on suhde omaan ympäristöönsä. (Mt., 211).

Humanistisen maantieteen keskeinen kysymys on, ”mitä paikat ovat elettyinä sijainteina, sisäistyneenä kuulumisena johonkin paikkaan tai - kuten voi myös sattua pakottavana haluna tai vastentahtoisena pakkona olla jossain muualla kuin missä on?” (Karjalainen 1997, 230).

Omassa kotikaupungissani Helsingissä kaupunginosilla, kaduilla, rakennuksilla on minulle omat merkityksensä. Merkitykset ovat syntyneet eletyistä ja koetuista hetkistä.

Todellisuus muotoutuu muistissamme. Tietyt tilat ja paikat välittävät mielikuvia. Ne tuovat muistiin tunteita, fyysisiä tuntemuksia, hajuja, makuja ja ääniä. Näissä muistoissa yhdistyvät ainutlaatuinen, yleinen ja kollektiivinen. Elokuvat, kirjallisuus, omat elämäkokemukset lapsuudessa ja aikuisuudessa kietoutuvat yhteen tietynlaiseksi todellisuudeksi. (Tani 1997, 226; Karjalainen 1997, 238-241).

Muuttaessani Jämsänkoskelle sen enempää Jämsänkoskeen kuin koko seutukuntaankaan ei liittynyt menneen ajan muistikuvia, ei elettyä henkilökohtaista kokemusta, eikä myöskään toisten luomia mielikuvia. Koska en ollut paikkakunnalle muuttamisen hetkellä työelämässä, ja koska paikallinen ihmissuhdeverkostoni vielä kesäkuussa 1993 rajoittui mieheni esimieheen, kukkakauppiaseen ja terveyskeskuksen terveydenhoitajaan, olin tabularasa -tilanteessa.

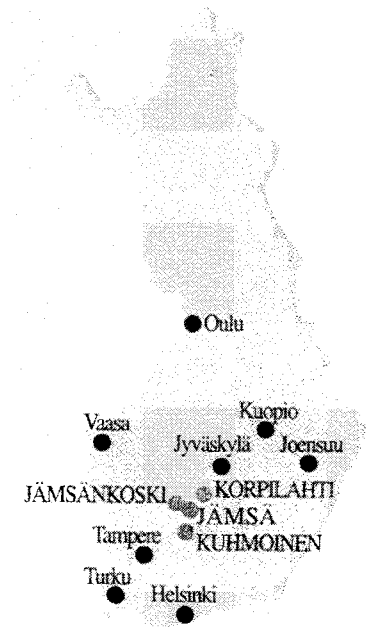
Tartuin paikkakunnan fyysiseen olemukseen saadakseni vihjeitä siitä, minne olin muuttanut. Istuin Jämsänkosken keskustassa sijaitsevalla Koskikeskisen rantalaiturilla kesäkuussa 1993. Palasin samalle laiturille istumaan kesäkuussa 1999. Ulkoisesti mikään ei ollut oleellisesti muuttunut noiden vuosien aikana, mutta nyt näin paljon enemmän ja kauemmas.

Olin istunut kuusi vuotta sitten paperitehtaan, kirkkorakennuksen, kaupungintalon keskiössä ja tietämättäni katsellut Jämsänkosken perustuksiin. Pankit, postit ja ruokakaupat ovat kaikkialla Suomessa suhteellisen samankaltaisia. Kauppaketjut myyvät samanlaisia tavaroita kautta Suomen. Pankit ja posti tarjoavat kaikkialla samoja palveluita. Vain tapa kohdella vieraita ja tuttuja asiakkaita on maantieteeseen sidottu. Mielikuvat edellä mainituista päivittäistavarakaupoista ym. palveluiden tuottajista eivät olleet muuttuneet kovinkaan paljon vuosien aikana. Sen sijaan tehdasrakennukset, kirkko ja kaupungintalo olivat saaneet sielun, henkilökohtaisen merkityksen sen yleisen kautta, jonka olin oppinut tuntemaan sekä niiden tiettyjen ihmisten ja tapahtumien kautta, joita olin Jämsänkoskella oloni aikana kohdannut. Rakennukset eivät olleet enää vain tiettyjä tyyliisuuntia edustavia ja tiettyä tarkoitusta varten rakennettuja rakennuksia. Tania lainatakseni, saatoin todeta rakentaneeni muistojeni kautta itselleni tietyn kertomuksen Jämsän seutukunnasta ja Jämsänkoskesta ”narratiivisen kaupungin”, jonka merkitys koostui valikoiduista muistoista” ja ihmisistä (Tani 1997, 212).

1.2. Jämsän seutukunta

Jämsän seutukunta on noin 30.000 asukkaan pientalousoalue eteläisessä Keski-Suomessa. Seutukuntaan kuuluvat Jämsän ja Jämsänkosken kaupungit sekä Korpilahden ja Kuhmoisten kunnat. Jämsässä on noin 13.000 asukasta, Jämsänkoskella noin 8.000 asukasta. Korpilahti on noin 5.000 asukkaan ja Kuhmoinen noin 3.000 asukkaan kunta. (Kuntafakta, Tilastokeskus: väkiluku 1.1.1999).

Jämsässä ja Jämsänkoskella pääelinkeino on paperiteollisuus. Jämsässä teollisuuden palveluksessa työskenteli vuoden 1996 lopussa noin 35% ja Jämsänkoskella noin 44% työllisestä työvoimasta. Maa- ja metsätalous tarjosi toimeentulon Jämsässä noin 6%:lle ja Jämsänkoskella noin 4%:lle työllisestä työvoimasta. Korpilahti ja Kuhmoinen ovat saaneet perinteisesti elantonsa maa- ja metsätaloudesta. Vuoden 1995 lopussa Kuhmoisissa alkutuotannossa työskenteli noin 22% ja Korpilahdella noin 18% työllisestä työvoimasta. (Kuntafakta, Tilastokeskus: elinkeinorakenne 31.12.1996).



Korpilahti ja Kuhmoinen kamppailevat väestön ikääntymistä sekä työikäisen väestön ja maatalouden työpaikkojen vähenemistä vastaan. Perinteisiä maatalouselinkeinoja korvaamaan on pyritty kehittämään uutta maaseudun pienyritys- ja pienteollisuustoimintaa.

Jämsä elää Kaipolanniemellä tuotettavasta paperista, palveluiden tuottamisesta ja talvimatkailusta. Jämsässä kuten Jämsänkoskellakin paperiteollisuuden alihankintatoiminta on myös tärkeä työllistäjä. Jämsänkoskella paperiteollisuuden rinnalle on kasvanut biotekniikkateollisuutta. Jämsänkoskea pyritään myös tuotteistamaan ja markkinoimaan koulutuskeskittymänä ammatillisen koulutuskeskuksensa ansiosta.

Käsittelen tutkimuksessani Jämsän seutukuntaa toisaalta kokonaisuutena, johon kuuluu neljä elinkeinorakenteeltaan ja kulttuurisilta erityispiirteiltään erilaista kuntaa, ja toisaalta osana Keski-Suomen vaalipiiriä.

Jämsä, Jämsänkoski, Korpilahti ja Kuhmoinen on saatettu kuulumaan yhteen mm. paikallisen elinkeinoelämän edistämiseksi perustetun seutukunnallisen kehitysyhtiön kautta. Miellän Jämsän seutukunnan kokonaisuutena, koska työskentelen kyseisessä yhtiössä yritysneuvojana ja toimenkuvaani kuuluu nähdä paikalliset kehittämistarpeet ja -pyrkimykset lintuperspektiivistä kokonaisuutena. Sen sijaan syntyperäiselle jämsäläiselle, kuhmoislaiselle, jämsänkoskelaiselle tai korpilahtelaiselle kunnat saattavat näyttäytyä hyvinkin toisiinsa kuulumattomina.

1.3. Tehdas

Yhtyneet Paperitehtaat Oy:n, vuodesta 1996 alkaen UPM-Kymmene Oyj:n tehdas on peruspilari, jolle Jämsänkosken elinkeinoelämä ja elämäntapa perustuvat. Myös Jämsän Kaipolassa UPM-Kymmenen paperitehdas on 1950-luvun alkupuolelta lähtien ollut hyvin merkittävä työllistäjä, ylpeyden ja taloudellisen hyvinvoinnin lähde, mutta se ei ole ollut siinä määrin paikallista kulttuuria leimaava ja ihmisten elämäntapaa määrittävä tekijä kuin Jämsänkoskella Jämsänkosken tehdas.

Vaikka elämä Jämsänkoskella on kansainvälistynyt, elinkeinorakenne monipuolistunut, ihmisten elinolot, elintavat ja harrastukset samankaltaistuneet muuhun Suomeen verrattuna, on silti paikkakunnalle ominainen tehtaan varjossa kehittynyt paikalliskulttuuri olemassa ja määrittää osaltaan yhä ihmisten elämäntapaa.

Paperiteollisuus on miehinen ala, jolla erityisesti työrytmi ja väestön sosiaalinen koostumus ovat erikoislaatuista. Vuorotyö määrittää tänäkin päivänä varsin suuren joukon ihmisiä ja heidän perheittensä ajankäyttöä. Juuso Waldenin perintönä Jämsänkoskella on vireää ja monipuolista urheiluseuratoimintaa, jossa perinteiset miehiset lajit, jalkapallo kesäisin ja jääkiekko talvisin pakottavat äidit ja puoliset elämään miestensä vuorotyölistojen lisäksi myös miestensä ja poikiensa harjoitus- ja turnausaikataulujen ehdoilla. Jämsänkoskella elää eräänlainen Suomessa erikoislaatuinen työläisaristokratia.

Myös olemassa on se tehtaan johdosta ja ylimmistä virkailijoista koostuva menneen ajan kapea kerma, jonka elämäntapaa leimaa muusta paikallisväestöstä poikkeava kansainvälinen ja varsin elitistinen tyyli.

Yhtyneet Paperitehtaat Oy:n historiassa toista maailmansotaa edeltäviä vuosikymmeniä kutsutaan ”kenraalin ajaksi” yhtiön silloisen johtajan Rudolf Waldenin mukaan. Kenraali Waldenin ihanteena oli kehittää tehdasyhtiöstä tasapainoinen ja toimiva tehdaskokonaisuus, jossa ”jokainen työntekijä tuntisi viihtyvänsä”. Waldenin mukaan yhtiön tuli tukea tehdasyhdyskuntia ja huolehtia omalta osaltaan niiden asukkaiden hyvinvoinnista.

Rudolf Walden: ”... lasten iloiset kisat, nuorten urheilu, kauniiden kotien kohoaminen tehtaiden liepeillä, ne ovat olleet elämäni suurimpia ilonaiheita. Elämänmyönteinen, isänmaallinen tehdasyhdyskunta, se on se suuri ihanne, jota minä minulle suoduin voimin olen pyrkinyt toteuttamaan”. (Nordberg 1998, 347).

Jämsänkosken tehdasyhteisö edusti Rudolf Waldenin ja hänen seuraajansa Juuso Waldenin aikana tyypillistä patriarkaalista tehdasperhetaloutta. Rudolf Walden ja hänen poikansa Juuso, joka toimi Yhtyneet Paperitehtaat Oy:n toimitusjohtajana 1940 - 1969 olivat valistuneita itsevaltiaita. Kuten Nordberg on todennut, he käsittivät yhtiön asiat laajasti. Niiden piiriin kuuluivat niin tehdaspaikkakuntien kehittäminen julkisen ja kunnallisen sosiaali-, terveys- ja opetus- ja kulttuuritoimen rinnalla, valtakunnan politiikka, kansainväliset talouskysymykset kuin yksityiset yhtyneläisetkin. (Mt., 455).

Yhtiö piti isällisesti huolta henkilökunnastaan. Juuso Walden tunsu suurimmaksi osaksi henkilökuntansa ja heidän perheensä. Walden osoitti tietävänsä, mikä oli tehtaan työntekijöiden ja heidän perheittensä kannalta parasta. Kuten Nordberg on todennut, toimitusjohtajana Juuso Walden ajatteli epäilemättä ensi sijassa yhtiön parasta, ja sen vahvimpana tukena hän näki tyytyväisen henkilökunnan. (Mt., 455-457).

Saarisen mukaan tällaisella konsensushakuisella, sosiaalisia epäkohtia poistavalla toiminnalla on pyritty tehtaan johdon ja työväestön välisten konfliktien ennaltaehkäisyyn (Saarinen 1994, 32).

Juuso Walden näki tehtäväkseen toteuttaa isänsä ihanteita käytännössä. Yhtyneiden sosiaalitoiminnasta kehittyi totaalinen järjestelmä, joka varsin aukottomasti kattoi yhtyneläisen elämän kehdestä hautaan. Vain lastentarhoja yhtiöllä ei ollut, koska äidin paikan katsottiin olevan kotona (Nordberg 1997, 349).

Näkyvä osa yhtyneiden sosiaalitoiminnassa oli maa- ja asuntopolitiikka, joka käsitti yhtiön johdon näkemykset sekä henkilöstön asumisen tasosta ja tavoista että tehdaspaikkakuntien kehittämistä yleensä. (Mt.).

Yhtyneiden Paperitehtaiden toimesta kiinnitettiin suurta huomiota erilaisten urheilutapahtumien ja liikuntatilojen järjestämiseen (Räsänen 1986, 275). Yhtiöllä oli oma urheilu kenttä Koski-keskisen rannalla yhdyskunnan keskellä, mikä symboloi yhtiön johdon näkemystä urheilu- ja liikuntaharrastuksen tärkeydestä työntekijöiden vapaa-ajanvietossa. Varsinkin sotien jälkeisinä vuosina urheilu (erityisesti jalkapallo) nähtiin tärkeäksi poliittisia ja muita erimielisyyksiä tasoittavaksi ja yhtiön yhteishenkeä kohottavaksi harrastukseksi. Yhtiö ohjasi ja tuki sekä henkisesti että aineellisesti näiden ja lukuisten erikoisuuksien toimintaa (Nordberg 1997, 390-392).

1.4. Naisen asema tehdasyhdyskunnassa

Suomessa modernisoituminen ja teollistuminen tapahtuivat myöhään. Köyhässä agraarisessa Suomessa naisen ja miehen välinen kumppanuus on ollut ennen kaikkea työkumppanuutta. Aineellisesta niukkuudesta, matalista palkoista, sodista sekä miesten juoppoudesta ja sairaudesta johtuen työssä on tarvittu yhtä lailla sekä miehen että naisen panosta. Tästä syystä Suomeen ei ole Julkusen mukaan juurtunut mieselättäjä-malliin perustuvaa kotirouva-instituutiota. (Julkunen 1994, 182).

Jämsänkoscikella ja muilla vastaavilla tehdaspaikkakunnilla tällaista mallia pyrittiin yhtiön taholta luomaan, mutta ilmiö jäi suhteellisen lyhytaikaiseksi. Yhtiö määräsi, että naimisissa olevan naisen paikka on koti (Nordberg 1997, 335-339). Yhtiön johto ei halunnut pidettäväksi työssä naimisissa olevia naisia muuten kuin sosiaalisissa poikkeustapauksissa.

Jo 1930-luvulla yhtiössä oli ollut periaate, ettei naimisissa olevia naisia hyväksytty jatkuvaan konttori- ja toimistotyöhön. Sodan aikana ja sen jälkeisinä vuosina ei tätä periaatetta voitu noudattaa, mutta 1950-luvun alussa siihen taas palattiin. Konttoritöissä olleet rouvat määrättiin irtisanottaviksi ja naimisiin aikoville ilmoitettiin, että heidän työsuhteensa päättyy kuukausi naimisiinmenon jälkeen. (Mt.).

Syitä siihen, miksi naimisissa olevia naisia ei haluttu pitää, yhtiön johto ei tuonut selvästi esiin. Tärkein syy näyttää olleen patriarkalis-sosiaalinen käsitys miehestä perheen elättäjänä. Työpaikat oli varattava miehille, jotka ansaitsisivat perheen elannon, jolloin vaimot voisivat keskittyä lasten kasvatukseen ja kodinhoitoon. Naimisissa olevilla naisilla oletettiin näin olevan aikaa osallistua myös paremmin tehdaspaikkakunnan harrastusrienteihin ja näin olisivat osaltaan edistämässä yhdyskunnan viihtyisyyttä. Juuso Walden ei suosinut virkailijoiden vaimojen työskentelyä edes yhtiön ulkopuolella. Poikkeuksen muodostivat sairaanhoitajat ja opettajat, joista tehdaspaikkakunnilla oli usein pula. (Mt.).

Paternaalinen johtotyyli antoi perheen miespuoliselle henkilölle yksinoikeuden toimia perheen elättäjänä. Vaimot yhtiö sulki yksityiseen sfääriin edellyttäen siinäkin juuri tietynlaista roolia. Myös yhtiön sosiaalitoimeen liittynyt perheenemäntien valistustoiminta määritteli vaimojen roolia juuri yhtiön asettamien ihanteiden mukaisina lastenkasvattajina ja kodinhoitajina. Yhtyneiden rouvakysymys ei onneksi jäänyt perinnöksi tuleville polville. Ongelma ratkesi vuonna 1970 Juuso Waldenin jäätyä eläkkeelle. Myös yhtiön sosiaalitoiminta on saanut vuosikymmenten aikana nykyaikaiselle suuryritykselle tyypilliset muotonsa.

Jämsän seutukunnan maatalousvaltaisissa kunnissa Korpilahdella ja Kuhmoisissa naiset ovat saavuttaneet keskeisiä tehtäviä kunnanvaltuustojen ja -hallitusten puheenjohtajina. Mielenkiintoista - sattumaako - on kuitenkin, että Jämsän seutukunnan teollisuusvaltaisissa kaupungeissa Jämsässä ja Jämsänkoscella ei sen sijaan ole ollut naispuolisia kunnanhallitusten tai -valtuustojen puheenjohtajia, vaikka Jämsällä oli aikanaan naispuolinen kansanedustaja.

Mielenkiintoinen luku sinänsä erityisesti Jämsässä ja Jämsänkoscella ovat kansainvälisen kattojärjestön omaavat naisten palvelujärjestöt. Näistä voidaan mainita esimerkkeinä soroptimistit ja zontat. Naisten palvelujärjestöjen toiminta tänä päivänä muistuttaa monelta osin 1800-luvun loppupuoliskolla kukoistuskauttaan elänyttä naisfilantropiaa.

Nykypäivän palvelujärjestöt eivät ole siinä mielessä demokraattisia luonteeltaan, että niihin valitaan jäsenistö kutsuperiaatteella henkilöistä, joiden paikallistasolla katsotaan edustavan parhaiten omaa ammattiryhmäänsä. Vastaavasti myös naisfilantroopit,

esimerkiksi Tampereella 1866 perustetun rouvasväen yhdistyksen jäsenet sekä ompeluseuratoimintaan ja hankekohtaiseen mobilisaatioon osallistuneet naiset olivat yhteisönsä taloudellissosiaalista ja kulttuurillista eliittiä, suurkauppiaitten, armeijan, seurakunnan, oikeus- ja poliisilaitoksen virkamiesten puolisoita ja tyttäriä (Saarinen 1994, 35-36).

Myös toiminnallisia yhtymäkohtia on löydettävissä viime ja tämän vuosisadan naisfilantropiasta. Viime vuosisadalla naisfilantroopit pyrkivät puuttumaan sosiaalisiin ongelmiin joista julkinen hallinto ja tehdasperhetaloudet eivät huolehtineet. Rouvasväenyhdistysten ja ompeluseurojen avustuskohteina olivat erityisesti työväestön naiset ja lapset. Myös hankekohtainen mobilisaatio, laajamittaisiin avustusoperaatioihin osallistuminen luonnon- ja yhteisöllisissä hätätilanteissa kuten katovuosina 1860-luvun lopulla oli merkittävä toimintamuoto. (Mt., 43-45).

Nykyajan naisten palvelujärjestöt pyrkivät etsimään edeltäjiensä tavoin sellaisia avustuskohteita kotimaassa ja kansainvälisesti, joihin julkinen sosiaali- ja terveydenhuolto eivät yllä. Esimerkiksi Jämsän ja Jämsänkosken alueella toimiva Zonta-kerho Wanha-Jämsä on valtakunnallisten keräysten kautta osallistunut nuorten huumeidenvastaiseen valistustyöhön kotimaassa sekä avustanut lastenkotia ja tyttökoulun perustamista ulkomailla.

Kansainvälinen Zonta-järjestö ja siihen kuuluva Jämsän seutukunnan alueella toimiva Zonta-kerho Wanha-Jämsä on poliittisesti ja uskonnollisesti puolueeton, mutta sen tavoitteet ovat vahvasti poliittiset järjestön pyrkiessä vahvistamaan naisten asemaa, innostamaan jäseniä toimimaan korkean ammattimoraalin ja myönteisen yhteiskunnallisen kehityksen hyväksi (Zonta International Piiri 20:n matrikkeli 1999, 9).

1.5. Maaseutu

Jämsän seutukunta on tyypiesimerkki teollistuneesta maaseudusta. Jämsänkosken ja Jämsän menneisyydessä ja nykypäivässä teollisuuskulttuurin rinnalla elää maaseutukulttuuri. Perinteisen maatalouden harjoittajien määrä on tämän päivän Suomessa laske-massa. On kuitenkin aistittavissa, että ne jotka ovat päättäneet hankkia toimeentulonsa maataloudesta nyt ja tulevaisuudessa, pyrkivät kehittämään elinkeinostaan monipuolista

maaseutuyrittämistä, jossa myös maaseutukulttuurin ylläpitäminen ja esiintuominen ovat vahvasti esillä.

Maamiesurojen ja pienviljelijäyhdistysten toiminta on 1800-luvulta alkaen edustanut yhdistystoimintaa, jonka tavoitteena on ollut viljelijäväestön ammattitaidon kohottaminen ja elinkeinon edistäminen. Pienviljelijäyhdistysten ja maamiesurojen toiminta on painottunut pääasiassa erilaiseen neuvonta-, kurssi- ja kilpailutoimintaan. Yhdistykset ovat pyrkineet alueillaan kehittämään maataloutta järjestämällä esitelmätilaisuuksia ja opintoretkiä, toteuttamalla viljavuustutkimuksia, peltojen happamuustutkimuksia ym. Pienviljelijäyhdistykset pyrkivät myös kehittämään alueensa maataloutta kone- ja laitehankinnoin pienviljelijöiden maataloustoiminnan koneellistamisen helpottamiseksi. Yhdistysten puitteissa kunnostettiin ja rakennettiin myös yhteisiä kokoontumistiloja. Seuratoiminnan merkitys yhteishengen ylläpitäjänä maatalousväestön keskuudessa on ollut keskeinen. Kuten Räsänen on todennut, erilaiset maaseutuyhdistykset toimivat tärkeinä sosiaalisina yhdyssiteinä vireän juhla- ja iltamatoiminnan ansiosta. Agraarinen elämäntapa on siten perinteisesti sitonut ihmiset sosiaalisesti yhteen sekä ammatillisesti että vapaa-ajanviettoon liittyen. (Räsänen 1986, 375- 381).

On mielenkiintoista todeta, että 1990-luvulla Jämsän seutukunnassa, kuten muillakin Suomen maaseutualueilla maatalouden perinteinen yhdistystoiminta ja sosiaalisiin työsuhteverkostoihin perustuva elämäntapa elää EU:n myötä uutta kukoistuskauttaan. Tätä perinnettä jatkavat maamiesseurat, kyläyhdistykset ja kylätoimikunnat, jotka pyrkivät luomaan uskoa maaseudun hengissä säilymiseen. Toiminta on sisällöltään hyvin samankaltaista kuin menneinä vuosikymmeninä ennen 1950- ja 1960 lukujen rakennemuutosta. Ne, jotka ovat päättäneet jatkaa elinkeinonharjoittamista maaseudulla, jotka pyrkivät kehittämään ammattitaitoaan ja toimintaedellytyksiään, tekevät sen osin yhteistoiminnallista aktiivisuutta vaativan seura- ja kylätoiminnan ja erilaisen hanketoiminnan kautta.

EU:n aluekehittämisohjelmien mahdollistamana maamiesseurat ja kyläyhdistykset ovat Jämsän seutukunnan alueella toteuttaneet EU-osarahoitteisesti useita viljelijöiden elinkeinoja kehittäviä ja maaseudun asuinviihtyvyyttä parantavia hankkeita. Hankkeiden kautta on kunnostettu vanhoja kylätaloja, toteutettu opinto- ja tutustumisretkiä, hankittu maaseutuyritystoiminnan monipuolistumiseen tarvittavaa uutta osaamista sekä toteutettu

yhteisinvestointeja, jotka mahdollistavat siirtymisen perinteisen maataloudenharjoittamisesta uudenvuotisiin maaseutuyritystoiminnan muotoihin. Hanketoiminnan taloudellisia pitkäjänteisten vaikutuksia on vaikea arvioida, mutta se ainakin sitoo siihen osallistujat sosiaalisesti yhteen ja antaa uskoa maaseutuyrittämiseen.

Tarkkaa lukua toiminnassa olevista maatalousseuroista, pienviljelijäyhdistyksistä tai kyläyhdistyksistä kuten muistakin Jämsän seutukunnan alueen aatteellisista -, vapaa-ajan- ja hyväntekeväisyysjärjestöistä on vaikea saada. Kuntien tiedot yhdistyksistä eivät ole ajantasaisia. Myös yhdistysrekisterissä olevat yhdistykset ovat saattaneet lopettaa käytännössä toimintansa, ja jokin toinen hyvinkin aktiivisesti toimiva yhteisö ei ole rekisteröinyt yhdistystään. Kunnista saamieni tietojen mukaan Jämsän seutukunnalla on toiminut 1990-luvun loppupuoliskolla yli 20 erilaista maatalousyhdistystä ja lähes 40 kyläyhdistystä. Pelkästään Korpilahden noin 5000 asukkaan kunnassa kunnanviraston laatiman yhdistysluettelon mukaan kesäkuussa 1999 toimi noin 20 erilaista maatalousseuraa, pienviljelijäyhdistystä tai kylätoimikuntaa.

Maaseudun kylä- ja maatalousseurojen toiminta sekä osaksi niiden arkipäivää tulleiden kyläkehittämishankkeiden toteuttaminen on usein muutaman harvan kyläaktiivin harteilla. Nämä kyläaktiivit ovat henkilöitä, jotka osaavat hakea kylän ulkopuolista asiantuntemusta, pystyvät kokoamaan alueen maaseutuväestön yhteen, saavat aikaan yksimielisyyden hankkeen toteuttamisesta ja saavat yhteensovitettua eri intressit ja mielipiteet siitä, miten hankkeen tuoma lisäarvo osallistujien kesken jaetaan.

Maaseudun paikallinen seuratoiminta, pienviljelijäyhdistykset, maamiesseurat ja kyläyhdistykset luovat perustan yhteisöllisen osallistumisen kulttuurille. Paikalliset ihmis-suhdeverkostot ja kudelman luovat perustan yhteiskunnalliselle osallistumiselle, jollaista nykyaikaisessa kaupunkimiljöössä ei ole olemassa.

Hyyryläinen on esittänyt, että nykypäivän kylätoiminta olisi syntynyt mm. vastalauseena puoluepolitiikalle (Hyyryläinen 1994, 28). On kuitenkin huomattava, että kyläyhdistystoiminta on mitä suuremmassa määrin politiikointia. Se on neuvottelua ja sovittelua, sopimista yhteisen hyvän suunnasta ja mahdollisen hyvän jakamisesta. Kirkonkylillä tapahtuva kunnallispolitiikka on myös läsnä kylätason politiikassa. Ovathan samat henkilöt,

jotka osallistuvat kunnallispolitiikkaan myös usein läsnä kylätason paikallispolitiikassa. Kylätoiminta on poliittista, myös puoluepoliittista ja monessa tapauksessa samalla kaukana demokraattisuudesta. Kyläyhteisön kehittämisen päämäärät ja niiden toteuttaminen saattavat olla yhden tai muutaman aktiivin vallankäyttöä, josta kansanvaltaisuus on kaukana.

1.6. Teollistunut maaseutu versus kaupunki ja politikoinnin ethos

Jämsänkosken paperitehdas on vuosisadan ajan sitonut työntekijänsä ja työntekijöiden perheet sekä työajan että vapaa-ajan kautta yhteen tiettyyn yhteisöllisyyteen. Jämsänkoski kuntana ja seurakuntana syntyivät, ja niiden toiminta perustui paperitehtaan tarpeisiin ja ehdoilla. Myös maatalouden harjoittamisessa oleellista on ollut naapuriapu ja kylätason yhteisöllisyys sekä talon sisällä naisen ja miehen väliseen tasa-arvoon ja kumpu-paneuteen perustuva työetiikka, mikä on ollut köyhän agraarisen Suomen elinehto (Rantalaiho 1994, 16-19).

Jämsän seutukunnan kaltaisella teollistuneella maaseutualueella maatalouden ja teollisuuden synnyttämille paikalliskulttuureille on siten ominaista ”kuuluminen johonkin”, toimiminen tietyn suuremman kollektiivin ehdoilla ja osana. Sekä maatalous että teollisuus ovat synnyttäneet paikalliskulttuureita, joissa työyhteisö, työn laatu ja -rytmi ovat määrittäneet myös vapaa-aikaa ja vapaa-ajan sosiaalisia suhteita. Sekä maaseudulla että teollisuusyhteisöissä työ on sitonut ihmiset yhteen. Haluaisin väittää, että vaikka elämä teollisuusyhteisöissä ja maaseudullakin on muuttunut alati liikkuvammaksi ja monikasvoisemmaksi, yhteisöllisyys on yhä läsnä ihmisten tavassa toimia ja käyttää rajallista aikaansa.

Tästä myös seuraa, että Jämsän seutukunnalla on erilaisia yhteenliittymiä ja yhdistyksiä varsin suuri määrä suhteessa asukasmäärään. Pelkästään viiden tuhannen asukkaan Korpilahdella toimii kunnan ylläpitämän yhdistysluettelon mukaan yli 80 erilaista uskonnollista, poliittista, harrastus-, hyväntekeväisyys- tai palvelujärjestöä (Korpilahden kunnan ylläpitämä yhdistysluettelo).

En tarkoita etteikö kaupungeissa olisi järjestöjä ja yhdistyksiä ja niissä aktiivisesti toimivia ihmisiä, ja etteikö Jämsän seutukunnalla ja maaseutupaikkakunnilla yleensä olisi

paljon ihmisiä, jotka viis veisaavat järjestötoiminnalle ja elävät vain omaa valitsemaansa yksityiselämää. Sen sijaan väitän, että Jämsän seutukunnassa neljä seurakuntaa, palvelujärjestöt, kyläyhdistykset, puolueyhdistykset kuten kunnallispolitiikkakin ovat lähempänä ihmisten arkipäivää kuin esimerkiksi Helsingissä. Elämänmeno jäsentyy enemmän erilaisten yhdistysten ja järjestöjen, yhteisöllisyyden kautta. Maaseutumaisilla paikkakunnilla ihmisten arkielämän ulkoiset ehdot ja toimintaympäristö määräytyvät enemmän kuin kaupungeissa erilaisten vakiintuneitten epävirallisten ryhmien, virallisten järjestöjen sekä ajallisesti rajattujen, tiettyä päämäärää varten organisoituneiden ryhmien kautta. Osallisuus järjestö- ja yhdistystoimintaan on helposti tarjolla oleva vaihtoehto maaseudun ja pikkukaupunkien ihmisille.

Maaseudulla on itse asiassa vaikea olla joutumasta järjestöihin. Se lokero, johon yhteisösi sinut on paikantanut, määrittää sitten sen, minkä puolueen, palvelujärjestön, kannatusyhdistyksen tai muun toimintaan sinua pyydetään. Pidän itseäni introverttina ja kaikkea muuta kuin järjestöihmisenä, enkä ennen Jämsänkoskelle tuloani ollut haaveillut kuulumisesta ensimmäiseenkin yhdistykseen tai tiettyä päämäärää varten organisoituun yhteisöön. Seurakunta oli edustanut minulle pääkaupunkiseudulla paikkaa, josta haetaan virkatodistus. Muutaman Jämsänkoskella asumivuoden jälkeen olin kuin olinkin seurakunnan lapsityöryhmän jäsen ja erään naisten palvelujärjestön paikallisyhdistyksen varapuheenjohtaja. Puolueenkin jäsenyyttä minulle tarjottiin, josta tosin kieltäydyin. Seurakuntavaaleissa minut melkein pakotettiin seurakuntaneuvoston jäsenvaaliin. En tosin tiedä, sainko vaalissa yhtään ääntä, kun en itse käyttänyt äänioikeuttani. Kaksi edellisistä työpaikoistanikin järjestyi tiettyjen järjestöelämässä syntyneiden tuttavuuksien kautta. Yllättävintä oli kuitenkin löytää itsensä askartelemasta joulukoristeita kirkon lasimaalauskeräysrahaston kartuttamiseksi!

Helsingissä olisi ollut absurdi ajatus se mitä minulle tapahtui: joku soittaa kotiin ja pyytää mukaan seurakunnan ja naisjärjestön aktiviteetteihin. Helsingissä järjestöihin ja luottamustehtäviin pyritään ja niihin päästään, jos tuntee oikeat ihmiset oikeaan aikaan. Edustammattiryhmäsi ehdotonta kärkeä tai olet julkisuudenhenkilö, jos kotiisi soitetaan ja pyydetään johonkin. Helsingissä järjestöt ja yhdistykset ovat olemassa ja niissä on aktiiveja, mutta väitän, että jäsenyys järjestöissä on enemmänkin yksilöllisten valintojen ja pyrkimysten tulosta kuin osa paikallista kulttuuria.

Simmel on todennut, että ihminen ei ole missään niin yksin kuin suurkaupungin vilinässä. Toisaalta suurkaupunkielämää on verrattu elokuvaan (Tani 1997, 216-218). Vieraassa kaupungissa olisin voinut asettua elokuvakatsojan osaan, kävellä pitkin kaupungin katuja, seurata, nähdä alati vaihtuvia tapahtumia, ihmisiä ja vaikutelmia. Olisin voinut ahmia visuaalisten vaikutelmien runsaudesta ja päällekkäisyydestä (mt.). Moderni kaupunki ei pakota ihmistä aktiiviseen tekijän tai näkyvän rooliin. Moderni kaupunki ei pakota tuntemaan ketään tai mitään. Jätettyäni taakseni tavaratalot, katukahvilat, raitiovaunut, liikennevalot ja ruuhkat; kulissit, jotka antavat mahdollisuuden valita, kuluttaa, maastoutua ja erottautua; olla tarpeen mukaan poissa- tai läsnäoleva, tunsin olevani yksin. Helsinkiläistä elämäntapaa voisi luonnehtia Simmelin suurkaupunkimentaliteettien kautta.

Simmel on esittänyt erilaisia persoonallisuuden sopeutumisen muotoja, joilla yksilö kykenee säilyttämään itsenäisyytensä ja ominaislaatuisuutensa modernissa suurkaupunkiympäristössä yhteiskunnan ja tekniikan ylivallan kasvaessa. Näitä sosialisatiomuotoja Simmel on nimittänyt suurkaupungin mentaliteeteiksi. Näitä sosialisatiotyyppisiä, modernin ihmisen psyykenpiirteitä ovat älyperäisyys, blaseerautuneisuus, distanssi ja distinktio. (Noro 1997, 239-244).

Suurkaupungissa ei ole mahdollista olla tekemisissä kaikkien kanssa. New Yorkin kadulla et voi tervehtiä kaikkia vastaantulevia, eikä se olisi edes välttämättä terveellistä. Tietty vastenmielisyys, aversio vastaantulevia kohtaan ja distanssin ylläpito, etäisyyden ottaminen on tervettä itsesuojelua.

Distanssi on erotettavissa ja erotettava distinktiosta. Distinktiolla tarkoitetaan Simmelin mukaan suurkaupungin tuottamaa yksilöllisyyttä. Suurkaupunki takaa yksilöllisen riippumattomuuden, vapauden ja samalla mahdollistaa persoonallisen erottautumisen muista. Blaseerautuneisuus ja älyllisyys ovat Simmelille käyttäytymistä, vuorovaikutusmuotoja, jotka syntyvät erilaisten ärsykkeiden runsaudesta, ulkoisten ja sisäisten vaikutelmien nopeatempoisesta vaihtelusta. Kaikkiin suurkaupungin tarjoamiin ärsykkeisiin ei ole mahdollista reagoida. On opittava olemaan noteeraamatta kaikkia ja kaikkea. Suurkaupunki pakottaa ihmisen valitsemaan, tekemään erotteluita nopeaan tahtiin erilaisten ärsykkeiden välillä. (Mt.).

Suurkaupunkimentaliteeteissa kysymys on mielestäni siitä, että suurkaupunki antaa vapauden ja kääntöpuolella pakottaa yksilöt tiedostamaan oman persoonallisuutensa, valitsemaan tilan ja aikaskeemat, joiden puitteissa toimia. Suurkaupunkielämä antaa vapauden itse valita oma lokero; olla passiivinen tarkkailija tai aktiivinen toimija. Kaikkia asioita, identiteettejä, aikoja, paikkoja ja ihmisiä ei voi eikä pidä valita tai kohdata, ne on sivuutettava ja ne saa rauhallisin mielin sivuuttaa. Helsinki ei ole mikään varsinainen suurkaupunki, mutta se on kyllin suuri suurkaupunkimentaliteettien olemassaololle. Helsingissä on mahdollisuus kulkea sellaisena kuin on, ainutkertaisena yksilönä, tervehdittä ketään, omiin ajatuksiin vaipuneena olematta silti ihmisenä kylmä tai kova. Helsinki, kuten oikeat suurkaupungit, antaa mahdollisuuden jäädä passiiviseksi, sallii olla ulkopuolisena läsnä.

Suurkaupungin mentaliteetit ovat mielestäni se ethos, joka sulkee sisäänsä ne suurkaupungin erilaiset kulttuurit, elämäntyyli, ajatustavat, joille kaikille on ominaista yksilöllisyyden toteuttaminen sen eri muodoissa. Kuten Noro on todennut: ”suurkaupungissa toteutuu yhtä aikaa kaksi individualismin muotoa: 1700-luvun liberalismien vapaa yksilö ja 1800-luvun Goethen ja romantiikan ainutkertainen yksilö. Suurkaupunki on näiden kahden välisen taistelun ja yhdistymisen paikka”. (Mt., 244-245).

Yritän sanoa, että yksilöllisyys on se luonteenomainen piirre, jonka kautta sosiaalinen todellisuus kaupunkilaisille näyttäytyy. Oman arkikokemukseni valossa kaupunkielämä on suuressa määrin yksilöllisten tarpeiden ja itsensä toteuttamisen areena, jolloin yksityisyys ja kuluttaminen elämänalueina korostuvat. *Tämä määrittää myös hyvin paljon sitä, miten politiikka kaupungeissa merkityksellistyy ihmisille.*

Helsingissä eduskuntatalo, valtioneuvoston linna, Smolna, kaupungintalo: valtakunnallisen ja helsinkiläisen paikallisen poliittisen päätöksenteon fyysiset näyttämöt ovat näkyvillä ja läsnä. Sen sijaan sekä kunnallis- että valtakunnan poliitikot ja politiikan sisältö ovat tuttuja helsinkiläisille yleensä vain tiedotusvälineiden kautta. Helsingissä kunnallispolitiikkaan osallistuu kaupungin asukasmäärään nähden hyvin pieni eliitti, joka vastaa päätöksistä, jotka ainakin markkamääräisesti ovat satakertaisesti suurempia kuin tavallisesti suomalaisissa kunnissa (Majoinen & Hänninen-Salmelin 1998, 50).

Helsinkiläiselle politiikan kulssit ovat läsnä, mutta politiikka ja politikointi kunnallispolitiikassa, erilaisissa yhdistyksissä ja yhteisöissä on osa arkipäivää väestömäärään nähden pienemmälle osalle ihmisistä kuin maaseudulla ja pikkukaupungeissa. Suurkaupungeissa ajankäyttöä hallitsevat enemmänkin työ ja kulutusorientoitunut vapaa-aika.

Pikkukaupunki- ja maaseutuelämä on itsessään politiikkaa ja politikointia. Se on toistensa tuntemista, toisistaan tietämistä, juoruilua, hyväksymistä, hylkäämistä, keskustelua, puhetta, vallankäyttöä ja suosionhakua. Poliitikanteko siten myös politiikan virallisilla areenoilla, puolueiden paikallisyhdistyksissä, kunnanvaltuustoissa ja -hallituksissa on aika arkipäiväistä ja luonnollista muiden politiikanteon areenoiden rinnalla. Arkikokemuksen kautta väittäisin, että kynnyks ajautua kunnallispolitiikkaan ei maaseudulla ole yhtä korkealla kuin esimerkiksi Helsingin kokoisissa kaupungeissa.

Edelleen maaseutumaisissa - ja pikkukaupunkiympäristöissä kuten Jämsän seutukunnalla ihmiset erilaisin järjestö-, suku-, puolue-, työpaikka-, harrastus-, seurakunta- ja kunnallispolitiikkakytkennöin muodostavat kudelmia, ”sukurintamia”. Sukurintamat ovat löyhiä, osin tiedostamattomiakin eturyhmiä, joissa määräävää ei ole puoluepolitiikka, sen sijaan ennemminkin aatteellinen samannielisyys, asiakohtaiset intressit, sosiaalinen asema, koulutus-, ammatti- ja/tai sukutausta. Nämä sukurintamat ovat moninaisen politiikanteon areenoita. Sukurintamien, paikallisten ihmisverkostojen loimilanka ovat aktiivihenkilöt, jotka toimivat kuntien luottamuselimissä, puolueyhdistyksissä, kylätoimikunnissa ja kehittämishankkeiden ohjausryhmissä; usealla politiikanteon areenalla samanaikaisesti. Sukurintamien kautta nämä aktiivit voivat vaikuttaa seuratovereiden, sukulaisuussuhteiden, yhdistyssisaruuden ym. kautta sellaisillakin politiikanteon areenoilla, joilla he eivät ole henkilökohtaisesti läsnä.

2. TUTKIMUSKYSYMYS

2.1. Vaalit ja politiikka paikallistasolta tarkasteltuna

Olen kokenut arjen tasolla kahden erilaisen poliittisen kulttuurin olemassaolon. Arki-kokemukseni perusteella politikoinnin ethos on erilainen Jämsän seutukunnassa ja Helsingissä. Tämä on tutkimukseni lähtökohta.

Tutkimukseni tavoitteena on tarkastella vaaleja kulttuurillisena instituutiona ja ilmiönä uudenlaisista perspektiiveistä niin objektiivisesti ja realistisesti kuin mahdollista, hyödyntämällä siihen osallistuvien henkilöiden elämäkokemuksia.

Tutkimustehtävänäni on kertoa jotakin yleistä vaaleista poliittisena ilmiönä tai tapahtumana tarkastelemalla niihin liittyvää seremoniallista käyttäytymistä paikallisesta näkökulmasta käsin. Jämsän seutukunnan alue ja Helsinki ovat konteksteja, joista käsin pyrin antamaan oma tulkintani siitä, mistä *vaaleissa näyttäisi "todella" olevan kyse?*

Tutkimuksen aikana keskustelen myös siitä, miten nämä paikalliset kontekstit ja sukupuoli näistä konteksteista käsin näyttäisivät merkityksellistyvän vaaleissa ja politiikassa yleensä.

Politiikkaa näyttää löytyvän mitä yllättävimmistä paikoista. Se ei kiinnity pelkästään eduskuntaan, hallitukseen tai kunnanvaltuustosalien seinien sisäpuolelle (Parvikko et al. 1998). Tässä tutkimuksessa haluan empirian kautta osallistua myös keskusteluun siitä, mitä on politiikka ja miten sitä pitäisi lukea. Poliitikot tai henkilöt, joita me tiettyjen olosuhteiden vallitessa kutsumme poliitikoiksi, pystyvät itse paikantamaan ja määrittämään politiikkaa. Haluan tutkimuksessani tämän keskustelun kautta paikantaa ja määrittää poliitikkojen roolia tai ethosta vaaleissa.

2.2. Konventionaalinen tapa tuottaa osallistumistutkimusta

Suomen tasavallan hallitusmuodon 2 §:n mukaan ”valtiovalta Suomessa kuuluu kansalle, jota edustaa valtiopäiville kokoontunut eduskunta”. Tämä sisältää kaksi valtiollisen hallitusmuodon peruseriaa, kansansuvereniteetin ja edustuksellisuuden periaatteen. Tämä on myös lähtökohta, josta vaalitutkimusta on tehty.

Vaalit ovat olleet paljon tutkittu tutkimusalue politiologiassa. Äänestämistä on viimeisten vuosikymmenten aikana tutkittu kuitenkin pääasiassa yksittäisen äänestäjän näkökulmasta, jolloin tutkimuksen kohteena on ollut kansalaisten äänestysaktiivisuus ja siihen vaikuttavat tekijät. Behavioralismi politiikan tutkimuksessa Suomessa 1950-luvulla toi pyrkimyksen päästä poliittisen osallistumisen tutkimuksessa lähemmäs yksilöä ja samalla lähemmäs poliittisen osallistumisen todellisuutta. Tällöin kuitenkin yksilöistä tuli yksiköitä, joita ryhmiteltiin sukupuolen iän, siviilisäädyn, asuinpaikan, tulotason ym. mukaan. Identiteetit supistuivat sosiaalisiksi kategorioiksi (Keränen 1997, 105).

Äänestämistä on tarkasteltu poliittisen osallistumisen muotona, valmiiksi annettuna osana poliittista järjestelmää (Pesonen et al. 1993). Tämä näkökulma on pitänyt sisällään ajatuksen edustuksellisen demokratian väistämättömyydestä. Jaakko Nousiainen teoksessaan Suomen poliittinen järjestelmä on todennut, että kansanvaltaisen hallitusjärjestelmän toteuttaminen käytännössä muutoin kuin edustuksellisen eli välillisen kansanvaltaisuuden periaatteen mukaisesti on aikamme suurissa ja monimuotoisissa yhteiskunnissa mahdotonta (Nousiainen 1985, 146). Vaalit ovat tämän lähestymistavan mukaisesti tarjottu eteemme yhteiskuntatieteellisenä lainmukaisuutena, jolle ei ole olemassa vaihtoehtoa.

Vaalien on väitetty olevan myös poliittisen järjestelmän legitimitetin mittari. On oletettu, että kansalaiset arvioivat poliitikoita, politiikan tuotoksia ja myös omaa rooliaan kansalaisina, ja tämän perusteella syntyisi normijärjestelmä, joka vaikuttaisi äänestysaktiivisuuteen (Almond & Verba, 1965). Perinteinen osallistumistutkimus on tarkastellut äänestysaktiivisuuden tasoja, ja niiden perusteella on tehty arvioita kansalaisten suhtautumisesta politiikkaan.

Maaliskuun 1999 eduskuntavaalien jälkeen esimerkiksi esitettiin, että alhainen äänestysaktiivisuus oli seurausta kansalaisten tyytymättömyydestä poliittista järjestelmää ja poliitikoita kohtaan (Helsingin Sanomat 29.3.1999: lainaus Sami Borgin lausunnosta Aamulehdessä). Alhainen äänestysaktiivisuus voi tietysti olla oire epäluottamuksesta politiikan instituutioihin. On mahdollista, että epäusko omiin mahdollisuuksiin vaikuttaa poliittiseen päätöksentekoon laskee innokkuutta äänestää. Onko kuitenkin mahdollista, että alhainen äänestysaktiivisuus olikin tulosta yleisestä tyytyväisyydestä poliittista järjestelmää kohtaan? Asiat menevät riittävän hyvin. Miksi vaivautua äänestämään?

Myönnän, että myös konventionaalisella tavalla tehdä osallistumistutkimusta on tuotettu paljon luotettavaa tietoa vaaleista. Samassa yhteydessä on kuitenkin todettava, että ilman syvällisempää tarkastelua politiikan olemuksesta ja vaaleihin liittyvistä merkityssisällöistä, politiikanteon tyyleistä, motiiveista ym., kansalaiset ja poliitikot saattavat jäädä tilastollisiksi sätkynukeiksi.

Vaalitutkimuksen valtavirrassa on pohdittu pääasiassa sitä, kuka valitsi kenet. Vaalit on otettu itsestäänselvyytenä, edustuksellisen politiikan pelinä tai peilinä, jolloin ei ole riittävästi avattu näkökulmia siihen, mistä vaaleissa todellisuudessa on kyse. Perinteinen behavioralistinen lähestymistapa vaaleihin on myös ottanut käsitteet poliittinen ja poliittinen osallistuminen valmiiksi annettuna (Keränen 1997, 97). Behavioralistit pitivät/pitävät joitakin arkipäivän käytäntöjä poliittisina, jotkin arkipäivän käytännöt suljettiin/suljetaan sattumanvaraisesti poliittisesta pois.

2.3. Tämä tutkimus etnografisen tutkimusotteen kokeiluna ja konventionaalisen osallistumistutkimuksen kritiikkinä

Miten ihmiset tulevat valituiksi poliittisiin päätöksentekuelimiin, on demokratian kannalta äärimmäisen kiinnostava ja tärkeä kysymys. Käydäänkö todellista kamppailua poliittisista tehtävistä, määräävätkö puolueorganisaatiot siitä, ketkä istuvat eduskunnassa vai kilpaillaanko parhaista paikoista yksilöiden ja heidän ympärilleen kerääntyneiden joukkojen kesken. Kansanedustajaksi ei kutsuta ketään. Joka neljäs vuosi ihmiset ja puolueet kilpailevat keskenään kuulumisesta poliittiseen eliittiin koko ajan uudistuvien kampanjointistrategioiden ja kasvavien vaalibudjettien.

Suomessa vaalikampanjoinnin sisältöä tai pituutta ei ole laissa määritelty. Vaalikampanjointi on toimintaa, jolla pyritään vaikuttamaan äänestäjiin siten, että he äänestäisivät määrättyä jo ehdokkaaksi asettunutta henkilöä tai henkilöä, joka suunnittelee ehdokkaaksi asettumista määrättyissä vaaleissa. Tällöin toiminta tähtää ensisijaisesti äänen saamiseen, mutta toiminnalla voidaan myös pyrkiä estämään äänen meneminen kilpaileville ehdokkaille (Curtis 1983).

Vaalikampanjointi alkaa jokaisen ehdokkaan kohdalla siitä hetkestä, jona tämä päättää asettua ehdokkaaksi. Puolueen kohdalla kampanjointi alkaa ensimmäisistä toimenpiteistä ehdokkaiden nimeämiseksi, äänestäjien aktivoimiseksi vaalityöhön ja mahdollisista vaali-liitoista sopimiseksi (Nousiainen 1985, 169). Puolueet, erilaiset yhteisöt, yritykset ja yksityishenkilöt ehdokkaan tukijoina ovat varsinaisia kampanjan toteuttajia, mutta tärkeää on huomata, ettei media ole passiivinen tarkkailija ja tiedonvälittäjä (Isotalus 1998, 8). Vaalikampanjoinnin pituus ja intensiteetti määräytyy pitkälti sen mukaan, mitä media kertoo vaaleista ja missä vaiheessa se asiasta kiinnostuu. Monen ensikertaa eduskuntaan yrittävän vaalikampanjointi alkaa jopa yli vuosi ennen vaaleja. Joillekin kansanedustajakonkareille vaalikampanjointi rajoittuu eduskunnan viikon pituiseen vaalilomaan muutamaa viikkoa ennen vaaleja. Vaalikampanjoita on yhtä monta kuin on kampanjoijiakin.

Vaaleja voidaan tarkastella ja tulkita huippupolitiikan, paikallispolitiikan ja/tai yksityisen/julkisen perspektiivistä. Poliitiikan tutkijat ovat mielellään asettaneet itsensä vallan keskiöön. Vaaleja on tällöin tarkasteltu julkiseen sfääriin kuuluvana huipputasoisen politiikkana, jolloin paikallistason politiikka on jäänyt triviaaliksi ja tutkimuksen ulkopuolelle. Myös keskustelu yksityisen ja julkisen jaosta on tällöin jäänyt käymättä.

Median puolella Helsingin Sanomat ja Suomen Kuvalehti ennustavat, analysoivat ja toteavat vaalien formaalia, julkista puolta lähinnä huippupoliitikkojen näkökulmasta. Myös paikallislehdet ovat kiinnostuneita lähinnä vaalien formaalista ja julkisesta puolesta, mutta paikallispolitiikan näkökulmasta. Ilta-Sanomat ja Iltalehti ovat kiinnostuneita eduskuntavaalien julkisesta ja formaalistakin puolesta, mutta pääasiassa ne keskittyvät huippupolitiikan tekijöiden yksityisyyteen, kertoen esimerkiksi valokuvamallin henkisestä kasvusta kohti kansanedustajuutta tai pohtien sitä, kuka on eduskunnan kaunein (Keränen 1995b, 31-34).

Myös eri televisiokanavien tapa käsitellä vaaleja on erilainen. Televisiossa TV1 ja TV2 keskittyvät etupäässä vaalien formaalin ja julkisen puolen tarkasteluun; molemmat olivat vuoden 1999 eduskuntavaalien alla kiinnostuneita siitä, mitä huippupolitiikassa tapahtui, mutta ne kuuntelivat myös ”maakuntien ääniä”. TV1 ja TV2 tuottivat reportaaseja vaalitulaisuuksista eri puolella Suomea, lisäksi TV1 tarjosi vaaliteemaan liittyvää poliittista satiiria. TV2 pyrki myös uudella tavalla, haastatteluohjelmassa Musta laatikko, luotamaan ”syvälle”, jotta katsojat saisivat tilaisuuden oppia ”tuntemaan poliitikon sielun”. MTV3 kilpaili TV1:n kanssa erilaisten vaalitenttien ja vaalivalvojaisten katsojaluvuista. Molemmat viimeksi mainitut ohjelmatyypit ovat muodostuneet instituutioksi suomalaisessa televisiokulttuurissa. Tämän lisäksi MTV3 tuotti vuoden 1999 vaaleissa suomalaisittain uutuuksena olemassa olevien huippusuositusten ja huippukeveiden viihdeohjelmien vaaliversiot.

Oleellista on, mistä perspektiiveistä vaaleja tarkastellaan, mutta myös se, kuka tai mikä vaaleja tarkastelee. Edellisessä toin esiin kaksi vaihtoehtoa; tutkijan ja median. Tämän lisäksi vaaleissa ehdokkaina olevat ja mahdolliset äänestäjät, kansalaiset merkityksellistävät vaalit eri tavoin.

Viime kevään vaaleissa tietyt ehdokkaat pyrkivät esiintymään jo ensimmäisestä eduskuntaan pyrkimisestään lähtien huippupolitiikan tekijöinä tai huippupoliitikkojen liittolaisina häivyttäen itsensä yksityishenkilöinä minimiin. Toisenlaisena esimerkkinä ovat huippupolitiikassa jo olevat, jotka saattavat sen sijaan tuoda kampanjassaan voimakkaasti esiin oman yksityisyytensä, jopa intiimin.

Tässä tutkimuksessa vältän tutkijana asettumista vallan keskiöön päätöksentekoeeliitin edustajan vierelle antamaan joitakin yleispäteviä yliselityksiä tai tekemään kaiken kattavia tulkintoja vaaleista ja vaalikampanjoinnista. Sen sijaan pyrin tietoisesti demokratian yläoksilta poliittisten vallanpitäjien neuvonantajan tai vaalikomentaattorin paikalta demokratian etäjuurille, sen etäisimpiin haarautumiin. Tarkastelemalla vaaleja paikallistasolla, politiikkaa sen tekijöiden arkipäivän kautta, erilaisia kertomuksia lukemalla ja niille yhteisiä piirteitä paljastamalla pyrin kertomaan jotakin yleistä tutkimuskohteestani.

Tämän tutkimuksen alkuperäinen tarkoitus oli tarkastella kahden eduskuntavaaliehdokkaan kampanjointeja niin yksityiskohtaisesti kuin mahdollista heidän omista konteksteistaan, asuinpaikoiltaan, kodeistaan ja työpaikoiltaan käsin. Tarkoituksena oli seurata heidän ajatuksiaan ja tuntemuksiaan, seurata heitä erilaisiin vaalitulaisuuksiin erilaisissa järjestöissä, "turuilla ja toreilla" sekä seurata eri paikallistason toimijoiden, poliittisten ja epäpoliittisten yhteisöjen, paikallislehdistön ym. suhdetta ehdokkaaseen.

Tämänkaltaista tutkimusta edustaa Curtisin teos *Election Campaigning Japanese style* (Curtis 1983). Curtis on kuvannut yksittäisen poliitikon vaalikampanjaa Japanissa 1960-luvun lopulla. Tutkimus syntyi siten, että tutkija asui tutkittavan luona runsaan vuoden ajan. Tutkija saattoi näin osallistuvan havainnoinnin keinoin muodostaa varsin aukottoman kuvan kampanjoinnista. Tämän tutkimuksen kohdalla jouduin kuitenkin jo varsin varhaisessa vaiheessa toteamaan, että kuten vaalikampanjointi niin sen tutkiminenkin on kompromissi. Totesin, etten voisi jakautua useampaan kuin kolmeen; jatkaa elämääni kotona kahden pienen lapsen äitinä ja töissä sekä samanaikaisesti soluttautua tutkijana yhtä aikaa kahden kiireisen eri puolella Suomea asuvan ihmisen elämään.

Tässä tutkimuksessa osallistuvan pikkutarkan havainnoinnin puutetta on korvattu mm. seuraamalla yleisellä tasolla sitä keskustelua, jota televisiossa ja lehdistössä kampanjan aikana käytiin ja haastateltu useampia kansanedustajaehdokkaita sekä ihmisiä, jotka seurasivat kampanjointia paikallistason politiikan toimijoina ja mahdollisesti itse osallistuivat kampanjaprosessiin esimerkiksi puolueen ehdokasasettelun yhteydessä.

Tämän tutkimuksen kohteena on nykyaikainen poliittinen ilmiö, jota tarkastelen omaa kontekstiaan vasten ja siihen osallistuvien henkilöiden kautta. Rakennan todellisuuden sekä omien elämäkokemusteni että toisten elämäkokemusten ja totuutta koskevien käsitysten kautta. Tämä tutkimus kertoo muutaman tarinan vuoden 1999 vaaleista. *Vaaleista on olemassa vähintään yhtä monta totuutta kuin siihen osallistuneita kansanedustajaehdokkaitakin, mutta kaikki subjektiiviset, aikaan ja paikkaan sidotut totuudet ovat, niin uskon, osana selittämässä sitä yleisempää ilmiötä, vaaleja, joka on tutkimuksen kohteena.*

Tämä tutkimus on vuoropuhelu faktan ja fiktion välissä, ”scientific fairy tail” (Gherardi 1995; Martin 1991). Kirjoitan tätä tarinaa tutkijana ja feministinä niistä asioista, joita olen erilaisissa rooleissa äitinä, työnhakijana, EU-projektikonsulttina ym. katsellut. Siihen kuvaan, jonka olen tutkimuskohteistani muodostanut vaikuttavat omat roolini, ajankohdat, paikat ja ennen kaikkea rouva fortuna: sattumat.

Elämme maailmassa, josta on tullut yhä pluralistisempi ja vaikeaselkoisempi. Myös osallistumistutkimuksessa tulee aktiivisesti hakea uusia tulkinnan välineitä ja tutkimusperspektiivejä, jotta se olisi kykenevä vastaamaan haasteisiin, joita sillä on vastassaan. Konventionaalinen osallistumistutkimus ei tarjoa välineitä avata uusia näkökulmia ja merkityksiä vaaleille. Tästä syystä näen tarpeellisenä ja suorastaan pakollisena tehtävänäni lähestyä vaaliproblematiikkaa perinteisestä poikkeavalla tutkimusotteella. Etnografinen tutkimusote tarjoaa välineen nostaa esiin sellaisia vaaleihin liittyviä keskeisiä merkityssäilyitä, joihin vanhan vaalitutkimuksen perinnön turvin ei ole mahdollista yltää.

Esimerkkinä asiasta, joka vaalitutkimuksen valtavirrassa ei ole päässyt oikealla tavalla riittävästi tutkimuskysymykseksi on sukupuoli.

Aino Saarinen on todennut, että sukupuolinäkökulmasta on oleellista tarkastella sitä, millä areenoilla naiset saattavat toimia ja minkälaisia asiakysymyksiä he voivat ottaa esiin. Anttosen, Henrikssonin ja Nätkinin toimittamassa teoksessa *Naisten hyvinvointivaltio* (1994) Saarinen kuvaa kolmea politiikan areenaa, jotka ovat olleet merkityksellisiä naisten poliittisen ja sosiaalisen kansalaisuuden kehkeytymisessä 1800-luvun lopulla, esimodernin ja modernin yhteiskunnan murrosvaiheessa, jolloin naiset olivat edelleen suljettuina virallisen politiikan ulkopuolelle. (Saarinen 1994, 31-32).

Nämä kolme politiikan areenaa olivat pisteittäiset, viralliset järjestöt vailla valtakunnallista keskusjärjestöä kuten rouvasväenyhdistykset, vakiintuneet epäviralliset ryhmät kuten ompeluseurat sekä erilaiset kaupungin/kirkon yksittäisten naisryhmien sekä yhdistysten organisoimat ajallisesti rajatut, tiettyjä tavoitetta varten mobilisoidut ryhmät. Ne toimivat eräänlaisina sosiaalisina vapaapalokuntina, turvaverkkoina tehdasperhetalouksien ja kehittyvän kunnallisen sosiaali-, terveydenhoito- ja kulttuuritoimen rinnalla. (Mt., 33-48).

Naisten harrastelijamainen, palkaton vapaaehtoistyö on 20. vuosisadan aikana osin korvaantunut ansiotyöllä, osin se on jäänyt ansiotyön lisäksi. Naiset ovat päässeet nousemaan yksityiseksi käsitetyistä kotityöstä julkiseksi käsitettyyn ammatilliseen työhön. Silti harrastelijamainen, palkaton vapaaehtoistyö ei ole jäänyt. Viime aikojen yhteiskuntakehitys antaa syyn olettaa, että vapaaehtoisuuteen perustuvat sosiaaliset turvaverkot ovat tekemässä uutta tulemistaan. (Mt., 48-49).

Naisista on tullut aktiivisia toimijoita kaikilla yhteiskunnan aloilla. Samanaikaisesti naisten vastuulle on jäänyt myös yksityinen, koti ja perhe. Naiset ovat kohdanneet perheellisinä, työssäkäyvinä, poliitikonuraakin tekevinä suuren haasteen: miten yhdistää emotionaalisesti ja käytännön tasolla palkkatyö, koti ja äitiys sekä yhteiskunnallinen toimeliaisuus. Kuten Julkunen toteaa, ”palkkatyöäitiys on kokemuksellisuutta julkisen ja yksityisen päivittäisellä rajalla” (Julkunen 1995, 88-89).

Naisten poliittisen kansalaisuuden rakennustyötä ei ole saatu valmiiksi. Tässä politiikan- teon areenat, joilla naiset toimivat, kunnallispolitiikan luottamuselimet, kansainvälisen kattojärjestön omaavat naisten palvelujärjestöt, kyläyhdistykset, harrastusjärjestöt, puolueyhdistykset ovat potentiaalisia naisten poliittisen kansalaisuuden vahvistamisen areenoita, mikäli niissä toimivat naiset löytävät keskusteluyhteyden yli muiden intressirajojen. Erityisesti kuitenkin areenat, joilla pelkästään naiset toimivat, naisjärjestöt voisivat toimia nykyistä selvemmin naisten kohtaamis- ja keskustelupaikkoja, joissa käytäisiin diskurssia ansiotyön ja kotityön yhteensovittamiseksi sekä työelämän ja politiikan tasa-arvoisuuden esteiden murtamiseksi. Naisten ja miesten tasa-arvon esteet ovat käyneet peitetymmiksi ja kierommiksi. Niitä on yhä vaikeampi nähdä ja siten niitä vastaan on yhä vaikeampi taistella. Tasa-arvo on edennyt varsin pitkälle suomalaisessa yhteiskunnassa, mutta lasikattoja on vielä murrettavana.

Naiset ovat myös aktiivisia poliittisia toimijoita. Kuten Keränen toteaa, ”julkinen politiikka oli aiemmin (vanhojen) miesten (perheestä) vapautumisen valtakuntaa. Nykyisin taas naiset ovat miehiä potentiaalisempia politiikkaan osallistujia” (Keränen, 1995b, 29-31). Paikallispolitiikassa naiset ovat määrällisesti (osittain myös sukupuolikiintiöiden ansiosta) tasa-arvoisessa asemassa miehiin nähden. Rantalaiho on todennut, että ”demokratian ihanne vapaudesta ja tasa-arvosta on sukupuolisokea. Se on voimakas ihanne, laajasti

hyväksyty, periaatteessa laajennettavissa *aina uusiin ryhmiin* ja vaikeasti kumottavissa. Naiset ovatkin vedonneet siihen omilla kansalaisoikeus- ja tasa-arvokamppailuissaan” (Rantalaiho 1994, 13).

Politiikan tutkimuksessa Suomessa yksityinen trivia sekä rajankäynti yksityisen ja julkisen välillä on jäänyt vähemmälle tutkimukselle (Keränen 1995b, 31-34). Se on kuitenkin risti-riidassa sen kanssa, että triviasta on tullut ehkä, kuten Keränen toteaa, poliittisesti merkityksellisempää. Myös tämä näkökulma on keskeinen ja tulee ottaa tarkastelun kohteeksi vaaliproblematiikassa.

Perustelen etnografisen tyylilajin valintaani samankaltaisilla syillä kuin Leena Eräsaarikin on perustellut väitöskirjassaan valintaansa kirjoittaa etnografia (Eräsaari 1995, 50-57). Haluan kirjoittaa eri tavoin, tarkastella toisesta näkökulmasta, hieman ”myymäisesti” (lue: vähän vihaisena mikroanalyysiä tehden) aiheita, jota on paljon tutkittu, mutta pääasiassa varsin konventionaalisesti. Etnografinen tutkimusote tarjoaa käyttökelpoisia uudenlaisia tulkinnanvälineitä myös nyky maailman poliittisten ilmiöiden, tässä tapauksessa vaalien tulkintaan. Se antaa mahdollisuuden lisätä ymmärrystä ja herättää uusia ajatuksia tästä paljon tutkitusta aiheesta.

Lisäksi etnografiaa muistuttava kirjoittaminen tyylilajina ja tutkimustyötapanana miellyttää ja innostaa minua. Puhun tässä etnografisesta tutkimusotteesta ja etnografiaa muistuttavan kirjoittamisen tyylilajin valitsemisesta, koska en tutkimuksessani sovelle tiukasti mitään etnografista kenttätutkimuksen menetelmää. Olen tyytynyt tutkimuksessani etnografiseen lähtökohtaan ja luovasti soveltanut etnografiamaista tutkimusotetta, koska olen halunnut säilyttää aineiston määräävän aseman. Mikäli olisin pyrkinyt kirjoittamaan puhdasoppisen etnografian, olisin joutunut luopumaan ainakin osaksi aineiston monipuolisuudesta. En nähnyt tarpeelliseksi karsia aineistoa, koska se yhdessä tulkinnan kanssa on tutkimuksen avain.

Tämä tutkimus ei siis ole tyylipuhdas työnäyte jonkin tietyn tutkimusmenetelmän käytöstä. Sen sijaan tavoitteenani on antaa jotakin uutta osallistumistutkimukselle. Tämä tutkimus voidaan ymmärtää myös perinteisen osallistumistutkimuksen kritiikkinä.

James Cliffordin ja George E. Marcusin toimittamassa teoksessa *Writing Culture. The Poetics and Politics of Ethnography* (1986) on lainaus Virginia Woolfilta. Siinä on osuvasti kiteytetty se, mistä etnografioissa on kysymys: ” Let us never cease from thinking - what is this ‘civilization’ in which we find ourselves? What are these ceremonies and why should we take part in them?”

Kulttuuri ei ole tieteellinen objekti siinä merkityksessä kuin oletamme niitä olevan luonnontieteissä. Kulttuuri ja näkemyksemme kulttuurista on historiallisesti tuotettua, eikä siitä saada koskaan täydellistä kuvaa. Meidän tehtäväksemme jää sen osien hahmottaminen; fiktioiden rakentaminen sen osa-alueista.

3. ETNOGRAFINEN TUTKIMUSOTE

3.1. Etnografia vaihtoehtoisena tapana tutkia

Etnografian kirjoittamisessa on mahdollisuus valita erilaisia tutkimusmenetelmiä ja strategioita. Käyn seuraavassa lyhyesti läpi etnografisen kirjoittamisen pääsuuntauksia ja samalla laadullisen yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen valtaviirtoja 1900-luvun alusta nykypäivään. Pyrin samalla perustelemaan ja paikantamaan omaa tutkimusnäkökulmaani. Tukeudun Norman K. Denzinin teokseen *Interpretive Ethnography* (1997). Denzinin teos on varsin kattava läpileikkaus laadullisen tutkimuksen ja etnografian historiaan. Samalla se onnistuneesti muotoilee ne kehitystarpeet ja haasteet, joita etnografisella kirjoittamisella on edessään uudella vuosituhanella.

Etnografian vahvuus nyt ja tulevaisuudessa, kuten Denzin toteaa, on sen mahdollisuudessa tuottaa uudenlaista kokeilevaa tekstiä ihmisten elämästä. Nämä tekstit voivat edustaa erilaisia genretyyppejä, mutta niille on yhteistä, että ne ovat tarinoita, jotka kertovat keskenään vuorovaikutuksessa olevien ihmisten elämästä kiinnittäen elämäntarinat, ihmisten arkiset ilot, toiveet ja pettymykset heitä ympäröivään kulttuuriin ja instituutioihin, laajempiin sosiaalisiin yhteyksiinsä tuottaen näin yleisemmällä tasolla tietoa yhteiskunnallisista prosesseista ja ilmiöistä. *Ne voivat olla subjektiivisia kokemuksia, jopa kuten Denzin toteaa omaelämäkerrallisia tarinoita, mutta niissä on aina kytköksensä johonkin yleisempään.* Ne pyrkivät refleктоimaan niitä moninaisia diskursseja, joita eri yhteisöissä eri aikoina käydään. (Denzin 1997).

Keränen puhuu käsitteellisistä arkkitehtuureista, juurimetaforista, jotka muodostavat tieteenalalle kohteen ja säätelevät luonnollisina ja itsestäänselvyksinä sitä, minkälaiset asiat voidaan ottaa tieteenalan puhumoon, millä tavoin ja mitkä asiat jäävät sen ulkopuolelle. Keränen osoittaa, miten tällaiset eri aikakausina Suomessa vallalla olleet juurimetaforat ovat valtio-opin ja politiikan tutkimuksessa sulkeneet naisten alueen (perheen ja yksityisen) joko kokonaan pois tieteenalan puhumosta tai vaihtoehtoisesti - kulloinkin muodissa olevasta käsittearkkitehtuurista riippuen - kääntäneet ”väärään” paikkaan (kansanedustajiksi) sijoittuneet naiset vihamielisen vallan (Toisen) edustajiksi. (Keränen 1995b, 34-42).

Vallalla on ollut myös käsitearkkitehtuuri joka, kuten Keränen toteaa, on kääntänyt sukupuoliasetelman nolouden abstrahoimalla sukupuoliset käytännöt variaabeleiksi, erottamalla ihmiset ”asenteistaan”. ”Asenteista tuli puolestaan laskettavia ja kontrolloitavia esineitä itsessään. Kun politiikka muuttui asenteiksi, niin nämä metonymiset identiteetit voitiin liittää ihmisiin neutraalilta ja epäpoliittiselta näyttävällä tavalla”. (Mt., 39-40).

Oman tutkimukseni kannalta etnografinen tutkimusote on tarjonnut mahdollisuuden kerätä vaaleja koskeva aineisto ja lukea sitä vapaasti ylittäen yksityisen ja julkisen rajan siten kuin se myös todellisuudessa näyttää tapahtuvan ilman, että jäisin tietyn käsitearkkitehtuurin ”vangiksi” tarkastelemaan aiheitani vain tietyltä kannalta tai rajaten jotakin merkityksellistä asioita tutkimukseni ulkopuolelle.

Jokapäiväisessä elämässä sekoittuvat useat sosiaalisen elämän alueet jolloin julkisen, yleisen ja yksityisen aluetta ei voida erottaa toisistaan. Haluan myös tässä tutkimuksessa osoittaa, että mikään ei ole koskaan täysin yksityistä, ja moni sellainen mikä on oletettu olevan julkista, sisältää luottamuksellisia (yksityisiä) sopimuksia. Elämä on muuntuva moraalinen tila, jossa yksilö todentuu yksityisyyden ja julkisen välisessä vuoropuhelussa. (Denzin 1997, 278).

Etnografia ei siis ole pelkästään kulttuurillisten eroavaisuuksien esiin nostamista, toisenlaisen kulttuurin herättämistä eloon vaan kuten Denzin toteaa, ne voivat olla myös vertauskuvallisia ja terapeuttisia projekteja, jotka kertovat inhimillisen elämän selviytymistatinoita voittamisesta ja häviämistä, odotuksista ja pettymyksistä (mt., xiv). *Ja eikö vaaleissa ole juuri kysymys voittamisesta ja häviämisestä, odotuksista ja pettymyksistä?*

Etnografisessa kirjoittamisessa ajanjaksoa vuosisadan alusta toiseen maailmansotaan hallitsi positivistinen tieteentraditio. Positivismi lähtee olettamuksesta, että kvantitatiiviseen ja kvalitatiiviseen tutkimukseen pätevät samat tieteellisen tutkimuksen peruskriteerit: tutkimuksen tulee täyttää validiteetin, reabiliateetin ja objektiviteetin vaatimukset. Positivisteille normaali on tutkimusaineistossa parhaiten edustettuna oleva joukko. Se on myös tutkimuksen pääasiallinen kiinnostuksenkohde, jolloin määrällisesti vähemmän edustettu joukko ei ole tutkimuksessa kiinnostavaa tai tärkeänä pidettyä ja jää tarkastelun ulkopuolelle. Positivistisen tieteentradition valtakautta etnografian historiassa Denzin

nimittää traditionaaliseksi. Tälle periodille oli ominaista tuottaa mahdollisimman luotettavaa ja objektiivista tutkimusta kenttähavainnoista, joita oli tehty jostakin vieraasta ja kaukaisesta kulttuurista. (Denzin 1997).

Traditionaalista jaksoa etnografian historiassa seurasi modernistinen periodi, joka alkoi toisen maailmansodan jälkeen ja päättyi varsinaisesti 1970-luvulla. Modernistisella kaudella tutkimuksen kieli ja retoriikka omaksuivat sekä positivistisen että postpositivistisen diskurssin. Postpositivismille ominaista oli pyrkimys luoda kvalitatiiviselle tutkimukselle oma kvantitatiivisesta tutkimuksesta erottuva tutkimuskriteeristönsä. Modernistisella periodilla lähdettiin jo traditionaalisen periodin omaksutusta oletuksesta vakaan ja pysyvän ulkoisen todellisuuden ja totuuden olemassaolosta sekä siitä, että tästä olemassa olevasta stabiilista maailmasta voidaan tuottaa tarkkoja representaatioita tieteellisen, neutraalin havainnoitsijain toimesta. (Mt.).

On kuitenkin tärkeää huomata, että vaikka traditionaalisen ja modernistisen kauden oletamus pysyvästä stabiilista maailmasta näyttää nykyhetkessä jopa naiivilta, on aikakaudelle ominaiset tyypittelyt ja luokittelut yhä tänä päivänä käyttökelpoisia tulkinnan apuvälineitä.

Tässäkin tutkimuksessa käytän kahta erilaista tyypittelyä. Sovittelen tutkimusaineistovan Gennepin tyypittelyyn siirtymäriiteistä ja käytän Weberin satunnaispoliittiko-ammattipoliittiko -kategorisointia tulkinnan välineenä, jopa jatkankin tätä. En tee sitä osoittaakseni että maailma olisi laatikkoleikki, että maailma kaikessa moninaisuudessaan voitaisiin asetella tiettyyn määrään tietyn muotoisia ja tietyn kokoisia lokeroita. Tyypittelyt ovat sen sijaan nykypäivänäkin hyödyllisiä uusien näkökulmien avaajia, uudenlaisten ajatusrakennelmien tukipuita. Niitä voi sovittaa tiettyyn aikaan ja paikkaan, miettiä olisivatko ne oikeellisia tässä tai jossakin toisaalla toisena aikana.

Tutkijana van Gennep edustaa aikakautta, jona luokitteluiden ja kategorioiden luominen oli keskeistä tieteellisessä ajattelussa. Hän myös hyödynsi taksonomisen periaatteen vastustaan kuitenkin kiivaasti ”those who extracted from context data which supported their theses. He was insisted that ceremonies needed to be examined in their entirety and in the social setting in which they were found. In this he anticipated the soon-to-appear

writings of the functionalists, Radcliffe-Brown and Malinowski” (Kimbali van Gennepin teoksessa *The Rites of Passage* 1965).

Van Gennep edusti kaudelleen tyypillisesti positivistista traditiota siinä, että hänen mukaansa sosiaalisten prosessien yleiset lainalaisuudet tulee osoittaa empiirisen havainnoinnin avulla, ei tekemällä metafysisiä spekulatioita. Hubertin, Maussin ja Durkheimin aikalaisena van Gennep lukeutuu myös niihin, jotka saivat innoituksensa Comten töistä. Hänet voidaan lukea niihin ranskalaisiin tiedemiehiin, jotka edustivat funktionaalista antropologiaa. Nämä antropologit määrittivät rituaalit kulttuurisesti standardoiduksi, toistuvaksi toiminnaksi, joka auttaa ihmisiä ymmärtämään paikkansa maailmassa.

Tultaessa 1970-luvun alkuun alkoi etnografoiden kirjoittamisessa ajanjakso, jota Denzin kutsuu hämäräksi, epäselväksi. Tulkitseva etnografia eli kokeilevaa, itseään hakevaa vaihtetta, jolle tunnusomaista oli tulkinta ja tulkinnan tulkinta. Positivismi ja postpositivismi antoivat tilaa postmodernille. (Denzin 1997).

Postmoderni etnografia on Denzinin mukaan moraalinen diskurssi siitä postmodernista, sekavasta maailmasta, jonka etnografi kohtaa. Postmodernin kirjoittamisen lähtökohta on, että etnografiset käytännöt, haastattelut ja havainnoinnit tuottavat kohteeseensa sidottuja ymmärryksiä, tulkintoja. Tehdyn havainnon tai haastattelun validiteetti määrittyy sen kriittisen ymmärryksen suhteen, jonka se tuottaa. Nämä ymmärrykset ovat ohimeneviä vilahduksia, pieniä osasia tietystä kulttuurista. Jokainen tulkittu tapahtuma on osa tiettyä kulttuurikonaisuutta tietynä ajankohtana tietyissä paikassa. (Mt.).

Näitä erilaisia tulkintoja tehtiin ja tehdään mitä erilaisimmin menetelmin. Tulkitsevassa etnografiassa on 1970-luvun alusta lähtien ollut tilaa erilaisille paradigmoille, metodeille ja strategioille kuten mm. symbolistiselle interaktionismille, konstruktivismille, fenomenologialle, etnometodologialle, semiotiikalle, hermeneutiikalle ja strukturalismille. (Mt.).

Maailmanlaajuisen ja paikallisten kulttuurien välinen vuoropuhelu ei ole missään kohdin johdonmukaista tai ennustettavaa. Maailmassa jossa elämme, etnografeilta eivät lopu työt. Heille avautuu koko ajan lisää tutkimuskohteita, eksoottisia ja vähemmän eksoottisia, mutta ne ovat kaikki yllättävän lähellä. Kaukaisia paikkoja ei ole paljoakaan jäljellä

planeettamme sinnitellessä henkilö-, tavara-, ja tietoliikenneuuhkissa. Kulttuurinen erilaisuus ei ole enää stabiilia ja eksoottista toisuutta. Minä-toinen -suhteessa on kyse pikemminkin erilaisista identiteeteistä, orientaatioista ja arvokonstellaatioista, myös vallasta ja sen retoriikasta (Clifford 1988, 13-18; Pálsson 1993, 9-14). Se ei ole enää ulkoisten kulttuuripiirteiden muistiin kirjaamista, kyse on hienosyisemmästä erilaisten totuuksien vuoropuheiluista.

Erilaiset tutkimuskäytännöt, joilla kuluva vuosisadan aikana on operoitu, ovat yhä läsnä. Niitä seurataan tai niitä vastaan argumentoidaan. Kvalitatiivisesta tutkimuksesta on tullut monikulttuurinen prosessi. Etnografioita on kirjoitettu ja kirjoitetaan hyvin monesta eri etnografian paradigmasta ja antropologian koulukunnista käsin. Mikä sitten on etnografisen kirjoittamisen oma juurimetafora?

Pálsson määrittelee erilaiset etnografisen kirjoittamisen paradigmat ja antropologian koulukunnat yhdistävän antropologian juurimetaforan seuraavasti:

”It is the metaphor of cultural translation. Given such a metaphor, the role of the anthropologist is to go behind the baffling chaos of cultural artifacts, to discover order in the foreign, and to transfer implicit meaning from one discourse to another. Anthropologists are presented as semiotic tour guides, escorting alien readers in rough semiotic space”. (Pálsson 1993).

Kuten alussa totesin, en seuraa tässä tutkimuksessa jotakin tiettyä olemassa olevaa valtio-opissa vallassa olevaa juurimetaforaa, mutta en myöskään esitä löytäväni jotakin toista vaihtoehtoista juurimetaforaa jostakin etnografian koulukunnasta. Sen sijaan etnografiassa haen valtio-opin valtadisipliinille vaihtoehtoista tapaa tehdä osallistumistutkimusta.

Denzin pyrkii teoksessaan osoittamaan postmodernin kirjoittamisen ylivertaisuuden verrattuna aiempiin tapoihin tuottaa etnografioita. Olen Denzinin kanssa tässä eri mieltä. Näkemykseni mukaan etnografioita on mahdollista ja niitä tulee kirjoittaa tieteen norsunluutorneissa käytävistä oppiriidoista ja eri tieteen paradigmojen itselegitimoinneista välittämättä.

Nykyaikaisessa etnografiassa niin positivistisen kuin kriittisen konstruktivisminkin hyväksyminen metodein on mahdollista tehdä sekä hyvää että huonoa tutkimusta. Positivistit saattaa liikaa piiloutua tutkimustulostensa taakse ja pyrkiä irtisanoutumaan omista tutkimustuloksistaan neutraaliuden nimissä. Postmodernisti taas saattaa sotkeutua omaan nokkeluuteensa kaiken ymmärtävänä ja kaikkea reflektoidena ”ovien avaajana”.

Tutkiminen on toimintaa, jossa tietyn näkökulman tai menetelmän valitseminen ei ratkaise tutkimuksen hyvyttä tai huonoutta tai tulokinnan oikeellisuutta. Sen sijaan ratkaisevaa on, löytääkö tutkija tutkimuskohteestaan jotakin uutta. Tietty näkökulma tai kirjoittamistapa ei sinänsä ole hyve. Luovuus ratkaisee.

Mikä sitten on valitsemani vaihtoehtoinen tapa tutkia? Poliittista elämää kaikessa monimuotoisuudessaan voidaan verrata sotkuiseen lankavyöhytiin, jossa jokainen lanka on yksi näkökulma tarkastella kokonaisuutta. Jokainen politiikan juonilanka voi tuottaa erilaisia oivalluksia ja mielikuvia. Tällaisella yhden tai kahden langan mikroanalyysillä, juonilankaa tai -lankoja hellästi käsitellen voidaan rakentaa vuoropuhelua tutkijan ja tutkimuksen päähenkilöiden välillä, millä parhaimmillaan tuotetaan kokonaiskuvaa poliittisesta elämästä.

3.2. Minäkö tieteen ja epätieteen välissä?

Keräsen mukaan tieteen retoriikka käsittelee tutkijoiden kommunikaatiota tai tutkimusta kommunikaationa. Lähtökohtana, kuten Keränen huomauttaa ”on se - hämmästyttävä huomio, että tieteen teoriassa on keskeisesti kysymys lukemisesta ja kirjoittamisesta”, jolloin ymmärretään, että kirjoittaminen ei ole vain havaintojen kirjaamista ja tulosten raportointia vaan kyse on tulosten tulkinnasta ja kääntämisestä toiselle kielelle. Tässä tulosten kääntämisprosessissa on mahdollista käyttää ja käytetään erilaisia eri tieteiden hyväksymiä sanastoja, kerronnallisia kulkua ja kirjoittamissääntöjä, tieteellisen kirjoittamisen lajityyppejä eli genrejä. Ollakseen uskottava ja tieteellinen, tietyn tieteenalan kirjoittamistyylin on noudatettava tietynlaisia kirjoittamisen konventioita. Tietyn tyylin hylkääminen ja toisen ottaminen tilalle saattaa horjuttaa tieteellisen tekstin uskottavuutta. (Keränen 1996, 112-123).

Seuraavassa Marja Keräsen kertoma esimerkki oman politologian alaan kuuluvan artikkelinsa synnyttämästä keskustelusta:

”Olin kirjoittanut artikkeliin antropologien mallin mukaan kentällemenokertomuksen, jossa käytin minämuotoa. Miksi tein näin? Jos artikkelini tehtävänä olisi ollut kertoa abstrakteja yleisiä totuuksia englantilaisesta jalkapallosta, esittää neutraaleja faktoja tai yleisiä tulkintoja, olisin toki pyrkinyt piilottamaan itseni tekstin taakse kuten yleensä on tapana. Tieteen retorikkona olin kuitenkin oppinut, että myös tie-
de on tiettyyn aikaan ja paikkaan sitoutunutta kommunikaatiota. Kun pyrin kaiken lisäksi tarkastelemaan englantilaista jalkapalloa tietoisesta ulkopuolisesta asemasta, toisen kulttuurin edustajana, päätin yrittää tehdä tämän lukunäkökulmani näkyväksi myös lukijalle. Artikkelihan oli tulosta kahdesta keskustelusta: minun ja kohteen, englantilaisen jalkapallon, välisestä keskustelusta, ja toisaalta minun ennakoimastani keskustelusta lukijoiden kanssa. Olin yrittänyt tehdä näkyväksi oman lukunäkökulmani enkä väittänyt että teksti oli tuotettu jostakin jumalallisesta ulkopuolisesta positioista - a God’s eye view of English football. Voitte arvata harmistukseni, kun erään kommentaattoriin mielestä ainoa kommentoinnin arvoinen asia koko artikkelissa oli, että pitäisi varoa kirjoittamista minämuodossa. Mitä edellä tapahtui? Onko tieteellisen tekstin uskottavuuden ehto sen näennäisessä epäpersoonallisuudessa? Vai olisiko perustellumpaa katsoa, että se olikin juuri tekstin henkilökohtaisuudessa?” (Mt. 1996, 118-119).

Edellinen lainaus esikuvanani olen omassa tutkimuksessani ottanut lähtökohdakseni sen, että tieteellinen kirjoittaminen on maailmassa olemista, vuorovaikutuksessa maailman kanssa toimimista, tiedon tuottamista omasta elämysmaailmasta käsin. Tutkija (olipa hän positivistiksi tai poststrukturalistiksi) on aina tutkimuksessaan läsnä, mikäli hän on itse keksinyt jotain, tuottanut uusia ajatuksia ja oivalluksia. Positivistinkin neutraalin havainnoinnin keinoin tuottama tutkimus on tulosten tulkintaa tietyllä tavoin.

En siis halua kirjoittamistavallani osoittaa, että olisin tässä tutkimuksessa läsnä tutkijana sen enempää kuin positivistikana. Oli tutkimusmetodi tai perspektiivi mikä tahansa, neutraaleiden faktojen, tieteellisten universaalien totuuksien esittäminen tutkimusaiheesta jonkin epäolennon kautta on mahdotonta.

Haluan tuoda julki sen, että tietyn tyylin valinta, minämuodon tai passiivin valinta ei ratkaise tutkimuksen tieteellisyyden tasoa. Kirjoittamalla minämuodossa, haluan myös korostaa juuri tälle tutkimukselle ominaista ja osallistumistutkimuksessa vähemmän populaaria sammakkoperspektiivin valintaa lintuperspektiivin sijaan.

Etnografialle tavanomainen kirjoittamistyyli ja minämuoto ovat näkemykseni mukaan havainnollinen tapa tuottaa osallistumistutkimusta valitsemastani sammakkoperspektiivistä, ruohonjuuritasolta käsin. Olen tutkimusaiheeni tärkeyden ja kiinnostavuuden kohdantanut juuri arkipäivän tasolla, en akateemisten seinien sisäpuolella. Ulkokohtainen, ylhäältäpäin tutkimuskohdettaan kohteleva, passiivimuodossa kirjoitettu tutkimusraportti aiheesta, jossa juuri paikallinen ja ihmiset yksilöinä ovat kiinnostavinta, ei mielestäni siksi sopisi tähän tilanteeseen. Lintuperspektiivistä tutkimusaihetta lähestyvä tutkimus, joka on kirjoitettu passiivimuodossa politologian arkikielellä on toki hyväksyttävä vaihtoehto, mutta ei sovellu mielestäni tähän tutkimukseen. Haluan tehdä näkyväksi sen, *miten* olen tutkijana tekstissäni läsnä. Pyrin tuottamaan aikaan ja paikkaan sidottuja ymmärryksiä, jotka ovat syntyneet olemalla osittain tarkastelemani kulttuurin jäsen, osittain siihen kuulumaton ulkopuolinen sekä myös tarkkailija. Haluan kerrontatyylilläni osoittaa että olen monitahoisesti henkilökohtaisesti sotkeutunut tutkimuskohteeseeni ja sen kontekstiin.

Eräsaaren mukaan kirjoittaja, joka pyrkii häivyttämään läsnäolonsa tekstissä minimiin ottaa J.R.R. Tolkienin hobittien tavoin haltijoilta saadun näkymättömyyden viitan päälle. Hobitit käyttivät haltijaviittojaan piiloutuakseen pelottavalta viholliselta. Eräsaari esittääkin kysymyksen: ”onko tieteellinen lukija tai yleisö niin mahtava vihollinen, että sen edessä täytyy muuttua näkymättömäksi?” (Eräsaari 1995, 75).

3.3. Poliitiikan retoriikasta

Palonen ja Summa ovat todenneet, että retoriikkaa voidaan luokitella sen mukaan, mitä kielenkäytön tasoa tarkastellaan. He erottavat puheiden ja esitysten retoriikan, argumentoinnin retoriikan sekä trooppien/kielikuvien retoriikan (Palonen & Summa 1996, 10-11).

Puheiden ja esitysten retoriikassa tarkastellaan puheita, tekstejä, kuvia ym. esityksiä kokonaisuutena suhteessa siihen yleisöön, johon se kohdistetaan. Tällöin arvioidaan niiden vaikuttavuutta tai taidokkuutta. Esitystaidon retoriikasta esimerkkinä on amerikkalainen puheentutkimus, jonka laajentaminen kampanjaretoriikan suuntaan on merkinnyt haastetta sovinnaiselle vaalitutkimukselle. Amerikkalaisessa kampanjatutkimuksessa tutkimuksen kohteena on ollut mm. poliitikkojen yleisösuhteet. (Mt.).

Argumentointi suuntaa huomion esityksen niihin puoliin, joilla pyritään muuttamaan tai vahvistamaan yleisön käsityksiä asioista. Argumentoinnin tutkimusta on tehty kahdesta eri lähestymistavasta käsin. Toisaalta se on painottunut retoriseen suuntaan, jolloin tutkimuksen kohteena on kielikuvat ja eri retoristen keinojen merkitykset vaikuttavuuden lähteinä. Vaihtoehtoisesti formaaliseen suuntaan painottuneena tutkimuksessa keskitytään argumenttien pätevyys tutkimiseen ja arvioimiseen. (Mt.).

Kolmantena retoriikan muotona trooppiretoriikkaa voidaan tarkastella tahdon ilmaisuna tai argumentoinnin välineenä, mutta siinä tutkimuksen kohteena voivat olla myös tietyn tekstin, kirjoittajan tai aikakauden kielen tyypilliset tai yksilölliset ajatusmuodot tai tyyli. Trooppiretoriikan tunnettuna esimerkkinä Palonen ja Summa nostavat esiin Burken, teoksessaan *A Grammar of Motives* esittämän mallin neljästä perustroopista, jotka ovat metafora, metonymia, synekdoke ja ironia. Nämä neljä perustrooppia ovat eräänlaisia ajattelun ja ymmärtämisen perusolottuvuuksia. (Mt.).

Minkälaisista näkökulmista retoriikalla sitten on merkitystä politiikalle? Palonen on tyypitellyt politiikkaa neljästä eri poliittisen toiminnan perspektiivistä käsin ja puhuu policy-, polity-, politikointi- ja politisointiretoriikoista. (Mt.).

Policyretoriikkasta tarkastelun kohteeksi tulee politikoinnin tulokset. Kysymys on tällöin valintatilanteista, joissa tiettyä asiakysymystä koskevassa päätöksenteossa tulee löytää tietty yhtenäinen linja. Politikointi ymmärretään tällöin valmistelevana vaiheena, joka muotoilee suhteellisen pysyvänä pidettyjä vaihtoehtoisia policyitä suhteessa tiettyihin asiakysymyksiin.

Politikointiretoriikan kiinnostuksen kohteina ovat politikoinnin retoriset tyyli ja strategiat sekä kamppailu- ja kampanjatilanteiden retoriikan erityispiirteet. Politikoinnissa on kyse ”liikkeestä”, performanssista. (Mt.).

Polityretoriikka puolestaan viittaa Palosen mukaan tilanteisiin, joissa poliittisuus näyttäytyy vakiintuneiden toimintakäytäntöjen, normien ja rakenteiden merkityskenttänä. Klassisia teemoja polityretoriikan tutkimuksessa ovat valtiosääntö, poliittiset oikeudet, puolueiden ohjelmat ja puhekäytännöt. Kuten Palonen on todennut, ”yleisemmin tulkiten

esimerkiksi sanastojen, symboliikkojen ja diskurssien vakiinnuttaminen ja ”voimassaolo” kuuluvat polity-retoriikan alaan ja tarjoavat tätä vastaavia tutkimuskohteita”. (Mt.).

Neljäntenä kategoriana Palonen esittää politisointiretoriikan. Politisointiretoriikassa on kyse uusien kysymysten tematisoinnista, vakiintuneen polityn purkamisesta tai kuten Palonen toteaa, mahdollisuuksien horisontin uudelleentulkinnasta. Politisointiretoriikan tutkimuskohteita ovat nimet, käsitteet ja luokitukset, joilla politiikan toimintatilaa luodaan ja tehdään politikoinnin kohteeksi. (Mt.).

Omassa tutkimuksessani pyrin tarkastelemaan vaaleja, niiden reaalista todellisuutta kolmesta vaihtoehtoisesta ja toisiaan täydentävästä retorisesta näkökulmasta käsin. Käsitteellistän vaalit Palosen politiikan retoriikkatyypittelyn mukaisesti ensinnäkin politikoinnin retoriikan näkökulmasta, toiseksi polity-retoriikan - ja kolmanneksi politisointiretoriikan näkökulmasta.

Tarkastelen vaaleja ensinnäkin erilaisten toimijoiden näkökulmasta. Tällöin pyrin uudelleenmäärittämään niitä poliittikotyyppisiä, jotka ovat osallisina vaaleissa sekä tarkastelen erilaisissa kamppailutilanteissa toimivien henkilöiden erilaisia retorisia tyylejä ja strategioita. Polityn näkökulmasta pyrin tarkastelemaan niitä vakiintuneita ja uusia toimintatapoja, diskursseja ja symboleita, jotka vaaleissa olivat läsnä, miten niissä poliittista yhteisöä tuotettiin.

Kolmanneksi, politisointinäkökulmasta käsin tarkastelen vaaleja uusien vaihtoehtoisten toimijoiden, toiminta-areenoiden tarkastelukulmasta sekä vaihtoehtoisena kulttuurisena symbolijärjestyksenä.

Luovun tutkimuksessani konventionaalista tavasta tuottaa valtio-opillista tieteellistä tekstiä ja pyrin ”retorisesti kääntämään” tutun poliittisen ilmiön ja siihen liittyviä käsitteitä uudella tavalla.

3.4. Poliitiikan antropologien muuttuneet tavat tarkastella politiikkaa ja valtaa

Edellä esitettyjen politiikan retoriikkatyyppien avulla on erilaisia käsitteitä mahdollista ”uudelleenkäsitteellistää”. Esimerkiksi käsite valta voidaan retorisesti kääntää siten, että pysyvien rakenteiden sijasta (polity) sitä voidaan tarkastella sen sisältämistä mahdollisuuksista tai tilaisuuksista käsin (politisointi). Valtaa voidaan myös tarkastella toiminnallisena (politikointi) kategoriana.

Keskustelen valta-käsitteestä tässä yhteydessä, koska se on keskeinen elementti tutkimukseni kohteena olevassa vaaliproblematiikassa ja poliitikko/politiikka –problematiikassa.

Poliitiikan antropologit keskittyivät alkujaan evoluutioteoriat esikuvanaan laatimaan luokitteluita ja tyyppittelyitä eksoottisten ja kaukaisten yhteiskuntien poliittisista järjestelmistä. Tämä rajasi antropologit tutkimaan ”alkukantaista” jättäen moderneja yhteiskuntia koskevan tutkimuksen sosiologeille ja politiikan tutkijoille (Abélès 1997, 319-320).

Vuonna 1966 politiikan antropologit Swartz, Turner ja Tuden määrittelivät poliittisen prosessin päämäärähakuiseksi toiminnaksi, jossa tietty poliittinen ryhmä pyrkii tiettyihin julkisiin päämääriin. Julkisilla päämäärillä Swartz et al. tarkoittavat päämääriä, joita ryhmä tavoittelee itselleen kokonaisuutena. Tällaisia tavoitteita ovat mm. ryhmän pyrkimykset päästä toisenlaiseen - usein itsenäiseen tai johtavaan asemaan - suhteessa toisiin ryhmiin, jolloin ryhmän sisällä yksilöiden oma asema suhteessa ympäristöön muuttuu toisenlaiseksi. Tavoitteet voivat olla konkreettisia, välittömiä ja koko ryhmän tiedossa. Osa tavoitteista saattaa olla peiteltyjä ja vain osalle ryhmän jäsenistä tiedossa tai tiedostettuna. Samaan toimintaan saattaa liittyä myös sen eri yksilöille erilaisia tavoitteita. Poliittisessa prosessissa Swartz et al. olettavat siihen osallistuville yksilöille jakaantuvan valtaa ja palkintoja eri suuruisia määriä. (Swartz et al. 1966, 4-9).

Tämä lähestymistapa lähti olettamuksesta, jonka mukaan yksityinen ja julkinen ovat selvästi toisistaan eroteltavat ja erossa olevat tilat, joista toisessa eli julkisessa tilassa toimivien julkisia päämääriä tavoittelevien kollektiivien toiminta on politiikkaa.

Antropologia alkoi 1970-luvulta lähtien kiinnostua moderneista yhteiskunnista. Tänä päivänä tutkimuksen kohteena ovat mitä moninaisimmat poliittiset ilmiöt. Nykypäivän politiikan antropologia ei oleta, että todellisia ja selväpiirteisiä rajoituksia poliittisen ja ei-poliittisen välillä olisi mahdollista tehdä. Sen sijaan politiikan antropologit tarkastelevat niitä tapoja, joilla valtasuhteet kietoutuvat toisiinsa ja vaikuttavat toisiinsa (Abélès 1997).

Abélèsin mukaan

”anthropology has progressively moved towards modes of analysis focusing on the on the practices and codes of power and revealing its forms of expression and staging. This approach has always laid stress on close links between power, ritual and symbols.. it is important to look beyond the most immediate facts represented by the law and the institution and to consider the power relationships and strategies that are forged within the systems”. (Mt., 319-321).

Politiikkaa ei voida tarkastella omana eristettynä tilanaan. Valta ei ole tietyn instituution, organisaation tai henkilön ominaisuus tai omaisuutta, jota jaetaan tietyn hierarkkisen kaavan mukaan. Valta on nähtävä toiminnan aspektina, jolloin se on olemassa vain sen toteutuvissa käytännöissä. Kuten Keränen on todennut, ”power works through constructing and continuously reconstructing social identities. Only by studying the process of constructing and reconstructing relations of power, class, gender or ethnicity, does it become meaningful to study how power works”. (Keränen 1995a, 62).

Vallankäyttö ja poliittinen toiminta ovat aina sidoksissa kontekstiinsa, aikaan ja paikkaan. Valtaa tulee tarkastella siinä kontekstissaan, siinä kulttuurissa, ajassa ja paikassa, jossa se todellisina poliittisina käytäntöinä, ihmisten käyttäytymisenä ja ihmisten välisinä suhteina näyttäytyy. Keränen on todennut vallasta edelleen seuraavaa: ”It is about capacity to act, not about repressing and being repressed. Power is productive. It is ability to make things social.” (Mt.).

Tietyn valtion poliittinen järjestelmä ei ole ”empire within an empire” (Abélès 1997, 321). Tietty lakiin perustuva organisaatio tai instituutio ei sinänsä sisällä valtaa vaan muodostaa tietyn viitekehyksen, jonka sisällä politiikka merkityksellistyy, erilaiset valtasuhteet toteutuvat. Mikä tahansa organisaatio, yhteenliittymä tai henkilö voi tehdä politiikkaa, pyrkiä hankkimaan valtaa, käyttää valtaa. *Myös ei-toiminta; hiljaisuus, poistuminen paikalta ovat vallankäyttöä.*

Tämä nykyaikaisen politiikan antropologian näkökulma, jossa valta nähdään politikointi-kategoriana on myös se lähtökohta, josta tarkastelen omaa tutkimuskohdettani. Tulkitsen vaalit kulttuurisena tapahtumana tai instituutiona, joka muodostaa tietynlaisia kontekstiinsa sidoksissa olevia viitekehyksiä, joissa politiikka ja valtasuhteet, erilaiset politikoinnin käytännöt merkityksellistyvät tietyllä tavalla.

3.5. Aineisto ja sen tulkinta

Antropologian tutkimuskohde viittaa - ainakin sen pitäisi viitata - reaaliseseen todellisuuteen, mutta tämä todellisuus ei ole kuten Keränen toteaa viitaten Fabianiin, ”puhtaasti havainnoitavissa”. Antropologian kohde on tuotettu tekstuaalisesti ja se on kirjautunut kertomukseksi tiettyyn kerronnalliseen muotoon, joka tuottaa identiteettejä, joihin lukija samastuu. (Keränen 1996, 120).

Olen kerännyt aineistoa tätä tutkimusta varten vuoden 1998 helmikuusta lähtien, jolloin olin päättänyt tutkimusaiheeni. Koska pyrin aineistonkeruuvaiheessa saamaan kohteestani mahdollisimman rikkaan kuvan, sovelsin useita eri aineistonkeruumenetelmiä ja keräsin mahdollisimman monipuolisesti dokumentteja tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä. Aineistonkeruun alkuvaiheessa erilaisten dokumenttien kerääminen oli ”hallittavissa”, mutta mitä lähemmäs vaaleja tultiin, sitä voimattommaksi tunsin itseni valtaisan aineistotulvan edessä. Olin konkreettisesti ahtaalla vaatehuoneen täytyttyä sanoma- ja aikauslehdistä. Televisiosta ”pursusivat” erilaiset vaaliohjelmat. Erilaisia vaalitulilaisuuksia ”joissa olisi ollut hyvä olla” oli näännyttävän paljon. Ongelmaksi nousi toisaalta aineiston runsaus, toisaalta pelko hyvän aineiston karkaamisesta käsistä.

Lohtuna tutkimuksen tekemisessä oli, ettei tällaisessa etnografiamaisessa tutkimuksessa ole mahdollista eikä missään tapauksessa tavoitteenakaan tuottaa määrällisesti tai laadullisesti edustavia otoksia. Etnografinen tutkimusote työläytensä vuoksi mahdollistaa esimerkiksi vain harvojen ihmisten haastattelemisen. Etnografinen tutkimusote mahdollistaa, ja se on pyrkimyksenäni tässäkin tutkimuksessa, sen sijaan yksityiskohtaisen ns. ”tiheän” kuvauksen tuottamisen. Pyrin etnografisella kirjoittamisotteella ”syvemmlle”. Pyrin suorilla lainauksilla ilmaisemaan ihmisten henkilökohtaisia kokemuksia, jotka ovat aina aikaan ja paikkaan, kontekstiinsa sidottuja ymmärryksiä jostakin yleisemmästä.

Yhdyn Denzinin ajatukseen siitä, että maailmat joita tutkimme on luotu osittain sen tekstin kautta, jota etnografi kirjoittaa. Denzin erottaa neljä eri tekstityyppiä: tavallisen puheen, puheen, joka on kirjoitettu tekstimuotoon, kirjoitetun tulkinnan puheesta ja sen tekstimuodosta sekä neljäntenä näiden tekstien esittämisen. Tekstit ovat aina dialogeja, joissa ovat läsnä sekä henkilöt, joita tutkija on haastatellut/ joiden kanssa tutkija on keskustellut että tutkija itse. Tärkeää on, että tekstejä tulkitaan sitä kontekstia vasten, jossa se on kirjoitettu. Tässä tilanteessa lähdän siitä, että myös auktoriteetti, tekstin oikeellisuudelle ei lähde tekstin ulkopuolelta, jostakin ulkoisesta auktoriteetista vaan se syntyy tekstissä itsessään.

Vaikka olenkin referoinut tutkimuksessani muita kirjoja ja tutkijoita, olen pääasiassa haastattelemieni henkilöiden kokemusten ja omien havaintojeni kautta halunnut peilata sitä todellisuutta, jota olen ollut tutkimassa, ja hakenut tutkimuksen ”todellista” auktoriteettia aineistosta itsestään.

Teoria, kirjoittaminen ja etnografia ovat toisistaan erottamattomat materiaaliset käytännöt. Eli se joka kirjoittaa kulttuuria, kirjoittaa myös teoriaa. Ne jotka kirjoittavat teoriaa, kirjoittavat kulttuuria. Tutkimuksessa käytetään paljon haastatteluiden tekstilainauksia. Ne puhuvat itse omaa kieltään. (Denzin 1997, xi-xiii).

Tutkimusaineistoni koostuu verbaalista ja ei-verbaalista aineistosta. Tutkimuksessani tulkitsen erilaisia tekstityyppejä. Luen teksteiksi tuotettuja kansanedustajaehdokkaiden ja paikallispolitiikassa vaikuttavien henkilöiden haastatteluita, erään kansanedustajaehdokkaan sähköpostikeskustelumateriaalia, sanomalehti- ja aikakauslehtikirjoituksia, vaalimainoksia, kaunokirjallisia lähteitä sekä videonauhoituksia joistakin vaaleja käsittelevistä televisio-ohjelmista. Käytän myös omia muistiinpanoja vaalitulaisuuksista ja erilaisista tapaamisista ihmisten kanssa. Käytän tutkimuksessani ei-verbaalia aineistoa, joka koostuu itse ottamistani valokuvista sekä lehdistä kerätyistä valokuvista ja piirroksista. Ei-verbaalia aineistoa edustaa keräämäni vaalikampanjointimateriaali; kammot, pinssit, jättepussit ym. Tosin kokoomuslaisen kansanedustajaehdokkaan antama valkoinen - ja SDP:n ehdokkaan punainen ruusu ovat kuihtuneet, nuorsuomalaisen jakama leipä on syöty ja lukuisat eri aatteiden väriset ilmapallot ovat tyhjentyneet.

Tutkimuksessani olen haastatellut yhdeksää kansanedustajaehdokasta ja lisäksi kahta Jämsän seutukuntalaista paikallispolitiikan vaikuttajanaista. Paikallispoliittikohaastatteluissa hyödynsin Kaija Majoisen ja Eva Hänninen-Salmelinin *Naiset paikallispolitiikassa - tutkimuksen* (1998) kysymyksenasetteluita.

En ole valinnut haastateltavia sen mukaan, että he olisivat ”tyypillisiä” kansanedustajaehdokkaista tai edustaisivat tiettyjä puolueita. Pyrkimys ei ole ollut tuoda esiin ja esittää määrällisesti edustetuinta tapaa toimia tai ajatella vaan erilaisia tapoja toimia ja ajatella. Olen haastatellut kahta mies- ja kahta naiskansanedustajaehdokasta Helsingin vaalipiiristä sekä kolmea naisehdokasta ja yhtä miesehdokasta Keski-Suomen vaalipiiristä. Helsingissä kahden ehdokkaan haastattelut järjestäytyivät siten, että tapasin toisen kadulla jakamassa mainosmateriaalia ja toisen vaalimökistä. Suoritin haastattelun ehdokkaiden kanssa sovituna erillisenä ajankohtana. Yhden helsinkiläisen ehdokkaan valitsin haastateltavaksi sillä perusteella että hänen vaalimainoksessaan Helsingin Sanomissa oli matkapuhelinnumero, josta myös sain vastauksen. Neljäs Helsingissä haastatelluista ehdokkaista oli valittu yksinkertaisesti, koska hän sattuu olemaan sukulaiseni. Haastattelemistani Helsingin ehdokkaista yhden tunsin siis henkilökohtaisesti ennestään, kaksi ehdokasta oli minulle tuttuja tiedotusvälineiden kautta ja neljäs oli minulle ennestään tuntematon henkilö.

Keski-Suomen ehdokkaista kaksi poimin haastateltaviksi vaalitulaisuuksista. Yhden ehdokkaan kanssa olin jo kampanjan alkuvaiheessa sopinut siitä, että seuraan hänen vaalikampanjaansa. Lopuille Keski-Suomen ehdokkaista soitin suoraan ja pyysin haastattelua. Keski-Suomen vaalipiirissä oli viisi ehdokasta Jämsän seutukunnan alueelta. Heistä haastattelin neljää, joista kolme henkilöä oli minulle ennestään tuttuja erilaisista työelämän yhteyksistä.

Valitsin haastattelemanani henkilöt myös puoluetustansa osalta täysin sattumanvaraisesti. Helsingin vaalipiirin ehdokkaat edustivat Kokoomusta, SDP:tä, vihreitä ja Keskustaa. Keski-Suomen ehdokkaat edustivat Vasemmistoliittoa, RKP:tä, Keskustaa, SDP:tä ja Kokoomusta. Henkilöhaastattelut ovat teemahaastatteluita, jolloin ehdokkaiden kanssa on keskusteltu heidän motiiveistaan pyrkiä eduskuntaan, siitä miten he kokevat oman roolinsa kansanedustajaehdokkaista ja toiminnastaan vaalikampanjan aikana. Haastattelut on nauhoitettu ja puhtaaksikirjoitettu tekstimuotoon. Keskustelut ovat vuoropuheluita, joissa on läsnä sekä tutkittava että heidän kanssaan vuoropuhelua käyvä tutkija.

Nauhoitetut haastattelut on sanasanaisesti kirjoitettu tekstimuotoon. Haastattelut on säilytettyä myös ääninauhoilla. Kansanedustajaehdokkaahaastattelut on tehty vuoden 1999 helmikuun lopun ja maaliskuun aikana ennen vaaleja lukuun ottamatta yhtä haastattelua, jonka tein vasta seuraavalla ”haastattelukierroksellani” saman vuoden elokuun lopulla. Tällöin haastattelin myös kahta Jämsän seutukunnan alueen paikallispolitiikan vaikuttajaa. Haastattelut on tutkimusraportissa ”toimitettu” siten, että niistä on otettu turhia sanoja pois, jolloin puuttuvaa kohtaa olen merkinnyt pistein. Olen myös tehnyt teksteihin vähäisiä oikeinkirjoitusta koskevia muutoksia. Olen kuitenkin pyrkinyt tekemään oikeutta haastattelemieni henkilöiden puhetyyleille ja ennen kaikkea kaikin tavoin pyrkinyt välttämään tekstien sisällön ja viestin muuttumista alkuperäisestä. Haastateltavien nimet on muutettu. ”Anja”, ”Antti”, ”Kari” ja ”Sari” ovat helsinkiläisiä eduskuntavaaliehdokkaita. ”Anneli”, ”Matti”, ”Pirkko” ja ”Raili” ovat Jämsän seutukunnan alueen eduskuntavaaliehdokkaita. ”Eeva” ja ”Laura” ovat Jämsän seutukunnan alueella paikallispolitiikassa aktiivisesti toimivia: he eivät olleet ehdolla eduskuntaan.

Toisena tekstilähteenäni ovat kirjalliset haastattelut. Lähetin vuoden 1998 marraskuun lopussa noin kahdellekymmenelle Helsingin ja Keski-Suomen vaalipiirin SDP:n ja Keskustan eduskuntavaaliehdokkaalle kyselyn, jossa tiedustelin ehdokkaiden motiiveita lähteä ehdokkaiksi. Kysyin kansanedustajaehdokkailta mm. sitä, mistä vaaleissa ja politiikassa tällä hetkellä heidän mielestään on kyse, mitä heillä olisi annettavaa eduskuntatyössä, mitä he itse odottivat saavansa henkilökohtaisesti mahdollisesta kansanedustajuudesta ym. Pyysin heitä myös kuvailemaan kampanjansa kohderyhmän, pahimmat vastustajansa sekä tukiverkostonsa. Kyselyn vastausinto oli laimeaa. Kysymykseni eivät olleet täysin oikeaan osuneet, jotta ne olisivat tyydyttävästi palvelleet tutkimuksen kysymyksenasettelua. Totesin myös, että kysymykset olisivat vaatineet face-to-face -haastattelutekniikkaa. Olen käyttänyt tätä haastattelumateriaalia kuitenkin tausta-aineistona.

Kolmantena tekstityyppinä on erään kansanedustajaehdokkaan ylläpitämä sähköposti-keskusteluryhmä. Tässä tekstien tuottaja/ tuottajat olivat ainakin periaatteessa tietoisia tutkijan läsnäolosta. En osallistunut itse keskusteluun, mutta saatoin kommentoida joitakin tällä ns. hep-listalla käytyjä keskusteluita kansanedustajaehdokkaalle joko henkilökohtaisen sähköpostiosoitteeseen tai henkilökohtaisesti tavatessani hänet. Kyseinen

kansanedustajaehdokka työskennteli vaaleja edeltävänä vuonna kanssani saman työnantajan palveluksessa.

Haastatteluiden temaattisessa käsittelyssä tutkijana olen määrittänyt sen, mikä tutkimuksen kannalta on relevanttia ja mikä taas ei tehdessäni valintoja siitä, mitä tekstejä käyttäisin tutkimusraportissa ja mitä ei.

3.6. Tutkimuksen kulku

Olen lukenut tutkimusaineistoa kolmesta erilaisesta perspektiivistä käsin. Olen lukenut vaaleja ensinnäkin poliittisina rituaaleina tai niiden mahdollistajana, toiseksi poliittisena osallistumisena ja todellisen kansanvallan toteuttamisen välineenä ja kolmanneksi simmeliläisittäin seurusteluna.

Vaalien tarkastelemista poliittisena osallistumisena ja kansanvallan toteuttamisen välineenä ei voida pitää niinkään itsenäisenä perspektiivinä, pikemminkin kysymyksinä, joita voidaan tarkastella muiden tarkasteluperspektiivien sisällä. Olen kuitenkin nostanut tämän teeman tutkimuksessani itsenäiseksi luvuksi, koska se on keskeinen vaaliproblematiikassa. Me esimerkiksi pidämme vaaleja itsestään selvästi poliittisena osallistumisena pohtimatta kuitenkaan, mitä poliittinen osallistuminen oikeastaan on, kuka vaaleissa -missä roolissa tai minkälaisin motiivein – on osallistuja.

Tarkastelen vaaleja simmeliläisittäin seurusteluna, koska se on perspektiivi, josta tietämykseni mukaan ei vaaleja aiemmin ole tarkasteltu. Vaalien tarkastelemiseen siirtymäriitteinä tai niiden mahdollistajana olen päätenyt, koska teema on mielenkiintoinen ja sopii hyvin tutkimusaineistooni.

Esittelen nämä kolme tarkastelunäkökulmaa tutkimukseni neljännessä luvussa. Kolmen käsittelemäni teeman sisällä tulen tarkastamaan vaaleja myös sukupuolinäkökulmasta, ja rajankäyntinä yksityisen ja julkisen välillä. Nämä näkökulmat ovat keskeisesti esillä vaaleissa, mutta niiden merkityksiä tai vaikutuksia ei useinkaan pohdita kovin syvällisesti.

Useita kiintoisia ja relevantteja tarkastelunäkökulmia olen joutunut jättämään tutkimuksen ulkopuolelle. Mielenkiintoista olisi esimerkiksi ollut tarkastella vaaleja tietynlaisena speaktaakkelina, performanssina tai maussilaisittain lahjanvaihtona. Vaalit voitaisiin ymmärtää myös mekanismina, joka nerokkaalla tavalla kerää ja prosessoi paikallisesti, valtakunnallisesti, jopa kokonaisen maanosan alueella mitä erilaisimpia mielenilmauksia. Tämän näkemyksen mukaan vaaleja voitaisiin tarkastella kommunikaatioteknologiana, inskriptiojärjestelmänä.

Esitin tutkimukseni alussa kysymyksen, kuka oikeastaan on poliitikko tai mitkä elämänalueet ovat politiikkaa? Perinteisesti itsestään selvästi politiikkaan kuuluviksi luetut ja siitä pois suljetut tutkimusaiheet vaativat politiikkakäsitteen uudelleen pohtimista, mitä on laajasti tehtykin. Poliittisen määrittelemisen voidaan katsoa olevan oma tutkimusalan- sa. Erilaiset ryhmät lukevat uusia aloja poliittisesti, ja yhä uudenlaisia tutkimuskohteita luetaan poliittisesti (Carver & Hyvärinen 1997, 2-6).

Osallistun poliitikko/politiikka –keskusteluun tutkimuksen viidennessä luvussa lukemalla kansanedustajaehdokkaiden ja paikallispolitiikassa aktiivisesti toimivien haastatteluita sekä erään kansanedustajaehdokkaan viestejä sähköpostikeskusteluryhmälleen. Lisäksi käytän teeman käsittelyssä sanomalehdistä keräämiäni lehtikirjoituksia, -ilmoituksia ja -kuvia. Etsin haastatteluaineistosta vastauksia siihen, *mikä on politiikan ethos eri henkilöille, miten he kokevat oman roolinsa politiikassa*. Tavoitteenani on lisäksi keskustella siitä, *voidaanko poliittikotyyppjä tai –rooleja luokitella jollakin tavoin*. Tulkinnan apuvälineenä käytän Weberin satunnaispoliitikko-ammattipoliitikko –tyypittelyä

Viidennessä luvussa myös jatkan ja syvennän, poliitikko–problematiikka lähtökohtanani, neljännessä luvussa aloittamaani keskustelua vaaleista siirtymäriittinä tai niiden mahdollistajana. Näin pyrin nostamaan poliitikko-keskustelun yksilötasolta yleisemmälle, yhteiskunnan ja yhteisöllisyyden tasolle. Perustan teeman käsittelyn van Gennepin siirtymäriittäjatteluun. Viidennessä luvussa etsin vastauksia siihen, *minkälainen rituaali kansanedustajaksi asettuminen on siinä kontekstissa, jossa se tapahtuu*. Keskustelen ehdokkaaksi asettumisen *motiiveista* sekä siitä, *miten ehdokkaat representoivat itseään vaalikampailun aikana poliittikkoina ja kansanedustajaehdokkaina*. Van Gennepin lisäksi käytän tulkinnan apuvälineenä mm. Skinnerin, Millsin, Abélèsin ja Perelmanin ajattelua.

Kuudennessa luvussa tulkitsen vaaleja osallistumisena ja kansanvaltaisuuden toteumana. Kysyn ensinnäkin, *mikä on sukupuolen merkitys vaaleissa ja politiikassa yleensä, minkälaisissa tilanteissa ja millä ehdoin naiset ja miehet ovat keskenään tasa-arvoisessa asemassa*, ovatko vaalit kansanvaltaisuuden toteuttamisen väline myös sukupuolinäkökulmasta tarkasteltuna? Toiseksi käsittelen kysymystä paikallisuuden näkökulmasta käsin ehdokasasettelun ja vaaleissa menestymisen kannalta. Pyrin vastaamaan siihen, *miten vaalit näyttivät merkityksellistyvän paikallistasolla ehdokasasettelun ja ehdokkaiden näkökulmasta*, vai onko ylipäätänsä maantieteellisellä sijainnilla tai paikallisuudella merkitystä valtakunnallisissa vaaleissa. Kolmanneksi *keskustelen rahan merkityksestä demokratian toteuttamisen välineenä tai sen esteenä*. Käytän teeman käsittelyssä sekä kansanedustajaehdokashaastatteluita että sanomalehtikirjoittelua. Tulkinnan apuvälineenä sekä kuudennessa että seitsemännessä luvussa käytän Kertzerin ajattelua symbolien merkityksestä politiikassa.

Seitsemännessä luvussa tarkastelen nimenomaan vaalikampanjointia, tulkiten sitä simmeliläisittäin seurusteluna. Tässä olen käyttänyt aineistona ehdokkaiden ja puolueiden vaalimainoksia, kansanedustajaehdokashaastatteluita, kansanedustajaehdokkaan sähköpostiviestejä, tekemiäni muistiinpanoja eri vaalituloksista, sanomalehtikirjoituksia ja sarjakuvaa. Vaalikampanjaa kuvaan myös ottamieni valokuvien, lehtikuvien ja kansanedustajien jakaman materiaalin avulla. Aineistoa lukemalla pyrin vastaamaan siihen, *minäkalaisia sisältöjä ja muotoja ehdokkaiden ja potentiaalisten äänestäjien välinen seurustelu vaalikampanjan aikana sai*, ja miten ne tulisi ymmärtää.

Seitsemännessä luvussa tarkastelen myös aineiston perusteella sitä, *miten media ja puolueet representoivat ehdokkaita naisina ja miehinä, ja miten ehdokkaat itse kokivat vaalikampanjoinnin sukupuolinäkökulmasta*. Seitsemännessä luvussa aion vastata lisäksi siihen, *millä tavoin vaaleissa ehdokkaat voivat tuottaa vaalikampanjointia*. Tähän nimenomaiseen kysymykseen aion vastata lukemalla kansanedustajaehdokkaiden kotisivuja ja erään kansanedustajaehdokkaan sähköpostikeskusteluryhmän keskusteluita. Tulkinnan lähtökohtana tässä käytän Czarniawska-Joergesin erottelua ostensiivisen ja performatiivisen kulttuurimääritelmän välillä.

Ostensiivinen kulttuurimääritelmä Czarniawska- Joergesin mukaan olettaa, että periaatteessa on mahdollista löytää ominaisuuksia, jotka ovat tyypillisiä tietyssä kulttuurissa ja jotka pystyvät selittämään sen kehitystä, vaikkakin käytännössä näitä ominaisuuksia voi olla vaikea havaita. Performatiivinen määritelmä kulttuurista olettaa sen sijaan, että periaatteessa on mahdotonta kuvailla ominaisuuksia, jotka luonnehtisivat tiettyä kulttuuria, mutta käytännössä se on kuitenkin mahdollista. Ostensiivisen kulttuurimääritelmän mukaan kulttuurissa elävät ihmiset ovat käyttökelpoisia informantteja, ja yhteiskuntatieteilijät käyttäessään sopivaa metodologiaa paljastavat mielipiteitä, uskomuksia, myyttejä ja riittejä, joita järjestämällä voidaan muodostaa kuva kulttuurista. Performatiivisen kulttuurimääritelmän mukaan ei ole olemassa toimijoita, jotka tietäisivät enempää tai vähempää, ja tutkijat esittävät samoja kysymyksiä kuin kuka tahansa toinen ihminen vaikka käyttäisivätkin erilaista retoriikkaa formuloidessaan vastauksiaan. ”Ostensive definitions are attempts to explain principles, whereas performative definitions explore practices”. (Czarniawska-Joerges 1991, 285-297).

Kulttuurimääritelmät voidaan ymmärtää myös erilaisina näkökulmina tarkastella politiikkaa. Poliittika-käsitettä voidaan tarkastella ostensiivisesta, performatiivisesta ja konstatiivisesta näkökulmasta käsin. Tällöin ostensiivisesta käsin tarkasteltuna politiikka on sitä, mikä voidaan välittömästi, suoraan havainnoida. Konstatiivisesta perspektiivistä käsin tarkasteltuna politiikalla on jokin sisältö, johon voidaan viitata. Sen sijaan performatiivisesta määritelmästä käsin politiikka on olemassa ainoastaan itselleen. Esimerkiksi presidentinvaaleissa ei viitata tiettyihin politiikan sisällöllisiin kysymyksiin vaan puhutaan itse presidentinvaalikampanjasta, sen toteuttamisesta.

Poliittika-käsitteen määrittelyyn ostensiivisesta, performatiivisesta ja konstatiivisesta näkökulmasta käsin palaan myös tutkimuksen yhteenvetokappaleessa.

Tarkastelen tutkimuksessani vaaleja lähinnä ehdokkaiden näkökulmasta. Ehdokkaat eivät kuitenkaan toimi yksin. Erilaiset taustahenkilöt ja -ryhmät, puolue, tukiryhmä, erilaiset järjestöt ovat keskeisiä elementtejä vaaleissa ja vaalikampanjoinnissa. Tutkimuksessani ehdokkaiden taustavaikuttajat ja viiteryhmät ovat taka-alalla. Viitataan niihin tutkimuksessani eri yhteyksissä, mutta en ole nostanut niitä tarkasteltavaksi erikseen.

Teemoittain käsittelemiäni aineistojen avulla pyrin vastaamaan tutkimuksen alussa esittämäni kysymyksenasetteluun. Tutkimuksen yhteenvedokappaleessa käytän jo edellisissä luvuissa käyttämiäni aineistotyyppisiä. Tämän lisäksi pyrin verifioimaan esittämiäni tulkin-
toja käyttämällä kaunokirjallisia lähteitä.

4. VAALIEN MERKITYKSIÄ

4.1. Vaalit ymmärrettynä poliittisena osallistumisena

Vaalit ovat indifferentti, oikeasti demokraattinen mekanismi siinä, että se ei pelkästään anna mahdollisuutta valita äänestettävien välillä vaan antaa ihmisille vapauden valita myös äänestämisen ja äänestämättä jättämisen välillä. Vaalit eivät puutu kansalaisten asioihin. Vaalit eivät kehota tai pakota ihmisiä osallistumaan tai olemaan aktiivisia. Sen tekevät puolueet, joita ei pidä sekoittaa demokratiaan. Puolueet eivät ole demokratian vihollisia, mutta sen ”ystävällinen” vastavoima. Puolueet toimivat demokratian portinvartijoina. Demokratia tarvitsee niitä toimiakseen käytännössä, koska täysin avoin osallistumisverkosto ei ole mahdollinen tässä periaatteessa kaikille avoimessa proseduurissa, vaaleissa.

Demokratian historiassa kansanvaltaista järjestelmää ja poliittista osallistumista on rajoitettu erilaisin pidäkkein. Pidäkkeistä yleisin ja keskeisin on ehkä juuri puoluelaitos. Demokratian pidäkkeitä on jouduttu viime vuosikymmeninä purkamaan. Tästä esimerkkinä presidentinvaalijärjestelmän muuttaminen suoraksi kaksivaiheiseksi kansanvaaliksi.

Maailmassa on valitettavasti paljon sellaisia yhteiskuntia ja kulttuureita, jotka ovat siinä määrin väkivaltaisia, alistavia ja riistäviä, ettei niissä voida ylläpitää alkeellistakaan demokratiaa. Demokratian on väitetty olevan kriisissä. Mutta onko suomalainen demokratia kriisissä? Vai onko pikemminkin sen pidäkkeet, puolueet kriisissä?

Toistaiseksi puolueet ovat halunneet pidättää itsellään oikeuden asettaa ehdokkaat kunnallis- ja valtakunnallisiin vaaleihin. Puolueet ovat tähän asti luottaneet vain itseensä ja uskotelleet itselleen ja muille suomalaisen demokratian toimivan paremmin kauttaan. Puolueet ovat arvioineet, kuka kelpaa yhteisten asioiden hoitajaksi, kuka ei. Mutta voisiko demokraattinen yhteiskunta toteutua myös ilman poliittisia puolueita? Olisiko mahdollista ajatella, että tulevaisuudessa puolueet ovatkin vähemmän kontrolloimassa sitä, kuka on oikeutettu asettumaan ehdokkaaksi mihinkin vaaleihin. Olisiko ajateltavissa, että uusi mobilisaatioperusta löytyisi erilaisista ”epäpoliittisista” yhteenliittymistä ja intressi-

ryhmistä, ja ehdokkaina paikallisissa ja valtakunnallisissa vaaleissa olisivat pääosin puolueiden ulkopuolelta rekrytoituneet ”epäpoliittiset”(!) henkilöt?

Myös politiikan tutkimus on ollut legitimoimassa demokratian pidäkkeitä. Kuten puoluejohtajat ovat olleet legitimoimassa omaa asemaansa käyttämällä ammattikuntansa fakki kieltä ja viljelemällä poliittisia liturgioita, samoin on yhteiskuntatieteellinen tutkimus osaltaan ollut omalla ammattitermistöllään legitimoimassa edustuksellisen, poliittisten puolueiden olemassaololle perustuvan demokratian olemassaoloa.

Weber on pohtinut erilaisten ammattikuntien sopivuutta poliitikoiksi sekä erilaisten luonteenominaisuuksien sopivuutta poliitikoille. Weber määrittelee politiikan taisteluksi vallasta. Weberin mukaan poliittisen vallan keskus on valtio, jolloin poliittinen valta on ensinnäkin valtion legitiimiä oikeutta käyttää pakkoa ja väkivaltaa sekä toiseksi kykyä ja mahdollisuutta johtaa valtiota (Weber 1994, 310-311). Weberin mukaan moderni politiikka on väline, jolla on mahdollista luoda uusia merkityksiä muuten persoonattomassa ja esineellistyneessä maailmassa. Moderni politiikka on areena jolla ratkaistaan arvoja, jotka ovat merkityksellisempiä kuin rationalisoivat ja rutinoivat voimat, koska tällaisen politiikan välineenä ovat tunteet (Pekonen 1989,184).

Weber ”asettaa toivonsa” kutsumukselle rakentuvan politiikan mahdollisuuteen merkityksellistä asioita ja tapahtumia. Kutsumuksellisen politiikan mahdollisuus on kutsumuksellisessa ja karismaattisessa politiikossa. Karismaattinen poliitikko on Weberin mukaan henkilö, jolle poliittisen vallan tavoittelu ei ole itseisarvo, vaikutin toimia. Kutsumuksellista karismaattista politiikkaa harjoittava poliitikko on henkilö, joka omistautuu intohimoisesti toimintansa vaikuttimelle, ajamalleen asialle. Hän on henkilö, joka pystyy kylmään harkintaan, pystyy ottamaan etäisyyttä asioihin ja ihmisiin. Hän on henkilö, joka kantaa vastuun tekemisistään henkilökohtaisesti. (Mt., 189).

Weber on luonnehtinut ominaisuuksia, joita poliitikolla ihmisenä tulisi olla, jotta hänellä olisi oikeus työntää sormensa maailman kehityskulkuun. Weber on myös keskustellut eri ammattikuntien, kuten juristien ja journalistien sopivuudesta poliitikoiksi. Jokainen kansalainen voi toivoa, että kansanedustajat olisivat hyveellisiä, ahkeria ja asiantuntevia. Demokratian, aidosti kansanvaltaisen järjestelmän kannalta tällainen keskustelu on

kuitenkin hurskastelua. Demokraattinen järjestelmä takaa sekä viisaiden että tyhmien, epärehellisten että rehellisten, maanviljelijöiden ja juristien, paperimiesten ja opettajien asettumisen ehdokkaiksi vaaleihin. Tästä näkökulmasta käsin on hurskastelua arvioida, minkälaisen ammattitaidon tai työkokemuksen omaava henkilö, tai minkälaisella luonteenlaadulla ja järjenlahjoilla varustettu henkilö soveltuu tai ei sovellu kansanedustajaksi.

Demokraattisen järjestelmän kannalta kansanedustajaehdokkaaksi kelpaa Suomessa kuka tahansa Valtiopäiväjärjestyksen mukaisesti vaalikelpoinen henkilö. Kansa saa itselleen sellaiset edustajat kuin se itselleen valitsee. Todellinen demokratia antaa samanlaisen arvon kaikille kansalaisten valinnoille. Demokratian kannalta ei siis ole relevanttia kysyä, minkälaisia henkilöitä eduskuntaan valikoituu. Se ei kuitenkaan estä tarkastelemasta sitä, mitä aktuaalisesti näyttäisi politiikassa ja vaaleissa tapahtuvan.

Onko politiikka tulkittava vaalien voittamisen taidoksi? Onko politiikka irronnut suuntautumisesta ikuisiksi käsitettyihin päämääriin (onko se koskaan sitä ollutkaan), hyvään elämään, yhteiseen hyvään tai valtion olemassaolon turvaamiseen? Ovatko politiikan päämääriä ne hetkelliset päämäärät, joita kukin ehdokas vaalikamppailunsa tai kansanedustajuuskautensa aikana asettaa, vai onko poliitikon työ pelkistynyt vaalivoiton järjestämiseen, ja politiikka kadottanut sisältönsä muuttuen pelkäksi kamppailuksi paikoista? Tähän keskusteluun liittyy läheisesti kysymys politiikan ammatillistumisesta ja sektoroitumisesta. (Palonen 1997).

4.2. Vaalit ymmärrettynä poliittisina rituaaleina tai niiden mahdollistajana

Retoriikan tutkimus on tullut muotiin 1980-luvun puolivälissä. Sen jälkeen siitä on tullut monialainen ja monipuolinen tutkimuskohde. Ennen retoriikan muotiin tuloa käsitteellä retoriikka viitattiin lähinnä johonkin triviaaliin. Retoriikka oli ”pelkkää retoriikkaa”. (Palonen & Summa 1996, 7).

Poliittiset rituaalit tutkimuksen kohteena ovat olleet kuten retoriikkakin, väärinymmärryksen kohteena. Kertzer totesi vuonna 1988 valmistuneessa teoksessaan, että symbolista dimensiota ja osana sitä poliittisia rituaaleja koskevaa tutkimusta on vaivannut ali-

kehittyneisyys. Kertzerin mukaan modernin yhteiskuntatieteen alalla ei ollut poliittisten rituaalien tutkimukseen soveltuvaa empiiristä metodologiaa. Hänen mukaansa myöskään sellaisia poliittisiä aspekteja, joiden määrittely on vaikeaa, ei oltu pidetty tärkeinä. Rituaalit on nähty pikemminkin koristuksena, epäoleellisena ”lisukkeena” tärkeämmälle eli todelliselle poliittiselle toiminnalle. (Kertzer 1988, 3).

Poliittiset rituaalit eivät ole politologiassa saaneet tänäkään päivänä vielä ansaitsemaansa huomiota.

Myös arkikielenkäytössä rituaalilla ilmaistaan usein erheellisesti jotakin standardoitua, toistuvaa toimintaa, josta puuttuu symbolisuus. Tällöin puhutaan kuitenkin tavoista tai tottumuksista, ei rituaaleista. (Mt., 9).

Rituaalit on identifioitu myös usein pelkästään uskontoon tai ”alkukantaisiin” yhteiskuntiin liittyviksi. Esimerkiksi Uusi sivistyssanakirja antaa rituaalille seuraavan merkityksen: ”**rituaali** (lat. *ritua'lis* = uskonnollisia menoja koskeva), jumalanpalveluksessa tai muussa uskonnollisessa toimituksessa noudatettava ulkonainen järjestys ja sen suorittamisessa kiteytyneet tavat, palvontamenot; myös muut juhlamenot” (Uusi sivistyssanakirja 1980).

Kertzerin mukaan rituaali on symbolien verkkoon kiedottua toimintaa. Rituaalit ovat Kertzerin mukaan olennainen ja tärkeä osa politiikkaa. Ne ovat läsnä politiikassa kaikkialla ja liittyvät politiikkaan monin eri tavoin kaikissa poliittisissa systeemeissä, myös teollistuneissa länsimaissa. (Kertzer 1988, 1-9).

”From national party convention to presidential inauguration, from congressional committee hearing to the roar of the football stadium crowd belting out the national anthem, ritual is a ubiquitous part of modern political life.” (Mt.).

Rituaalit luovat poliittisen todellisuuden ihmisille. Niiden kautta hankitaan, vahvistetaan ja muutetaan käsityksiä maailmasta. Rituaalinen toiminta ei vain luo merkityksiä maailmalle vaan on osa sitä (Cassirer 1955, 38-39). Kertzerin mukaan osallistumalla rituaaleihin, ihmiset modernissa valtiossa identifioituvat näin laajempiin poliittisiin voimiin, jotka voivat tulla näkyviksi vain symbolisessa muodossa. Toisaalta poliittiset johtajat puolue-

johtajista kapinapäälliköihin käyttävät rituaaleja luodakseen poliittisen todellisuuden ihmisille.

Kertzerin mukaan kuninkaat pönkittävät auktoriteettiaan rituaalein. On kuitenkin huomattava, että rituaalein ei ainoastaan ylläpidetä valtaa. Myös vallankumoustaistelijat käyttävät rituaaleja lyödäkseen hallitsijat. Poliittinen eliitti käyttää rituaaleja legitimoidakseen auktoriteettinsa, mutta kapinalliset taistelevat vastaan delegitimoidakseen sen. (Kertzer 1988).

Politiikan antropologian näkökulmasta tutkijat ovat tarkastelleet myös vaaleja rituaaleina. Mikäli vaalit luetaan rituaalina, on kuitenkin olemassa suuri vaara väärintulkintaan. On esimerkiksi kysytty, ovatko vaalit pelkkä rituaali? (Pekonen 1991, 92). Kysymys on tällöin pitänyt sisällään tulkinnan rituaalista pelkkänä tapana tai tottumuksena ja tulkinnan poliittisen ja ritualistisen olemisesta toistensa vastakohtia. Vaalit olisivat tällaisen tulkinnan mukaan joko poliittiset tai ritualistiset, mikä tarkoittaisi sitä, että ritualistiset vaalit järjestettäisiin ja niissä äänestettäisiin vain tavan tai tottumuksen voimasta, poliittisissa vaaleissa sen sijaan valittaisiin tiettyjen poliittisten linjaratkaisujen tai asiakysymysten välillä.

Vaaleja ei poliittisina rituaaleina tule ymmärtää ”pelkkinä” seremonioina, jotka noudattavat määrämuotoisina ennalta määrättyä kaavaa tai juhlina, jotka päättyvät kaaokseen kuten esimerkiksi Rion karnevaalit.

Rituaali on jotakin, joka tapahtuu ihmisille. Tällöin tulkinta vaaleista rituaalien mahdollistajana on oikeellisempi. Tällöin vaalit voidaan lukea ”poliittisena osallistumiskannavana” tai ”osallistumisväylänä” johon yksilöt voivat eri tavoin ottaa osaa rituaalien kautta.

Vaalit ja politiikka ovat taidetta ymmärtää minkälaiset symbolit milloinkin yhteiskunnassa ovat ihmisiin vaikuttavia, minkälaiset symbolit milloinkin saavat ihmiset liikkeelle. Kyse on kyvystä hallita ihmisiä symbolein (Kertzer 1988).

Vaaleissa poliitikot voivat luoda illuusioita, esimerkiksi illusion huippupolitiikan tekijöiden ja arkielämää elävien kansalaisten välisen kuilun ajoittaisesta kiinni kuroutumisesta tai muusta valtaapitävien tai valtaan pyrkivien kannalta suosiollisista seikoista. Rituaalitoiminta on toistuvaa, mutta toimii tärkeänä välineenä nostattaa ihmisten tunteita, ohjalla ihmisten tietämystä, luoda poliittisia organisaatioita, poliittista legitimaatiota ja solidaarisuutta konsensuksen puuttuessa (Mt., 9-14).

Teoksessaan *The Rites of Passage* (julkaistu ensimmäisen kerran vuonna 1908) van Gennep on luokitellut erilaisiin seremonioihin liittyviä aktiviteetteja niiden järjestyksen ja sisällön suhteen, ja rakentanut mallin siirtymäriiteistä. Ihmisten elämä on sarja erilaisia prosesseja, joiden kautta yksilöt siirtyvät ikäkaudesta toiseen, sosiaali- tai ammattiryhmästä toiseen tai fyysisestä tilasta toiseen. Näihin siirtymäprosesseihin liittyy aina seremonioita, joiden keskeinen tarkoitus on varmistaa yksilön pääsy yhdestä määrätystä asemasta toiseen määrättyyn asemaan. Siirtymäriiteissä on aina kyse *yksilöistä, ja heille tapahtuvista muutostiloista, mutta aina osana tiettyä kokonaisuutta, tiettyä kontekstia, yksilöistä tietyn yhteiskunnan jäseninä*. Jotta siirtymä olisi mahdollista, on yksilön pysyttävä täyttämään tietyt uuden ryhmän tai uuden statuksen asettamat vaatimukset. Näille vaatimuksille on yhteistä, että ne ovat luonteeltaan joko taloudellisia tai henkisiä. (van Gennep 1965, 1-3).

Kuten Durkheimkin, van Gennep omaksuu kahtiajaon pyhän ja maallisen välillä. Tämä on van Gennepin mukaan keskeinen käsite, jolla voidaan ymmärtää muutoksen tila, jossa yksilöt ja yhteisöt ajoittain ovat. Pyhä ei ole absoluuttinen arvo vaan suhteessa tilanteeseen.

”The person who enters a status at variance with the one previously held becomes *sacred* to the others who remain in the profane state. It is this new condition which calls for rites eventually incorporating the individual into the group and returning him to the customary routines of life.” Nämä muutokset voivat olla jopa vaarallisia, mutta vähintään saattavat pois tasapainosta ja sekoittavat yksilön ja ryhmän elämää, toteaa van Gennep. Muutosvaihe ja siihen liittyvät siirtymäriitit pehmentävät ja tasaavat häiriötilaa. ”In one sense all life is transition, with rhythmic periods of quiescence and heightened activity.” (Mt., viii-ix).

Ihmisen ja yhteisöjen elämä on myös riippuvainen luonnosta. Maailmankaikkeutta hallitsee periodisuus, jolla on seurauksensa myös inhimilliseen elämään. ”We should therefore include among ceremonies of human passage those rites occasioned by celestial changes, such as the changeover from month to month, from season to season and from year to year” (Mt., 3-4). Uusi vuosi on myös nykyihmiselle vanhan vuoden kuoleminen ja uuden syntymisen juhla. Vapun vietolla varmistetaan ennen kaikkea talven jääminen taakse ja kesän tuleminen.

Siirtymäriittien tarkastelussa tärkeinä van Gennep pitää seuraavia asioita: ”our interest lies not in the particular rites but in their essential significance and their relative positions within ceremonial wholes, that is their order. The second fact to be pointed out - whose generality no one seems to have noticed previously - is the existence of transitional periods which sometimes acquire a certain autonomy.” Kolmas keskeinen kysymys, jonka van Gennep ottaa esiin, on todellisen konkreettisen tilassa tapahtuvan siirtymisen ja sosiaalisessa asemassa tapahtuvan muutoksen suhde toisiinsa, sosiaalisen aseman muutoksen esittäminen rituaalina jossa konkreettisesti ovia avataan. (Mt., ix-x).

Yksilöiden elämän käännekohtissa on van Gennepin mukaan läsnä kolme erilaista siirtymäriitin muotoa. Näitä ovat ero (séparation), muutos (marge) ja yhdistyminen (agrégation). (Mt., vii).

Tässä tutkimuksessa käytän termejä rituaali tai van Gennepin ajatteluun liittyen siirtymäriitti. En kuitenkaan käytä termejä siinä tiukassa merkityksessä, jossa esimerkiksi folkloristiikan alalla niitä käytetään.

4.3. Vaalit ymmärrettynä seurusteluna

Vaaleja voitaisiin tarkastella myös simmeliläisestä näkökulmasta seurusteluna. Simmelin mukaan yhteiskunta on olemassa silloin, kun useita yksilöitä on vuorovaikutuksessa keskenään. Vuorovaikutus syntyy aina, kuten Noro on todennut, määrättyjen tarpeiden tyydyttämiseksi ja päämäärien saavuttamiseksi. Yksilöt ovat yhteydessä toisiinsa toimiakseen toistensa kanssa, toistensa puolesta tai toisiaan vastaan. Tässä vuorovaikutuksessa

määrättyjen tarpeiden ja päämäärien kantajista muodostuu ykseys, joka on yhteiskunta. Yhteiskunnallisuus on Simmelille lukemattomin eri tavoin toteutuva muoto, joka voi saada eri sisältöjä. Toisaalta myös samalla sisällöllä voi Simmelin mukaan olla erilaisia muotoja. (Noro 1997, 216-218).

Vuorovaikutuksen muotoja ovat Simmelin mukaan esimerkiksi puoluemuodostus, etevämmyyden osoittaminen ja vaihto. Nämä vuorovaikutuksen muodot toteutuvat seurustelussa saaden mitä erilaisimpia sisältöjä. Simmelille seurallisuus on muoto, jonka sisältönä ovat muut sosiaaliset muodot. Tällöin seurallisuus olisi ymmärrettävä ns. metamuotona ja vuorovaikutukset materiaalina, jota abstrahoidaan seurustelussa. (Mt., 220).

Tällaisena mitä erilaisimpia sisältöjä saavana yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen muotona voitaisiin nähdä myös vaalit. Vaalien olemusta voitaisiin tulkita lukemalla sitä seurustelua, jota tapahtuman aikana siihen osallistuvat tahot käyvät. Simmel kutsuu seurustelua yhteiskunnallisuuden pelimuodoksi. Simmelin mukaan seurustelussa on säännöt, jotka erottelevat ne muusta kanssakäymisestä. Näiden sääntöjen hahmotus on keskeisellä sijalla seurustelun käsitteellistämässä. Seurustelu hahmotetaan eräänlaiseksi välitulaksi, jota erottelevat seurallisuuden ylä- ja alakynnys. Yläkynnys rajaa seurustelusta siihen osallistuvien taloudelliseen vaurauteen, korkeaan yhteiskunnalliseen asemaan ja maineeseen liittyvät asiat. Alakynnys tarkoittaa sitä, että kaikkein persoonallisimmat aines ja yksilölliset kohtalot suljetaan pois seuranpidosta.

Seurustelu on välitila, jossa yksilöt sulkevat keskustelusta objektiiviset ja pelkästään persoonalliset piirteensä ollakseen keskenään ”puhtaassa” vuorovaikutuksessa. Eräänä tärkeänä elementtinä Simmel pitää vastavuoroisuutta, vastikkeellista vaihtoa. Näin seurustelu on vastavuoroista iloa tai hyötyä tuottava pelimuoto. Vaihto voi Simmelin mukaan tapahtua ”lahjan” muodossa. (Mt., 220-223).

Seurustelun ala- ja yläkynnys ovat Simmelin mukaan seurustelun käsitteellisiä ehtoja. Jos ne ylitetään, häviää keskustelu. Simmel asettaa keskustelulle myös kaksi ulkoista ehtoa. Hänen mukaansa seurustelun sisältämään tasavertaisuuteen päästään vain, jos se tapahtuu saman kerrostuman sisällä. Simmelin mukaan eri kerrostumien ihmiset eivät kykene seurustelemaan siitä huolimatta, että kynnyksiä koskevat säännöt pidetään voimassa.

Simmelin esittämä toinen ulkoinen ehto on, että seurustelulla tulee olla mielenkiintoinen sisältö. Seurustelun olennainen elementti ja väline keskustelu ei voi olla esimerkiksi vain juoruilua vaan puheen on oltava kiinnostavaa ja merkityksellistä. Jos seurustelu menettää tämän ominaisuutensa seuraa seurustelun tyhjentyminen. Jäljelle jää tyhjä muoto. (Mt., 222-223).

5. VAALIT TULKITTUNA SIIRTYMÄRIITTIEN MAHDOLLISTAJANA

5.1. Eriasteisia poliitikkoja

Weber on tyypitellyt poliitikot kahteen ryhmään: satunnaispoliitikoiksi/tilapäispoliitikoiksi ja ammattipoliitikoiksi. Ammattipoliitikot ovat Weberin mukaan henkilöitä, jotka elävät politiikalle tai politiikasta, toisen sulkematta pois toista, pääsääntöisesti molempien ehtojen toteutuessa. Ammatillisipoliitikko harjoittaa politiikkaa joko päätoimisesti saaden siitä pääasiallisen toimeentulonsa tai osa-aikaisesti. Poliitikalle elävä ammattipoliitikko tekee työnsä nauttien vallankäytöstä ja/tai saaden tyydytystä ja merkityksen elämälleen yhteisten asioiden hoitamisesta. Ammattipoliitikkoja Weberin luokituksen mukaan olisivat tämän päivän yhteiskunnissa valtakunnan tai kansainvälisellä tasolla politiikkaa tekevät kansanedustajat, europarlamentaarikot ja puoluejohtajat. (Weber 1994, 316-318).

Satunnaispoliitikoilla/tilapäispoliitikoilla ”Gelegenheitspolitiker” Weber tarkoittaa henkilöitä, jotka osallistuvat poliittiseen toimintaan sattumanvaraisesti esimerkiksi vain käydessään äänestämässä.

Sen arkikokemuksen perusteella, jonka olen Jämsän seutukunnasta teollistuneena maaseutualueena ja Helsingistä kaupunkialueena muodostanut politiikanteon areenoina, on Weberin näkemys erityyppisten poliitikkojen olemassaolosta oikea. Mutta ovatko ne maaseudun aktiivit, jotka lahjoittavat maanantai-iltansa kunnanvaltuustoille ja kuluttavat useimmat muut arki-iltansa erilaisissa lautakunnissa ja toimikunnissa samalla, kun suuri osa kansasta käy korkeintaan pari kertaa vuodessa äänestämässä, ovatko he osa-aikaisia ammattipoliitikkoja vai satunnais-/tilapäispoliitikkoja? Käsitelmäni mukaan he ovat joko *aktiivisia* satunnaispoliitikkoja tai osa-aikaisia ammattipoliitikkoja.

Aktiiviset satunnaispoliitikot näkemystäni mukaan eroavat tavallisista satunnaispoliitikoista siinä, että he eivät harjoita politiikkaa päätyökseen, eivät ansaitse kokouspalkkioita enempää rahaa politiikasta, mutta toimivat säännöllisesti kuntaorganisaatioiden luottamuselimissä, erilaisissa järjestöissä ja yhteisöissä. Aktiivisena satunnaispoliitikkona

toimiminen ei edellytä kuitenkaan *puoluepoliittista* aktiivisuutta. Poliitikkaa tehdään, kuten edellä olen todennut, palvelu- ja harrastusjärjestöissä, kaupunginosa- ja kyläyhdistyksissä. Politikointi noudattaa osin puoluepoliittisia rajoja, mutta on - näyttäisi siltä - alkanut yhä enenevässä määrin elää myös itsenäistä puolueista irrallaan olevaa elämää

Minkälaisia tulkintoja sitten haastatteluaineiston perusteella on tehtävissä? Miten kansanedustajaehdokkaat ja paikallispolitiikassa aktiivisesti toimivat itse näkevät roolinsa poliitikkoina? Mikä on satunnaispoliitikon ja ammattipoliitikon ero haastatteluaineiston perusteella?

Haastattemistani henkilöistä Antti, Anja, Kari ja Sari olivat helsinkiläisiä eduskuntavaaliehdokkaita. Anneli, Raili, Pirkko ja Matti olivat keskisuomalaisia eduskuntavaaliehdokkaita. Antti, Anneli, Anja ja Raili olivat ensimmäistä kertaa pyrkimässä eduskuntaan. Kari, Matti, Sari ja Pirkko olivat pyrkineet aiemminkin eduskuntaan. Matti oli istunut varakansanedustajana eduskunnassa osan eduskuntakautta. Pirkko oli istunut kaksi kautta eduskunnassa. Sari oli haastatelluista ainoa haastatteluhetkellä istuva kansanedustaja. Haastatelluista Laura ja Eeva ovat Jämsän seutukunnan alueen paikallispolitiikassa aktiivisesti toimivia henkilöitä, he eivät olleet haastatteluajankohtana kansanedustajaehdokkaita, eivätkä myöskään aiemmin olleet pyrkineet eduskuntaan. Haastatelluista kukaan ei ollut varsinainen ”politiikan konkari”, vuosikymmeniä päätoimisesti politiikassa toiminut tai esimerkiksi eduskunnan jäsenenä (kahta) useampia peräkkäisiä kausia istunut.

Haastatellut ymmärsivät poliitikkotermin kahdella tavalla sekä neutraalissa että negatiivisessa merkityksessä. Ne, jotka ymmärsivät termin neutraalina, ymmärsivät poliitikon olevan lähinnä yhteisten asioiden hoitaja.

Laura:

”Varmaan olen (poliitikko), mutta mä olen kunnallispoliitikko, joka on mun mielestä eri asia kuin poliitikko. ...totta kai kiinnostaa se kokonaisuus, mitä maassa tapahtuu, koska tännehän se heijastuu, mutta mun mielestä kunnallispoliitikko on se, joka hoitaa näitä lähialueen asioita lähinnä ja tietysti niistä täytyy eteenkinpäin joskus lobbata, mutta lähinnä se jää näihin ympyröihin...”

Anneli toi esiin myös ajatuksen, ettei poliitikon tai ammattipoliitikon työpaikka ole välttämättä virallinen valtiollinen päätöksentekoeelin.

Anneli:

”No sanotaan niin, että mä välttämättä en ole missään vaiheessa epäillyt etten mä olis poliitikko... mutta tää ajatus perustuu tämmöiseen... mun mielestä kuka tahansa, joka osaa hoitaa omat ja perheensä asiat pystyy tarvittaessa hoitamaan myös muiden ihmisten asioita.. jos nyt niin ajatellaan.. ..kun mulle Kumppanuusprojektin vetäjän hommassa maksettiin siitä että mä hoidin yhteisiä asioita, niin kyllä siinä mielessä olin jo silloin ammattilaispoliitikko.”

Haastatellut mielsivät politiikan toiminnaksi, joka voi tapahtua myös yksityisessä sfäärissä (kotitalon kunnostus) harrastuksena.

Eeva:

”... Ja ensimmäiset poliittiset kirjoitukset olen kirjoittanut 15-18 -vuotiaana lehtiin, niin että mä en kuule pidä politiikkaa ollenkaan huonona. Se on ihmisten asioiden hoitamista. Mä en nää yhtään likaisena pelinä sitä.

- ..Mitkä näkemykset tai aiheet tai tapahtumat.. mikä Sinut silloin ajoi tai työnsi politiikkaan?

- No tuota, mä olen aina ollut kiinnostunut ympäristörakentamisesta, mua on kiinnostanut rakennussuunnittelu ja ympäristösuunnittelu. Ensin mä laitoin sitä omaa kotitaloa kuntoon ja isä ei yhtään pannut vastaan vaikka mä olin vanhin tytär ja mä määräilin mitä isä tekee... Sitten meidän talo voitti (vuonna) -67 maaseudun ympäristökilpailun ja se oli aika pitkälle meikäläisen suunnittelema se piha kaiken kaikkiaan... Ja sitten mä rupesin niitä naapurin lapsia komentelemaan pienempänä jo, että mitä pitää tehdä tällä alueella, että miten raivata näitä rantametiköitä, että ne vanhemmatkin tuli valittaan, että Eeva teettää hirveesti töitä. Sit se laajeni sille kylätasolle.. mä rupesin laittaa sitä seurojentaloa.. kuntoon niin että me saatiin pelata siellä; ihan siitä vaan. Mua on aina kauheesti kiinnostanut yhteiskunnalliset asiat. Ammatinvalinta aikanaan, mä ihan hirveesti mietin, että mitä mä oikeen alan, alanko mä poliitikoks vai alanko mä opettajaks... että se on vähän semmonen kaksjakonen persoona meikäläisellä ollut. Nyt mä olen saanut ihan kumpaakin tehdä. Mä olen sekä opettaja että poliitikko. Mä olen ihan onnellinen.”

Haastatteluiden perusteella poliitikko sen neutraalissa merkityksessä voi olla joko hyvä – tai huono poliitikko. Poliitikon ammatti nähtiin myös joko rinnakkaisammattina jonkin muun ammatin kanssa, tai väliaikaisammattina ennen tai jälkeen jonkin toisen ammatin. Poliitiikkaa kerrottiin harjoitettavan oman varsinaisen ammatin ohella ja/tai päätyönä, jolloin politiikasta saadaan myös varsinainen toimeentulo.

Matti:

”Sanotaan niin, että mä oon tehnyt pitkään, oon tehnyt oikeestaan 20 vuotta lääkärin työtä ja poliitikon työtä, kunnallispolitiikon työtä rinnakkain... tavallaan nyt tuli se aika sitten, että mä haluan tosissaan kokeilla, mitä se on se poliitikon ura. Mutta mä en halua tehdä sitä niin, että mä hylkään sitä lääkärin ammattia ennen kun mä nään mitä se poliitikon ammatti on sitten kokonaisuudessaan. Kyllä mulla aika realistinen kuva siitä on, tiedän kunnallispolitiikan kautta ja kansanedustajien kautta mitä se on, ettei mulla mitään ruusuisia kuvia ole miten mä tulen tekemään mitään... Tähän politiikkaan kypsyminen on kestänyt kauan, että sillä lailla se on loppujen lopuksi aika hemmetin monimutkaista ja semmosta perehtymistä vaativaa hommaa. Ja sanotaan myös se, että mä niin kuin ihmisenä oon kypsynyt myös, tää ammatillinen puoli, lähinnä tää ihmissuhdetyö on apu.. mä ymmärrän että on nuori ja on aatteet ja ideat, mutta sitten se mitä politiikan teko on ja miten sitä tehdään ja ymmärtää sitä kokonaisuutta, niin kyllä se kypsyyaste on ihan eri nyt kuin silloin. Ihan raakileena silloin -87 olis mennyt kyllä.”

Sari:

”- Koetko nyt olevasi ammattipoliitikko?

- Kyllä mä tietysti, kun mulle tulee tilille 14.000 mk käteen kuussa... Kyllä mä koen että mä ole tällä hetkellä. Hyvin vahvasti mulla on myös sellainen ajatus, että tää ei ole pysyvä olotila

- Eli sun näkemyksesi on se, että poliitikon ammatti ei ole pysyvä ammatti?

- Joo, mä tykkään kyllä siitä ajatuksesta, että pitää olla riittävän pitkiä kaaria niin, että saa aikaiseksi ja perehtyy... Mutta kyllä mä olen ihan sitä mieltä, että kaksi tai kolme (eduskunta) kautta ihmiselle päättämässä olisi se mikä on sopivaa. Mä pidän suorastaan sopimattomana, niin jyrkkä kanta mulla on siihen. Sit pitää mennä ainakin yhdeksi kaudeksi muualle, että saa palata sitten uusilla elämäkokemuksillaan takaisin. Jotenkin jo ihan yleisnäkemyksenä semmoinen poliitikko, joka on riippuvainen siitä asemastaan on hirveän huono poliitikko. Eli sinä päivänä, kun se epäilee, että ei voikaan mennä enää muualle, niin muuttuu pelkuriksi. Koska silloin se on sen järjestelmän vanki. Pitää todella tehdä töitä sen eteen, että tulisi varmasti uudelleen valituksi. Se tekee heti musta huonon poliitikon..”

Pirkko:

”Ammattilaispoliitikkoja on niitä, joilla ei ole mitään muuta hommaa ja minä en siinä mielessä ole ammattilaispoliitikko, koska mulla on pitkä ura muuta työtä ja on nyt edelleenkin, mutta en tiedä onko kahdeksan vuotta niin satunnaistakaan, ehkä mä oon sitten kumpaakin, poliitikko ja opettaja.”

Poliitikko-termi ymmärrettiin haastatteluissa myös patologiana. Tällöin poliitikko-termi sisälsi itsessään negatiivisen merkityksen. Seuraavassa sähköpostiviestissä kansanedustajaehdokas esittää kansanedustajaehdokkaaksi asettumisensa automaattisesti osallisuutena johonkin likaiseen ja epärehelliseen. Ilmoittautuminen kansanedustajaehdokkaaksi ikään kuin sisälsi syyllisyyden tunnustamisen. Poliitikka nähtiin tällöin oman edun tavoitteluna, johon osallistuminen on suorastaan epäeettistä (Paakkunainen 1991).

”Tää eduskuntavaalijuttu on sitten typerin ja likaisin juttu mihin ikimailmassa voi ihminen sekaantua: ensimmäisestä viimeiseen hetkeen inhottavaa salailua ja kähmintää. Onneksi mä olen niin hölmö, etten tajuu mitään, ja se saattaa pelastaa mun nahkani. Voisitko ystävällisesti miettiä millaiset kotisivut tekisit, jos joku typerä nainen, jolla on Nalle Puhin aivot, tulis sun luo ja pyytäis tekemään uskottavat kotisivut joilla pääsee eduskuntaan... olisko tossa mainosmiehelle kyllin haastetta?” (Kansanedustajaehdokkaan sähköpostiviesti 28.2.1998).

Raili otaksui politiikan olevan paikallistasolla yhteisten asioiden hoitamista, mutta valtakunnan tasolla sisältävän patologisia piirteitä.

Raili:

”(politiikkaa) se on yhteisten asioiden, täällä paikallistasolla se on vaan yhteisten asioiden hoitamista... ja mun ymmärtääkseni sen pitäis aika pitkälle olla sitä... valtakunnan tasollakin, jota se välttämättä ei ole. Se on sairastunut, kyllä kai se on sairasta aina ollut. Kai se valta tekee ihmisistä vähän... pedonomaisia piirteitä tulee.”

Haastatteluita, jossa poliitikko-termi itsessään automaattisesti sisälsi negatiivisen latauksen, voitaisiin ehkä lukea siten, että on olemassa vaara, että yhteisten asioiden hoitajasta tulee poliitikko.

Antti:

”-Oletko sä nyt poliitikko (kun olet asettunut ehdokkaaksi)?

- En missään tapauksessa.

- No jos sä meet eduskuntaan niin tuleeko susta sitten poliitikko?

- En mä tiedä. Sitten mä oon kansanedustaja, missä vaiheessa se kääntyy politiikan tekemiseksi, en mä tiedä. Ehkä poliitikko on sitten sellainen, joka ei osaa enää epäillä mitään, että se antaa vaan vastauksia.

- ...paljonko siellä (Helsingin vaalipiirin sos.dem.ehdokkaat) on ammattipoliitikkoja?

- Onhan siellä paljon, onhan nää kärkinimet ihan ammattipoliitikkoja, koska ne maan johtavat sosialidemokraatit tulee Helsingistä. Ne on ihan vuosikymmeniä politiikassa monet olleet. Siellä on ihan hyviä ammattipoliitikkoja, että ei se tarkoita sitä, että se poliitikko on kauheen negatiivinen. On siinä omia negatiivisia sävyjäkin.... mä luulisin, että kaikkien näitten puolueitten, suomalaisten puolueitten kärkiporukka on aika samantyyppistä porukkaa, ei siinä kauheen suuria eroja ole.”

Poliitikoksi tuleminen olisi tällöin seurausta henkilön ja hänen toimiensa patologisointumisesta.

Varsin odotetusti ne haastatellut henkilöt, jotka olivat istuvia kansanedustajia tai pitkään muuten aktiivisesti toimineet politiikassa, eivät antaneet termille sen negatiivista merkitystä.

Kari:

” - Oletko sä poliitikko?

- ...tavallaan, kun mä olen ollut yrittäjä ja sitten mä oon kuitenkin pitkään tehnyt tätä politiikkaa. Mulla on jopa ollut tavallaan se tunne, että mä en ole kumpaakaan. Mä en oikeen ole kunnan yrittäjä kun mä teen politiikkaa, enkä oikeesti myöskään poliitikko. Mut kyllä mä sanoisin, että tänä päivänä mä koen olevani ihan kyvykäs poliitikko omalla tavallani.”

Pirkko:

”On se minusta ihan työtä (kansanedustajan tehtävä), se on kokousta kokouksen päälle. On siellä jännittävääkin, kun tapahtuu politiikassa, mutta se arki on .. sitä lainsäädäntöä ja ihmisten tapaamista ja erilaisten tekstien väsäämistä.. se on työpaikka, se eroaa muista työpaikoista, mutta on monia muitakin töitä, jotka poikkeaa muista työpaikoista, että ei se sen kummempaa ole.”

Sitäkin itsestään selvempää oli, että ne henkilöt, jotka pitivät poliitikkona yhteisten asioiden hoitajana, jonka toimet ovat patologisoituneet, eivät myöntäneet tulevansa poliitikoiksi, niin kansanedustajiksi kuin he mahdollisesti päätyisivätkin vaalimenestyksen myötä.

Anja:

”- Oletko sä nyt poliitikko?

- En, mä oon yrittäjä.

- Jos sä meet eduskuntaan, ootko sä sitten poliitikko?

- En silloinkaan, mä oon siellä yrittäjien edustaja. Enkä mä tiedä kun mulle on monta kertaa sanottu, että sä oot tommonen poliitikko.. mä tunnen näitä poliitikoja, jotka on työkseen sitä politiikkaa tehny, niin mä en oo ikinä semmonen. Musta ei ikinä tuu semmosta.”

Mikä sitten on poliitikon tai huonon poliitikon tunnusmerkkejä? Argumentointi luvuilla ja liturgioilla nähtiin varotusmerkkinä poliitikosta tai huonosta poliitikosta.

Antti:

”- No mitkä ne kriteerit sitten poliitikolle on?

- No poliitikko mun mielestä, ... yks semmonen (nimi), joka on ollut eduskunnassa vajaat kolme vuotta, niin siitä on alkanut tulla poliitikko sillä tavalla, just tää tämän, että se antaa vaan vastauksia. Kuka hyvänsä kysyy, niin se antaa heti

jonkun vastauksen tai luvun. Se on semmonen poliitikon tunnusmerkki, se pelaa luvuilla ja jollain päätöksillä, koska se liittyy siihen toimenkuvaan, tehdään päätöksiä, joissa luvut ratkaisee, että se on sen tyyppinen asetelma, se toimenkuva on selasta.”

Muutos on kääntänyt päälaelleen politiikalle aiemmin annettuja symbolisia merkityksiä. Näyttäisi siltä, että kun ennen puhujan taitoja pidettiin poliitikon perustyökäluna, on nyt puhumisesta, taidokkaasta sanankäytöstä rasite, eräänlainen epäluotettavuuden leimasin.

Anneli:

”- Oletko sä nyt poliitikko?

Olen joo, mä osaan tehdä semmoisia pitkiä lauseita, joista mä en itsekään ymmärrä mitä ne tarkoittaa, semmoisia, että päälause katsoo etelään ja sivulause pohjoiseen.”

Sekä haastattlemieni kansanedustajien että kansanedustajiksi pyrkivien haastatteluita saattoi lukea siten, että politiikan ammatillistumisessa piilee politiikan patologisoitumisen vaara.

Anja:

”- Mikä on poliitikon kriteeri, milloin on ammattilaispoliitikko?

- Puhuu ilman että sanoo mitään, se sanoo tekevänsä eikä tee. Ja tota ... on herkkähiäinen, ei siedä arvostelua, tietää kaiken ja lässyttää ja selittää, semmonen on mun mielestä poliitikko.

- Olisitko sä voinut esimerkiksi 12 vuotta sitten lähteä eduskunta(vaali)ehdokkaaksi?

- En, mun aikani on nyt. Mä uskon, että ... jos mä olisin 12 vuotta sitten tullut eduskuntaan, niin mä olisin ollut raakile ja musta olisi tullut poliitikko. Mut nyt mua on elämä riepottellut, luojan kiitos, niin paljon tänä aikana antanut ymmärtämystä, nöyryytystä, elämäkokemusta ja kaikkea sillä lailla, että mä oon niin paljon vahvempi ja mä pystyn oleen niin itsenäinen, että mua ei kuule hetkauta.”

Haastatteluiden perusteella en voi antaa yksiselitteistä uudelleentulkintaa satunnaispoliitikoista, aktiivisista satunnaispoliitikoista, osa-aikaisista tai kokoaikaisista ammattipoliitikoista. Haastatteluista en voi vetää johtopäätöksiä siitä, miten satunnaispoliitikko tai ammattipoliitikko tulisi määritellä, mutta haastatteluissa henkilöt toivat kuitenkin varsin yksimielisesti esiin sen, että politiikan harjoittamisen ei tulisi olla pysyväisammatti, siihen tulisi aina tavalla tai toisella liittyä tietty tilapäisyys, satunnaisuus. Olisiko haastattelut tulkittava näin ollen kaiken kaikkiaan niin, että ammattipoliitikon titteli jää henkilölle, jolle politiikka on pysyväisammatti, jonka ammattitaito on pääasiassa kokousten johtamisen

ja vaalien voittamisen taitoa (Palonen 1997), jolle politiikan sisältönä on vaalivoittopoliitiikan harjoittaminen?

Tällöin satunnaispoliitikko tai aktiivinen satunnaispoliitikko olisi se, joka harjoittaa politiikkaa joko valtakunnan tasolla tai paikallistasolla suuremmalla tai pienemmällä aktiivisuuden määrällä erilaisissa politiikan rooleissa (kansanedustaja, ministeri, kunnallispoliitikko) - muuttumatta kuitenkaan tarhaketuksi:

Anneli:

”Sinne (eduskuntaan) tulee ihmisiä, joilla on tietty missio ja ne tulee tietyksi rajalliseksi ajaksi sinne ja sitten siellä on semmosia ihmisiä... jotka taas ovat kuin tarhakettuja, jos ne päästää vapauteen sieltä, niin ne kuolee, kun ne ei enää pärjää normaalielämässä. Ei musta siinä mielessä tuu ammattilaispoliitikkoa.”

Haastattelemani henkilöt pyrkivät joko suoraan kiistämään itsensä poliitikkoina tai ammattipoliitikkoina tai esittivät missä määrin tai minkä ehtojen puitteissa ovat poliitikkoja saati ammattipoliitikkoja. Haastatellut legitimoivat oman osallistumisensa politiikkaan sillä, että heidän politiikkaan osallistumisensa on satunnaista, väliaikaista, paikallista, rinnakkaistoimintaa oikean työn tai ammatin ohella, tai että heillä on riittävästi ikää ja elämäkokemusta ymmärtää mitä tekevät ja missä ovat osallisina - ”että mua ei kuule hetkauta”.

Haastatteluissa poliitikon työ nähtiin vastakohtana oikealle työlle, arjelle ja elämäkokemuksille. Poliitiikan ammattimaistuminen miellettiin ”normaalielämästä” vieraantumisenä, muuttumisena ”järjestelmän vangiksi”. Haastatellut esittivät poliitikkouden reunaehtonsa ikään kuin aseeksi politiikan teon ammattimaistumista, laitostumista, sellaista tilaa vastaan, jossa ”ei osaa enää epäillä mitään”. Haastattelemani henkilöt (erityisesti kts. Sari) toivat itsensä esiin henkilöinä, jotka elävät enemmän tai vähemmän *politiikalle*, mutta jotka samanaikaisesti tiedostavat, että niin taloudellisessa kuin henkisessä mielessä ei ole oikein tulla riippuvaiseksi elämiselle *politiikasta*.

Weber ei käsitykseni mukaan kyseenalaistanut omana aikanaan poliitikon ammattia ammattina, joko osa-aikaisena tai päätoimisena. Lääkärit ovat ammattikunta, jota lääkäriksi pyrkivät epäilemättä arvostavat. Sen sijaan poliitikoista ei voida tämän haastattelun

perusteella puhua ammattikuntana, johon ehdoitta edes päätoimisesti ja palkallisesti poliitikkaa harjoittamaan pyrkivät eduskuntavaaliehdokkaat myöntäisivät haluavansa kuu-
lua. Poliitikon rooli aikamme yhteiskunnassa on kaikkea muuta kuin selvä. Haastattele-
mani henkilöt suhtautuivat varsin ambivalentisti poliitikkouteensa. Esimerkiksi poimin
haastatteluista kaksi lausetta, joista sanan poliitikko muutin sanaksi lääkäri: ”Jotenkin...
lääkäri, joka on riippuvainen siitä asemastaan, on hirveän huono lääkäri”. ”Lääkärit on
niitä, joilla ei ole muuta hommaa”.

Antti:

”Sitten mun henkilössä (on) tavallaan sellainen, että korostan sellaista ei-poliitikko-
luonnetta.. on jonkinlainen semmonen tavallisen tai niin kuin ihan rivi-ihmisen
näkökulma politiikkaan. Että ei oo semmosta ammattimaista otetta, eikä puhu
semmosta kapulakieltä.”

Haastattelut tukevat sitä, mikä käsitykseni mukaan Weberilläkin on ollut lähtökohtana
poliitikkojen tyypittelyssä. Weber ei tulkintani mukaan tarkoittanut poliitikkotyypittelyä
tiukkana typologiana vaan kyse on *poliittikkouden monivivahteisista aste-eroista*. Haas-
tatteluista on tulkintani mukaan luettavissa eriasteisten poliitikkojen olemassaolo, politi-
kanteon eriasteisuus. Haastatteluaineiston perusteella eri henkilöille politiikan ethos on
erilainen riippuen siitä kuinka kauan ja miten he ovat politiikassa olleet mukana. Politi-
kan eriasteisuutta ei voi kuitenkaan kiinnittää tiettyihin poliitikkorooleihin (ministeri,
kansanedustaja, europarlamentaarikko). Poliitiikan eriasteisuudessa sen sijaan näyttäisi
olevan kyse prosessista joka muuttaa positioita ja näkemyksiä, joilla poliitikot jäsentävät
itseään ja politiikkaa.

Kun tehdään erotteluita ja tyypittelyitä erilaisista tai eriasteisista poliitikoista,
liikutaan yksilötasolla. Kuinka tämä voi-
daan siirtää yhteiskunnan tasolle? Mikä on
se mekanismi, joka tuottaa eriasteisia po-
liitikkoja?

Yksi poliitikko vähemmän

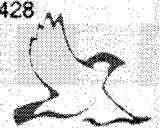
Yksilölle toimintavapautta ja
vastuuta ammattipoliitikkojen
vallan kustannuksella.



yhteiskuntatieteiden yo. 29 v.
Jyväskylä
eihaapal@st.jyu.fi
www.nuorsuom.fi/kuuma
p. 050-5936 428

83

Eija
Haapala



NUOR
suomalaiset

Tahtoa ja rohkeutta

5.2. Eriasteisten poliitikkojen kujanjuoksu

Van Gennepin siirtymäriittäjäajattelun perusteella vaalit voidaan määritellä siirtymäriittien mahdollistajaksi, etenemisväyläksi, jossa ihmiset, eriasteiset poliitikot harjoittavat kujanjuoksuaan. Tulkintani mukaan vaaleissa eriasteiset poliitikot etenevät politiikan ”maallisesta” statuksesta kohti ”pyhää”, esimerkiksi kunnallispoliitikko pyrkii kohti kansanedustajuutta, pyhempänä pitämäänsä poliittista statusta, saavuttaakseen taas uudessa statuksessaan maallisen vaiheen, josta mahdollisesti edelleen pyrkii etenemään seuraavaan statukseen eli esimerkiksi ministeriksi kunnes tämänkin vaihe yksilön sen saavutettua normalisoituu maalliseksi.

Näille eriasteisille poliitikoille juuri ja ainoastaan vaalit ovat se apparatuuri, joka antaa mahdollisuuden erilaisten rituaalien kautta asteittain nousta politiikan maallisesta kohti pyhää.

Edellä haastattelemani henkilöt voitaisiin näin määritellä eripituisia matkoja ja erilaisia rituaaleja läpi käyneiksi eri asteisiksi poliitikoiksi, joiden käsitykset politiikasta ja sen maallisuudesta tai pyhyydestä riippuvat kuljetun matkan pituudesta.

Maallistuneemmassa vaiheessa olevat poliitikot saattavat nähdä kujanjuoksussa edelleen ehtineet hyvin kriittisesti.

Anja:

”- Mikä on poliitikon kriteeri, milloin on ammattilaispoliitikko?

Puhuu ilman, että se sanoo mitään, se sanoo tekevänsä eikä tee. Ja tota huolehtii.. siitä omasta, on herkkähipiäinen, ei siedä arvostelua, tietää kaiken ja lässyttää ja selittää, semmonen on mun mielestä poliitikko. .ei asioita noin hoideta.. mä oon monesta asiasta (puolueen puheenjohtaja) kanssa eri mieltä, mutta mä soitin sille kun se oli siinä Harakan ohjelmassa. Mä sanoin sille etukäteen.. että kun sä oot niin herkkähipiäinen tyyppi kuule... koita nyt sitten ottaa (nimi) hyvä huumori mukaan ja älä viitti jäkättää ja mäkättää niin kuin sun tapas on. Ihme kyllä se otti ihan silleen niin, että ”Anja minä arvostan sinun suorapuheisuuttasi”. Ja sehän on pärjännyt noissa keskusteluissa nyt kohtuullisen hyvin.”

Tämä tulkinta vaaleista ja eriasteisista poliitikoista antaa mahdollisuuden lukea vaalien ”todellisuutta” ja siihen osallistuvien ihmisten kokemuksia hyvin monenlaisia kysymyksiä

asettaen. On esimerkiksi mahdollista keskustella siitä, mikä on paikallistason merkitys siinä, miten politiikka merkityksellistyy ihmisille. Nähdäänkö maaseudulla politiikka kenties enemmän tavoittelemisen arvoisena, pyhempänä kuin kaupungeissa, joissa kenties on maaseutua enemmän ei-politiikkoja, jotka puolestaan näkevät ilman tutkimusmatkaakin politiikan ihmeelliseen maailmaan valmiiksi likaisena ja turhana? Onko maaseudun aktiivisen satunnaispolitiikon kuva politiikasta vielä pyhä, mutta eduskuntaan päässeän politiikon kuva politiikan todellisuudesta muuttunut jo raadolliseksi toiminnaksi, jota säätelevät politiikan selestiaaliset lait, maailmantalous ja siinä tapahtuvat vaihtelut? Entä arvotavatko poliitikot toisensa erilaisiin kasteihin matkalla kohti todellista politiikan ammattilaisuutta ja eliittiä? Myös sukupuoli voi olla hyvin merkittävä vaikutus siihen, miten politiikka koetaan tämän ”kujanjuoksun” eri vaiheissa.

Tässä tutkimuksessa aineisto antaa mahdollisuuden keskustella tämän tulkinnan puitteissa siitä, miltä vaalit näyttävät eduskuntaan pyrkivän yksilön kannalta, minkälainen rituaali eduskuntavaaliehdokkaaksi asettuminen paikallisesta kontekstista nähtynä on, ja miten ehdokkaat representoivat itseään ja eduskuntaan pyrkimismotiiveitaan. Pyrin vastaamaan näihin kysymyksiin seuraavilla sivuilla.

5.3. Raskaana?

Miltä vaalit näyttävät eduskuntaan pyrkivän *ihmisen* kannalta, yksilötasolla van Gennepin siirtymäriittitypologian kautta tarkasteltuna? Erorituaalit ovat läsnä ihmisten elämässä esimerkiksi hautajaisissa, ja yhdistymisrituaalit vihkimisseremoniassa. Muutosrituaaleja liittyy kihlaukseen ja raskausaikaan. Siirtymäriitit voivat olla näkyvästi esillä esimerkiksi ensimmäisen avioliiton solmimistapahtumassa tai ne ovat lähes kokonaan poissa, kuten usein on laita ihmisen solmiessa järjestyksessä kolmatta avioliittoaan.

Van Gennep pitää uudistumista elämän lakina: kaikissa systeemeissä on energiaa, joka tulee jossakin vaiheessa käytettyä ja vaatii uudistumista tietyn aikavälin jälkeen. ”This regeneration is accomplished in the social world by the rites of passage given expression in the rites of death and rebirth” (van Gennep 1965, viii).

Toisistaan tietämättä kaksi naiskansanedustajaehdokasta vertasi vaalikampanjointiaan raskauteen. He vertasivat vaalikampanjoinnin viimeisiä viikkoja viimeisiin raskausviikoihin, jotka ovat kärsimätöntä odotusta ja jännitystä, jopa pelkoa tulevasta. Seuraavassa kansanedustajaehdokkaan sähköpostiviesti 12.2.1999, runsas kuukausi ennen vaaleja:

”Laskettu aika

Viimeiset viikot ennen odotuksen täyttymistä ovat melkoista piinaa niin ruumiille kuin mielellekin. Mitään uutta ei malta aloittaa, kun lähtö voi tulla minä hetkenä hyvänsä. Tavarat on pakattu jo hyvissä ajoin. Sukulaiset ja ystävät jännittävät vähintään yhtä paljon kuin asianosaiset itse. Kaikki varautuvat ottamaan onnitteluin vastaan uuden tulokkaan. Elämään kuuluu positiivisten asioiden odottaminen. Aina ei käy hyvin: joskus kuolee lapsi, joskus äiti, toisinaan molemmat. Pettymys tulee yllätyksenä, siihen ei voi varautua ennalta. Tapahtuneet tosiasiat on hyväksyttävä ja opittava elämään myös ei-toivotuissa olosuhteissa. Menetystä ei voi korvata, mutta aika korjaa monia haavoja. Ystävät ja kohtalotoverit ovat korvaamaton tuki. Monissa vaikeissa ennalta arvaamattomissa elämänvaiheissa opimme ihmisinä enemmän kuin jatkuvien onnistumisten keskellä. Äidin on kaiken hälyn keskellä kuunneltava ruumiinsa ja sydämensä ääntä, pidettävä huolta itsestään ja lopulta tehtävä niin kuin asiantuntijat käskevät. Ammattilaiset ovat nähneet vastaavanlaisia lukemattomia kertoja aikaisemmin ja tietävät, miten on rationaalista toimia. Sotkut siivotaan vähin äänin ja kun seuraavaa potilasta tuodaan paikalle, edellinen tapaus siirtyy historiaan. Jokainen kamppailu on ainutlaatuinen. Ihmiset, ajat ja paikat vaihtuvat. Elämä jatkuu.”

Voidaanko eduskuntavaalikamppailu rinnastaa raskauteen? Van Gennepin mukaan raskaus ja synnytys muodostavat kokonaisseremonian, jossa raskauteen liittyvät rituaalit erottavat naisen yhteisöstään, omasta perheestään, jopa oman sukupuolensa edustajista. Raskaus on muutosvaihe, matka maallisesta kohti pyhää, mikä päättyy lapsen syntymään, yhdistymisriitteihin. Yhdistymisriitit liittyvät äidin ja lapsen joko ryhmään ja asemaan, johon äiti aiemmin kuului tai vakiinnuttaa heidän uuden asemansa yhteisössään (van Gennep 1965). Mikäli raskaus päättyy lapsen tai äidin tai molempien kuolemaan, astuvat esiin erorituaalit.

Raskaana oleva nainen erotetaan useissa kulttuureissa ryhmästään, koska häntä pidetään epäpuhtaana, vaarallisena tai koska raskaus saattaa naisen psykologisesti ja sosiaalisesti epänormaaliin tilanteeseen suhteessa ryhmäänsä. Synnytyksen jälkeen äiti integroituu takaisin yhteisöönsä joko yhden tai useamman vaiheittaisen rituaalin kautta. Raskauteen ja synnytykseen liittyviin rituaaleihin eri kulttuureissa kuuluu usein tietyn rajan

ylittäminen, tietyn pisteen saavuttaminen. Myös erilaisten välittäjien, välikäsien (kättilö) olemassaolo on rituaaleille luonteenomaista. Rituaaleissa nämä välittäjät toimivat siltoina, linkkeinä helpottaakseen muutoksen tilaa yksilön ja ryhmän välissä. (Mt. 1965).

Raskauteen ja synnytykseen tai kampanjaansa käyvään eduskuntavaaliehdokkaaseen ei omassa kulttuurissamme liity varsinaisia yhteisöstä tai ryhmästä erottamisia tai karkotuksia, mutta heidät huomataan ja he erottuvat uudella tavalla. Heille myös suvaitaan yleensä sekä työ- että yksityiselämässä poikkeuksia ja normaaleista velvollisuuksista irrottautumista.

”(Asetuttuani ehdokkaaksi) mua palvellaan pankissa entistä paremmin, SIWAN myyjä Kuhmoisissa on muutaman kerran tarjoutunut kantamaan mun ostokset autoon – mun työtäni ehdokkuus sekä haittaa että helpottaa: ehdokkuus estää vasemmistoa tuomasta esille mitään ideoita, joista mä voisin saada henkilökohtaista kunniaa. Toisaalta jotkut aloitteet menevät entistä paremmin eteenpäin, kun ehdokkuus antaa minulle jonkin verran entistä enemmän arvovaltaa. Lähimmät työkaverit pitävät minua edelleen ihan tavallisena ihmisenä. (Aviopoluisen) puolelta sukulaiset olivat lähes kaikki heti innostuneita ehdokkuudestani. Minun vanhempani evät vielääkään osaa sanoa, onko kyse pilasta vai ei.” (Eduskuntavaaliehdokkaan sähköpostiviesti tutkijalle 18.9.1998)

Omalle perheelle voi eduskuntaan pääseminen kuten uuden perheenjäsenen syntymäkin tuoda kriisin, mutta yleisesti ottaen molemmissa tapauksissa tilanne on pelkästään ilon aihe. Uutta perheenjäsentä ja hänen perhettään lähestytään onnitteluin, lahjoin ja leivonnaisin. Uuden perheenjäsenen syntymään liittyy useita erilaisia rituaaleja, jotka huipentuvat nimenanto- tai ristiäistilaisuuteen, jossa lapsi otetaan virallisesti yhteisönsä jäseneksi. Eduskuntaan päässeiden vaalivalvojisista tulee vaalijuhla, joka huipentuu ja jota symboloi valtiopäivien avajaisissa myönnettävä kansanedustajan valtakirja.

Voimakkaat rituaaliin yhdistetyt tunteet heijastavat ihmisten kokemia sisäisiä konflikteja, epävarmuuksia ja pelkoja. Esimerkiksi hautajaiset auttavat yksilöä kohtaamaan läheisen kuoleman ja siitä aiheutuvat elämänmuutokset (Kertzer 1988, 99-101). Jos raskaus ei pääty onnellisesti, on olemassa selvä malli, seremoniat, joiden kautta asianomaiset voivat asiaa käsitellä ja elää surua läpi.

Myös eduskuntaan pääsemättä jääminen ja etenkin eduskunnasta putoaminen useamman eduskuntakauden jälkeen asettaa yksilön suhteessa sekä itseensä että yhteisöön uuteen, usein vaikeaan tilanteeseen. Eduskuntavaaliehdokas, joka on kaikkensa tehnyt ja (taloudellisesti) antanut päästäkseen eduskuntaan voi tuntea olevansa epäonnistunut ja pettynyt. Hän voi tuntea olevansa myös yhteisönsä silmissä epäonnistunut ja kollektiivisesti petetty. Eduskunnasta pudonneille tai sinne pääsemättömille ei ole olemassa rituaalia, jolla asianomaiset itse ja tilannetta läheltä seuraavat voisivat kohdata uuden tilanteen ja sopeutua siihen. Kuten avioerossa, myöskään poliittisessa pettymyksessä ja epäonnistumisessa ei ole tarjolla rituaaleja, joiden kautta uuden status quon saavuttamista helpotettaisiin.

”Hei!

Nyt vihdoinkin saan itsestäni irti edes sen verran, että kerron päällimmäiset fiilikset: vaalien jälkeen olen lihonut, itkenyt, ollut huolissani perheemme taloudesta, ottanut vastaan onnitteluita... iloinnut siitä, ettei tarvitse olla Helsingissä koketeeraamassa, vähän kutonut ja opiskellut...” (Eduskuntaan yrittäneen viesti sähköpostikeskusteluryhmälleen eduskuntavaalien jälkeen 8.4.1999).

”Hei!

On ollut terapeutista lukea, että en ole ollut ainoa, jolla vaalien jälkeinen elämä ei tahtonut ottaa luistaakseen ihan niin hyvin kuin olin edeltäpäitäen kuvitellut. Joka puolueen pitäisikin lisätä ehdokkaidensa vaali-infopakettiin ohjeet siitä, miten saada elämä vaalien jälkeen jälleen raiteilleen” (Eduskuntavaaliehdokkaan sähköpostikeskusteluryhmässä mukana olleen toisen eduskuntavaaliehdokkaan viesti 21.12.1999).

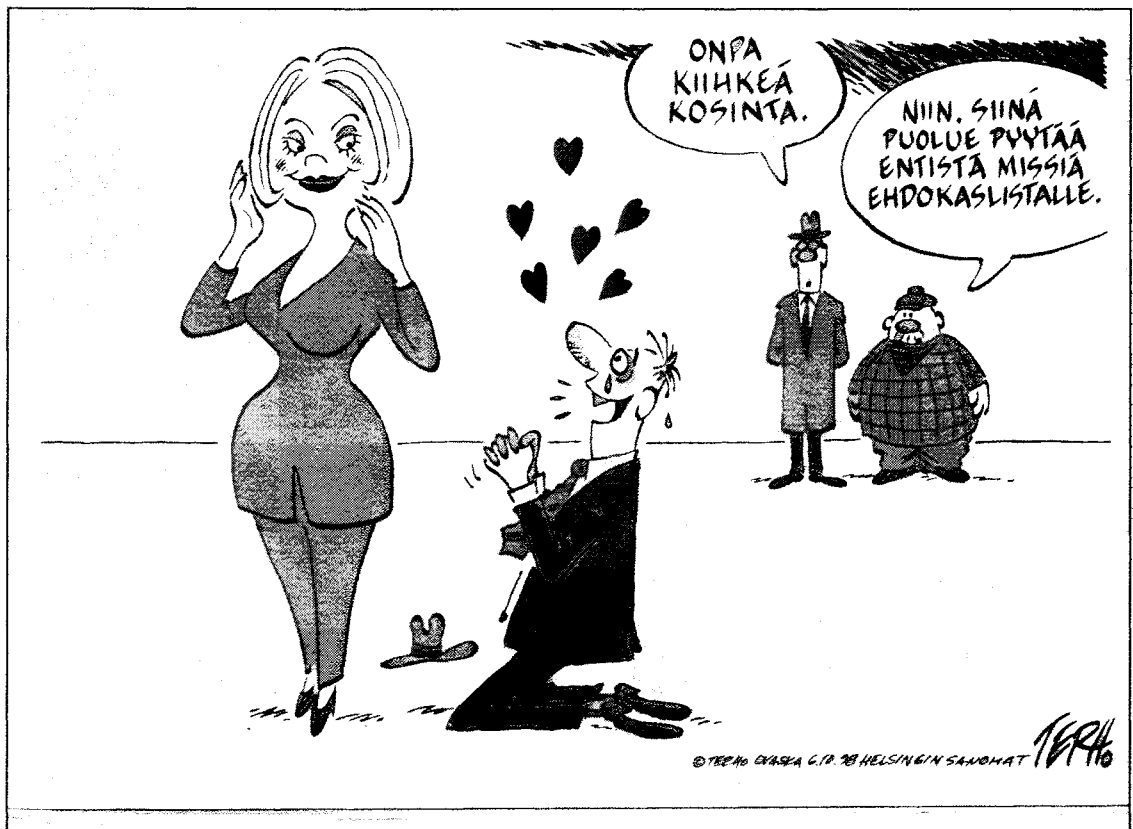
Onko vaalikampanjoinnin raskauden ja synnytyksen sekä niihin liittyvien rituaalien välillä löydettävissä yhtymäkohtia? Miksi tällaisia rinnastuksia edes yritän tehdä?

Vaikka rinnastus vaalien ja raskauden välillä sinänsä on naiivi keinoteko, on se ehdokkaiden itsensä esiintuomana muistutus vaalien inhimillisestä puolesta. Kuten raskaus voidaan ”medikalisoita” tietyn retoriikan kautta puhtaasti lääketieteelliseksi ”caseksi” niin myös vaalit voidaan valtio-opin puhumossa kategorisoida puhtaasti julkiseen kuuluvaksi yhteiskunnalliseksi instituutioksi. Molemmat tapahtumat ovat yleensä kuitenkin mitä suurimmassa määrin ihmisyyksilöiden ja heidän läheistensä elämää mullistavia tapahtumia.

5.4. Kosintariitti

Eduskuntavaaliehdokkaaksi ei noin vain ilmoittauduta. Kansanedustajaehdokkuus on positio, jonka portinvartijana suomalaisessa yhteiskunnassa ovat olleet puolueet.

Sopiva, poliittiselle kulttuurillemme ominainen ja koodin mukainen tapa tulla eduskuntavaaliehdokkaaksi puolueen jäsenenä tai puolueen ulkopuolelta on, että puolue pyytää henkilöä asettumaan ehdokkaaksi, tai sen korvikkeena synnytetään kansanliike, joka mobilisoituu henkilön taakse. Tässä kosintariitissä ehdokaskandidaatin tulee esiintyä vastahakoisena, väistellen kunnes ”yön yli nukuttuaan” päättää vastata myöntävästi.



Helsingin Sanomat 10.10.1998

Oma-aloitteinen ilmoittautuminen tai pyrkiminen kansanedustajaehdokkaaksi puolueelle tai vielä pahempaa, eri puolueille vapaaehtoiseksi ja halukkaaksi kandidaatiksi, rikkoo ehdokkaaksi tulemisen soveliaisuussääntöä. Puolueet kokevat sen uhkaavan saavuttamaansa asemaa demokratian pidäkkeiden asettajina, legitiimeinä laajojen kansanjoukkojen, massojen liiallisen osallistumisen hallitsijoina.

Anneli:

” - Minkäs puolueen ehdokas olet?

Tällä hetkellä en vielä minkään, Kokoomus ja Kepu ottais minut, mutta tilastoihin katsoen SDP voisi olla hyvä veto... sitten tarvis saada yhteydet toimittajiin.. Olen miettinyt tätä viime syksystä alkaen ja odottanut, että joku minua fiksumpi ja valovoimaisempi astuisi esiin. Tammikuussa totesin tilanteen toivottomuuden: Kepulla ja Kokoomuksella ei mitään uutta, vasemmisto tappelee keskenään... Mun logiikkani ... on, että eteläisessä Keski-Suomessa olisi mahdollisuus yhteen yhteiseen ehdokkaaseen, mutta menetämme mahdollisuuden keskinäisellä nahistelulla. Ja rahhoohan sitä pitäisi jostain saada. Se on minulle ehkä kaikkein suurin mysteeri.”
(Kansanedustajaehdokkaan sähköpostiviesti (23.2.1998) henkilölle, jonka toivoi liittyvän ehdokkaan tukiryhmään).

Anneli teki päätöksen asettua ehdokkaaksi eduskuntavaaleihin ennen kuin hän tiesi, minkä puolueen ehdokkaaksi hän asettuisi. Tämä närkästytti varmasti monia, erityisesti puolueyhdistysten väkeä. Aidosti demokraattisen järjestelmän kannalta tällaiset puolueiden ulkopuolueilta oma-aloitteisesti nousevat tuhkimotarinan yrittäjät ovat kuitenkin itse asiassa todellisia demokratian ritareita pyrkiessään aikaa ja vaivaa säästämättä rikkomaan olemassa olevia demokratian pidäkkeitä - eräänä niistä juuri puolueiden legitimiä oikeutta sanoa, kuka kelpaa kansanedustajaehdokkaaksi, kuka ei.

Vastaavasti henkilöt tai puolueet, jotka ovat valmiit esittämään ehtoja sille, kuka saa asettua ehdokkaaksi vaaleihin, toimivat itse asiassa demokratiaa vastaan.

Ehdokkaaksi tulemisen soveliaisuussäännön rikkominen tulkitaan helposti puolueiden näkökulmasta pyrkyrimäiseksi oman edun tavoitteluksi. Missä tapauksissa oma-aloitteinen pyrkiminen ja aktiivisesti tahtominen on oman edun tavoittelua, milloin teolla on muitakin vaikuttimia, jää tapauskohtaisesti arvioitavaksi.

Laura:

” - Entä kun (nimi) ilmoittautui (ehdokkaaksi) teille... minkälaisen kannan te otitte siihen puolueessa..?

- hän siinä toi julki näitä teemojaan ja omaa tapaansa aikoa viedä tämä kampanja läpi. Ja tottakai sitten tällainen, että me tiesimme, että hän hakee taustajärjestöä, joka mahdollisimman paljon satsaa häneen ja näin ollen, kun hänellä ei ollut mitään tuntemusta siitä poliittisesta kentästä ja niin kun mielipidettä, omaa katsantokantaa, sellaista, johon olisi voinut tarttua, että minä olen tätä mieltä vaan että hän toi julki, että hän sen mielipiteensä sitten taustajärjestön mukaan muokkaa, niin se ei kyllä anna minkäänlaista luotettavuuskuvaa eikä varsinkaan näissä kokoomusryhmissä, jotka on konservatiiveja kun ollaan, niin sellainen joka hakee yhtä lailla

socialidemokraattista taustaryhmää samalla kun hakee kokoomuslaista taustaryhmää, niin on aika vaikea mieltää kokoomuslaiseksi ehdokkaaksi ja satsata häneen. Joskin voin sanoa, että Kokoomus ei satsaa.. rahallinen kannatus täytyy hankkia itse.”

Puolueiden käytännöt kansanedustajaehdokkaiden valitsemiseksi vaihtelevat. Esimerkiksi Helsingin vaalipiirissä socialidemokraattien ehdokaskandidaatit käyvät keskenään kilpaa, joka huipentuu puolueen esivaaliin. Esivaalin tulos on valtakunnallisesti uutisoitava asia, koska esivaalissa mukana olevat ovat suureksi osaksi joko valtakunnan huippupoliitikkoja, heidän sukulaisiaan, entisiä ministereitä tai muuten tunnettuja yhteiskunnallisia vaikuttajia. Helsingissä ei ”satuta” tulemaan kansanedustajaehdokkaaksi.

Maaseudulla pienten puolueyhdistysten ehdokasasettelusta käydään keskustelua pienissä piireissä. Keskusteluiden perusteella kansanedustajaehdokkaan kriteerit täyttävälle henkilölle saattaa tulla soitto kotiin.

Laura:

”- Me haettiin ehdokasta, montakin oli sellaista, jota seutukunnan puheenjohtajat niin kun mielti ja kysy ja näin edelleen niin kun sitä etsimistä tehdään, mutta heistä kukaan ei lähtenyt”.

- Millä kriteereillä (valitsitte) henkilön jolle soititte?

- No ensinnäkin tietysti aktiivisuus näissä paikallisissa yhdistyksissä elikkä että on halua ja mahdollisuus vaikuttaa ja on tietynlainen sanotaanko tuntemus kunnallispolitiikan tekoon, mikä ei tietysti kanna sinänsä valtakunnan politiikassa, mutta on kuitenkin tällaisesta toiminnasta tuntemus. Lisäksi tietysti pitäisi olla jokin piirre, joka tekee hänet tunnetuksi näitten alueitten ulkopuolella, koska muuten ei ole mitään mahdollisuuksia.”

5.5. Eduskuntavaaliehdokkaaksi asettumisen motiiveista

On sanottu, että politiikan pyhyys on hävinnyt, ettei sitä enää mielletä kulttuurillisesti joitakin muita toimintoja arvostetummaksi tai arvokkaammaksi (Keränen 1995b, 29-30).

On myös käyty keskustelua siitä, että kansanedustajuuteen perinteisesti liitetty arvostus on kadonnut. Kansanedustajan työtä pidettiin aikaisempina vuosikymmeninä arvokkaana, sen koettiin kohoavan arvoasteikossa muita töitä korkeammalle. Näin oli niin kauan kuin kansanedustajan työ oli miesten työtä.

Hirdmanin sukupuolisopimuksen mallissa (Hirdman 1990, 73-116) horisontaalisesti tehdään ero naisten ja miesten töiden/reviirin välillä. Samanaikaisesti valta- ja arvojärjestyksessä miesten työt ja naisten työt arvotetaan siten, että naisten työt/reviiri (yksityinen) arvotetaan miesten töitä/reviiriä (julkinen) vähempiarvoiseksi. Kun horisontaalisesti (x-akseli) miesten työt/reviiri sijoitetaan vasemmalle ja naisten/työt/reviiri sijoitetaan oikealle, ja vertikaalisesti (y-akselilla) miesten työt arvotetaan ylös ja naisten työt alas, saadaan aikaan koordinaatisto. Tässä koordinaatistossa mies edustaa ihmisyyden perusmallia, normaaliutta ja nainen suhteessa siihen vajavuutta. (Rantalaiho 1994, 10-14).

Kun kansanedustajuus oli vielä miesten työtä, sijoittui se koordinaatistossa ylös vasemmalle. Viimeisten vuosikymmenten aikana on kansanedustajan työ menettänyt asemansa itsestään selvästi miesten työnä. Naiset ovat astuneet miesten reviirille. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että nyt kansanedustajat asettuisivat x-akselilla origon kahdelle puolelle ja y-akselilla edelleen kauas origosta eli arvoasteikossa korkealle.

Sen sijaan kansanedustajien ammattikunnan arvostus vaikuttaisi laskeneen samanaikaisesti, kun naiskansanedustajien määrä eduskunnassa on kasvanut. Mitä suurempi osuus 200 kansanedustajasta on naisia, sitä lähemmäs kansanedustajan työn arvostus näyttäisi ”valuneen” y-akselilla alaspäin kohti origoa. Kaksi toisistaan riippumatonta kehitystendenssiäkö?

Naiset ovat saaneet mahdollisuuden miesten kanssa pyrkiä kansanedustajiksi, saavuttaa yhteiskunnallista statusta ja valtaa. Onko kuitenkin samanaikaisesti tämän tasa-arvoistumisprosessin aikana status ja valta siirtynytkin jo muualle? Onko kansanedustajuudesta tulossa aliarvostettu ja -palkattu naisala?

On esitetty, että kansanedustajan työ ei palkkauksenkaan takia kiinnosta elinkeinoelämän ja tieteen huippuja.

”Nyt vallitsevan käytännön mukaan kansanedustaja on puolueensa ja eduskuntaryhmänsä johdon pelinappula. Tärkein hänelle asetettu vaatimus on valmius alistua tähän. Kansanedustajan palkkaus on järjestetty nyt vallitsevan vaatimustason mukaan. Häneltä ei paljon vaadita. Hänelle ei paljon makseta... Jos kansanedustajan vaatimustaso säilytetään ja tyydytään siihen perustuva(a)n palkkauks(e)en... Silloin ei yritetä vaikuttaa eduskunnan suorituskykyyn ja laatutason. Kaikki jatkuisi

ennallaan. Kansanedustajiksi pyrki ja pääsi edelleen lähinnä niitä, joiden mielestä on hienoa ja mukavaa olla kansanedustaja. Sillä perusteella eduskuntaan ei valikoitu kovin paljon ihmisiä, joilla olisi merkittävää yhteiskunnallista näkemystä ja kykyä panostaa jotakin omaperäistä kansanedustajan työhön. Vaaditaan varsin erikoinen olosuhteiden ja ominaisuuksien yhdistelmä, jotta kansanedustajan periaatteellista vaatimustasoa vastaava henkilö pyrkii eduskuntaan, jos sen arvostus ja palkkataso pysyvät nykyisellään.” (Jukka Tarkka Helsingin Sanomissa 28.8.1999).

Anja:

” - Mä tunnen näitä suuria johtajia hyvin...jos sen kaltaisia miehiä olis meillä, Suomen koko tässä systeemissä, niin kyllä meillä olis kuule asiat hyvin...

- No miksi ...yritysjohto ei ole politiikassa?

- Eihän ne kuule viitti. Eihän ne viitti... siis...mä oon nähnyt mitä nää on nää poliitikot. Ne on joskus niin typerä, että niitten kanssa ei viitti seurustella.”

Vaikka kansanedustajan työn arvostus onkin laskenut, eikä työstä saatava rahallinen korvaus tyydytä kaikkia, silti kansanedustajuutta tavoittelee jokaisissa vaaleissa huomattava määrä kansalaisia ja taistelu kovenee kovenemistaan. Ehdokkaat ovat valmiit uhraamaan kampanjointiin yhä suurenevia määriä rahaa, työtä ja aikaa. Kampanjointi on myös kilvoittelua siitä, kuka on nokkelin, älykkäin ja kaunein.

Kampanjan aikana kohtasin aitoa huolta ja vilpittöntyä välittämistä.

Anja:

”Kyllä mä olen hyvin huolissani Suomen takia kun mä olen tätä hätää kärsivää ihmistä nähnyt... jos markalla on nostettu työttömyyspäivärahaa, kuule se on ... ihmisarvoa alentavaa...kuule, kun meet tonne Kontulaan ja Myllypuroon ja tonne Itikseen kun lähdet ja Vuosaareen, se on traagista. Kun siellä lapsetkin on niin, että jotkut kiltit tädit ja sedät hoitaa ne lapset, kun äidit ja isät makaa perseet olalla kun niillä ei oo töitä ja ne on joutunut siihen. Siellä on niin paljon sitä hätää. Todella paljon.”

Olisi kuitenkin naiivia olettaa, että kaikki vuoden 1999 kansanedustajaehdokkaat olisivat olleet liikkeellä vain epäitsekäistä syistä. Vaalikampailussa itsekkäitä motiiveita ei kuitenkaan sovi tuoda esiin. Ne on kätkevä vastuun ja vakaumuksen etiikalla.

Helsingiläisille ja keskisuomalaisille kansanedustajaehdokkaille lähettämässäni strukturoidussa kyselyssä kysyin: ”Minkä vuoksi pyritte eduskuntaan?” Sain seuraavanlaisia vastauksia:

- ”Vaikuttaakseni niiden arvojen edistämässä/ esille tuomisessa, joihin uskon.”
- ”Voidakseni vaikuttaa tärkeiksi katsomiini asioihin.”
- ”Pyrin kantamaan oman korteni kekoon. Aloitan rakennuslainsäädännön ja asun-
tokauppalainsäädännön tutkimisella. Nyt em. lainsäädäntö ei anna riittävästi turvaa
tavalliselle asunnon tarvitsijalle. Vastuuton grynderirakentaminen erityisesti 80-
luvulla on johtanut kohtalokkaiseen rakennusvirheisiin (kosteusvauriot, homeet),
joissa maksajiksi on jätetty pelin heikoimmat osapuolet; asuntosäästäjät.”
- ”Vaikuttaakseni sosiaali- ja terveydenhuollon sisältöön.”
- ”Haluan vaikuttaa, osaan vaikuttaa, työn tulokset palkitsevat.”
- ”Voidakseni vaikuttaa yhteiskuntaan ja yhteiskunnalliseen päätöksentekoon.”

Täysin totenakin, mutta koodin mukaisena, sopivana vastauksena ehdokkailla oli julki-
lausuttu pyrkimys vaikuttaa yhteisten asioiden hoitoon. Aristoteelisella politiikanteorialla
on ollut tärkeä merkitys poliittisen tietoisuuden luojana aina 1200-luvulta lähtien. Se on
tuonut keskusteluun siihenastiselle käytännölle vieraat ajatukset valtiosta kansalaisten
yhteenliittymänä hyvää elämää varten, ja poliittisesta vallasta kansalaisten valtana. Aris-
toteelinen poliittinen teoria vaikuttaa ihmisten mielissä tänäkin päivänä mallina, jossa
”kansalaisuus on sopivaa nähdä osana ihmisen sosiaalisen olemuksen toteutumista ja jos-
sa valtiolle asetetaan positiivisia sisällöllisiä tehtäviä kansalaisten hyvän elämän edistämi-
seksi”(Knuutila 1984, 48). Tämä ajatusperinne elää, vaikka sen alkuperää ei enää tiedos-
tetakaan.

Vaalikampanjoinnissa eräät ehdokkaat näyttäytyivät myös henkilöinä, joilla on kyky ja
potentiaalia muuttaa kokonaisten paikkakuntien, ammattiryhmien ja puolueiden statusta.
Esimerkiksi esittäytyminen Jämsän seutukunnan omana ehdokkaana, henkilöinä joka uh-
rautuu seutukuntansa puolesta oli ”koodin mukainen” perustelu omien pyrkimysten vai-
kuttimeksi.

”Jokilaaksosta on mahdollisuus saada yksi kansanedustaja eduskuntaan. Kun muut
eivät näytä olevan kiinnostuneita asiasta, minä olen valmis kisaan...Meidän asioita
eivät hoida sen enempää jyvässeutulaiset kuin uuraslaiset tai kannonkoskelaiset-
kaan edustajat. Seutukunta tarvitsee ehdottomasti oman puolestapuhujansa. Olen
odottanut näihin päiviin asti, että joku varteenotettava edustaja ilmaantuisi, mutta
turhaan.”(Kansanedustajaehdokkaan haastattelu paikallislehti Vekkarissa
25.2.1998).



Laps' Helsingin allos vaihta pois...

Stadi stadilaisille!

Klaude Bremer siir.

yks' kaks' sex **126** ajattelee itse Heimsi

Stikkaa gamiat kiedjut ja tsengat Hurstille
Harjutori 8. Stadilaiset hoitaa omaan.

Jopa Helsingissäkin oli ehdokkaita, jotka ilmoittautuivat kaupungin ”omaksi kansanedustajaksi” maakuntien voimia vastaan.

Vaalikampailussa seutukunnan tai maakunnallisen kansanedustajan tai ministerin edustajien saaminen on pyrkimys ja itseisarvo. Sen koetaan kohottavan alueen statusta vaikkei odotettavissa olisikaan siltarumpupoliittikkaa ylevämpiä tuloksia. Voidaanhan yhdellä kansanedustajalla toivoa saavutettavan muutaman tieosuuden parannus.

” Mitä muuten tulee vaalityöhön, tänä päivänä saa netin välityksellä tosi paljon tietoja siitä, mihin nykyiset edustajat on keskittyneet: eduskunnan kotisivuilta näkee, minkä kylän raitit on minäkin edustajan aloitteesta asfaltoitu ja montako siltaa kunkin naapurustoon on rakennettu. Hakusanoilla Jämsä, Jämsänkoski, Kuhmoinen etc. tärrpää varsin heikosti... Iiriksen aikana sentään rakennettiin mm. pyörätie Jämsästä Kaipolaan (!?)” (Kansanedustajaehdokkaan sähköpostiviesti 24.2.1998).

Vaalikampanjan aikana eduskuntaan pyrkiminen kuvattiin joidenkin ehdokkaiden taholta työpaikan hakuna.

” Tapaan työssäni työttömiä ja joudun yhdessä heidän kanssaan miettimän, mistä töitä kannattaisi hakea ja miten. Niinpä koin eduskuntavaaliehdokkuuden ikään kuin omana gradunani ts. minä, joka neuvon muita, kokeilen tässä omia avujani työnhaussa.” (Kansanedustajaehdokkaan viesti sähköpostikeskusteluryhmälleen 3.12.1998).

Motiivina hakea työpaikkaa juuri eduskunnasta esitettiin halu vaikuttaa valtakunnan tasolla yhteisten asioiden hoitoon tai oman asuinseudun hyvinvoinnin edistämiseen. Tällöin oman erinomaisuuden ja osaamisen esittely ei näyttäytynyt pyrkyrytenä tai omana kehuna vaan se oli valjastettu päämäärään, jonka nimi on ”Hyvä Yhteiskunta” tai ”Hyvä Elämä Ihmisille”.

paikanhakijat

RAKKAAT KESKISUOMALAISET!

Työntömät - olen kuudetta vuotta töiden tiedän ja tunnen meidän tarpeemme, olen Jyväskylässä Työntömät ry:n puheenjohtaja ja vapaaehtoisohjelmasta.

Teollisuuden työntekijät ja toimihenkilöt, palkansaajat - olen 18 vuotta Vammien Paperikonetehtaalilla töissä, sillä 6 vuotta luottamusmiehenä ja sen jälkeen 9 vuotta ammattiliiton Suomen Teollisuusteollisenkaton puheenjohtajana. Tiedän ja tunnen meidän tarpeemme.

Yksinhuoltajat - olen ollut yksinhuoltajana yksinhuoltajien valitusta Jyväskylässä, olen toiminnut sen puheenjohtajana 6 vuotta, olen oman eelleen tiedän ja tunnen lapsiperheiden tarpeet.

Opiskelijat - olen monimuoto-opiskelijana Joutsen puutarha-akat. ja työtöiden koulutusvakuutuskeskuksella hyvän tietämyksen sekä meidän aikuiskoulutuksen että nuorten opintien asioista.

Nuoret - olen valinnut elämäni Lumbon liikkeessä, ja solvattavana maortin oikeutta omaan Tanssissa onsa ja omden ja taitojen oikeutta oman työntöidensä ja meidän nuorten ja Puokanankin omden ja Ranskanvatin ihmiset ovat merkkipäiväni lähekkämpiä.

Eläkeläiset - arvostan elämäni tuomaa vauhtia.

- vaadin kaikille ihmisarvoista ja turvallista elämää sekä riittävää toimeentuloa joko palkalla, henkilökohtaisella sosiaaliturvalla tai eläkkeellä! Olen myös kestävä kehityksen kannattaja, koska velvollisuutemme on säilyttää maapallo elinkelpoisena myös tuleville sukupolville!

TYÖNHAKU-NUMERONI ON 74

Turvallisesti SDP, Keski-Suomi  Tuulikki Väliniemi

Ilmoitus Keskisuomalaisessa

Skinner on tarkastellut sitä, miten yhteiskunnassa legitimoidut motiivit ohjaavat yksilöiden toimintaa. Skinnerin mukaan yksilö ei sinänsä toimi periaatteellisesti, eikä häntä aja suuret moraaliset ajatukset. Sen sijaan vallitsevin hyväksymiskriteerein hänen on mahdollista tarvittaessa edes jollakin tavoin perustella ratkaisunsa. Tällöin tietynlaisia arvoja ja normeja noudattavat hyväksytyt perustelut säätelevät ihmisten kielenkäyttöä ja toimintaa (Skinner, 1988).

Yksilön määrittellessä motiiveitaan julkisesti, on hänen kyettävä tarjoamaan vakuuttava selitys toiminnalle ja mukailtava tiettyjä yhteisössä muodostuneita periaatteellisia käsitteitä tietyn toiminnan syistä. Kuusiston mukaan tietyn toiminnan syiden ja motiivien julkinen esittely ja virallinen nimeäminen ei milloinkaan ole suoraviivaista omien tunteusten selvittämistä. Sen sijaan se on joka tilanteessa monimutkainen prosessi (Kuusisto 1996, 276).

Millsin mukaan motiivit ovat ohjelmien ja tekojen yleisesti hyväksyttävissä olevia perusteluita. Millsin mukaan ihmiset eivät pysty tai halua pukea sanoiksi tekojensa todellisia moninaisia ja toisiinsa kietoutuneita syitä. Nimeämällä tekojensa motiiveina yhteisönsä normeja, ihmiset vahvistavat normeja edelleen ja saavat tukea omille, oikealla tavalla perustelluille pyrkimyksille. (Mills 1984).

”Mill’s suggestion is therefore that we study motives not to find out why a given person engaged in a particular act but to learn about the kinds of justifications for action that are legitimized in a society at a given time” (Shapiro 1984, 5-6).

Kunkin kansanedustajaehdokkaan motiivit pyrkiä eduskuntaan ovat yksilöllisiä sekoituksia tiedostamattomista ja tiedostetuista, itsekkäistä ja epäitsekkäistä vaikuttimista. Voidaan myös olettaa, että kaikesta huolimatta suurella osalla ehdokkaista keskeinen, joskaan ei ainoa, ja harvoin julkilausuttu vaikutin on tehtävän tuoma yhteiskunnallinen status.

Pirkko:

”Tietysti, onhan siinä se tietty arvostus.. vaikka kansanedustajia mollataan.. Se siinä ehkä on ja sitten se ajatus siitä vallasta. Kyllähän siellä on sitä valtaa lainsäädännössä... jos mä äidinkielen lehtorina soitan Opetusministeriöön se kohtelu voi olla ihan eri kun jos mä soitan eduskunnasta ja sanon, että tarviin nää tiedot niin ne tulee alta aikayksikön koska se on kuitenkin ylin päättävä elin ja sillä tavalla. Ehkä se on se vaikutusvalta ja valta ja arvostus.”

Ehdokkaiden eksplisiittisesti tai implisiittisesti ilmaistuja vaikuttimia pyrkii eduskuntaan voidaan tarkastella myös siten, minkälaisen yleisösuhteen ehdokkaat äänestäjiin rakentavat. Kansanedustajaehdokkaat voivat asettua ylhäältä päin agitaattorin rooliin, tasavertaiseen asemaan äänestäjiin nähden tai vaihtoehtoisesti ”reppanan” rooliin: ”tehkaa musta ees kansanedustaja et mä pärjäisin”.

Poikkeuksellisena eduskuntavaaliehdokastyypinä ja yleisösuhteen luojana voidaan pitää Pertti ”Veltto” Virtasta, joka on ottanut sekä vaalikampanjoinnissaan että istuvana kansanedustajana eräänlaisen älykkö-pellen roolin. Kansanedustajan roolia voidaan pitää osana tietynlaista draamaa (eduskuntainstituutio). Tässä draamassa kansanedustajien rooli on sen sanankäytön, käyttäytymismuotojen, ideoiden summa, jotka yhdessä kuvaavat tätä roolia ja roolin paikkaa kokonaisuudessa. Pertti ”Veltto” Virtanen on rakentanut omasta kansanedustajuudestaan roolin, jolla hän kyseenalaistaa ja naurunalaistaa koko instituution olemassaolon.

”Pertti Virtanen saapuu eduskunnan kuppilaan mukanaan pari tuhruista paperia, joihin sisältyy puolueen virallinen vaaliohjelmisto. Hän korostaa, että kyseessä on nimenomaan vaaliohjelmisto eikä vaaliohjelma.. Virtanen kirjoittaa toisen paperin alareunaan vielä lisäyksen ” Suomi-neidon kasvukipuun - kirjava ’puolue!’”.. pape-reiden perusteella ei tule hullua hurskaammaksi. Virtanen lukee ääneen ohjelmiston kohtia ja ihastelee aidosti itsensä ja avustajiensa järjen leimauksia.. Virtasen performansseja aiemmin nähneet kääntävät menolle selkensä.” (Helsingin Sanomat 28.2.1999).

Vuoden 1999 vaaleissa ei ollut ”koodin” mukaista asettua ylhäältä päin äänestäjiä katselevan, korkea-arvoisen elitistisen johtajan tai agitaattorin rooliin. Myöskään äänestäjien alapuolelle asettuvat ”reppanat” - sääliäänien kalastajat eivät olleet vaaleissa esillä. Sen sijaan lähinnä hyväosaisten kansalaisten kanssa tasavertaiseen asemaan asettuvat, lähinnä hyväosaiset ehdokkaat olivat esillä.

Kansanedustajaehdokkaiden pyrkimismotiiveista keskusteltaessa puhutaan toivotuista ja aioutuista *siirtymistä*. Siirtyminen yhteiskunnallisesta statuksesta toiseen, tulotasosta toiseen tai valta-asemasta toiseen on *vertikaalista siirtymää, jonka vaalit mahdollistavat*. Vaalien mahdollistamat siirtymät ovat myös *horisontaalisia*, yksilöiden siirtymiä tiettyjen rituaalien kautta yksityisen ja julkisen tai kollektiivisen välillä. Eduskuntavaaliehdokkaan horisontaalista siirtymää käsittelen seuraavassa luvussa.

5.6. (Karne)vaalit?

Sana ”karnevaali” tarkoittaa väliaikaista jokapäiväisten normien kumoamista. Esimerkiksi miehen on karnevaaleissa lupa sonnustautua naiseksi ja naisen mieheksi. Tällöin tietyn kulttuurin sisällä nais- ja miessukupuoleen liitettävät symbolit, käyttäytymistavat, pukeutuminen ym. esitetään karikatyyrinä. Karnevaali antaa osallistujalleen kokemuksen toisesta. Se paljastaa katsojalleen nopeasti sanattomia sääntöjä, joita liitetään esimerkiksi juuri sukupuoleen tietyssä organisaatiokulttuurissa (Gherardi 1995, 12-13).

Vaaleja voitaisiin pitää karnevaaleina siinä suhteessa, että niissä ehdokkaat - naiset, äidit, isät, luottamusmiehet, missit ottavat toisen roolin. Missä merkityksessä rooli sitten on toinen? Ainakin siinä, että yksityishenkilöistä ja julkisuudenhenkilöistä tulee ”kollektiivisia” henkilöitä. Vaalit ovat prosessi, jossa yksilöstä tulee oman intressiryhmänsä tavoitteiden personoituma, jonka oletetaan toimivan edustamansa tahon intressien mukaisesti, olevan oman yhteisönsä äänitorvi. Mitä yksilö tietoisesti tahtoen tai tahtomattaan ottaa osaksi ”kollektiivista identiteettiään”, määrittää se samalla intressiryhmän, jota hän edustaa. Mikäli henkilö tuo ehdokkaana esiin itsensä äitinä ja yrittäjänä, ei hän ole enää vain lastensa äiti ja yrityksensä vetäjä vaan kaikkien yhteisönsä äitien ja yrittäjien äänitorvi. Hänen edellytetään vastaavan edustamiensa ryhmien vaatimuksiin. (Abélès 1997, 321-322).

Vaalit ovat instituutio, jonka kautta yksilöt ja ryhmät pyrkivät asemaan, jossa voivat käyttää valtaa suhteessa toisiin ihmisiin. Tässä prosessissa ehdokkaat perustelevat ja mittauttavat kampanjan aikana legitimitettinsä edustaa omaa viiteryhmäänsä vaaleissa.

Yksilö, joka lähtee kansanedustajaehdokkaaksi ottaa kollektiiviseen persoonaansa mukaan tiettyjä identiteettejä, ominaisuuksia ja kykyjä joiden uskoo edistävän päämäärän saavuttamisessa. Tämän lisäksi myös media seuloo esiin tiettyjä asioita, jotka taasen eivät ole välttämättä linjassa sen kanssa mitä ehdokas itse toivoisi itsestään esiin nostettavan.

Kansanedustajaehdokkaaksi lähtee myös kuten tiedämme, jo ennestään julkisuudessa olleita henkilöitä, mutta hekin tekevät sekä tietoisesti että tiedostamatta valintoja sen suhteen, minkälaisia puolia itsestään ”tuotteistavat” juuri vaaleihin. Julkisuuden-

henkilöiden rekrytoiminen vaalivankkureihin on ollut puolueiden suosiossa koska heistä puolueet saavat valmiiksi esiintymiskoulutettuja työntekijöitä.

Antti:

”Mä oon pyörinyt niin paljon keikoilla, että mun on aina ollut helppo pyöriä tuolla jengin sisällä. Sillä tavalla monelle semmoselle, joka ei oo aikasemmin ollu missään, ei oo tehnyt kampanjaa ja joutuu menee seisoskeleen tonne loskaselle marketin kulmalle, niin jos on ollut jossain sisätoissa kolkyt vuotta, niin se voi olla vähän hankalaa. Mutta ei se mulle oo sillä tavalla, ei se oo mitään uutta... Ehkä vaikeinta on ollut jollain tavalla, niin kun vetää sellasta niin kun kansanedustajan roolihahmoa päälle, semmosta niin kun perinteistä, koska se perinteisesti koetaan semmonsena niin kun vakavana... Mä olin eilen just yhdessä tilaisuudessa, missä oli toi (nimi nimi). Oltiin (nimi) kanssa hoh hoijaa nyt lähdetään täältä helvettiin. Se oli niin kravattihommaa. Se on ehkä ollut se, mutta toisaalta siinä on ollut myös se, että mä en oo edes ajatellutkaan, että mä ihan sellasta roolia päälleni tai kaapua päälleni vetänytään.”

Sari:

”Tietysti se semmonen osittain sirkushevosen roolissa oleminen on mulle joka kerta semmonen henkinen aika iso asia.”

Mikään ei vaalikampanjassa ole niin merkityksellistä kuin se julkinen imago, jonka ehdokas kampanjassaan tuo esiin.

”Not only does the politician struggle to position himself at the center of political ceremonies, but he also seeks to surround himself with appropriate symbols to lend his performance the aura of legitimacy. The important thing is public performance, not substantive action.” (Kertzer 1988, 107).

Vaaleja voitaisiin pitää sosiodraamana, jossa ehdokkaaseen ”tutustutaan” erilaisten rituaalististen esiintymisten kautta. Ehdokas käyttää tiettyjä rituaaleja luodakseen itselleen julkisuudessa tietynlaisen imagon väsymättömänä yhteisen hyvän palvelijana.

Omaelämäkerran kirjoittaminen on yksi tapa tehdä yksityisestä kollektiivista. Se voidaan ymmärtää rituaalina, jolla ehdokas yksittäisten kokemusten, tekojen ja valintojen kuvaamisen kautta rakentaa omasta elämästään tiettyjen symbolien kautta merkitysmaailman muille ja itselleen, sekä määrittää itsensä osana tiettyä kulttuuria ja yhteiskunnallista kokonaisuutta. Omaelämäkertatekstin kirjoittamisen tarkoituksena on usein luoda ja vahvistaa sekä kirjoittajan omaa että lukijansa identiteettiä tietyn kulttuurin jäsenenä.

Jotta ehdokas pääsisi tavoitteeseensa, eli saisi vaaleissa mahdollisimman paljon ääniä, hänet tulee tuntea. Tunteminen ei kuitenkaan voi perustua henkilökohtaiseen, kokemuseräiseen tuntemiseen. Ehdokas tunnetaan ja on olemassa sen narraation kautta, jonka hän itsestään äänestäjille luo. Narraatio on mahdollista luoda pääasiassa sanan ja kuvan kautta (Pekonen 1991, 84-85). Omaelämäkerrallinen teksti on tapa antaa kurkistaa henkilöön hänen tekemistensä ja ajatustensa kautta.

Omaelämäkerta -genretyyppinä ei ole politiikassa vieras. Omaelämäkertoja ovat kirjoittaneet yleensä ns. valtiomiestason poliitikot tilinpäätöksenä omasta urastaan. Omaelämäkertateoksia ovat alkaneet kirjoittaa myös uraa tekevät ja sitä vasta aloittelevat poliitikot. Niiden julkaisuajankohta on myös usein sattunut juuri vaalien alle. Myös ehdokkaiden internet-kotisivuilta löysin runsaasti enemmän erilaisia omaelämäkertoja ja päiväkirjatyypisiä kirjoituksia.

Esitän seuraavassa erään eduskuntavaaliehdokkaan omaelämäkerrallisen tekstin, joka on kirjoitettu vuoden 1999 vaalikampanjaa varten. Tässä tekstin kirjoittamistilanne ja kirjoittamistarkoitus määrittävät sitä, miten sen sisältöä tulee lukea. Ehdokas julkaisi tekstin omilla internet -kotisivuillaan, omassa paikallislehden vaaliliitteessään ja jakoi tekstiä vaalitulaisuudessa. Teksti on pitkä, mutta lyhennelmän esittäminen ei antaisi oikeaa kuvaa kokonaisuudesta.

”Liisa Koo Keskinen: Puoliksi maalainen

Alpo

22.1.1980: ”Sä puhuit luonnonmukaisesta maanviljelyksestä ja perinteisistä työtavoista. Kuule. Tarkennaks vähän ajatuksias? Toi biologinen viljely on ihan OK. Mutta ei me voida ottaa takapakkia. Päin vastoin meidän on pysyttävä kehityksessä mukana työmenetelmiä on parannettava, maatalouden tulee tarjota peruselintarvikkeet mahd. kilpailukykyiseen hintaa.” Vain yksi vastaus kirjeenvaihtoilmoitukseen: puutarhuri, 21 v, Kuhmoinen. Oikein monisivuinen kirje. Olin ihan myyty. Töölön yhteiskoulun lukion tokaluokkalaisen elämään tuli uutta säpinää: halusin oikeasti maalaistalon emännäksi. Yksi askel lähemmäs tavoitetta oli otettu.

Helmikuussa tapasimme ensimmäistä kertaa Helsingissä. Ensin keskustaan autolla. Sitten monta kertaa kävelen korttelin ympäri keskikaupungilla. Kevät meni kuin siivillä: kirjeet risteilivät. Juhannuksen alla ensi kertaa Kuhmoisiin: olin Alpon ensimmäinen tyttöystävä, joka pääsi nähtille. Alpon vanhemmat pitivät minua kuin ruhtinatarta: äiti oli leiponut hii-valeipää, keittänyt perunat ja porkkanat puuhellalla tummaksi pinttyneessä vesihaudekattilassa ja laittanut kastikkeeseen paljon sattumia.

Opin, miten mansikantaimia käsitellään kuumassa vedessä, jotta tuholaiset kuolevat. Keräsin rönsyjä minkä ehdin ja saunan isossa valurautapadassa oli vesi lämpimänä.

Joitakin asioita en heti ymmärtänyt: miksi sauna oli niin haalea, miten niin mustassa saunassa ylipäättään peseydyttiin. Useimmat asiat eivät minua kummastuttaneet: päarakennukseen sentään tuli vesi ja meni. Olihan meilläkin mökillä puusee.

Viimeisen kouluvuoden syyskesällä Alpo kosi minua. Epäroin vastata myöntävästi, sillä pelkäsin mitä koulussa sanottaisiin. Itsenäisyyspäivänä menimme kihloihin. Äitini oli järkyttynyt, arveli, että koulu jäisi kesken...???

Maalle!

Kevät koulussa oli lyhyt, tenttikausi miellyttävä. Viimeinen kirjoitus perjantaina -kamat autoon ja Lehtimäelle. Luonnonmukainen lypsykarjatila oli luvannut ottaa minut harjoittelijaksi. Sunnuntaina pikainen katsaus navettaan, maanantaiaamuna lypsylle emännän ”avuksi”. Näin ne tulevat tähän lypsyasemalle. Varot vain vähän, ettet kosketa rätillä maahan, kun pyyhit utareita.. Kai minut jossain yhteyksissä esiteltiin kummajaisena.

Lehtimäen aika oli opettavainen: painelin äkeen ja kylvökoneen kanssa pitkin peltoja, ympäräsin sinimailasen siementä bakteereilla, kitkin tyttöjen kanssa porkkanamaata, haeskelin nuorta karjaa naapurin kaurapellosto.. Loppukesästä tuli tieto: pääsen aloittamaan Ahlmanilla.

Syksyllä puitiin koulutilan viljat, talven mittaan opiskeltiin maalajit, ravinteet, veroilmoituksen teot, miten porsas kuohitaan. Asuntolassa meillä oli hauskaa: puolet pyrkijöistä oli ollut tyttöjä, mutta tyttöjen asuntolassa oli paikkoja vain kahdeksan, poikia kurssilla parikymmentä.

Keväällä lähdimme harjoittelutiloillemme: minä Pälkäneelle. Isäni on kotoisin Pälkäneeltä, ja tapasin käydä vierailulla poikamiessetiäni luona. Pälkäne oli kuin paratiisi: hikevät pellot viettivät Mallasveteen. Usein ajaessani kohti Kuhmoisia viikonloppuisin huokaisin: onneksi en päätenyt Kuhmalahdelle. Sen pienet ja kiviset pellot eivät antaneet paljon toivoa.

Viikonloppuisin teimme tilan töitä Kuhmoisissa ja suunnittelimme yhteistä tulevaisuutta. Alpon vanhemmille oli helpotus nähdä, että tilanpitoon oli tulossa jatkoa. Minun puolestani edellinen sukupolvi olisi voinut jäädä tilalle, mutta kaikessa hiljaisuudessa viisaat appivanhempani ostivat itselleen osakkeen kirkolta.

Kotiin

Joulun alla meidät vihittiin: peltotöistä mustat käteni saatiin vaalenemaan kuukauden rai-vokkaalla rasvaamisella. Ahlmanin aikana olin ommellut molemmille kansallispuvut vihki-asuiksi.

Isossa puutalossa oli kaksi lämmintä huonetta: keittiö ja kammari. Jääkylmä vesi tuli ja meni milloin ei sattunut olemaan jäässä. Kevään aikana tila siirtyi meidän omistukseemme: Alpo 24, Liisa 20, 42 hehtaaria metsää, vajaat parikymmentä pakettipeltoa, velkaa 300 tuhatta, pari traktorin rähjää, runsas hehtaari satoikäistä mansikkaa.

Kevättalvella kiertelin vieraan töissä: saatoin samana päivänä olla maatalouslomittajana ja opettajan viransijaisena. Keväällä alkoivat peltotyöt ja ruukutukset. Toukokuussa sain kuulla odottavani lasta, kesällä mansikanpoiminnassa närästi. Meillä oli paljon kesätyöntekijöitä: mansikanpoiminnassa tuttavია ja opiskelijoita varmaan toistakymmentä.

Sampo syntyi talvea vasten keskosena: umppari puhkesi. Ei hätää, molemmat selvisimme. Vauva kaksikiloisena kotiin, minulla termoskannu toisessa kainalossa, ettei tarvitsisi yöllä keittää pesuvettä. Martta-illoissa sparrasivat: juot vaan enemmän, niin kyllä sitä maitoa tulee..

Kovaa työtä seuraava kesä: Sampo milloin vaunuissa milloin repussa aina mukana: mansikanpoiminnassa pää alaspäin ei selkäreppu pitänyt; muuten naureskeli. Kun menin lapsi selässä kauppaan, lihastiskillä myyjä sanoi minulle: ”Tui, tui, herranduudeli sentään”. Kerran kevättalvella yritin olla kuin muutkin äidit: lykkäsin Sampon valtatie kapeaa piennarta pitkin neljän kilometrin matkan postiin (siihen aikaan oli vielä posti) ja takaisin rekkojen vavisuttaessa tannerta. Ikimuistoinen reissu, joka ei toistu.

Elämä vakiintuu

Alpo laajensi taimitarhaa vuosi vuodelta, minä olin mukana, minkä huushollilta ehdin. Sampo ei koskaan oppinut sietämään jääkylmää pyllynpesuvettä huutamatta. Salla syntyi keväällä -85, tyytyväinen tyttö, saattoi unohtua milloin millekin pellonpientareelle. Mummo ja pappa jaksoivat vielä kesäisin tulla laittamaan kasvimaata ja lapsia. He iloitsivat siitä, että meillä riitti intoa. Velkojamme lyhensimme valmiin ohjelman mukaisesti, ymmärtämättä oikein, mistä oli kyse.

Vanha päärakennus piti remontoida. Lopulta kävi ilmi, ettei taloa kannattanut korjata; uuden saisi halvemmalla. Muutimme pihapiirissä olevaan punaiseen mökkiin. Talven mittaan purimme vanhan rakennuksen pois. Seuraava kesä rakennettiin: maatilalainojen turvin lämpökeskus vanhan navetan päätyyn ja uusi päärakennus. Siinä sivussa piti hoitaa peltotyöt ja kaikki muu: mansikkaa, ruista, taimia, vähittäismyyntiä... Kaikissa valokuvissa Salla surullisen näköinen. Istuu lopulta alasti potalla uuden talomme betonilattialla.

Burnout

Muutimme keskeneräiseen; lämmöt päälle. Suihku!. Joku vieras sanoi, että uuteen taloon tulee yksi kolmesta: avioero, mahahaava tai lapsi. Halusimme ja saimme viimeksi mainitun. Saana syntyi -87. Valtakunnallinen yrittäjäpalkinto ei olisi voinut sattua parempaan aikaan: kaksi ilmaista lomamatkaa: kesällä palkintoa hakemaan Rovaniemelle ja syksyllä muutamaksi päiväksi Lontooseen. Mihinkään omaehtoisiin lomii emme olisi pystyneet. Sampon synnyttyä saimme lomittajan muutamaksi viikoksi, sen koommin emme. Perustelu: meillä oli vierasta työvoimaa.

Jonkin aikaa jaksoin kolmen pienen lapsen, miljoonavelkojen ja laajenevan yrityksen kanssa. Soittelin aika-ajoin kirkolle ja kyselin lastenhoitoapua. Yhtenä kesänä kunta maksoi abityön palkan muutamaksi kuukaudeksi. Sitten en enää jaksanut: halusin pois täältä, löysin kirkolta omakotitalon, ja muutin sinne lasten kanssa. Alpo tuli vasten tahtoaan perässä. Hän vuokrasi uuden kauniin kotimme Harjunsalmella työntekijälleen ja kulki töissä kirkolta. Minä sain lopultakin lapset kunnalliseen päivähoitoon. Päivisin tein terapia-hommina jotain pientä remonttia kirkonkylän talossamme.

Kunhan toivuin loppuun palamisestani, muutimme kaikki takaisin Harjunsalmelle. Alpo lupasi ettei minun tarvitse tehdä tilan töitä. Mitenköhän olisimme tähän päivään selvinneet; jos en olisi tehnyt? Kymmenen vuoden laskut mikroaaltouunin päällä?

1980-luku

Pari asiaa, jotka haluan mainita erityisen arvokkaina 80-luvulta: saimme aloittaa riittävän nuorina, jotta into ja terveys korvasivat puuttuvan taidon ja tiedon. Edellinen sukupolvi toimi viisaasti: vähin äänin he korjasivat kampsunsa ja lähtivät kirkolle. Saimme kuitenkin heitä apuun aina kun vain pyysimme. Lapset eivät onneksi pahemmin sairastelleet ja meillä oli varaa kaikkeen välttämättömään.

Lama

Vuosikymmenen taite toi tullessaan laman ennusmerkit: otin ne hyvin raskaasti. Olisin halunnut uusia haasteita, Alpo pelasi varman päälle. Turhauduin, halusin jotain omaa. Kouluaikaisesta neuleinnostuksestani kehittyi toimiva käsityöyrittäjä. Aika ajoin kävin Japanissa toteamassa, että vaihtotase varmasti on edelleen ylijäämäinen ja kaikki hyvin. Luova työ auttoi kestäämään.

Ehkä vaikeinta oli, kun jotkut asiakkaamme osoittautuivat yllättäen maksukyvyttömiiksi. Joinakin talvina jouduin kuukausikaupalla maistelemaan katkeruuttani, kun luottotappioihin valuneet rahat olisivat olleet tarpeen meilläkin jääkaapin täyttämässä.

Iiro muisti puhua siitä, miten valtio velkaantuu. Säikähdin ja ajattelin, että paras maksaa omat velat pois, jos vielä pystyy. Viidessä vuodessa velkataakamme keveni miljoonalla. Ikimuistoinen kuuri..

Lama syvensi yhteistyötä rehellisten yrittäjien kesken. Opimme kunnioittamaan niitä, joilla oli ja on vaikeaa, syyt olivat ja ovat moninaiset. Vasta nyt, kun näyttää siltä, että me selvisimme ehjin nahoin, pystyn edes asiasta puhumaan: silloin kun itse taiteilet nuorallasi, on turha ruveta leuhkimaan, ettei tässä hätäpäivää. Muutamat naapurit tekivät nuorastaan silmukan kaulansa ympärille..

Tätä päivää

Viime kesänä meille rakennettiin uusi taimivarasto. Viidentoista vuoden vanhassa navetanrähjässä työskentelyn jälkeen Alpolle kuin satulinna. Taas maatilalainaa 300 tuhatta, kaikki koneet ja tuotanto kunnossa, taseen loppusumma seitsennumeroinen. Naapuri laajentaa broilerikasvatustaan, hänkin selvinnee. Sitten täällä on vielä kolmas tila... mutta sinne onkin jo vähän matkaa..

Kovin harvassa vain tahtovat olla nämä eloonjääneet: suurin osa kyläläisistä on töissä Kellalla, Melalla tai Jaakonsaarella. Muutamat työikäiset ajaa pärjyttelevät töissä Jämsässä tai Kuhmoisissa. Ilman autoa on lähes mahdotonta selvitä. Vanhukset muuttavat kirkolle. Metsää myydään ennätystahtiin, istutukset ennätys alhaalla.

Meillä Harjunsalmella ei ole kokoontumispaikkaa, kylää. Ruolahdella rakennetaan koulun ympärille tulevaisuuskylää tietoverkkoihin. Puukkoisilla suojellaan pellon, metsän ja järven lisäksi kalliotkin. Etätöitä etsivät ne, jotka vielä pystyvät.

Kaduttaako?

Elinympäristönä tämä on ihanteellinen. Meillä on puhdas lähdevesi, lapset ja koiran voi päästää yksikseen pihaan. Riidat eivät kuulu naapuriin (meillä ei ole aseita). Työtä saa tehdä yöllä tai päivällä, milloin vain eikä siitä tarvitse maksaa sakkoja. Faksi, internet ja sähköposti ovat lyhentäneet välimatkoja: koko maailma on meillä. Kolme Pentiumia, että sopu säilyy. Puhelinlaskut kolme tonnia. Santulla (5v.) japaninkielen opiskeluohjelma koe-käytössä.

Tammikuussa Kiotossa Sampo sai sanotuksi, että viihtyy kotona. Hyvä kun tuli todettua. Pääseehän sieltä Finnairilla takaisin.

Viime vuonna Kuhmoisissa syntyi 11 lasta, yläaste ja lukio saatiin juuri remontoitua 12 miljoonalla. Joka ikäluokasta paras kolmannes lähtee, harvat palaavat. Minustakaan ei enää ole apua: piuhat katkaistiin kolme vuotta sitten.

Varmasti tekisin kaiken uudestaan, jos saisin takaisin 20-vuotiaan energian ja rohkeuden. Lapsilleni en kertoisi, mikä kaikki voi mennä pieleen, vaikka tietäisinkin. Seka-avioliitto on osoittautunut hyväksi: katsantokantamme olivat ja ovat erilaiset.

Naapurin isäntä ajaa mopolla kokemaan katsiskaansa. Hetken kuluttua takaisin. Koulutaksi tuo lapset sivummalta linja-autopysäkille. Kohta tulee posti. Kylätoimikunta järjestää mato-onkikisat heinäkuun toiseksi viimeisenä sunnuntaina. Kyllä täällä Elää.”

Liisa Koo Keskinen omaelämäkerrallinen teksti on kirjoitettu argumentoinnin ja suostut-
telun välineeksi tietyille yleisölle eli äänestäjille ja vielä spesifioidummin tietyille kuvitellul-
le äänestäjäryhmälle tai -ryhmille. Se on mitä suurimassa määrin oman itsen tuottamisen
kuvaus, poliitikon pyrkimys inhimillistää itsensä oman arjen kuvauksen kautta.

Perelmanilaisittain argumentaatio voidaan Arnoldin mukaan ymmärtää prosessina, joka
etenee vapaamuotoisesti, ei formaalin deduktion ja induktion sääntöjen ja muotojen mu-
kaan. Argumentit ovat aina osoitettu tietyille yleisölle, tämän suostuttelemiseksi hyväk-
symään tietyt esitetyt teesit tai kannatuksen lisäämiseksi tiettyä esitettyä asiaa kohtaan.
Argumentaatio sisältää aina proseduureja, joiden avulla arvot ja ideat voidaan esittää ja
käsitteellistää ihmisten mielissä. Kuten Arnold huomauttaa, argumenttien monimerkityk-
sellisyydestä ei ole mahdollista päästä koskaan kokonaan eroon, koska kieli jota käyte-
tään, on väistämättä jossain määrin aina moniselitteistä ja käytettävissä olevat ilmaisut on
aina useammalla tavalla tulkittavissa. (Arnold 1982, x-xi).

Oleellista ei ole mitä Liisan elämässä oli todella tapahtunut. Relevanttia ei ole kysyä, on-
ko kertomus tosi vaan kenelle se on tosi, minkälaisia merkityksiä kirjoittaja antaa tietyille

asioille ja tapahtumille, ja miten tekstin yleisö, lukijat ja potentiaaliset äänestäjät tekstin ymmärtävät. Kirjoittaja tuottaa elämällään tarinaa. Hän valikoi, yhdistää ja muodostaa syy-seuraussuhteita vilpittömästi, mutta myös siten kuin se on hyödyllistä suhteessa yleisöön ja tekstin olemassaololle asetettuun tavoitteeseen, vaalimenestyksen saavuttamiseen. Äänestäjät ovat heitä, joiden kirjoittaja toivoo samastuvan tekstiin, ja joita hän perustelee eri argumentoinnin tekniikoin olevansa legitiimi edustamaan.

Liisan omaelämäkertatekstissä perelmanilaisena esisopimuksena voidaan pitää maaseutumyyttiä. Argumentoinnin lähtökohdilla Perelman tarkoittaa niitä julkilausumattomia asioita, jotka argumentoija olettaa yleisön hyväksyvän asettamatta niitä kyseenalaisiksi. Tällöin oletetaan, että on olemassa yhteisymmärrys tiettyjen asioiden ja ideoiden suhteen.

Perelmanin mukaan ”first, most of the claims we make in arguing are not selfevidently true, they must be made to seem reasonable. They cannot be ”proved” completely; they must be judged to be reasonable by those to whom the claims and their supports are presented”. (Arnold 1982, xi).

Maaseutu voidaan ymmärtää sepitteellisenä käsitteenä, narratiivina jolla ryhmälle luodaan, itse asiassa, kuten Veijola on todennut, keinotekoinen identiteetti. Tekstin keskiössä on maaseutu, joka merkityksellistyy älyllis-tunteellisena konstruktiona, jonka osaksi voidaan tulla, ja jonka ehdoilla elämä merkityksellistyy ihmisille.

Myyteillä on keskeinen merkitys yhteisön ja sen yksittäisten jäsenten identiteettien luojana, olemassa olevien ongelmatilanteiden kuvaajana ja ratkaisumallien esittäjänä. Myytit ovat läsnä kaikessa inhimillisessä kerronnassa riippumatta genretyypistä ja siitä, kuinka tieteelliseksi tai objektiiviseksi aiottu teksti on kysymyksessä. (Hietala 1996, 118-120; Kuusisto 1996, 272).

Hietalan mukaan kulttuurin kehityksessä suhteessa maahan voidaan erottaa kolme historiallis-myyttistä jaksoa. Nämä ovat erämaa, maaseutu ja kaupunki. Kun tietty kulttuuri astuu uuteen vaiheeseen edellisestä tulee myyttinen kadotettu tai uhanalainen paratiisi. Erämaa muuttui Hietalan mukaan myyttiseksi sitä mukaa, kun maanviljelys kehittyi. Kaupungistumisen myötä taas maaseudusta tuli uhanalainen ja suojaista äidin syli.

Maaseudusta on tullut, kuten Hietala toteaa ”täydellinen menneisyys epätäydelliselle nykyhetkelle ja epävarmalle tulevaisuudelle”. (Hietala 1996, 123).

Benedict Anderson on määritellyt kansakunnan kuvitteellisena poliittisena yhteisönä (Anderson, 1983). Tämä sopisi myös keskusteluun suomalaisesta maaseudusta. Maaseutu voidaan ymmärtää ”sepitteellisenä” yhteisönä, jonka olemassaolo perustuu tietyn symbolisen merkityks maailman olemassaololle, jota tietyin rituaalein vahvistetaan.

Maaseutumyytin hyödyntäminen poliittisessa argumentaatiossa ei ole uutta suomalaisessa yhteiskunnassa. Suomalainen maaseutu on politiikan kerronnan ”kestosuosikki”, tehokas vallan manipuloinnin väline, joka esitetään kokonaisuutena, johon liittyy monenlaisia emotionaalisia symboleita, jotka sisältävät uskomuksia, arvoja ja tietoa, mikä vaikuttaa ihmisten havainnointiin ja toimintaan. Tämän merkityksiä ja identiteettejä ihmisille ja yhteisöille tuottavan emotionaalisen-älyllisen konstruktion varaan kokonaan on perustunut tiettyjen poliittisten puolueiden (Keskusta, SMP) olemassaolo sekä taloudellisesti varsin mittavat poliittiset ratkaisut (maatalouspolitiikka). Yhtä hyvin kuitenkin budjettiratkaisut, hallituskoalitiot ym. poliittiset ratkaisut olisi voitu tehdä jonkin muun tai muiden myyttien varassa.

Yhteiskunnalla, tehdasyhteisöllä tai maaseutuyhteisöllä ei ole tietynlaista kulttuuria vaan kuten Pekonen toteaa yhteiskunta, tehdasyhteisö tai maaseutuyhteisö itse ovat kulttuuria ”Toisin sanoen tapamme havaita (nähdä, kuulla, kokea) ja ymmärtää maailmaa ovat meidän kulttuuriamme. Havaitsemisen ja ymmärtämisen tavat vaihtelevat ajan (historia) ja paikan (eri kulttuurit) suhteen”. Pekonen käyttää esimerkkinä Sahlinsin toteamusta: ”Mitä, minkälaisia, kuinka paljon ja miten tavaroita yhteiskunnassa tuotetaan eivät määräydy biologisesti, luonnollisesti tai jollakin itsestään selvällä tavalla joistakin perimmäisistä inhimillisistä tarpeista sillä tällaiset tarpeet olisivat abstrakteja ja epähistoriallisia. Todellisuudessa tarpeet ovat aina tietyssä yhteiskunnassa muotoutuneita ja siten kulttuurillisia ja historiallisia...Tuotantojärjestelmäkkin on kulttuurisen tarkoituksenmukaisuuden valtakuntaa. Tarkoituksellisuudessa yhdistyvät traditio, konkreettinen tilanne ja tilanteen luomat tarpeet”. (Pekonen 1991, 15-16).

Vaaliehdokkaan tehtävänä on arvioida minkälaiset arvot ja uskomukset hänen toimintaansa ja valintojaan ohjaavat, ja sen mukaan valita yleisö, jonka hän olettaa jakavan

tietyn näkemysmaailman kanssa. Vaihtoehtoisesti hän voi pohtia, millaisia arvoja ja uskomuksia kukin yleisö edustaa ja määrittää sen jälkeen omat mielipiteensä. Mitä homogeenisemmalle äänestäjäkunnalle argumentointi kohdistetaan, sitä varmempaa on suostuttelun tuloksellisuus, eli sitä helpompaa retorille on yhteisymmärryksen saavuttaminen yleisönsä kanssa. Tällöin kuitenkin myös potentiaalinen äänestäjäkunta rajautuu usein varsin suppeaksi. Yksinomaan tietyn ammattiryhmän tai vakaumuksen edustajista koostuvan yleisön voi olettaa olevan valmis hyväksymään tiettyyn auktoriteettiin ja perusteluihin nojaavat väitteet.

Vastaavasti, ”mitä laajempi yleisö on kysymyksessä, sitä hankalampi on pitää huolta siitä, että erilaiset argumentit yleisön mielestä eivät sodi toisiaan vastaan. Valittu kanava ja puheen sisältö riippuvat yksittäisen ensisijaisen yleisön lisäksi myös maan poliittisen kulttuurin perinteestä ja kunkin johtajan henkilökohtaisesta tyylistä”. (Kuusisto 1996, 275-276).

Kuten Kuusisto on todennut, ihmiset eivät argumentoi, jos voisivat käskää (mt., 275). Vaalikampanjoinnissa voimakas pyyntö ”äänestä minua” on ollut ja on käytössä, mutta lausetta ei suomalaisessa demokratiassa ehdokas voi edellyttää välttämättä toteltavan. Myös hieman taidokkaampia argumentointityylejä on pyritty ottamaan käyttöön.

Liisan tarinaa voidaan pitää matkakertomuksena. Siinä lähtötilanteena kirjoittaja esitetään kaupunkilaisena. Erilaisia tapahtumia ja tekoja kuvaamalla Liisa kertoo matkasta Helsingistä Kuhmoisiin, kasvusta äidiksi, maaseutuyrittäjäksi ja osaksi kulttuuria, jota hän osoittaa olevansa valmis puolustamaan sitä uhkaavalta pahalta.

Erilaisia identiteettejä itselleen luoden Liisa representoi itseään erilaisissa rooleissa, joihin lukija/lukijat voivat samastua. Oman arkensa kuvauksella Liisa vakuuttaa olevansa paras mahdollinen henkilö edustamaan, toimimaan kaikkien äitien, maaseutuyrittäjien, vaimojen, työnsä ääreen uupuneiden, lainanottajien ym. äänitorvena.

Liisa Koon tekstiä voi lukea perelmanlaisittain mm. todellisuuden rakenteeseen perustuvien ja todellisuuden rakennetta muokkaavien argumenttien kautta. Todellisuuden rakenteeseen perustuvat argumentit luovat yhdyssiteitä todellisuuden elementtien välille

ja perustavat tiettyyn yksittäistapaukseen liittyvän argumentoinnin näihin siteisiin. Tällaisen argumentoinnin muotoja ovat esimerkiksi teon ja sen seurausten yhdistäminen toisiinsa tai keinojen ja tavoitteiden yhdistäminen toisiinsa. (Mt., 282).

Tekstissä todellisuuden rakenteeseen perustuvasta argumentoinnista esimerkkinä on henkilön luonteen määrittelemine hänen tekojensa kautta. Tekstissä kertoja/ päähenkilö ei sano suoraan (kuten vaalimainoksissa yleensä) olevansa ahkera, sisukas tai älykäs. Peltotöissä mustuneet kädet, miellyttäväksi kuvattu tenttikausi, mansikanpoiminnassakin lapsi mukana selkärepussa, halu saada uusia haasteita lamasta huolimatta ovat tekstissä läsnä kertoakseen henkilön luonteesta, jonka oletetaan olevan vakio. Myös tekojen ja niiden seurausten yhdyssiteet osoitetaan selvästi: kovaa työntekoa (taimitarhan laajentaminen, peltotyöt, vähittäismyynti) seuraa palkinto (valtakunnallinen yrittäjäpalkinto, uusi taimivarasto).

Liisa osoittaa tietyt arvot ja asenteet, sekä niistä johdetut teot keinoina saavuttaa tietyt tavoitteet. Esimerkiksi työteliäisyys, peräänantamattomuus, lapsien hankkiminen ja nykyteknologian hyödyntäminen ovat ne keinot, joilla maaseutu kirjoittajan mukaan voidaan pelastaa. Kirjoittaja esittää, että maaseudulla ei ole helppo elää, mutta ahkeruus ja yritteliäisyys palkitaan elävänä maaseutuna.

Todellisuuden rakennetta muokkaavasta argumentoinnista on kyse, kun tiettyä yksittäistapausta käytetään havainnollistajana tai mallina. Tällöin esimerkkien käytöllä pyritään yleistykseen. Hyväksytyjä yleistyksiä puolestaan havainnollistetaan esimerkein. (Mt., 284).

Maaseudun arki ja arjen tunteminen tekstissä kuvataan yksittäistapahtumina, jossa naapurin isäntä ajaa mopolla kokemaan katiskaa, tai kirjoittaja itse käy hakemassa jalan postin, joka ei kuten kaupunkilaisille putoa postiluukusta eteisen lattialle. Viime vaaleissa oli paljon ehdokkaita, jotka julistivat itsensä arjen ammattilaisiksi ja arjen tuntijoiksi. Tässä tapauksessa kirjoittaja ei sano asiaa suoraan vaan osoittaa esimerkein ja yksittäistapauksin menneisyytensä ja kokemustensa kautta tuntevansa sekä itseään vanhempien että oman ja seuraava sukupolvea edustavien ihmisten arjen maaseudulla.

Tekstissä kirjoittaja myös esittää oman toimintansa maaseudulla 15 vuoden aikana esimerkkinä, tietyn mallin mukaisena toimintana, jolla tekstissä kuvattu ongelmatilanne -

maaseutu, puhdas ja turvallinen elinympäristö uhkaa jäädä asumattomaksi, työttömyys ajaa työikäiset kaupunkeihin, lapsia syntyy liian vähän - voidaan ratkaista. (Mt., 284).

Tekstin pääteesi jätetään sanomatta. Tekstin tavoitteena on osoittaa kirjoittajan kasvaneen oman elämäkokemustensa kautta legitimiiksi ja erityisen hyväksi maaseudun ja sen ihmisten edustajaksi. Jättäen pääteesin julkilausumatta, lukijalle jää mahdollisuus tekstin sisällöstä oivaltaa, ja tietyistä yksittäisistä yksilön elämäkokemuksista ja valinnoista johtaa oletusarvot siihen, miten hän toimisi ja millainen hän olisi kansanedustajana.

6. VAALIT TULKITTUNA POLIITTISENA OSALLISTUMISENA

6.1. Naisten ja miesten välinen tasa-arvo

Eduskuntavaaleissa, joissa on kyse suorasta kansanvaalista, toteutuu kansanvaltaisuus eli demokratia. Äänestäjillä, naisilla ja miehillä on suorassa kansanvaalissa kansanvaltaisuuden periaatteen mukaisesti oikeus äänestää haluamaansa ehdokasta ulkonäköön, sukupuoleen, ammattiin tai edustamiinsa mielipiteisiin katsomatta. Jokainen ääni eduskuntavaaleissa keväällä 1999 oli samanarvoinen. Suomalainen yhteiskunta on niin kehittynyt, että kansanvaltaisen yhteiskuntajärjestelmän olemassaolo on mahdollinen.

Suorassa kansanvaalissa myös ehdokkaina naiset ja miehet ovat keskenään varsin tasa-arvoisessa asemassa. Suomalainen yhteiskunta on myös tässä suhteessa siinä määrin kehittynyt, että naiset ehdokkaina eivät ole enää vaalien paarialuokkaa, edusta erityisryhmää. Kuten Hollikin on todennut, 1990-luvulla miesten ennakkoluulot naisia kohtaan ovat jonkin verran vähentyneet. Esimerkiksi tulevilla presidentinvaaleilla Hollin mukaan sukupuolen merkitys ei tulle enää olemaan keskeisesti määräävä äänestyskriteeri miesten keskuudessa (Anne Holli, Helsingin Sanomat 7.5.1999).

Vaalikampanjoinnissa ja politiikassa yleisesti naiset ja miehet eivät ole kuitenkaan tasa-arvoisessa asemassa toisiinsa nähden. Demokratian pidäkkeet politiikassa ovat pitkälle samoja kuin naisten ja miesten välisen tasa-arvonkin pidäkkeet. Demokratian vastaisia saarekkeita on vielä runsaasti olemassa erilaisten kabinetti-, kokous- ja saunahuoneiden seinien sisäpuolella, mutta mikäli näitä demokratian esteitä ja pidäkkeitä puretaan tai ne purkautuvat, on kehityssuunta samalla tie kohti naisten ja miesten välistä tasa-arvoa.

Sari:

”(puolueen) Helsingin piirissä on suoraan sanottuna tilanne...se, että .. asetelma suosii (nimi) :aa ja (nimi):oo. Kun vastakin sitten vielä ..(puolueen) kallis kampanja valitsi nää kaks miestä yleisjulistisiin... ja kuitenkin jos ajatellaan viime eduskuntavaaleja niin mä sain (saman verran ääniä kuin miesten äänimäärät yhteensä).. ja erityisesti mä oon hyvin loukkaantunut (naispuolinen ehdokas) puolesta. (Naispuolinen ehdokas) sai vaaleissa enemmän kuin (miespuolinen ehdokas)... mutta tasa-arvon näkökulmasta asetelma ei ole reilu.. sitten tietysti vähän kysyn sitä, että kun me ollaan niin vahvasti naisten puolue, niin mun mielestä lehdistöllä on yhä se

harha, että ne ei siinä määrin kuin meidän äänestäjät on naisia niin ota vakavasti meidän naispoliitikkoja. Että kyllä näillä molemmilla miehillä on myös aika helppo pääsy mediaan suhteessa meidän naisehdokkaiden.”

Laura:

”- Mitä tekijöitä ja toimintatapoja pidät itselläsi heikkouksina ja toisaalta vahvuuksina kun toimit luottamushenkilönä tai vaikuttajana puolueessa?

-...heikkous on se, että mä olen nainen vaikka .. tiedän, että... on näitä ...jotka nimenomaan halusivat, että se on nainen, joka on kokoomuksen puheenjohtaja, mutta tää toimintakulttuuri täällä on kuitenkin hyvin miehinen. Oli niitä miesten saunoja aikanaan, no sinne ei kyllä ollut asiaa eikä haluakaan mennä. Mutta naisena ainakin aluksi koin, että oli aika vaikeaa... Olisi ollut paljon helpompi keskusteluyhteyksien luominen miehenä, kaikki muut oli miehiä, vastapelurit... No mitä vanhemmaks sitä tulee sitä sapekkaammaks sitä tulee eli tulee vanha hävytön nainen, joka laukoo suustaan sitten mitä tykkää. Mutta kyllä mä olen aloittanut hyvin kilttinä ja neutraalisti yrittänyt, mutta kun se ei sitten mennyt perille, niin joskus on sitten heitetty sanan miekkaakin.”

Naisten ja miesten väliseen tasa-arvoisuuteen politiikassa vaikuttaa myös paikalliskulttuuri:

Pirkko:

” - Kopsahtaako pää lasikattoon?

- Kyllä kopsahtaa, ei mahda mitään. Tietysti pitäis pärjätäkseen olla.. en tiedä auttaisko sekään, niin sanotusti juntata. Mä en ole semmonen, mä olen käytettävissä silloin kun halutaan, mutta yleensä miehillä on kovemmat halut. Sehän on tarkoittanut mun kohdalla sitä, että mä en esimerkiksi nyt ole kunnallispolitiikassa oikeastaan missään vaikka mä olen niitä ääniä kerännyt kunnallisvaaleissa. Koska on semmosia, jotka on niin kun enemmän halunneet ja ne on miehiä, niin se on semmosta, että mitään ei saa sillai, että enkä mä tiedä saisko edes sillai, että olis kauhee kylmäpäätaktikko, että kyllä se kopsahtaa, varsinkin tämmösellä seudulla, jossa on suuret miesvaltasat työpaikat.. Että jossakin muussa kaupungissa, se joka on kansanedustaja vaikka on nainenkin.. siitä tulee valtuuston puheenjohtaja, minusta ei tullut koskaan vaikka olisin halunnut. .. semmosta se on, ei se onnistu. Pienillä paikkakunnilla varsinkin on se sääntö, että on valtuuston puheenjohtajan paikka sillä kansanedustajalla, mutta ei täällä.”

Naisten ja miesten välisen tasa-arvon esteinä *eduskuntavaaliehdokkaaksi ryhtymisessä* näyttäisivät olevan haastatteluiden perusteella ensisijaisesti elämänhallinnalliset - ja elämänkaareen liittyvät kysymykset, mm. se universaali tosiasia, että naiset usein kantavat vastuun kodista, perheestä ja lapsista, riippumatta muista yhteiskunnallisista aktiviteeteistä. Poliitikka tulee kodin ehdoilla: jos mies auttaa lastenhoidossa, jos sukulaiset

auttavat lastenhoidossa, jos on rahaa ja/tai sydäntä palkata lastenhoitaja (poliittista uraa ei luoda kunnallisen päivähoitojärjestelmän sallimissa rajoissa), jos ei ole lapsia, jos lapset ovat jo kyllin isoja huolehtiakseen itsestään, jos ei satu olemaan vanhoja vanhempia, *jos*..

Väittäisin, että miehen on konkreettisesti ja henkisesti helpompaa irrottautua arkirutiineista.

Sari:

”No nyt oli tavallaan näin lapsiperheellisen näkökulmasta kiva, että ... täähän (vaalikampanja) oli nyt vaan kolme viikkoa, niin tää on maksanut kolme viikkoa sen, että mä oon ollut aika harvina iltana kotona ja että mun mies on .. itse asiassa tämän viikon ollut vapaana työstä kokonaan. Se oli ensimmäinen että organisoitiin isovanhemmat ja mun mies rinkiin.”

Anja:

”Mulla on semmonen elämänvaihe, että mun mieheni on tuota tällanen viikonloppuisä... ja tuota meillä on yksi poika, joka muutti kuukausi sitten pois kotoa omaan kämppäänsä.... Sitä varten tää sopii mulle tää elämänvaihe (kansanedustajaehdokkuus). Että silloin neljä vuotta sitten, kun poika oli vielä pieni ja kaikki nää jutut, niin se olis ollut tosi hankalaa sovittaa näitä yhteen. Mutta nyt mun elämänvaiheeni on niin kun fantastinen... tosin mulla on yks 80-vuotias näkövammaainen (nimi), jota mä oon yli kymmenen vuotta hoitanut, päivittäin käyn siellä ja sitten vanhat appivanhemmat ja niin pois päin.”

Laura:

”Semmosia klikkejä niin kuin miehillä on niin kuin saunaillat ja muut; sellaista ei ole. Naisilla ei koskaan ole aikaa siihen... niin kuin eräs entinen valtuutettu naishenkilö sosialidemokraateista totesi, niin kaikki ne sellaiset olemattomat kokoukset, eli semmoiset missä ei ole asialistoja... ne jää naisilta pitämättä. Koti sitoo kuitenkin niin paljon. Kenties eläkkeellä olevilla olis se aika, mutta ei muilla.”

Laura:

”Yks asia miksi naisia on niin vähän mukana (politiikassa) on varmasti se, että paineet siihen, että sulla ei ole vapaa-aikaa lainkaan, eikä aikaa ihmissuhteille sen jälkeen, on suuri elikkä se tietyllä tavalla kaventaa sun sektoriasi elämän suhteen vaikka se tietysti myös sitten antaa. Ja missä se painopiste on, niin kyllä mä kattoisin, että alle neljäkymppisten naisten, jolla on pieniä lapsia, niin on hyvin vaikea todella aktiivisesti toimia minkään asteisessa politiikassa.”

Eeva:

”- Olitko sä mukana Jyväskylässä poliittisessa elämässä?

- En, mulla oli pienet lapset siellä ja mä vielä opiskelin yliopistossa ja olin sitten vielä päivät töissä opettajana, niin en sitten kerennyt. Sitten miehellä oli vielä business-elämää. Järjestin vielä illalla edustustilaisuuksia sitten. Mulla oli ihan kädet täynnä töitä.”

Antti:

”Oon katsellut noita muutamia naiskansanedustajia, jotka on istuvia kansanedustajia ja muutamia on vähän alle nelikymppisiä, että niillä voi olla himassa pieniä lapsia. On se ihan eri tilanne miehellä sit taas tehdä sitä politiikkaa.. on kyllä varmasti tosi rankkaa, jos joutuu tuolla ramppaamaan kaiket illat ja päivät. Sillä tavalla miehet on niin kun paremmassa asemassa , ne voi helpommin lähtee.”

Näyttäisi siltä, että myös tulevaisuudessa naisilla on kannettavanaan poliittisen uransa rinnalla emotionaalinen vastuu kodista ja käytännön yhteensovittaminen poliittisen toiminnan kanssa. Haastattelemani henkilöt kuvasivat politiikkaan ja vaalikamppailuun osallistumisestaan keskeisesti erilaisina keinoina vapautua arjen pakoista.

Toinen maantieteestä riippumaton, universaali tosiasia näyttäisi olevan, että ns. työttölyä, naisten saavutusten ja ihmisyyden väheksymistä näyttäisi esiintyvän Helsingistä Ivalloon kaikilla politiikanteon areenoilla. Yhtä hyvin maaseudulla jossakin paikallispoliittisessa toimielimessä kuin Helsingin Sanomien etusivullakin naiset ovat edelleen naisia ja miehet neutraaleita toimijoita. Työttölyyn tyylit ja lasikattojen rakenteet sitä vastoin voivat vaihdella paikalliskulttuurista toiseen.

Marraskuussa 1998, lähes puolitoista vuotta ennen presidentinvaaleja, jolloin alkoi näyttää siltä, että naispresidenttiehdokkaat saattavat menestyä vaaleissa, alkoi arvostelu olemassa olevaa presidentinvaalijärjestelmää kohtaan ja alettiin alas ajaa presidenttistituutiota. Helsingin Sanomat lainasivat pääkirjoitussivulleen Iltasanomien toimittajan seuraavaa lausuntoa:

”Olisi kauheaa ajatella, että vanhoja presidentin valtaoikeuksia käyttäisi joku itse-rakas seurapiirikoriste kuin Elisabeth Rehn tai Riitta Uosukaisen tyyppinen arvaamaton karjalaisnainen, jonka toiminnassa tunteenpuuskat ohittavat kylmän järjen. Seuraava presidentti on todennäköisesti hallituksen kumileimasin, joka ei pysty päättämään pääministeristä, hallituksen kokoonpanosta, ministerien henkilöistä ja jolta on otettu pois suuri osa ulkopoliittisesta vallasta ja puolustusvoimien ylipäällikön tehtävistä. siksi virkaan voi tietenkin valita kenet hyvänsä edustuskelpoisen hahmon, joka miellyttää seurapiiritoimittajia, naistenlehtiä ja muuta mediaväkeä.” (Helsingin Sanomat 30.11.1998: lainaus Aarno Laitisen kirjoituksesta Iltalehdessä).

Esimerkiksi Elisabeth Rehnin ansioita ei kiistetä, mutta olisi mielenkiintoista tietää kuinka paljon enemmän valtiomiehenä, YK-diplomaattina ja rauhantekijänä häntä arvostettaisiin Suomessa, jos hän olisi mies.

6.2. Poliitiikan paikallistumisen näkökulma: Helsinki vs. Jämsän seutukunta

Miltä vaalit poliittisena osallistumisena paikallisesta näkökulmasta tarkasteltuna näyttävät? Ovatko ehdokkaaksi asettumisen pelisäännöt ja vaaleissa menestymisen mahdollisuudet erilaiset riippuen siitä, missä vaaleja tarkastellaan?

Jämsän seutukunnassa, teollistuneella maaseudulla riski tulla pyydytyksi kansanedustajaehdokkaaksi on arkikokemukseni mukaan suurempi kuin esimerkiksi Helsingissä. Kynnys hakeutua itse aktiivisesti kansanedustajaehdokkaaksi ei myöskään kokemukseni mukaan ole maaseudulla yhtä suuri kuin kaupungissa. Tämä on näkemykseni mukaan seurausta poliittisen kulttuurin paikallisista eroista, joista keskustelin avauskertomuksessani.

Haastatteluaineisto tukee tätä käsitystä:

Raili:

”No se on mulle itsellenikin yllätys, että mä olen siinä (poliittisessa toiminnassa) mukana. Enhän mä koskaan ollut edes kunnallisvaaliehdokkaana, tosin pyydettiin kylläkin. Kaksissakin viime vaaleissa on pyydetty... niiden piti saada sinne nainen sinne (kunnan)hallitukseen kokoomusryhmään, kun niillä oli pelkkiä miehiä... Mä olen kiintiönainen... kun mä tähän suostuin tähän kunnanhallituksen puheenjohtajan tehtävään... niin (nimi) heitti mulle, että sun pitää ottaa kaikki nää mun pestit sitten... Ensinnäkin mä olen kunnanhallituksen puheenjohtaja sen takia, että (nimi nimi) lähti... sitten pojat painosti mut siihen (kansanedustajaehdokkaaksi), kun ne ensin oli painostanut mut tonne kunnanhallitukseen... enhän mä voinut kuvitella sinne (eduskuntaan) pääseväni. Siihen tarvitaan se 200 000 (markkaa), tunnettuutta ja täyspäiväistä paneutumista siihen työhön (kampanjointiin), niin kuin (nimi) teki, mutta siltikään ei päässyt läpi.”

Pirkko:

”Mä olin Pihtiputaalla ja siellä mä jouduin politiikkaan sillä tavalla, että... mut pyydettiin kirjastolautakuntaan vaikka mä en ollut minkään puolueen jäsen, sosialidemokraatit pyysi. En tiedä mistä ne näki tai niin kun vaistosi, enhän mä siellä mihinkään järjestötoimintaan edes kuulunut. Kyllä siellä oli opettajissa muutama sosialidemokraatti ja onhan mun koti sosialidemokraattinen tai isä, mutta ei mun koti ollut sillai poliittinen... siellä (kirjastolautakunnan jäsenenä) mä sitten liityin jäseneksi, koska se oli ollut mulla mielessä... Sitten mä tulin Jämsään, enkä osallistunut mihinkään kun oli uusi iso koulu ja hommaa ja ... Vappupuhetta tulin kuuntelemaan. Tuossa oli vielä se vanha työväentalo. Siitä joku sitten kaappas mut sinne sisälle... Sitten ne siinä keskustelivat minun kanssa ja siitä paikasta kunnallisvaaleihin ehdokkaaksi... Minä lupasin, aattelin että saahan se nimi siellä olla. Sitten menin läpi heti ensimmäisellä kerralla.. No sitten tietysti... oli eduskuntavaalit, sitten vaan, että sähän olisit sopiva, että pistetään, meillähän oli jäsenäänestys. Mä menin siinäkin läpi.”

Antti:

”(Helsingissä) täytyy olla niin kun, täytyy olla jotain tukikuvioita eli voi olla vuosikymmeniä jollain ay-puolella. Joku on voinut olla jossain yrittäjäjärjestössä toiminut, että sä oot jollain tavalla, täytyy olla joku perustunnettisuus jossain omissa joukoissa. Siinä täytyy olla joku semmonen, koska muuten se on tosi pitkä tie... Se on mennyt jo vuosikausien aikana, sulla on jotkut tietyt verkostot, jotkut tietyt yhteydet. Eli ei tosta jotain Topi Tuppia tuosta kadulta voi repästä kansanedustajaehdokkaaksi, että tässä on hyvä jätkä, vaikka se hyvä oliskin. (Media ei kiinnostu?) Niin, se ei kiinnosta mediaa ja sit toisaalta sä et saa sitä peruskannatusta, kyllä siellä täytyy olla semmonen peruskannatus... Nykyaikana se voi olla jotain hömppäjulkisuutta, sekin voi auttaa.”

Vaikka paikallispolitiikka vaikuttaisi haastattelemieni henkilöidenkin kokemuksen mukaan olevan maaseudulla lähempänä ihmisten arkikokemusta kuin Helsingissä ja vaikka eduskuntavaaliehdokkaaksi pääseminen tai pyrkiminen ei ole ehkä yhtä etäällä oleva vaihtoehto tavalliselle kansalaiselle maaseudulla kuin Helsingin kaltaisessa kaupungissa, eduskuntaan pääseminen ole helppoa minkään vaalipiirin ehdokkaalla missään päin Suomea.

Helsingin vaalipiirissä Antin esimerkkihenkilöllä Topi Tupilla, jos hän pyrkisi eduskuntaan esimerkiksi sosialidemokraattien riveissä, jo puolueen esivaalissa olisi kilpikumppaneina suuri joukko henkilöitä, jotka ovat valmiiksi tavalla tai toisella julkisuuden henkilöitä, ja jotka ”kantavat jo mukanaan ihmisten mielissä aikaisempien tekojensa merkityksiä” (Hietala 1996, 71).

Antti:

” Helsinki on niin sanotusti kova luu. Täällä täytyy niiku keksiä hyvin selkeet jutut millä.. erottuu siitä.. muusta porukasta, et sit noilla kaikilla vanhoilla konkareilla on se.. et ne on ministereitä tai.. et ne on ollu jatkuvasti julkisuudessa; se on hirveen paljon helpompi..”

Hietalan mukaan uutisten painoarvo, siis samalla uutiskynnys määritetty suhteessa henkilön poliittiseen ja sosiaaliseen statukseen. Kuten Hietala toteaa ”Tasavallan presidentin melkein jokainen julkinen sana on uutinen... Samaan yltääkseen ns. kadun mies joutuu melkeinpä kaappaamaan lentokoneen tai tekemään polttoisemurhan Senaatintorilla”. (Mt.).

Suosittuna keinona kansanedustajaehdokkailla vaaleissa oli lisätä omaa poliittista painoarvoaan ja uskottavuuttaan liittoutumalla eli esiintymällä vaalitulaisuudessa ja

vaalimainoksissa itseään kokeneempien ja ”merkittävämpien” poliitikantekijöiden kuten puoluejohtajien, europarlamentaarikoiden ym. seurassa.

Turvallisesti.  SDP

EHDOKKAAMME HELSINGISSÄ



Turvallisesti.  SDP
KESKI-SUOMI

”Moi! Me saatiin eilen Saarijärvellä kuvaa siitä, kun kävelin Mikko Pesälän vieressä alas kirkon portaita. Pidä peukkuja, että kaikki etenee suunnitelmien mukaan ja videosta tulee niin hyvä kuin nyt näyttää!” (Eduskuntavaaliehdokkaan sähköpostiviesti kampanjointia seuranneelle henkilölle 12.10.1998).

Erityisen silmiinpistävää oli vaaleissa erään ehdokkaan pyrkimys saada äänestäjät samastamaan itsensä omaan politiikan oppi-isäänsä, esiintymällä melkeinpä tämän nuorempana kaksoisolentona.

”Oppi-isä (Paavo Väyrynen) veuhtoo edellä, avustaja (Neittaanmäki) hipsuttaa puolitoista askelta perässä. Moni on osoittanut ilkeällä sormellaan ”Don Quijote ja Sancho Panza”. ”Ei se ole vauhtia hidastanut, linjalla on pysytty”, Neittaanmäki huitaisee mokomille.” (Helsingin Sanomat 17.2.1999).

Tunnettuisuuden hankkiminen on kansanedustajaehdokkaan vaaleissa menestymisen perusehto. Ilmaisen julkisuuden saaminen on vastaavasti moninkertaisesti maksettua mainontaa arvokkaampaa.

Pirkko:

”Tota niin sanottua ilmasta julkisuutta ei tämmönen tavallinen ihminen saa ja se olis kuitenkin - sitä ei voita mikään. Se on johtanut siihen... että poliitikot joutuu menee kaiken maailman tämmösiin ohjelmiin ja vaikka minkälaisiin lehtiin ja siitä tulee sitten sellasta väärääkin kuvaa. Se on se julkisuuden...se hallitsee niin kerta kaikkiaan. Se on mun heikkous. Mä en niin kun, ensinnäkään mulla ei ole sellasia skandaaleja, eikä mitään sellasia mistä mä joutuisin ja sitten mä en ole kovin hyvä sinne pyrkimään.”

Topi Tupilla ns. kadunmiehellä on siis Helsingin vaalipiirissä melkoinen tehtävä saavuttaa samanasteinen tunnettisuus kuin valtakunnan poliitikoilla ja muilla julkisuudenhenkilöillä jo valmiiksi on. Se vaatisi melkeinpä juuri polttoitsemurhan tekemistä Senaatintorilla, mutta teon merkityssisältö ei olisi välttämättä vaalien kannalta paras mahdollinen. Myös täysipainoisen vaalikampanjan läpivieminen teon jälkeen saattaisi olla vaikeaa.

Kaikissa vaalipiireissä on valtakunnallisesti tunnettuja henkilöitä ehdolla. Muissakin kuin Helsingin vaalipiirissä on jo ennestään ”tunnettuja” kansanedustajaehdokkaita. He ovat usein vaalipiirinsä ääniharavia ja luonnollisesti omassa puolueorganisaatiossaan ja suhteessa mediaan ”tavallisia” kansanedustajaehdokkaita paremmassa asemassa.

Anneli:

”Tottakai mä tiedän, että onhan meillä tuolla puolueen sisällä tietty hierarkia. Jos mä olisin hirveen tarkka ja perehtyisin asioihin hirveen tarkasti niin saattaa olla, että mä löytäisin sieltä jotakin huomauttamista, esimerkiksi millä tavalla piiri kohtelee meitä. Että jos piiriin tulee tonne esimerkiksi Jyväskylän piiritoimistoon pyyntö,

että nyt tarvitaan jonnekin paneeliin edustaja, niin melkein aina ne ensin kysyy nää istuvat kansanedustajat. Jos istuville kalenteriin sopii, ne saa ne tilaisuudet. Me muut saadaan vaan muruset mitä jää näiltä istuvilta tavallaan. .. Mä en siinä sitten halua jäädä miettimään, että saanko mä nyt yhtä paljon kuin (Nimi). Mä olen varma siitä että (Nimi) saa niitä kolme kertaa enemmän kuin minä, mutta mitäs se. Sehän tarviikin enemmän ääniä kuin minä kun se haluaa valtiovarainministeriksi. ”

Anja:

”Kato puoluejohtajahan ei suosi ketään, mutta kuinka ollakaan puoluetoimisto ohjaa sitten Pekka Puskan kaikkiin juttuihin tai Tanjan kun on nuori ja nätti, mutta ketään ei suosita.”

Muissa kuin Helsingin vaalipiirissä ”tavalliset” ehdokkaat enemmistönä ovat puolueorganisaatioissaan keskenään suhteellisen tasa-arvoisissa kamppailuasemissa. Valtaosalla ehdokkaista on vaalipiirissään tiettyä tunnettuisuutta, mutta harva yltää valtakunnallisen tunnettuisuuden tasolle. Suurin osa joutuu tekemään ”perustyötä” päästäkseen äänestäjien tietoisuuteen. Ilmaisen paikallisen julkisuuden hankkiminen tavallisella jämsäläisellä ehdokkaalla omalla seutukunnallaan on helpompaa kuin helsinkiläiselle ehdokkaalle omassa kaupungissaan. Jämsäläinen paikallislehti on suhteellisen helppo saada kiinnostumaan ehdokkaasta. Se ei riitä kuitenkaan tuomaan riittävää tunnettuisuutta koko vaalipiirin tasolla.

Anneli:

”Mä olen nimenomaan pyrkinyt siihen, että silloin... kun mä olen markkinoilla tai jossain, mä pyrin antamaan semmosen rokotuksen sille ihmiselle, jonka mä oon tavannut, että mä jään mieleen... ja tää on mun mielestä hirveen mielenkiintoista testata itseänsä, että nyt sitten, kun mä mietin muita ehdokkaita, kenen nimen mä muistan .. kyllä tosi paljon täytyy olla esillä, että jää mieleen. Mutta nythän mulle on täysi arvoitus, oonko mä ollut riittävästi. Mutta eilen kun telkkarimainos alkoi pyöriä niin kyllä mä sain siitä välittömästi paljon palautetta. Kyllä mä koen, että se on tosi tärkeä tässä loppusuoralla samoin kuin toi toinen (paikallislehden vaali-) liite. Vaikka silloin kun se eka liite tuli mä olin aivan poikki. Mä ajattelin että ei enää ikinä mitään tämmöstä. Se on henkisesti niin äärettömän raskas prosessi.”

Pelkkä tunnettuisuus ei kuitenkaan riitä. Niin Jämsän seutukunnalla kuin Helsingissäkin ehdokkaalla tulisi olla kykyä luoda *oikeanlainen* symbolimerkitysmaailma ympärilleen. Perustelen näkemystäni Kertzerin tulkinnalla symboleista ja rituaaleista sekä niiden merkityksestä politiikassa.

Äänestäjien puolueuskollisuutta tai -liikkuvuutta on pyritty mittaamaan erilaisin mittarein. On pyritty selvittämään, äänestävätkö ihmiset puoluetta vai henkilöä. Puolueorganisaatiot on tällöin ymmärretty ja ymmärretään fyysisinä yksikköinä, ilman ihmisiäkin olemassa olevina objekteina, tiettyä luokka- tai ammattiaseasemaa edustavien ihmisten edunvalvontakoneistoina. Tämän perusteella on pohdittu sitä, minkälaiset luokka- ja ammatti-asetat ja puoluekannat korreloivat keskenään.

Kysymys on irrelevantti. Ihmiset äänestävät symbolimaailmoja, jotka vastaavat mahdollisimman hyvin heidän omiaan. Siksi esitänkin, että vaaleja ja äänestämistä tulisi tarkastella pikemminkin näkökulmasta, joka antaa mahdollisuuden pohtia sitä, miten äänestäjien merkitysmaailmat sekä puolueissa toimivien ja ehdokkaiden luomat merkitysmaailmat kohtaavat.

Kertzerin mukaan puolueet ovat tietynlaisia symbolisia konseptioita, imaginaarisia poliittisia yhteenliittymiä, jotka ovat olemassa vain symboliensa ja tietynlaisten ihmisten harjoittamien rituaalien (puolueen jäsenkirjan omistaminen, puoluekokoukset, puoluekokousten julkilausumat, laulut ym.) kautta. Mikään organisaatio ei olisi olemassa ilman omaa symbolista representaatiotaan. (Kertzer 1988, 15-17).

Ihmiset puolestaan ovat osa *omaa* organisaatiokulttuuriaan - jopa sen vankeja. Ihminen on omaksunut tietyt arvot, käyttäytymisnormit ja ajattelutavat omassa lapsuuden perheen organisaatiokulttuurissaan, opiskelu-, asuin- ja työympäristöissään. Erilaiset ihmisten väliset kohtaamiset, ajat ja paikat tuottavat erilaisia elämäntapoja ja -tyylejä, symbolijärjestyksiä.

Tästä tulkintani mukaan seuraa, että niin Jämsän seutukuntalaisen kuin helsinkiläisenkin ehdokkaan on eduskuntaan päästäkseen saatava suostuteltua erilaisia elämäntapoja, kulutustottumuksia ja henkilöhistorioita omaavia ihmisiä taakseen. Ehdokkaiden ja puolueiden tehtävänä ei ole saada erilaisia iäkiä, sukupuoliä tai ammattiasemia edustavia ihmisiä samaistumaan itseensä vaan ihmisiä, jotka ovat kuten Kertzer on todennut, symbolien tuottajia ja niiden käyttäjiä (mt.).

Oleellista ei ole, minkä ammattiryhmän, puoluetustan tai yhteiskuntaluokan ”omaavia” ihmiset ovat tai eivät ole, vaan minkälaisissa erilaisissa organisaatiokulttuureissa kansa-

laiset ovat eläneet ja elävät. Jos haluat tietää jotakin tietyn henkilön äänestyspäätöksistä, seuraa häntä esimerkiksi kauppaan, katso mitä hän ostaa tai kysy mitä hän harrastaa vapaa-aikanaan.

”Since organizations themselves can only be represented symbolically, it follows that a person’s allegiance to an organization can be expressed only through symbolism. I wear certain clothing, I say an oath, I sing a song, I cut my hair in a certain way, I address people with certain terms, and by doing so I consider myself and am considered by others to belong to a particular organization. Through such symbolism, in which ritual plays a major role, the relationships between individuals and organizations are objectified.” (Mt., 16).

Jämsän seutukuntalaisen ehdokkaan, päästäkseen edes suurimmaksi osaksi oman seutukuntansa äänillä eduskuntaan, tulisi kyetä yhteensovittamaan harvaanasutun ja alueellisesti laajan vaalipiirin erilaiset paikalliskulttuurit ja osin niistä kumpuavat elämäntavat ja -tyylit. Jämsän seutukuntalaisen ehdokkaan saaminen eduskuntaan vaatisi todellisen symbolein manipuloinnin mestaria, joka kykenisi samastamaan itseensä hyvin erilaisissa elämysmaailmoissa elävät ihmiset: paperiteollisuuden ylimmät johtajat, syrjäkylien pienviljelijät ja mielellään vielä Jyväskylän kaupunkilaisetkin. Kun valitsee tietyn ryhmän omakseen, sulkee siitä samalla toisia pois. Parhaimpana valttikorttina lienee olisi ehdokkaaseen liitettävät menneen ajan sellaiset teot, jonka merkitykset nousisivat positiivisina yli paikallisten kulttuurien, intressiritiriitojen ja henkilökohtaisten elämysmaailmojen.

Vastaavasti myös helsinkiläisellä ehdokkaalla on vastassaan varsin heterogeeninen äänestäjäjoukko. Kaupunkimiljöölle ominainen yksilö- ja yksityisyyskeskeinen kulttuuri sulkee sisäänsä monenlaisia elämäntapoja ja -tyylejä.

En pyri tässä todistamaan, onko esimerkiksi helsinkiläisen tai Jämsän seutukunnasta kotoisin olevan ehdokkaan (tai minkälaisen ehdokkaan) helpompi tai vaikeampi päästä eduskuntaan. En myöskään ole kirjoittamassa ehdokkaan niksikirjaa siitä, miten saat ihmiset äänestämään itseäsi eri vaalipiireissä. Sen sijaan tarkoituksenani on ollut tuoda esiin ensinnäkin, että yksissä samaisissa vaaleissa erilaiset paikalliskulttuurit vaikuttavat ehdokasasettelun pelisääntöihin. Ehdokkaan kampanjansa aikana kohtaamat haasteet ovat kontekstisidonnaisia. Tällöin myös vaalitutkimuksen kysymyksenasetteluita tulisi suunnata entistä enemmän juuri tämänsuuntaisesti.

6.3. Raha demokratian pidäkkeenä

Kertzerin mukaan olisi väärin olettaa, että symboleiden ja myyttien merkitys tulisi vähäisemmäksi länsimaisten yhteiskuntien kasvaessa ja kompleksikoituessa. Symboleiden kautta ihmiset antavat merkityksiä elämälleen. Poliitikassa symbolien merkitys on erityisen merkityksellinen koska ihmiset ja poliittiset vallanpitäjät kohtaavat toisensa vain symbolisten presentaatioiden kautta. (Kertzer 1988, 2-8).

Kertzerin mukaan, vaikka olemmekin osa fyysisistä maailmaa ja pyrimme laskelmoimaan mahdollisimman tarkasti oman etumme, me kuitenkin hahmotamme ja evaluoimme materiaalisia voimia tietyn symbolisen apparatuksen kautta. Me olemme osa kulttuuria, jossa elämme. Se tekee meistä ihmisiä. (Mt.).

Ehkä juuri tästä syystä vaikuttaakin siltä, että vaalit toimivat kuin pörssi. Demokraattiseen järjestelmään sisältyy valtaeliitin kannalta epävarmuustekijöitä, joista toinen ovat markkinat, toinen massademokratia. Puolueet, media, äänestäjät asettavat ehdokkaille, kuten pörssiosakkeille odotuksia ja oletusarvoja. Lopulta se, miten ehdokas tulee menestymään vaaleissa tai miten hän tulee menestymään uudessa tehtävässään mahdollisesti tultuaan valituksi siihen on pelkkää ennustamista, lopulta henkimaailman asioita. Ehdokas, jonka arvo ehdokaspörssissä sattuu olemaan vaalipäivänä, kaupantekohetkellä korkea, voittaa vaalit.

Oikeanlaisella ihmisten tunteisiin ja tietämykseen vaikuttamisella voidaan nousta vaalien voittajaksi yhtäläisesti maaseudulla ja kaupungissa, mutta sitä ei tehdä ilman rahaa.

Kari:

”Mun mielestä ehdokkaana oleminen on liian kallista, jos katsoo 12 vuoden periodilla niin rahamäärät on lisääntyneet...jos haluaa olla uskottava ehdokas, niin pitää olla iso budjetti.”

Viime eduskuntavaaleissa oli sekä voittajissa että häviäjissä, niin kaupungeissa kuin maaseudullakin omien alojensa todellisia asiantuntijoita, median lemmikkejä, julkisuudenhenkilöitä ja politiikan veteraaneja. Sekä politiikassa kauan mukana olleissa että ensi kertaa eduskuntaan yrittäneissä oli niitä, jotka todella kantoivat tuskaa ihmisen

hyvinvoinnista, välittivät ja halusivat vaikuttaa. Osa eduskuntavaaliehdokkaista pääsi eduskuntaan, osa jäi rannalle. Vaalit olivat taistelu, jossa menestyjä oli se, joka pystyi parhaiten samastamaan ihmiset itseensä, mutta se ei tapahtunut ilmaiseksi.

Pirkko:

”Kyllähän silloin läpimeno tuli 100.000 maksamaan.. eli mulla on vieläkin viime vaaleista vaalivelkaa eli miinukselle se kahdeksan vuotta jää...omaa itse tienattua rahaa olen varmaan pienen omakotitalon verran pistänyt .. vaaleihin.”

Tunnettuisuuden ja suosion saavuttamisen maantieteestä, symboleilla manipuloinnin taituruudesta, asiantuntemuksen määrästä, ahkeruudesta ym. riippumaton perusedellytys on raha. Raha onkin nousemassa, ellei jo noussut demokraattisen järjestelmän päävastustajaksi. Se näyttäisi myös olevan sellainen kansanvaltaisuuden pidäke, jonka purkaminen tai purkautuminen ei näyttäisi olevan näköpiirissä oleva mahdollisuus.

Rahan edessä ei myöskään naisten ja miesten välinen tasa-arvo toteudu. Kuten Kuusipalo on todennut, ehdokkaat joutuvat rahoittamaan vaalikampanjointejaan henkilökohtaisilla säästöillä ja lainoilla. Tässä miehet ovat paremmassa asemassa (Jaana Kuusipalon haastattelu Helsingin Sanomissa 8.3.1999).

”Niilläkin, jotka saivat vaaleista vain isot lainat maksettavikseen oli tärkeä tehtävä. He maksavat nyt joka kuukausi sitä, että meillä on mahdollisuus elää parlamentaarisisessa Suomessa.” (Keskisuomalainen 23.3.1999: lainaus Sini Silvänin kirjoituksesta Demarissa).

7. VAALIT TULKITTUNA SEURUSTELUNA

7.1. Vaalikampanjainnista vastavuoroisuuteen ja vastikkeelliseen vaihtoon pyrkivänä seurusteluna

Vaalikampanjoinnin aikana ei ole sen helpompaa tai vaikeampaa solmia ”henkilökohtaisia” kontakteja ehdokkaisiin Jämsässä tai Helsingissä. Kävin vaaleja edeltävinä viikkoina erilaisissa vaalitilaisuuksissa Jämsässä, Jämsänkoskella ja Helsingissä. Helsinkiläiset ehdokkaat olivat tavattavissa Kolmen sepän patsaalla, Itäkeskuksessa ja Kaapelitehtaalla siinä missä keskisuomalaiset ehdokkaat Urpon torituvalla, Jämsän keskusaukiolla tai Hiidenkirnnullakin.

Jämsässä ja Jämsänkoskella vaalitilaisuuksiin osallistumisessa on se hauska piirre, että ihmiset tuntevat toisensa. Oli hupaisaa kohdata tilaisuuksissa tervehdyksiä merkitsevin katsein. Ne tuntuivat viestivän, ”ai sinäkin olet keskustalainen” tai ”ai toikin on sossu”. Erään keskisuomalaisen naiskansanedustajan kohdalle tullut kutsu oli myös sellainen jollaista ei Helsingin vaalipiirissä olisi vakavasti esitetty. Kyseinen naiskansanedustajaehdokkaasai nimittäin kutsun äänestäjän kotiin yhden miehen vaalitilaisuuteen. Ehdokas noudatti kutsua kuuliaisesti. Herää vain kysymys, olisiko edes maalla tohdittu sentään vaivata miespuolista kansanedustajaehdokasta kenenkään kotiin?

Vaaleissa ehdokkaat ja äänestäjät ovat keskenään sekä välittömässä että välillisessä vuorovaikutuksessa. Seurustelusuhde voi olla esimerkiksi ehdokkaan ja äänestäjän välisen kahdenkeskinen keskustelu, toimittajan ja ehdokkaan välinen keskustelu, jota potentiaalinen äänestäjä seuraa tai vaalijuliste, jota äänestäjä katsoo. Vastavuoroisuus toteutuu äänestämisenä tai ei-äänestämisenä, näkemykseni mukaan ei kuitenkaan äänestämättä jättämisenä. Näkemykseni mukaan ihmiset tekevät tietoisia valintoja.

Olen nähnyt seurustelun olevan keveää ja leikittelevää jutustelua kokoomusministerin ja nuorisoporukan välillä maaliskuisena iltapäivänä Helsingissä Stockmannin tavaratalon pääoven edessä. Seurustelu oli sen sijaan kiivasta luonteeltaan, kun se oli istuvan kansanedustajan ja ensimmäistä kertaa eduskuntaan pyrkivän ehdokkaan välistä väittelyä

energiakysymyksistä yleisön edessä Jämsänkosken Kesoililla. Mitä näissä kahdessa seurustelutilanteessa sanottiin, on jossain määrin merkityksetöntä. Merkityksellistä sen sijaan oli miten seurustelua käytiin, minkälaisia mielikuvia siinä viestittiin.

Kesoililla käyty asiapitoinen ja ihmisten perusarvoja syvältä riipaissut keskustelu saattoi tuoda väittelijöille yhden tai kaksi ääntä tai ei yhtään ääntä. Sen sijaan kokoomusministeri tavaratalon ovensuussa saattoi saada koko nuorisoporukan äänet itselleen kyseisissä ja kenties seuraavissakin vaaleissa.

Edelleen sillä, mitä esimerkiksi puoluejohtajat television vaalitenteissä sanoivat ei tuntunut olevan kovinkaan paljon merkitystä. Sen sijaan merkityksellistä tuntui olevan se, miten puoluejohtajat ”pärsjäsivät”; vaikuttivatko he sanavalmiilta, asiantuntevilta, vakuuttavilta ym. Tähän kiinnittivät huomiota myös vaalien kommentaattorit.

Vaalitilaisuudet toimivat tilaisuuksina näyttää kykyä argumentoida - argumentoituinko jonkin asian puolesta tai vastaan, näyttäytyi samantekevä:

Anja:

”..siellä oli sellainen väittely. Mä olin ton (nimi nimi):n kanssa: väiteltiin... ja koska (nimi) siellä seiso jo ja se oli valinnut ydinvoiman puolustamisen niin mä rupesin sitä sitten vastustamaan.”

Oleellisempaa kuin se, mistä vaalimökeissä puhuttiin tai ei puhuttu, oli sittenkin, mitä kahvilaatua tarjottiin; tulinko juoneeksi nuotiotulella keitettyä Reilun kaupan kahvia vai tavallista tarjouskahvia muovimukeista pullapalasen kera.

Vaalitilaisuuksin pyrittiin myös esimerkiksi osoittamaan ehdokkaan aktiivisuuden suuri määrä:

Kari:

”Ihan mainonnallisesti paneelit tai vaalitilaisuuden kontaktit eivät riitä tänä päivänä perustelemaan niitä, koska normaalissa mun vaalitilaisuudessa on 30-40 henkeä, joista jo uskovia on iso osa. Minkä takia niitä järjestetään varmaan niin paljon on se mainonta, että ... halutaan kertoa, että tässä on ehdokas, joka on tavattavissa ja häntä on mahdollisuus tavata ja hän on aktiivinen.”

Anneli:

”Mulla on tasan yksi (vaalitulaisuus). Eli kun mä menen sinne Saarijärvelle klo 19.00 niin... jos mä haluaisin... niin mä laittaisin lehteen ilmoituksen, että (nimi) klo 12.00 Harjunsalmi, klo 12.15 Arvaja, klo 13.00 Jämsä, klo 15.00 Jyväskylä, klo 16.00 Hirvaskankaan Esso.. ihan totta niin, että sitä mukaan kun mä liikun, totta helkkarissa mä liikun, enhän mä paikoillani ole, niin miten se mielekkyys, että mä lehdessä ilmoitan, että mä oon näin hirveen aktiivinen, mä ajan paikasta toiseen. Koska tosiasiasa se, että jos mä käyn Hirvaskankaan Essolla kupilla kahvia, ei se oo niin kun mun mielestä niin ihmeellinen asia, että kannattaa lehteen laittaa se.”

Muutamassa tapauksessa huomasin itsekkin, että vaalitulaisuus, josta ilmoitettiin lehdessä, ei ollut sen erityisemmin yleisölle tarkoitettu. Vaalitulaisuudesta ilmoittaminen lehdessä oli itsetarkoitus. Olin lukenut lehdestä, että eräs entinen miespuolinen ministeri, kansanedustajakonkari olisi tiettyinä aikana tavattavissa jämsäläisessä tienvarsikahvilassa. Kun saavuin paikalle, näin että ehdokas katsoi kiinnostuneena meneillään olevaa MM jääkiekko-ottelua muutaman paikan kanta-asiakkaalta näyttävän miehen kanssa. Kun sitten menin esittäytymään kansanedustajaehdokkaalle, huomasin että ehdokkaalle tämä vaalitulaisuus oli välietappi kahden muun tilaisuuden välissä ja että ehdokas olisi paljon mieluummin jatkanut ottelun katsomista kuin jutellut turhanpäiväisiä minun kanssani. Muutama viikko tämän tapauksen jälkeen suunnistin toiseen useassa lehdessä mainostettuun vaalitulaisuuteen. Tällä kertaa tilaisuuteen oli valittu teemaksi kirjallisuus ja emäntä oli varannut vierailleen, siis kutsumilleen vieraille runsaan illallisen. Tilaisuus pidettiin erään jämsäläisravintolan kabinetissa. Kabinetin ovi oli auki, mutta huomasin lapsineni siinä ovella seisoessani, että jos astuisin kabinettiin sisälle, niin ellei minua ja lapsiani välittömästi poistettaisi tilaisuudesta niin ainakin olisin tullut katsein ristiin naulituksi. Kabinetin ja ravintolasalin välinen ovenkynnys oli korkea ja sen yli jäi astumatta.

Vaaleissa yhteiskunnallisena seurustelumuotona lopulta ainoa merkitsevä asia on se, saadaanko äänestäjät vaaliurnille. Varsinkaan suurkaupungeissa vaalikampailua ei aidosti voida käydä muutoin kuin vetoamalla äänestäjien tunteisiin, saamalla äänestäjät identifioitumaan ehdokkaisiin, saamalla äänestäjät tekemään äänestyspäätöksiä samoin perustein kuin he tekevät ostopäätöksiä. Tietyn saippuamerkin ostamista ei perustella vedoten tuoteselosteeseen vaan siihen mielikuvaan, tuoksuun ja ulkonäköön, jonka saippuapaketti tuottaa.

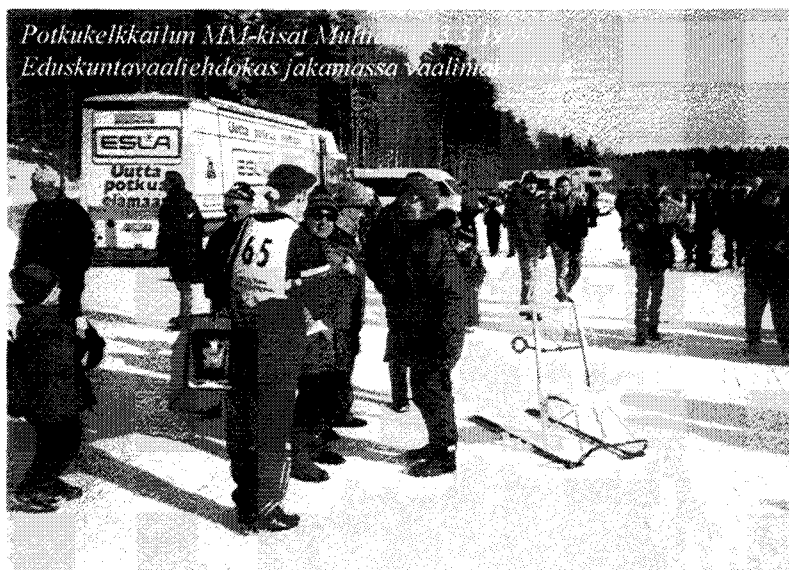
Argumenteilla kamppailu, yksittäisen kansanedustajaehdokkaan sanallinen, asia- ja arvokysymyksiin paneutuva keskustelu samanaikaisesti tuhansien, jopa kymmenientuhansien äänestäjien kanssa on mahdotonta. Esimerkiksi asiapitoisten, politiikan sisällöllisiin kysymyksiin paneutuvien seminaarien järjestäminen vaalikampailun aikana olisi monen mielestä ollut juuri oikeanlaista ja kaivattua politiikan tekemistä, mutta keskustelu harvoin tavoittaa suuria yleisöjä, ellei media satu kiinnostumaan aiheista tai henkilöistä. Tietotekniikkakin edistyy, ja kaikilla itseään kunnioittavilla poliitikoilla on sähköposti-osoitteet. Silti todellisen ja toimivan keskusteluyhteyden luominen äänestäjien ja äänestettävien välillä ei näkemykseni mukaan ole mahdollista, eivätkä puolueet ja ehdokkaat siihen pyrkineetkään.

Vaalikampanjointi sai vuoden 1999 parlamenttivaaleissa karnevalistisemman tunnelman kuin se on koskaan saanut. Tuomalla yhä enemmän triviaa esiin, luotiin illuusiota huippupolitiikan ja kansalaisten olemisesta toisiaan todella oikeasti lähellä.



Itäkeskus 20.3.1999

Kolmen sepän patsaan ympärillä ja Itäkeskuksessa kansalaisilla oli mahdollisuus käydä tervehtimässä, kuin omia tuttujaan,



Potkukelkkailun MM-kisat Muina Eduskuntavaali ehdokas jakamassa vaalil...

huippupolitiikan tekijöitä ja kertoa jokapäiväisistä huolistaan. Tämä kaikki oli puettu iloiseen vapputunnelmaan, josta eivät ilmapallot ja musiikki puuttuneet. *Se oli maaliskuinen vappu, karnevaalia ja illuusioita.*

Simmel on esittänyt ajatuksen, jonka mukaan eri kerrostumat eivät kykenisi keskustelemaan keskenään erilaisista sosialisatiohistorioista johtuen. Tämä tuskin on suomalaisessa tämän päivän yhteiskunnassa totta. Myös keskustelua yli puoluetustojen on monella eri politiikan foorumilla ja tasolla. Sen sijaan voi olla totta, että erilaisia elämäntapoja ja tyytlejä edustavat ihmiset ovat haluttomia - jopa kykenemättömiä keskinäiseen seurusteluun. Oletettavaa on, että se ei ainakaan johtaisi toivottuun vastavuoroisuuteen ja vastikkeelliseen vaihtoon.

Huomattavaa on kuitenkin, että puolueet ovat tehneet voitavansa tarjotakseen mahdollisuuden aikaansaada vastavuoroisen ja vastikkeellisen keskusteluyhteyden mahdollisimman laajan ihmismäärän kanssa eli pyrkineet saamaan erilaisin sekä verbaalin että ei-verbaalin kommunikoinnin keinoin mahdollisimman suuren väkijoukon samastumaan itseensä. Tämä on kuitenkin johtanut siihen, että Simmelin ehto keskustelun sisällön kiinnostavuudesta ja merkityksellisyydestä uhkaa kadota.

Sari:

” ..ehdokas Arja Alho, niin musta se oli jotenkin jännä, että kun hän oli kuitenkin tunnettu kiistanalaisena, kantaa ottavana ihmisenä, niin hänen ainoa.. internetistä löytynyt vaalitulaisuus oli konsertti. Ruusukonsertti, jossa laulettiin lauluja, että se tuntuu hassulta niin kuin että rääväsuu ja voimakastahtoinen ja ei juuri jouta ja luulisi, että silloin on aikamoinen palo tiettyihin asioihin.. mä en tiedä, vai onko se sitten jotain semmosta, kun osa poliitikoista uskoo, että kukaan ei halua kuulla, että se sanottava kuuluu tonne (eduskunta)taloon ja että vaalikampanjat on sitä varten, että pääsis tonne taloon. Kyllä mä oon semmosenkin näkemyksen selvästi hahmottanut joillakin kollegoilla, että kampanjat on kansan höpsöttämistä ja tätä tykö tekemistä ja sitten se ammattipolitiikointi on sitten sen jälkeen.”

Antti:

” Olli-Pekka Heino ja Laineen Reiska .. ne teki semmosen kimppa-cd:n. Ne vaan vaihto niin, että Olli-Pekalla on omat, Kokoomuksen kannet siinä ja Reiskalla omat, Vasemmistoliiton kannet. Se on ihan sama levy.”

Puolueet ja ehdokkaat joutuvat Simmelin esittämien kahden viimeisen ehdon välille tasapainoilemaan. Vaalien merkityksellisyyden ja kiinnostavuuden katoaminen uhkaa seurusteluyhteyttä, ja vastaavasti sisällön intensiteetin lisääminen uhkaa potentiaalisten keskustelijoiden määrää. Kun seurustelun sisältöön petytään, on vaarana, että kansalaiset kylästyvät osallistumaan keskusteluun; äänestäjät tekevät tietoisin valinnan ja jättävät äänestämättä.

7.2. Mikä oli seurustelun sisältö ja muoto eduskuntavaalikampanjassa?

”Ihmiset kantoivat taas selkä vääränä tavaraa Jyväskylän sataman Ween Maan Wiljaa - kala- ja elomarkkinoilta.....Muikkukeiton, kuivayrttien ja uutispuuron lisäksi kansalaisille sataman laiturilla itseään tarjosi poliittisesti keskustaan ankkuroitunut (Nimi Nimi) Mitä hän markkinoilla myi? Ei mitään, vain mahdollisuutta äänestää seuraavissa vaaleissa ihan ilmaiseksi. Yllättävä tarjous, kun markkinoilla yleensä kaikki maksaa ja jokaisella on jotain kotiin vietävää.” (Eduskuntavaaliedokkaan viesti sähköpostikeskusteluryhmälleen 17.9.1998).

Vuoden 1999 eduskuntavaalit olivat symbolien ja metaforien markkinat. Niissä kaupan äänestyspäätöstä vastaan (tosin suurin osa tavaroista otettiin ilmaiseksi) oli leipää, karamelleja, keksejä, pullaa, kakkua, kahvia, kasviskeittoa, ilmapalloja, rintamerkkejä, pinssejä, kukkia, sydämiä, jätepusseja, pyykkipoikia, tulitikkuja, kampoja ja leivontaohjeita. Arvokkaammat palkinnot kuten tavallista tuli ansaita tiedolla, taidolla tai onnella. Eräs ehdokas piti arpajaiset, jonka pääpalkintona oli ehdokkaan itse tekemä villapaita. Ehdokkaat tarjosivat myös mahdollisille äänestäjilleen viihdettä taidenäyttelyiden, konserttien, tanssiaisten, tanssituntien, kirjallisuusiltamien ja terveysvalistuksen muodossa.

Esineellinen vaalimateriaali, tavarat joita jaettiin toimivat eräänlaisina kulttuurin pika-kirjoituksina, mytologisina hahmoina, joihin ihmiset saattoivat rinnastaa joukon positiivisia asioita. Vaalimainonta ei poikennut mistä tahansa mainonnasta, jolle ominaista on myyttinen taistelu hyvän ja pahan välillä (Hietala 1996, 134-137). Vaaleissa tarjolla oli vain hyviä vaihtoehtoja kuten missä tahansa mainonnassa.

Hyvän ja pahan välisessä taistelussa puhtaus ja siisteys (pyykkipoika ja jätepusse) voittivat lian, valo (tulitikut) voitti pimeyden, kauneus ja aitous (ruusu) voitti ruman ja epäaidon. Nälän, janon ja rahahuolien sijaan oli tarjolla kahvia, pullaa ja karamelleja. Antoipa eräs puolue kadulla käteeni ruisleivän. Se ei tässä tosin symboloinut ”aitoa alkuperäistä” maaseutua vaan leipä oli uudenlaisen tulojaon symboli. Arpajaispalkintona ollut villapaita kätki sisäänsä monta positiivista merkitysisältöä. Villapaita kertoi tuottamastaan lämmöstä sekä tekijänsä taidokkuudesta ja kärsivällisyydestä.

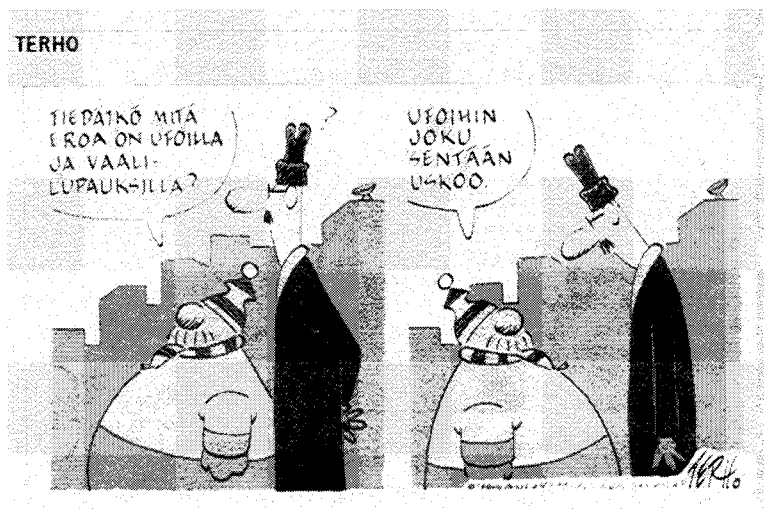
Vaalit näyttäytyivät tavaramarkkinoina, mutta myös verbaaliviestinnän ja kuvallisen kommunikaation kautta. Seuraavista mainoslauseista osa on kansanedustajaehdokkaiden

vaalilauseita, osalla mainostetaan erilaisia tavaroita ja palveluita. Kaikki mainokset ovat positiivissävytteisiä ja suhteellisen vähän informaatiota sisältäviä:

Varainhoito on luottamustehtävä/ Teot Ratkaisevat/ Turvallisuutta hedelmöittämisestä luonnolliseen kuolemaan/ Turvallista ja luotettavaa elämänlaatua/ Lempeää lujutta/ Lämmin ja luja ote/ Äänestä jaloillasi/ Onni on turvallisuutta/ Oikeus onneen ja oman järjen käyttöön/ Markkinavoimia ei ole!/ Inhimillinen ote asioihin/ Nyt hoidetaan homma kotiin/ Kokemusta erilaisesta arjesta/ Olemme kaikki tiikereitä, meillä on oikeus luontoon/ Turvallisen arjen puolesta/ Happea! Tahtoa ja rohkeutta/ Tiedätkö, mikä on tällä hetkellä Suomen kuuluisin kissaeläin?/ Sinä olet yksi maailman nopeimmista ja vapaimmista/ Ajat muuttuvat, sinä olet muuttamassa niitä/ Päätösten tekijä/ Askel uuteen/ Katso totuutta silmiin/ Etsitkö muutosta/ Linjakasta rohkeutta/ Vähemmän sanoja enemmän tekoja/ Ihmisen lähellä - oikeudenmukaisesti/ Mies paikallaan mäessä ja mäen alla/ Oikeita ihmisiä!

Mutta millä lauseella mainostettiin mitään? Edellisillä mainoslauseilla mainostettiin seuraavia henkilöitä, tuotteita ja palveluita: Kalevi Olin (SDP), Toimi Kankaanniemi (Krist. liitto), Merita, Jack&Jones, Tarja Halonen (SDP), Telia, Erkki Tuomioja (SDP), Suvi Rihtniemi (KOK), Sokos, Matti Pulli (KOK), Arto Bryggare (SDP), Mallitoimisto Azzurro Models, Ecco, Juhani Sjöblom (KOK), Luonto & eläinmaailma -lehti, Marja-Leena Viljamaa (SDP), Satu Väkiparta (Nuorsuomalaiset), Tapio Salmi (Krist. liitto), Liisa Keskinen (Keskusta), Erikoissijoitusrahasto Phalanx, Honkarakenne, Mika Ebeling (Krist. liitto), Kirurgipalvelu, Leena Vilkkä (Vihreä liitto), Annukka Paasikivi (Keskusta), Elisa Pekonen (Vihreä liitto), Onni Paananen (SDP), Kari Yksjärvi (Vas.).

Mainoslauseet ja mainostajat mainitsen listoilla eri järjestyksessä osoittaakseni lauseiden samantekevyyden. KOK ja SOK menevät sekaisin, kenkiä ei erota oikeistopoliitikosta eikä sijoitusrahastoa vasemmistopoliitikosta.



Ehdokkaiden vaalilauseissa tai puolueiden vaalijulisteissa vastinpari kaupunki/maaseutu ei ollut myöskään mitenkään keskeisesti esillä. Keskustakin oli rajannut vaalijulisteensa mannekiinia ympäröivän kulttuurin ja elämäntavat pois puhutellakseen yhtä hyvin maaseudun kuin kaupunginkin äänestäjää.

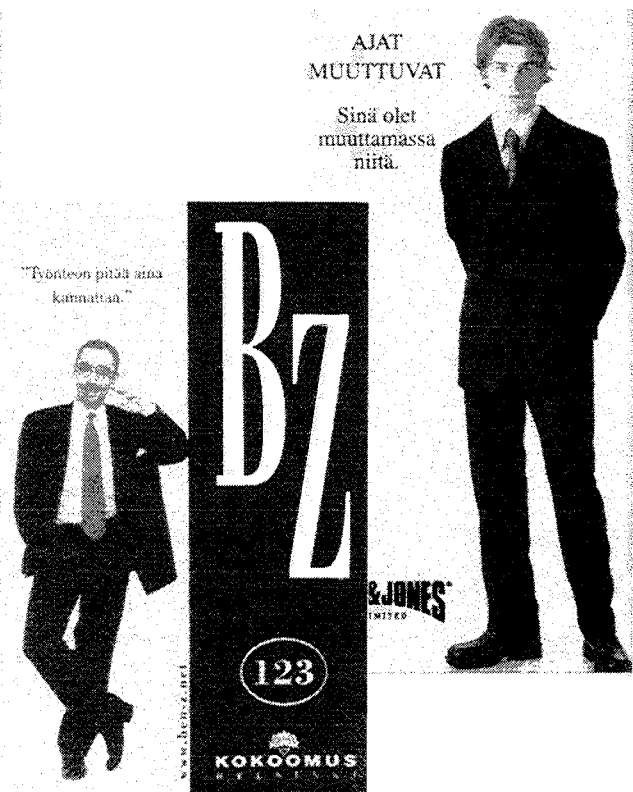


Keskusta

McIverin mukaan symbolissa on kyse olemassa olevaan ja tunnustettuun liittyvästä erityisestä mielialasta tai asenteesta, jolloin ne ovat merkityksellisiä luotaessa järjestystä yhteiskuntaan ja säädeltäessä ihmisten käyttäytymistä. Edelleen Ernst Cassierin mukaan symboli yleisessä merkityksessä voidaan ymmärtää jonakin, joka on ladattu täyteen merkityksiä. Tällöin tuo jokin, symboli on yhteiskunnallinen, kulttuurinen ja ideologinen eikä se myöskään palaudu aistihavainnon objektiivisuuteen. (Pekonen 1991, 25).



Mikä seuraavista ei kuulu joukkoon tai minkä puvuista valitsisit?



Tutkimusaineiston perusteella tulkitsen vaalit seurusteluksi, inhimilliseksi toiminnaksi, jossa käytetään ja väärinkäytetään symboleita. Perustan tulkintani Burken näkemykseen, jonka mukaan kaikki inhimillinen toiminta sekä kielellinen että ei-kielellinen on symbolien käyttöä (Summa 1996, 56-57).

Burken mukaan retoriikan kautta ymmärretään ei-harmonisiin suhteisiin liittyviä inhimillisen toiminnan muotoja (mt.). Oliko vaaleissa sitten kyse ei-harmonisesta toiminnasta? Missä vaaleissa piili ei-harmonia, jos kaikki puolueet ja ehdokkaat ajoivat samanlaisia asioita (perhe, arki, lapset, vanhukset, ympäristö) ja arvoja (turvallisuus, luotettavuus, ahkeruus)?

Vaalit ovat kamppailua asemista, joissa potentiaalisesti voidaan käyttää valtaa. Valtataistelua ei tehnyt epäpoliittisemmaksi tai harmonisemmaksi se, että sitä käytiin vuoden 1999 eduskuntavaaleissa samanlaisin, lempeiltä vaikuttavin ase-in. Vaaleissa ehdokkaat manipuloivat symboleilla, joiden avulla he pyrkivät ratkaisemaan tätä ristiriitatilannetta. Kokonaan eri kysymys on, miksi juuri tällaisia vaaliaseita käytettiin.

Sekä argumentoinnin muoto että sisältö ovat kontekstisidonnaisia. Aika ja paikka määrittävät sen, miten voimakasta vaalien argumentointi on, millä välineillä argumentaatiota käydään ja minkälaisia narraatioita todellisuudesta pyritään luomaan. Vaihtoehtoja on olemassa tykeistä ilmapalloon. On kuitenkin otaksuttavissa, että vaalit, joissa seurustelua käydään ilmapalloon ovat luonteeltaan demokraattisemmat kuin vaalit, joissa seurustelu tapahtuu tykein.

Vaalien voitaisiin sanoa olevan politiikkaa, jossa toisessa päässä on puhe ja toisessa päässä sota. Kuten edellä olen todennut, vaaleja ei käydä akselilla, jossa toisessa päässä ovat rituaalit ja toisessa päässä politiikka.

Vuoden 1999 eduskuntavaaleissa äänestäjiin pyrittiin vaikuttamaan Bumtsi Bum -ohjelmassa. Tavallisesta viihteestä tuli infoviihdettä: informaation ja viihteen yhdistelmä; valtataistelun väline (Hagström 1993, 103). Poliitiikkaa tehdään monin eri symbolein ja rituaalein. Kyvyssä symbolisoida mitataan kykyä luoda merkityksiä. Symbolisessa yritetään kertoa, mikä todellisuudessa on tärkeää. Samalla sen kertojasta tulee tuon tärkeän representoija (Pekonen 1991, 35).

Voidaan kuitenkin kysyä, olivatko viime eduskuntavaalien vaalikamppailun sisällöt ja muodot tehokkaita suostuttelun välineitä ja olivatko ehdokkaat taidokkaita seurustelijoi- ta, jotka pystyivät äänestäjien kanssa luomaan vastavuoroisia suhteita ja vastikkeellista vaihtoa?

7.3. Miksi seurustelun sisältönä oli arki ja ihminen, ja miten seurustelussa tapahtui rajankäyntiä yksityisen ja julkisen välillä?

”Me itse kukin - luulisin - innostumme välillä syyttämään hallitusta ja eduskuntaa siitä, etteivät ne tunne ihmisten arkitodellisuutta. Nyt on viesti mennyt perille, ehkä liiankin hyvin. Oletteko pannut merkille, että hyvin monet naiset pitävät parhaana vaalivaltinaan arjen tuntemusta? He käyvät lähikaupassa, hakevat lapsen hoidosta, silittävät, pesevät pyykkiä ja katsovat, että heidät sen takia kannattaa äänestää eduskuntaan... Vasemmistoliiton vaalimainoksissa puheenjohtaja ja kulttuuriministeri Suvi-Anne Siimes leipoo sämpylöitä. Voiko arjen kunnioitusta enää pitemmälle viedä?... Ilmeisesti arkitodellisuuden tuntijoille on tilausta, vaikka ei siitä niin kovin kauan ole, kun naisten suurimpana heikkoutena politiikassa pidettiin sitä, etteivät he kykene näkemään suuria linjoja ja kokonaisuuksia vauvanvaippakasan ylitse.” (Anneli Sundberg Helsingin Sanomissa 14.2.1999).

Arki ja perhe olivat vuoden 1999 eduskuntavaalien pääteema. Mielenkiintoisen arki- ja perheteemasta tekee se, että se ei ollut pelkästään naiskansanedustajaehdokkaiden kampanjointiväline vaan myös mieskansanedustajaehdokkaat puolueiden puheenjohtajia myöten esiintyivät/ esitettiin arjen asiantuntijoina ja pehmeiden arvojen puolestapuhujina. Arjesta ja yksityisyydestä tuli vaalien todellinen mainosvaltti. Miespuoliset ehdokkaat esiintyivät kampanjassa yksityisessä, perinteisesti naisten sfäärissä, tekijöinä ja ymmärtäjinä. Miehet pyrkivät osoittamaan, että heillä on kosketuspintaan arkielämään, josta ytimeltään politiikassa onkin kyse.

Helsingin Sanomat 27.2.1999



Vain poikkeuksina olivat ehdokkaat, jotka vaikenivat perheestä ja arjesta.

Anneli:

”Kun esittäydytään noilla (vaali) kiertueilla, niin yleensä kaikki muut kertoo jotain esimerkiksi perheestään ja saattavat puhua pitkänkin aikaa vaan omasta elämänkokemuksestaan ja ikään kuin tavallaan yrittää myydä sitä itseään ihmisenä, niin (nimi) sanoo että olen (nimi nimi), 23-vuotias ja sit se alkaa puhua, mitä kantoja pitäisi ottaa niin kuin Natoon ja EU:hun ja sitten se latelee, sillä on hyvä muisti, se latelee kaiken maailman puolueiden kannanottoja vuodelta 1991 ja siis mä en voi uskoa sitä, tai sanotaan, että tottakai on olemassa ihmisiä, vallankin 50-60 -vuotiaita miehiä, joihinka (nimi):n tyylille vetoo.”

Vuoden 1999 eduskuntavaalikampanjassa suuri osa mieskansanedustajaehdokkaista näyttäytyi arjen sankareina, inhimillisinä ihmisinä, rullaluistelijoina, jääkaapintäyttäjinä ja silittäjinä. Mistä voi olla kysymys?

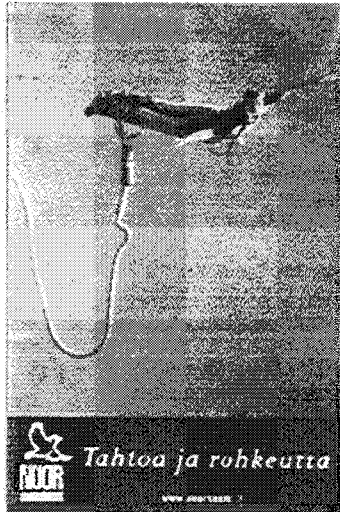
Kysymys ei ole siitä, että miehet *välttämättä todella* yksityisihmisinä kotona pesivät pyykkiä ja hoitaisivat lapsia. Kysymys ei ole siitä, että kansanedustajat tai ministerit *välttämättä todella* ajaisivat lapsiperheiden ja kotien asiaa. Kysymys ei ole myöskään siitä, että naisten reviiirinä pidetystä yksityisestä olisi tullut yhtäkkiä yhtä arvostettua kuin miesten julkisesta. Kysymys on vallankäytöstä.

Noin likipitään puolet äänestäjistä on naisia, oikeasti arjen ammattilaisia, jotka ovat vastuussa ja käytännössä huolehtivat kodista ja perheestä joko päätyönään tai ansiotyön ja mahdollisten muiden yhteiskunnallisten aktiviteettien ohella.



Helsingin Sanomat 10.11.1999

Vaalikamppailussa menestymisen kannalta tämän suuren potentiaalisen äänestäjäkunnan hyvinvoinnista huolta kantavana esiintyminen on ilmeisesti näyttäytynyt ehdokkaille ja puolueille hyvänä strategiana. Perheestä ja arjesta on pyritty luomaan symbolimaailma, johon suuri määrä ihmisiä saattaisi potentiaalisesti samastua. Puolueet ja ehdokkaat pyrkivät identifioimaan äänestäjät itseensä äänestäjien omiin merkitysmaalimaailmoihin ja elämäntapoihin vedoten.



Vaalijulisteessa, jossa esitetään Benji -hyppääjä, nuorsuomalaiset pyrkivät mahdollisesti symboloimaan tahtoa ja rohkeutta, kuten puolueen vaalilause toteaa. Julisteen kuvaa on luettavissa myös toisin. Siinä pyritään suostuttelemaan tietynlaisia elämäntyyliä, tietynlaisia harrastuksia ja kulutustottumuksia omaavat samastumaan kuvaan.

Elämäntavan harrastajat?

Vasemmistoliiton vaalijulisteessa Suvi-Anne Siimes leipoo sämpylöitä. Julisteen sanomaa voidaan kuten nuorsuomalais-tenkin julistetta, lukea sekä arvoina että tietynlaisina elämäntapoina, joita puolue edustaa. Vasemmistoliiton vaalijulisteessa tuskin esiintyisi hyvin toimeentulevan liikemiehen näköinen henkilö grillaamassa pihvejä.



Mikä on elämäntapa? Pekonen on habermasilaisittain määritellyt elämäntavan tapana elää ja hahmottaa arkielämää - mikä siinä on tärkeää ja tavoittelemisen arvoista, mitä projektia siinä toteutetaan. Elämäntapa on ymmärretty tällöin siksi, joka välittää ja sitoo yhteen intressit, henkisen ja materiaalsen. ”Elämäntapa tapana hahmottaa arkielämää yhdistää henkisen ja materiaalsen siten, että se luo legitiimejä mahdollisuuksia tyydyttää materiaalsia ja henkisiä intressejä ja pyrkimyksiä.” (Pekonen 1991, 20).

Näyttäisi siltä, että puolueet ovat oppineet läksynsä, ettei puoluepolitiikka kiinnosta ihmisiä. Vaaleissa puolueet ”riisuivat omat vaatteensa” (symbolinsa) ilmeisesti koska

arvioivat oman merkitysmaailmansa alkaneen näyttäytyä ihmisten silmissä farssina ja pelleilynä, alkaneen symboloida jotakin, mitä puolueet eivät enää halunneet niiden symboloivan.

Toinen mielenkiintoinen ”pointti” perhe ja arki -teemassa oli, että tiedotusvälineet ja politiikan kommentaattorit toivat esiin pelkoja ja arvailuja politiikan katoamisesta ja demokratian kriisistä. Vaalikamppailua syytettiin epäpoliittiseksi ja värittömäksi.

Yksityinen on perinteisesti politiikan tutkimuksessa rajattu ei-poliittiseksi, rajattu politiikan ulkopuolelle. Tästä on seurannut, että perhe ja arki naisten reviiirinä ei nytkään näytettyyn politiikan kommentaattoreille poliittisena tai tärkeänä. Vaalit olivat siten värittömiä ja epäpoliittisia. Media sai vaalien laimeuden ja epäpoliittisuuden pohdinnoilla aikaan hyvän määrän ”juttuja”. Myös itse ”arki ja yksityinen” - teemaa saatettiin hyödyntää monipuolisesti erilaisin juttu- ja ohjelmakonseptein.

Helsingin Sanomat 11.2.1999

TERHO



Perinteisesti politiikantutkimus on lähtenyt siitä, että on olemassa jokin tietty politiikan alue tai sfääri, joka rajoittuu johonkin sellaiseen kuin ”valtiolliset asiat”. Tällöin myös politiikan symbolien on oletettu edustavan tätä sfääriä. Edelleen vaalit olisivat osa tätä poliittista sfääriä, johon kansalaiset ”aktiivisina” aika ajoin ottaisivat osaa tai ”passiivisina” jäisivät siitä paitsi. Jos sitten symbolit, joita politiikassa (vaaleissa) käytetään, viittaavatkin johonkin muualle kuin tähän tiettyyn ”valtiolliseen” sfääriin, jos politiikan symbolit viittaavatkin ihmisten yksityiselämään, niin tuleeko vaaleista epäpoliittiset vai yksityiselämästä poliittista?

Onko puolueiden uudenlaisen poliittisten symbolien esiintuominen valheellista, vain tapa markkinoida vanhat asiat uudessa paketissa? Vai voisiko uudenlaisten symbolien esiinmarssi vaalikampanjoinnissa kertoa sittenkin politiikan sisällön muuttumisesta feminiiniseemmäksi ja pehmeitä arvoja korostavammaksi?

Ainakin se, että moni politiikan miespuolinen kommentaattori pyrki leimaamaan vaalit epäpoliittisiksi, laimeiksi ja värittömiksi kertoo tarpeesta ylläpitää legitiimi oikeus rajata politiikkaa edelleen vain jotakin ”valtiollista” ja julkista koskevaksi. Kyse olisi näin jonkinlaisesta vaalien ”spermaattisen” tulkinnan puolustuksesta.

7.4. Houkutuslintuhypoteesi

Samanaikaisesti, kun miehet vaalikampailussa astuivat yksityiseen, tapahtui myös toinen hyvin mielenkiintoinen siirtymä. Naiset kuten miehetkin esittivät yksityisen poliittisena ja tärkeänä, ja itsensä sen legitiimeinä edustajina. Useat naisehdokkaat menivät myös vielä pidemmälle. Riitta Uosukainen oli näyttänyt esimerkkiä omaelämäkertateoksessaan Liehuväen liekinvarsi, että myös intiimi voi olla läsnä politiikassa. Kansanedustajavaaleissa tämän uuden vaihtoehdon hyödynsivät monet naisehdokkaat.

Eräät ammatit ovat sellaisia, joissa organisaatio vaatii miellyttävää ulkomuotoa. Lentonäyttämien, sihteerien ja vastaanottovirkailijoiden odotetaan olevan naisellisia ja kauniita siten, että he mahdollisimman hyvin miellyttäisivät (mies)asiakkaiden silmää. Traditioonallisesti nämä miellyttävyyden vaatimukset on asetettu naispuolisille työntekijöille. Sukupuolen ja seksikyyden kaupallistaminen ja tuotteistaminen on ulottunut myöhemmin tiettyissä ammateissa myös koskemaan miesvartaloa. Toistaiseksi vaaleissa kuitenkin vain naisehdokkaat pyrkivät äänestäjien suosioon houkuttelevalla ulkonäöllä. Toistaiseksi miehet pääsääntöisesti esiintyivät asiantuntijan ja vallanpitäjän roolissa, mustassa puvussa ja solmiossa ja sen lisäksi inhimillisissä yksityisen sfäärin eri rooleissa.

Kukaan ei ripusta kuvaa kansanedustajaehdokkaasta makuuhuoneen seinälle. Mikäli kuvan ripustaa seinälle, on todennäköisesti kuvan henkilö urheilijan, näyttelijän, muusikon tms. roolissa, ei siitä syystä, että hän on kansanedustajaehdokkaas.



Kansanedustajaehdokkuus ei ole muodikasta tai seksikästä. Kansanedustajaehdokka voi kuitenkin olla seksikäs ja muodikas. Puolueet suorastaan kilpailivat vuoden 1999 eduskuntavaaleissa kauniista ja rohkeista julkisuudenhenkilöistä. Tässä suhteessa nuoria ja kauniita naisia ei ole kohdeltu syrjivästi ehdokasasettelussa, päin vastoin.

Gherardi on kuvannut tilannetta, jossa hän konsultoi milanolaisia pankinjohtajia, miten rohkaista naisia ryhtymään pankkiuralle. Pankinjohtajat ovat ymmällään, miksi naiset eivät ole kiinnostuneita pyrkimään johtaviin aseisiin pankissa. Johtajat ovat hetkeä aiemmin kertoneet pankin rekrytointipolitiikasta kahdenkymmenen vuoden aikana. Aluksi pankkialalla työskenteli vain vähän naisia. Naispuoliset työntekijät eivät toimineet asiakaspalvelutehtävissä koska ajateltiin, että asiakkaat eivät mielellään keskustele raha-asioista naispuolisten henkilöiden kanssa. Myöhemmin naiset tulivat asiakaspalvelutehtäviin, koska otaksuttiin asiakkaiden nauttivan viehättävästä olemuksesta pankkitiskin takana. Aluksi naiset piilotettiin takahuoneisiin, sen jälkeen tuotiin esiin koristuksiksi. Lopulta ihmetellään, miksi vain harvat naiset ovat kiinnostuneita johtotehtävistä pankissa. (Gherardi 1995, 8).



Vaalikampanjan aikana törmäsin tähän samaan ilmiöön eri yhteyksissä.

Sari:

”Mun näkökulmasta on aika paljon kyse siitä, että onko tilaa tällaiselle mun kaltaiselle asiakeskeiselle poliitikolle. Ja onko varsinkin naiset tehty tämmöiseen rooliin. Mun mielestä miehille tällainen perinteinen osaamisen rooli on vielä tarjolla. Kukaan ei pahastu, että Erkki Tuomioja ei osallistu mihinkään hilipalippaa kilpailuihin. Mutta mä saan aika paljon palautetta siitä, että... mä kieltäydyn aika kategorisesti kaikesta pelleilystä... Sillai mä koen, että mun ikäiselle naiselle on vähän kohdalon kysymys, saadaanko me olla tämmösiä vai onko tää missikisa ja onko tää nokkeluuskisa. Aikoinaan mä muistan puhuttiin demareissa esimerkiksi... oli niin kuin tällainen miesten nostama nainen. Nostetaan tavallaan harmittomia päivänperhoja ja siihenhän liittyy aina joku uusi nuori nainen, kunnes hänestäkin tulee varteenotettava, jolloin tuki loppuu. Siinä on tietysti julkisuus mukana. Sitten ne nuoret tytöt on aina houkuttelevia jotenkin.”

Anja:

”.. Siis politiikka on on erittäin sovinnista, tasa-arvoa ei ole. Niin kauan sä oot tasa-arvoinen, kun sä pidät suus kiinni, sulla ei ole mielipiteitä ja sä painat sitä nappulaa, kun käsketään. Hymyilet ja oot kaunis ja mieluummin vielä nuori ja hoikka ja myötäilet niin avot, mutta jos oot mielipiteettes takana, sanot suoraan, puhut oikeista asioista rehellisesti ja totuudenmukaisesti, niin sä oot hankala eukko. Näin se vaan on. Mä oon melko varma, et tän on kokenut kaikki naisehdokkaat ja kaikissa puolueissa.”

Viime vaaleissa puolueet hakivat kilvan riveihinsä nimekkäitä ja näyttäviä henkilöitä maksimoidakseen äänisaaliinsa. Julkisuuden henkilöt ovat puolueiden kannalta hyödyllisiä, koska ehdokkailla on jo olemassa tunnettuisuus. Toisaalta myös julkkisehdokkaista kiinnostuu media, mikä on ilmaista vaalimainosta puolueille.

Anja:

”Jos sä oot missi, tai entinen missi tai joku muu sopiva, niin... nehän hakemalla hakee, nytkin aamulla, ne kun näki Aira Samulinin, niin ne heti rupee haastatteleen semmosta... Nostetaan semmosia ihmisiä, joidenka osaaminen on hyvin ohut, ja siitä seuraa, että se valta menee entistä harvempiin käsiin... Ja kuule kun se valta, se kaventuu, se on ihan muutamalla hengellä tässä maassa. Mä sanoisin, että tässä maassa käyttää valtaa alle kymmenen ihmistä.”

”Suomella on Euroopan kauneimmat kansanedustajat? Miss -eduskunta -kisa käynnistyi.. (Eduskunnan) Kuppilan miesvoittoisissa nurkkapöydissä aloitettiin heti maanantaina vedonlyönti uudesta miss Eduskunnasta. Tätä vaalivuosikertaa pidetäänkin eräänä kaikkien aikojen esteettisimmistä, joten kilpailu on kova. Käytävillä arveltiin, että Suomessa saattaa olla koko Euroopan kaunein parlamentaarikko-kaarti.” (Iltalehti 30.3.1999).

Oliko kenties niin, että puolueet halusivat näkyviä, mutta ei välttämättä vaikuttavia kansanedustajia? Olisiko niin, että pieni valtaa pitävä eliitti ei halunnut työrauhansa rikoutuvan? Haluttiinko vaalit käydä näyttävästi kauniiden ehdokkaiden kanssa, ehdokkaiden, joiden ei haluttukaan sotkeutuvan liiksi todelliseen päätöksentekoon? Onko eduskunnasta tullut kaunis kulissi, politiikan näyttämö, jossa suurimmalla osalla kansanedustajista ei ole valtaa tai vaikuttavuutta, mutta joista puolueiden tarpeen mukaan saatetaan kasvattaa varteenotettavia.

”Vaikka naisten osuus eduskunnassa onkin vahva... Olin politiikan eri yhteyksissä huomaavinani huonosti peitettyä naisvihamielisyyttä.. Tosiasiassa useimmat eduskunnan ja hallituksen tärkeimmät paikat olivat miesten hallussa. Vaikka eduskunnan pankkivaltuutetuissa olikin naisia, sain kamppailla sekä valtuustossa että niissä elimissä, joihin sen jäsenyys johti, esimerkiksi valtion vakuusrahastossa, että saisimme edes jonkinlaisen naisedustuksen valitsemiimme hallitukseen. Miehet olivat ärtyneitä, aiheuttihan toimintani sen, että heidän oli pakko lykätä tiettyjä päätöksiä.”(Donner 1995, 47).

Ajatus siitä että eduskunnasta olisi tullut tai tulossa todellisten päätöksentekijöiden ja vallanpitäjien varasto, ei tunnu kaukaa haetulta. Kun raskaansarjan poliitikko ei vastaa enää puolueen tarpeita, voidaan eduskunnasta nostaa esiin toinen henkilö, joka sopii paremmin puolueen imagoon ja tavoitteisiin. Puolueiden kannalta tämä saattaa olla hyvä

strategia, ellei sitten eduskuntaehdokkaaksi kutsuttu ja vaaleissa menestyneet houkutuslinnut osoit-taudu yllättäen älykkäiksi ja pystyviksi ja heidän tiensä vaikeasti katkaistaviksi.



”Erlaisista missi-, malli- ja push up-rienoista tuttu Tanja Vienonen tavoittelee maaliskuussa kansanedustajan vähän arvostettua mutta kuitenkin siistiä sisätyöpaikkaa. Vaalipiirinä on Uusimaa” (Kauppalehti 6.10.1998).

7.5. Ensiaskeleen ethos

Jos ensimmäiseksi askeleeksi kohti politiikan pyhää määritellään vaihe, jossa henkilö pyrkii ensimmäisen kerran eduskuntaan, on keskusteltava siitä, mikä on tämän ensiaskeleen politiikan ethos.

Politiikan ensiaskeleen ethoksessa kyse on siitä, miten poliitikko esittelee itsensä yleisölle. Perelmanilaisittain voidaan tarkastella sitä argumentaatiota, jolla ehdokas esittää itsensä yleisölle. Tämä lähestymistapa antaa kuitenkin liian kapean tarkastelunäkökulman. Kyse on laajemmasta kuin erilaisista argumentaatiotekniikoista. Kysymys on burkelaisittain laajasti nähtynä identifikaatiosta.

Eräs tapa erotella ehdokkaiden tapoja esitellä itsensä yleisölle, pyrkiä saamaan äänestäjät identifioitumaan itseensä, on tarkastella kysymystä ostensiivisestä, performatiivisesta ja konstatiivisesta politiikan näkökulmasta käsin. Tällöin voidaan keskustella ostensiivisestä, performatiivisesta ja konstatiivisesta tavasta tuottaa vaalikampanjointia.

Vuoden 1999 eduskuntavaaleissa erään ehdokkaan vaalikampanja oli selkeän performatiivinen. Ehdokas piti aktiivisesti yllä sähköpostikeskusteluryhmää ja lähetti ryhmänsä jäsenille viestejä kampanjan aikana lähes joka päivä, useasti jopa monta viestiä päivässä ja vastasi hyvin nopeasti kaikkiin hänelle esitettyihin kommentteihin ja kysymyksiin. Performatiivisen kampanjoinnista teki se, että keskustelussa painottui hyvin selvästi koko kampanjan ajan itse kampanja. Ehdokas kuvasi kampanjan etenemistä, arvioi reaaliaikaisesti kampanjan toteutuksen onnistuneisuutta, kommentoi sitä, miten itse koki kampanjan etenemisen ja miten suunnitteli kampanjaa toteutettavan tulevaisuudessa. Ehdokas esitteli itsensä kertomalla ”miten sen tein/teen”.

”Taas yks viikonloppu on ohi.. Tänään oli (nimi nimi) kylätoimintapäivä. Yllättävän hyvä tapahtuma. En enää pelkää kaupitella itseäni (nimi):ssa. (Nimi) tapahtumaan meno vähän jännitti pari viikkoa sitten. Nyt se sujuu jo ihan rutiinilla. Kai mua silloin hirvitti se mahdollisuus, että kansa tulee ja sylkee päin naamaa. Onneksi ei niin käynyt. Olisi melko toivotonta lähteä ponnistelemaan, jos ei oma kylä ja kotikunta olis takana.. Ensi perjantaina meinaan mennä Ylöjärvelle maatalousnäyttelyyn. Katsotaan sitten tuleeko onkeen saalista vaiko pelkkiä kenkiä ja säilykepurkkeja.. (Nimi) mukaan mainoksen pätkät onnistui hyvin. Nyt siihen pitäis vielä tehdä spiiikit, säveltää musiikki yms. yms.” (Kansanedustajaehdokkaan viesti sähköpostikeskusteluryhmälleen 26.7.1998).

”Tällä viikolla olis neljälle illalle tarjolla tupailta ja lauantaille ainakin viisi vaihtoehtoa minne mennä. Liite on taitettu manuaalisesti - tällä viikolla pitäis päästä taittaamaan ATK:lla - muutama ilmoitus vielä mahtuisi. Sain TV-mainoksesta lauantaina raakakopion, jota vilautan aina sopivan tilaisuuden tullen.” (Kansanedustajaehdokkaan viesti sähköpostikeskusteluryhmälleen 2.11.1998).

”Ennen yhtätoista lähdin baanalle: Jämsä-Korpilahti-Jämsä. Otan Jämsästä strategiapäällikköni (nimi) mukaan Korpilahden keikalle. Olen ollut niin poissa oleva viime aikoina, että (nimi) päätti lähteä messiin, jotta saisi edes lyhyen audienssin...” (Kansanedustajaehdokkaan viesti sähköpostikeskusteluryhmälleen 6.2.1999).

Ostensiivinen tapa tehdä vaalikampanjaa, esitellä itsensä on kertoa ”kuka olen”. Liisa Koo Keskinen omaelämäkertateksti on tästä esimerkkinä. Tässä ostensiivisessä tavassa tuottaa vaalikampanjointia henkilö asettaa tietyllä tavalla itsensä näytteille, mikä toimii kuvauksena politiikasta, jota hän edustaa. Ostensiivisessä tavassa tuottaa vaalikampanjointia ehdokas voi tuoda esiin joko oman ”vaatekaappinsa” tai ”kirjoituspöydänlaatikkonsa”. Osa ehdokkaista toi vaalien alla esiin itseään yksityishenkilönä, toi esiin jopa intiimin. Osa ehdokkaista sulki yleisöltä yksityiselämänsä, ja esimerkiksi perheen esittelemisen sijaan esitteli sitä, mitä oli tehnyt tai ajatteli.

Kolmas tapa esitellä itsensä, tuottaa vaalikampanjointia on konstatiivinen. Konstatiivisessa tavassa tuottaa vaalikampanjointia ehdokas esittelee itsensä viittaamalla suoraan erilaisiin asiakysymyksiin, itse politiikan sisältöön.

”Tulevissa eduskuntavaaleissa olen ehdolla, koska tahdon korottaa ääneni pienen ihmisen puolesta. Lopullisena tavoitteena on saada aikaan lainmuutos, joka takaa jokaiselle syntymättömällekin lapselle elinoikeuden. Minimitavoitteenani on ensi vaalikaudella saada gynekologeille, kättilöille ja näitä aloja opiskeleville omantunnonvapaus olla osallistumatta aborttitoimintaan. Tämä muutosprosessi ei kuitenkaan ala omalla päätökselläni. Tässä työssä tarvitsen Sinun tukeasi. *On erittäin tärkeää, että tämä asia pääsee eduskuntaan.*” (Ote kansanedustajaehdokkaan internet-kotisivulta 25.2.1999).

On huomattava, että ostensiivinen, performatiivinen ja konstatiivinen tapa pyrkiä identifioimaan äänestäjät ehdokkaaseen, ehdokkaan eri tavat esittäytyä yleisölle ja tuottaa vaalikampanjointia eivät ole toisiaan sulkevia. Eri tavat saattavat olla esillä eri vaiheissa kampanjointia ja eri seurustelutilanteissa.

8. LOPUKSI

8.1. Vaalien merkityksellistymisestä paikallistasolla

Tämän tutkimuksen perusteella voidaan osoittaa, että politikoinnin ethos Jämsän seutukunnan kaltaisella teollistuneella maaseudulla on erilainen kuin suurkaupungissa Helsingissä. Nämä erilaiset politikoinnin ethokset eivät kuitenkaan näyttäisi suurestikaan vaikuttavan eduskuntavaaleihin; politikoinnin ethokseen eduskuntavaalikampanjoinnissa, sen sisältöihin tai muotoihin.

Vaalien merkityksellistymistä paikallistasolla ei näyttäisi voitavan löytää maantieteellisesti paikallisuudesta. Sen sijaan paikallisuus näyttäisi olevan ennemminkin erilaisia merkitysmaailmoita ja yhteisöllisyyksiä, jotka eivät ole yksiselitteisesti sidoksissa maantieteellisesti rajattaviin alueisiin vaan pikemminkin erilaisiin vuorovaikutustilanteisiin, aikaan ja ihmisiin tiettyjen organisaatiokulttuureiden jäsenenä. Paikallisuus sittenkin näyttäisi olevan *arki*, missä maantieteellisesti se kulloinkin sijaitseekaan.

8.2. Siirtymiä

Mikä on tulkintani vaaleista; mikä näyttäisi tämän tutkimuksen perusteella olevan vaalien ethos?

Simmelille seurallisuus on eräänlainen metamuoto muille eri tavoin toteutuville sosiaalisille muodoille. Samoin vaalit voidaan ymmärtää eräänlaisena metamuotona muille politiikan muodoille. Vaalit voidaan käsitteellistää ”poliittisen seurustelun” metamuodoksi, joka saa erilaisia poliittisen vuorovaikutuksen sisältöjä ja muotoja.

Vaalit tämän tulkinnan mukaan mahdollistavat erilaisia politiikan seurustelumuotoja ja seurustelun sisältöjä. Nämä politiikan eri seurustelumuodot ja sisällöt toteutuvat poliittisten rituaalien muodossa. Oleellista on, että seurustelu ja poliittisten rituaalien toteuttaminen on tavoitteellista, sille asetetaan tiettyjä päämääriä.

Vaaleissa seurustelulla ja rituaalein pyritään tuottamaan ja tuotetaan erilaisia siirtymiä. *Vaalit ovat apparaatti, joka tuottaa, uusintaa ja mitätöi, jopa tuhoaa erilaisia poliitik-korooleja ja eriasteisia poliitikkoja erilaisten siirtymien kautta.*

Minkälaisia siirtymiä vaaleissa sitten tapahtuu? Vaaleissa tapahtuu horisontaalisia ja vertikaalisia siirtymiä. Vertikaalisina siirtyminä on tässä tutkimuksessa tuotu esiin siirtymät tulotasossa (korkeampi tai matalampi palkka) ja yhteiskunnallisessa asemassa.

Horisontaalisina siirtyminä puolestaan on tuotu esiin henkilöiden siirtymät yksityisestä julkiseksi/kollektiiviseksi persoonaksi. Vaaleissa siirtymä voi olla myös kehollista muuntumista, ehdokas muovaa ulkomuotoaan sellaiseksi, jollaisena hän kokee tulevansa identifoiduksi kansanedustajaksi.

Muuttumisleikki



Ennen vaalikampanjaa...



... vaalikampanjan alussa...



...vaalikampanjan lopussa.

Siirtymä voi olla siirtymää lakien toimeenpanijasta lakien laatijaksi tai siirtymää ikäryhmästä toiseen. Siirtymä voi olla myös joko todellinen tai tunnetasolla tapahtuva. Siirtymä voi olla esimerkiksi mielletty siirtymänä naisten maailmasta miesten maailmaan, jolloin todellinen siirtymä on esimerkiksi siirtymää tietynlaisesta kehollisesta habituksesta ja tietynlaisesta puhetavasta toiseen.

Vaaleissa tapahtui myös siirtymää naisten sfäärin ja miesten sfäärin välillä. Naiset saattoivat vaaleissa representoida itseään miesten sfääriin perinteisesti kuuluvilla asioilla ja miehet vastaavasti naisten sfääriin kuuluvilla asioilla. Rajankäynti oli kaksisuuntaista ja joustavaa. *Tässä oleellista on kuitenkin, että ero miesten ja naisten välillä on edelleen olemassa.* Vaalit tai politiikka yleensä ei ole sukupuolineutraalia.

Politiikkaa voidaan representoida eri alueilla. Rajankäyntiä miesten ja naisten sfäärin välillä ei kuitenkaan välttämättä voida tulkita politiikan tasa-arvoistumiseksi. Kysymys näyttäisi pikemminkin olevan politiikankin kaupallistumisesta, äänien kauppaamisesta kaikin mahdollisin keinoin. Eri asia on, minkälaisissa vuorovaikutustilanteissa valtaa todellisuudessa käytetään.

Politiikan pyhä, kuten edellä olen todennut ei ole absoluuttinen tila. Tässä tutkimuksessa politiikan pyhä näyttäytyi arjen vastapoolina. Politiikan ”pyhyiden juonilankana” näytti olevan ”politiikan arkipäiväistymisen estäminen, arkipäivästä etäännyminen”.

Antti:

”Mut sit meil (ehdokkaalla ja hänen tukiryhmällään).. se mihin me tullaan iskemään (vaalikampanjassa) on lähiöt. Me ei jäädä .. tähän Käpylän idylliseen pikkuporvarilliseen ympyrään vaan me lähetään tonne rankkoihin mestoihin ja sinne ei voi mitkään arja alhot mennä eikä ne uskalla.. semmoset ihmiset jotka ei muuten ehkä äänestäis ollenkaan. Se on niinku se meidän kohderyhmä.”

Anja:

”Ja ennen kaikkea mä olen ollut äärettömän onnellinen siitä, kun mä oon (vaalikampanjan aikana) tuolla nuoria käännänyt, että menkää äänestämään. Mä oon aina niille sanonut, että vaikka sä et äänestäis mua, niin mee äänestää silti... Ja tossa mä kuule tapasin yhdessä kuppilassa yhtenä iltana, kun mä olin jakamassa näitä (vaalimainoksia), niin semmonen pipopää.. just finninaama joka sano, että en äänestä. Sit mä rupesin sen kanssa jutteleen, kuule mitä varten (et äänestä) ja mitä sä teet nyt. Lopputulos oli se, että me sovittiin, että se soittaa mulle vaalien jälkeisenä tiistaina, kun .. sillä oli lastentarhassa oppisopimus ja sit se unohti mennä sinne

töihin ja onneks mä tunnen sen (alueen) työvoimatoimiston johtajan.. niin mä sanoin sille, sä meet sinne takaisin (oppisopimuspaikkaan) ja sä hoidat sen homman. Sit se sano, että anna tänne sun lappus ja mä sanon kaikille mun kavereillekin, että me äänestetään sua.”

”Anja” ja ”Antti” määrittivät itsensä vähemmän poliitikoiksi kuin jotkut puolue-toverinsa, koska heillä vielä oli kyky ja halu aidosti kohdata toisten ihmisten arkipäivä. Antin mukaan politiikan kujanjuoksussa hänen edellään kulkevalla ministeritason poliitikolla ei ole enää menemistä lähiöihin, joissa arki kaatuu rajuna ihmisten päälle.

Kun konstatiivinen tapa tuottaa vaalikampanjointia, tapa jossa poliitikot kampanjoissaan viittaavat (esimerkiksi perheeseen ja arkeen liittyviin) asiakysymyksiin on näyttänyt menettäneen uskottavuuttaan (mitä eroa on ufoilla ja vaalilupauksilla?), nousi viime eduskuntavaaleissa voimakkaasti esiin ostensiivinen tapa tuottaa vaalikampanjointia.

Ostensiivinen, egosentrinen tapa tehdä vaalikampanjaa, kertoa siitä, ”kuka todella olen” kuvailemalla omaa arkea tuli ehdokkaiden keskuudessa suosituksi tavaksi kampanjoida. Esimerkiksi Liisa Koon arjenkuvaus oli lopulta vain näennäisesti omintakeinen tapa kampanjoida, mutta todellisuudessa vuosituhannen viimeisille eduskuntavaaleille tyypillinen keino pyrkiä omasta arjesta eroon kohti politiikan pyhää.

Tämän tulkinnan kautta voidaan hakea vastausta myös siihen, kuka lähtee kujanjuoksuun maallisesta kohti politiikan pyhää?

8.3. Panokset /odotukset politiikasta

Kosituksitoloriski eduskuntavaaliehdokkaaksi näytti haastatteluaineiston perusteella olevan jossain määrin kontekstisidonnainen asia. Sen sijaan siihen, ottavatko eri asteiset poliitikot ”askeleen” eli lähtevätkö ehdokkaina eduskuntavaalikamppailuun, ei näyttäisi vaikuttavan se missä maantieteellisesti kukin eduskuntavaaliehdokkuutta harkitseva henkilö on.

Poliittinen osallistuminen mielletään demokratiassa kaikille vapaasti tarjolla olevana mahdollisuutena. Käytännössä näin ei kuitenkaan näytä tapahtuvan. Tutkimuksessani

ehdokkaat osoittautuivat ihmisiksi, jotka olivat ottaneet tietyn vapausasteensa arjen pakoista (mm. koti, perhe, raha, ansiotyö, opiskelu) tai heidän kohdaltaan arjen pakot olivat tietyssä määrin helpottaneet. He olivat saaneet mahdollisuuden osallistua politiikkaan mm. eduskuntavaaliehdokkaina. Heidän osallistumisestaan ei kahlinnut *keskeinen demokratian pidäke -arki*.

Vastaus siihen, ottaako henkilö ensi askeleen vangenneepiläisesti ajateltuna maallisesta kohti politiikan pyhää näyttäisi löytyvän arjesta ja elämän hallinnasta, siitä, mikä on politiikkaan osallistumista harkitsevan henkilön ajallisesti oman elämänkaaren vaihe, arkipäivän tasolla aikabudjetointi sekä osallistumiskustannukset suhteessa odotuksiin politiikasta. Poliitikka ja osallistuminen ovat elämänkaareen sidottu asia. Kyse on ”elämänpolitiikasta”, jossa elämän reunaehdot korostuvat, jolloin määritelmä, jonka mukaan politiikka on jotakin sellaista mitä ”vapaat miehet antiikin poliiksissa” harjoittavat, näyttäytyy varsin problemaattisena. Käsitys siitä, että politiikka olisi jotain, johon kaikilla olisi yhtäläinen mahdollisuus osallistua, että se olisi yksilöllisen vapaan valinnan tulosta, ei näyttäisi olevan totta.

Timo:

”Mähän olin varakansanedustajana sen yhden kauden. Ja se vähän pelästyttikin, etten mä ollut mitenkään kypsä lähteen Helsinkiin, ja mulla on perhe kuitenkin ollut koko ajan tärkeä, että mä en olis halunnut, että kasvavat lapset kotona, ja mä lähen tonne jonnekin huiteleen. Ei se olis käynyt mun luonteelleni ollenkaan. Ja sitten mä jätinkin seuraavat (vaalit) väliin ja kehitin sitten itseäni ammatillisesti... mulla nuorin poika kesällä täyttää 18 ja mä oon jo opetusluvut sille hankkinut, mä opetan sen vielä ajamaan autoa. Tavallaan se on semmonen, ens keväänä se vasta kirjottaa, mutta perhe on tavallaan ihan uudessa tilanteessa. Tavallaan mä oon nyt valmis ja kypsä lähteen.”

”Hullu saa olla mutta ei tyhmä. Tällä erää elämän- ja taloudellinen tilanteeni olivat sellaiset, että ehdokkuus ja täysmittainen kampanja olivat/ovat mahdollisia. Epäilen vahvasti, että neljän vuoden kuluttua tilanne olisi yhtä hyvä.” (Kansanedustajaehdokkaan sähköpostiviesti sähköpostikeskusteluryhmälleen 3.12.1998).

Ne, jotka miettivät eduskuntavaalitaisteluun ryhtymistä, heille merkitsevintä on, missä elämäntilanteessa he ovat ja kuinka suuria kustannuksia he kussakin vaiheessa elämänsä ovat valmiit maksamaan päästäkseen etenemään poliitikkoina.

Sauli Niinistön kieltäytyminen syksyllä 1999 presidenttiehdokkuudesta, saattoi olla takti- kointia päästä aikanaan ehkä poliittisesti merkittävämpään eli pääministerin tehtävään. Kenties suomalaisen politiikan ”pyhin” ei enää olekaan presidenttiys vaan pääministeriys. On kuitenkin uskottava selitys, että päätökseen vetäytymisestä todella vaikutti ennen kaikkea mahdollisen presidenttiyden vaikutukset perhe- ja yksityiselämään.

”Hehän ovat menettäneet (Niinistön lapset) jo ehkä enemmän kuin puolet ja näin se toinenkin puoli olisi (presidenttinä) ollut invalidi.” (Sauli Niinistö Iltä-Sanomissa 22.9.1999).

Olen tutkimuksessani viitannut myös siihen suureen politiikassa toimijoiden joukkoon, jotka eivät koskaan lähde mukaan politiikan kujanjuoksuun, pyri esimerkiksi eduskun- taan. He ovat arvokas politiikan paikallinen inhimillinen perusaines.

Laura:

”Oletko kiinnostunut menemään valtakunnanpolitiikkaan? En, elikä nimenomaan kunnallispolitiikkaa. Mä luulen, että en varmasti ole mikään erikoisuus tässä naisten ryhmässä nimenomaan, eli mulla ei ole ambitioita sen enemmäks kun mitä mä tar- vitsen vaikuttaakseni siihen lähiympäristöön jossa mä elän.”

Eri ihmiset asettavat eri määrän ja erilaisia odotuksia politiikkaa kohtaan. Kyse on siitä, miten pyhänä ihmiset politiikkaa pitävät. Mikäli politiikka mielletään hyvin sakraalina, pyhänä ja tavoittelemisen arvoisena, sen myös ottaa hyvin vakavasti ja siihen on valmis sijoittamaan paljon aikaa ja rahaa. Mikäli politiikassa ei näe mitään pyhää tai arvokasta, on siihen satsattu raha- ja aikamäärä myös todennäköisesti vähäinen.

Vaalit ja vaalikampailu voidaan rinnastaa hääseremonioihin ja avioliittoon. Mikäli avioliit- toa pidetään hyvin pyhänä ja arvokkaana, on henkilö valmis satsaamaan hääseremonioi- hin paljon panoksia hankkiakseen rituaaliin komeat puitteet. Jos taas avioliittoa ei pidetä erityisen pyhänä, mikäli ajatellaan, että mennäänpä naimisiin ja kokeillaan miten sujuu - jos ei suju niin erotaan - heijastuu myös tämä avioliiton solmimisseremonioihin. Jälkim- mäisessä tapauksessa myöskään avioliiton epäonnistuminen ei ole suuri pettymys tai me- netys, kuten ensimmäisessä tapauksessa, jossa liiton särkyminen saattaa olla traumaatti- nen tapahtuma, josta ei toivuta koskaan.

Samoin silloin kun politiikkaa koetaan hyvin vakavasti, hyvin sakraalina tai kun odotukset politiikasta ovat hyvin epärealistisia, myös pettymys politiikkaan tai pettymys siinä epäonnistumisesta voi olla hyvin suuri. Ei ikinä enää naimisiin! Ei ikinä enää politiikkaan!

”Ei vaalien jälkeisessä masennuksessanikaan ole ollut kysymys ainoastaan siitä, että olen syvästi halveksunut itseäni oltuani niin typerä, että lähdin julkisesti hakemaan moista työpaikkaa. Masennukseni ja itseinhoni on aiheutunut paitsi em. typeryydestä myös siitä, että 22.3.1999 ei minulla ollut mitään havaintoa siitä, miten korvaan menetetyt rahasumman + kehitän itselleni jotain järjestäytynyttä teke- mistä + saatan vaalien takia laiminlyödyn perhe-elämän takaisin raiteilleen.” (Eduskuntavaaliehdokkaan viesti sähköpostikeskusteluryhmäleen 21.12.1999).

Tutkimuksessani olen tarkastellut pääasiassa ensimmäistä kertaa eduskuntaan pyrkiviä ensimmäisen ensiaskeleen ottajina kohti politiikan pyhää. Heistä ne, jotka pääsivät eduskuntaan, onnistuivat tässä ensiaskeleen ottamisessa, mutta heilläkin kansanedustajina politiikka tulee uudelleen maallistumaan vaatien uutta siirtymää, uuden askeleen ottamista.

Poliitikko-määritelmä on kuin veteen piirretty viiva. Se on määrittelykysymys. Tutkimuksessa osa eduskuntaan pyrkivistä kieltäytyi olemasta poliitikko, vaikka eduskuntaan olikin pyrkimässä. Myös se, mihin määritellään ensiaskeleen ottaminen poliitikkona, on määrittelykysymys. Määrittelin edellän ensiaskeleen ottamisen kohti politiikan pyhää kohtaan, jossa henkilö pyrkii eduskuntaan. Yhtä hyvin ensiaskeleen ottaminen poliitikkona voitaisiin määritellä kohtaan, jossa henkilö äänestää ensimmäistä kertaa.

Ilmari Kiannon Punainen viiva kuvaa Topin ja Riikan sekä heidän perheensä köyhää elämää Korpi-Kainuun erämaassa Suomen historian ensimmäisiä eduskuntavaaleja edeltävänä talvena. Kuvausta voidaan pitää myös kahden aikuisen ihmisen kasvuna poliitikoiksi. Topi ja Riika kuulevat ensimmäistä kertaa sosialidemokratiasta ja punaisen viivan vetämisestä. Vaalit merkityksellistyvät kahdelle ihmiselle arkeen astuvana toivona ja lupauksena paremmasta huomisesta, leivästä ja puhtaasta paidasta. Samalla Topi ja Riika havahduttavat ymmärtämään, ettei heidän henkilökohtainen kurjuutensa ja onnettomuutensa ole pelkkä kohtalo, vaan että se on poliittinen ja yhteiskunnallinen kysymys. He alkavat ymmärtää oman arkielämänsä poliittisena.

”Kyllä hän (Topi) näki ja tunsu tämän oman pirttinsä kaiken surkeuden, lastensa repaleisuuden ja puolinälkäisyyden, ja liiankin hyvin ymmärsi, miksi Riikan kuoppaisista silmistä äsken tuolla saunan kynnyksellä oli puristunut kyynelkarpalot ja miksi eukko pyrki olemaan niin kipperä kieleltään, josta kaikki saivat kärsiä, kyllä hän kaiken tämän mielessään käsitti, mutta hän katseli ilmiötä vähän eri valossa kuin ennen, hänen järkeensä oli iskenyt nujertava totuus, että ihmisen ulkoinainen häädänalaisuus ei ollutkaan mikään elinkautistuomio vaan että köyhyydestään kärsineen oli pakko päästä parempaan asemaan ja varmempaan leipään. Tämä muutos oli tapahtuva semmosella tulimmaisen tempauksella, ettei maailma mokomata ennen ollut aavistanutkaan, ja sen tempauksen oli toimittava hän, Topi Romppanen.” (Kianto1909, 76).

Topista ja Riikasta tuli poliitikkoja heidän noustessaan vaaliurnille. Määritelläänkö ihmisen ensiaskel kohti politiikan pyhää otetuksi vaiheessa, jossa hän ensimmäisen kerran käy äänestämässä vai hetkenä, jona hän päättää asettua ehdokkaaksi vaaleihin, on tulkinnanvaraista. *Sen sijaan oleellista on, että kummassakin tapauksessa vaalit ovat se apparatus ja punaisen viivan vetäminen se rituaali, jonka kautta siirtymä tapahtuu.*

”Kumma paikka se kuulostaa se valtion vaali olovan eikä sitä äkkinäinen ymmärrä ennen kun ite näköö. Hokevat sinne aituutettavan karsinoita, joihin itsekuhi saapi lyhyistyä niin kuin kuurupiiloon ja sieltä sitten eäni mölätetään.” (Mt.,124).

Äänestäjän tulkitseminen tietyn asteen poliitikoksi näyttäisikin kyseenalaistavan sen Duvergerin ajatuksen, jonka mukaan jokaisessa sosiaalisessa ryhmässä - pienessä ja suurassa, alkukantaisessa ja korkeatasoisessa, tilapäisessä ja pysyvässä syntyy perustava ero hallitsevien ja hallittujen välillä (Duverger 1955). Äänestäjän tulkitseminen tietynasteiseksi poliitikoksi, tiettyyn kohtaan tietynpituista politiikan helminauhaa asettuvaksi toimijaksi, ei istu hallitsija-alamainen kahtiajakoajatteluun. Sen sijaan voidaan ajatella, että on olemassa eriasteisia poliitikkoja, joilla on enemmän tai vähemmän valtaa vaikuttaa asioihin ja ihmisiin; eriasteisia poliitikkoja, jotka suhtautuvat politiikkaan joko suurella intensiteetillä ja suurin odotuksin tai pienellä intensiteetillä ja pienin odotuksin.

Tähän liittyy läheisesti kysymys siitä, miten valta käsitteellistetään. Valtaa ei, kuten edellä olen todennut, tule käsittää tiettyjen henkilöiden tai organisaatioiden ominaisuuksina tai omaisuutena. Sen sijaan ihmisillä eriasteisina poliitikkoina sekä erilaisissa rooleissa ja vuorovaikutustilanteissa on enemmän tai vähemmän valtaa suhteessa tiettyihin asioihin tai ihmisiin. Kuten ei ole olemassa hallittuja ja hallitsijoita, ei ole myöskään olemassa ”valtiaita” (vallan omistajia) ja vallattomia (valtaa omistamattomia).

8.4. Seurustelu suhtautumistapana todellisuuteen

Kuten henkilön ehdokkaaksi eduskuntavaaleihin asettumispäätökseen vaikuttaa kyseisen henkilön elämäntilanne, odotukset politiikasta ym., niin myös päätös äänestämisestä on riippuvainen siitä elämäntilanteesta, missä kukin äänestäjä vaalipäivänä on, ja siitä kuinka suuria kustannuksia (aika, raha) äänestämisestä koituu suhteessa politiikkaa kohtaan asetettuihin odotuksiin, siihen kuinka sakraalina äänestäjä politiikkaa ja äänestämistä poliittisena rituaalina pitää.

Punaisen viivan Topi ja Riika olivat valmiit lähes mihin uhrauksiin tahansa, päästäkseen vetämään punaisen viivan, koska odotukset politiikasta ja äänestämistä seuraavasta hyvästä olivat hyvin korkealla.

”Kyllä nyt tänä talvena täytyy verot suorittaa ja kiskoa raha vaikka kiven raosta, jotta köyhimmätkin pääsee äänestämään... Topi oli kuunnellut eri mielipiteitä ja ajatellut omaa kohtaansa ja sitä punaista viivaa. Hän kynsi korvantauksiaan, ja kylmä hiki kihoili hänen ohimoillaan. Lausahti matalalla äänellä: Olisi minulla linnunraatoja siksi verran jotta parin vuon verojen tukkeeksi. Vaan mistäpä sitten vellijauhot?” (Kianto 1909, 47).

Politiikkaa ja äänestämistä saatetaan joidenkin äänestäjien taholta pitää siinä määrin itseisarvona, sakraalina sinänsä, että vaaliuurnille mennään, vaikka äänestäjien ja ehdokaiden välinen seurustelu ei olisikaan kovin onnistunutta.

Simmelin mukaan onnistuessaan seurustelussa toteutuu onnistunut distanssin otto elämään. Simmelin mukaan tyylyttely, etäisyydenotto, pinnallisuus ja naamiot ovat sopeutumismuotoja moderniin maailmaan. Kuten Noro on todennut, seurustelu on ”vakavien eettisten ongelmien esteettinen representaatio, mutta samalla myös yhteiskuntaidealin miniatyyrikuva, ideaalin, jossa ollaan näistä sidoksista vapaita”. (Noro 1997, 224- 225).

Seurustelussa on kyse onnistuneesta distanssin otosta elämään. Siinä tehdään kompromissi, jossa säilytetään sekä välttämätön pinnallisuus että yhteys elämään Noro on todennut, että ” onnistunut distanssi on symbolinen peli, jonka esteettisessä viehätöksessä kasautuu sublimoituna koko yhteiskunnallisen olemisen rikkauden symboliikka”. (Noro 1997, 223-226).

Vaalikampanjoinnissa seurustelu saattaa olla, Noroa edelleen lainatakseni, vain jokin negatiivinen seikka tai pelkkää konventionalismia. Parhaimmillaan seurustelu on kuitenkin vapauttava symbolinen peli, jossa koko elämän paino realisoidaan. ”Se on sublimaatio ja ohennus.” Punaisen viivan Topille ja Riikalle agitaattorin sanat, tietyt ”pinnalliset elementit” olivat oikeassa suhteessa Korpiloukon asukkaiden elämän todellisuuteen. Topille ja Riikalle, keskellä puutetta ja kurjuutta Kainuun erämailla, vaalikampanjaseurustelu oli sellaista kuin Noro on simmeliläisittäin todennut ”seurustelu.. ei ole vain henkiinjäämistä vaan tuottaa myös iloa ollessaan ”das Befreiende und Erleichtende”, vapauttava ja helpottava”. (Mt., 226).

Miten onnistunutta seurustelua ehdokkaat vuoden 1999 eduskuntavaalikampanjan aikana kävivät äänestäjien kanssa? Miten uskottavia ehdokkaat olivat äänestäjien silmissä? Kuinka hyvin ehdokkaat saivat puhuteltua erilaisia äänestäjiä eri tilanteissa maaseudulla ja kaupungeissa? Missä määrin vuoden 1999 eduskuntavaaleissa käyty seurustelu oli vapauttavaa tai nautinnollista, missä määrin pelkkää farssia? Vaaleissa seurustelu näyttäisi olevan yhä enenevässä määrin tasapainoilua oikeanlaisen distanssin oton elämään ja pinnallisuuden välillä.

Vaalikampanjan aikana ja sen jälkeen politiikan kommentaattorit toivat esiin vaalikampain innottomuuden ja särnättömyyden, sen että eri puolueet eivät erotu, eivätkä halua erottua toisistaan eri syistä. Myös kansalaisten on kommentoitu suhtautuvan politiikkaan joko välinpitämättömästi tai naureskellen sille (esimerkiksi Helsingin Sanomat 7.9. ja 17.9.1999).

Missä määrin äänestäjien ja ehdokkaiden välisen seurusteluyhteyden epäonnistumisen tai katoamisen kommentoiminen on muoti-ilmiö, missä määrin totta, on kysymys johon tämän tutkimuksen puitteissa ei ole mahdollista tyhjentävästi vastata, koska äänestäjiä ei ole kuultu, mutta ainakin omissa silmissäni poliitikkojen ostensiivinen tapa tehdä kampanjaa arkiteemaa hyväksi käyttäen, esittäytymällä arjen asiantuntijoina vaikutti useimmissa tapauksissa keinotekoiselta ja epäuskottavalta. Kuka usko, että sivun 114 kuvat ovat totta?

Tutkimuksessani jätin tietoisesti vaalitutkimukselle tyypillisen äänestäjälähtöisen lähestymistavan pois. Halusin tarkastella vaaleja sen sijaan ehdokkaiden näkökulmasta. Tämä

lähtökohta piti sisällään sen valtio-opille tyypillisen asetelman, jossa tunnistetaan kaksi kategoriaa, äänestäjät-äänestettävät tai hallitut-alamaiset.

Tämän tutkimuksen eräänä tuloksena voidaan kuitenkin pitää em. kahtiajaottelun epä-relevanttiutta. Äänestäjiä tässäkin tutkimuksessa olisi voitu kuulla, mutta ei hallittuina, jonkinlaisina politiikan ”uhreina” vaan tietyn asteisina poliitikkoina tai tietoisesti ei-poliitikkoina.

Kuten on olemassa eriasteisia poliitikkoja, joille politiikka merkityksellistyy eri tavoin, on myös olemassa politiikanteon erilaisia rooleja kuten äänestäjä, kansanedustajaehdokas, presidenttiehdokas, ministeri ym. Yksi henkilö voi olla erilaisissa politiikanteon rooleissa joko samanaikaisesti tai peräkkäin. Esimerkiksi Tarja Halonen on vuoden 1999 aikana ollut/on eri rooleissa: kansanedustajaehdokkaana, kansanedustajana, ulkoministerinä ja presidenttiehdokkaana, todennäköisesti myös äänestäjänä. Näissä eri rooleissa politiikkaa representoidaan eri tavoin, mutta väitän, että politiikkaa merkityksellistyy tietylle henkilölle, tietylle poliitikolle tietyllä tavoin, riippumatta siitä, missä roolissa hän kulloinkin on. Esimerkkihenkilölle, tälle tietyn-asteiselle poliitikolle politiikan ethos on tietynlainen, ja siihen vaikuttaa ”aste”, jossa hän poliitikkona on, ei niinkään se, missä roolissa hän milloinkin esiintyy.

Kuten jo edellä olen todennut, oleellista on tehdä ero politiikan eri roolien ja poliitikkoasteen välillä. Jälkimmäinen kertoo jotakin politiikan ethoksesta, mentaalitason positioista ja näkemyksistä, joilla ihmiset jäsentävät itseään ja politiikkaa. Edellinen jää konkreetian tasolle, se on tietynlaista politiikan representaatiota tietynlaisissa vuorovaikutustilanteissa.

8.5. Homo Viatoren kotiinpaluu

Entä sitten kun vaalien kujanjuoksu on loppu, kun henkilö luopuu leikistä, poliittisesta urastaan joko vapaaehtoisesti tai huonon vaalimenestyksen jälkeen? Poliittikaan menestyksellisen ensiaskeleen ottanut poliitikko on kuin se keskiaikainen Homo Viator, joka lähtee pyhiinvaellusmatkalle kohti politiikan ihmeellistä maailmaa, kohti uusia seikkailuita. Matkalle lähdettyään poliitikot, politiikan Homo Viatorit ovat tavoittamattomissa.

Tämä tavoittamattomuus perustuu siihen, että poliitikot uransa aikana ovat oman organisaatiokulttuurinsa vankeja, siinä määrin oman politiikan maailman arvojen ja normien sokaisemia, etteivät he oikeasti halua puhua samaa kieltä yleisönä kanssa. He puhuvat politiikan kieltä, jota ei olekaan tarkoitettu ymmärrettäväksi. Poliitikkoja voi siten puhutella joko matkansa alkutaipaleella kohti politiikan pyhää tai kun he ovat palanneet matkaltaan takaisin.

Politiikasta putoaminen, paluu takaisin on usein kuvattu hyvin traagisena ja angstisena kokemuksena poliitikolle, ikään kuin todellista paluuta ei olisi. Menomatalla tapahtuneet siirtymät tapahtuvat kotimatalla takaisin päin. Tulotason putoaminen, yhteiskunnallisen statuksen menettäminen ym. yhdessä epäonnistujaksi leimautumisen kanssa tekevät paluusta usein vaikean, joskus mahdottoman. Paluu takaisin tietyn aikajakson, tiettyjen ura-kaarien jälkeen näyttäytyy Suomen poliittisessa kulttuurissa häpeällisenä vaikka se voisi olla täysin normaali, ainoa mahdollinen käytäntö.

Suomen poliittiselle kulttuurille on ollut ominaista kansanedustajien rekrytoituminen varsin tasaisesti kaikista yhteiskuntaluokista. Sen sijaan esimerkiksi Ranskassa valtakunnan politiikan huipulle rekrytoidutaan etupäässä ylemmistä yhteiskuntaluokista, tiettyjen arvostettujen yliopistojen kautta (Jenson & Sineau 1994, 247). Tällöin putoaminen politiikasta ei merkitse välttämättä putoamista varallisuustasossa tai yhteiskunnallisessa statuksessa.

Kertomukset politiikan todellisuudesta voivat muuttua ”kotiin paluun” jälkeen. Kertomukset voivat olla kertomuksia politiikanteon raakuudesta, epäoikeudenmukaisuudesta, tyhjänpäiväisyydestä, epä-älyllisyydestä tai sitten vain selviytymistarinoita; elämää on olemassa politiikan jälkeenkin. Esimerkiksi Arja Alhon kirjaa *Kafka kävi meillä* (1997) voidaan lukea sivistyneen eurooppalaisen naisen matkana politiikan brutaaliin maailmaan ja sieltä takaisin *-arkeen*.

”Kasvattavatko nämä koettelemukset minusta joutsenen ja kestänkö tulevan kylmän talven? Kaikki tuntuvat sanovan minulle, että näillä kaikilla tapahtumilla on tarkoitus. Toisin sanoen, onko mitään tehtävissä mielikuvien muuttamiseksi niin, että edes minut tuntevat ystävät tunnistaisivat poliitikko Arja Alhon (sd) ihminen Arja Alhoksi?” (Alho 1997).

”Eroa seuranneesta viikonlopusta tuli surkea. Ihmiset olivat toki tavattoman myötätuntoisia, ja ystävät olivat jäljellä, mutta missä olivat työtoverini? Kukaan ei soittanut, kukaan ei halunnut tietää minusta mitään? Aloin tuntea itseni yhä enemmän ja enemmän epähenkilöksi Sitten tapahtui jotain kovin ihanaa. Ystävät tulivat meille. Me halusimme toisiamme. Minä kerroin kaiken mitään salaamatta ja mitään poisjättämättä - ja me nauroimme itsemme kipeiksi. He valoivat meihin kumpaankin rohkeutta. He paloivat halusta tehdä jotain. On minulla melkoinen tiimi! Petteeriä helpotti. Mummi rauhoittui. Essi ja Erno kysyivät, miksi te nauroitte niin paljon. Siksi, että yksi tähti riittää rikkomaan pimeään.” (Mt.).

Teoksessaan *Terveenä laitoksessa* (1995) Jörn Donner kertoo kahdeksasta vuodestaan kansanedustajana sekä niistä syistä, joiden vuoksi hän halusi pois politiikan oravapyöräksi kutsumastaan tilasta.

”Monet pitävät eduskuntaan pääsyä poliittisen uran huippukohtana (tai väliasemana, jos tavoitteena on päästä hallitukseen), jota on edeltänyt monien vuosien sitkeä työ kunnallisella tai alueellisella tasolla tai virka-asemassa.... Poliitiikan puutarhurien ja itseni välillä oli kuitenkin melkein ylittämätön kuilu.. itse huomasin pian, että eduskunta oli olennaisilta osiltaan reaktiivinen laitos. Se oli turhauttava kokemus aktiiviselle ja jossain määrin omaa kohtaloaan ohjanneelle ihmiselle.. Heijastuman tästä todellisuudesta, johon Ruotsissa sain tuntuman, koen eduskunnassa katsellesani tiettyjä ministereiksi kohonneita kollegoitani... heitä ei tavoita puhelimitse, he eivät itse soita koskaan. He ovat hyvin kiireisiä ja hyvin tärkeitä... kun yritän päästä perille, mitä he todella tekevät, siitä on vaikea saada selkoa. . Toimenkuvaan näyttää kuitenkin kuuluvan, että on jollain näkyvällä tavalla yritettävä hyödyntää omaa puoluetta, omaa vaalipiiriä, omia valitsijoita...Kaikki nämä tyhjät päivät (eduskunta)talossa. Kaikki nämä ryhmäkokoukset, istunnot, nämä loputtomat sanat, jotka eivät sano mitään... Poliittinen todellisuus, sekä kunnallisella että valtakunnan tasolla, on yllättävän usein ajanhaaskuuta, odottelua, sisällöttömiä keskusteluja ja huonoa teatteria. Se, mikä on olennaista, hajoaa palasiksi.. Tämä etäisyys maailmaan joka ei ole omani. Mikä on minun maailmani, minun varsinainen maailmani? Kaikki nämä aluttomat ja loputtomat keskustelut.” (Donner 1995).

8.6. Tutkimusnäkökulmat tulkinnan työkaluina

Tutkimuksessani pyrin etsimään uusia näkökulmia vaalitutkimukseen. Tarkastelin perinteisen vaalitutkimuksen sijaan vaaleja kolmesta vaihtoehtoisesta näkökulmasta käsin: siitymäreittien mahdollistajana, poliittisena osallistumisena ja seurusteluna. Tämän mahdollisesti etnografisen tutkimusotteen valitseminen. Valitsemani näkökulmat osoittautuivat

hyviksi tulkinnan välineiksi. En pysty osoittamaan, että toinen näkökulma olisi ollut toista tulkinnallisesti antoisampi. Sen sijaan näkökulmat toimivat toisiaan täydentävinä ja toisensa osiksi asettuvina. Toivon, että tämä tutkimus voisi toimia jonkinlaisena päänavauksena erilaisten uusien näkökulmien ja perspektiivien kokeiluun vaalitutkimuksenkin alalla.

8.7. Etnografinen prosessi

Tieteellisiä tekstejä voidaan lukea kirjallisuutena. Entä voidaanko kirjallisuutta lukea tieteenä? Politologian alan valtadisiplini on korostanut oman tutkimusalan tieteellisyyttä tuottamalla tietäntyyppistä (maskuliinista) genretyyppiä.

Ilmari Kiannon teos *Punainen viiva* on eräs tulkinta vaaleista tietystä historiallismaantieteellisessä tilanteessa. Se ei ole tieteellistä tekstiä vaan kaunokirjallisuutta, mutta se on tietyn henkilön tulkinta tietystä todellisuuteen ilmiöstä maustettuna kuvitteellisina ihmisinä ja kuvitteellisina arkipäivän tapahtumina. Kirja kuvaa erinomaisesti vuosisadan alun Suomen yhteiskuntarakennetta, sukupuolten välistä työnjakoa agraariyhteiskunnassa, vaalien merkitystä uutena yhteiskunnallisena instituutiona ihmisille, sosialidemokraattisen puolueen luomia yleisösuhteita, vaalikampailun sisältöä ja muotoa ym. Tekstissä on löydettävissä se, miten vaalikampanjoinnissa tuotettiin simmeliläisittäin ymmärrettynä seurustelua ja minkälaisia poliittisia rituaaleja vaaleissa esiintyi. *Punainen viiva* on subjektiivinen näkemys vuoden 1906 eduskuntavaaleista Itä-Suomen maaseudulla.

Punainen viiva kertoo enemmän vaaleista kuin äänestysaktiivisuudesta ja puoluekannatuksesta kertovat vaalitulokset. Teoksen voisi ehkä rinnastaa viime vuosisadalla kirjoitettuihin semi-etnografioihin, joissa vapaasti sekoitettiin historiallisten tosiasioiden kuvaaminen ja kuvitteelliset tapahtumat. Näissä etnografioiksi puetuissa romaaneissa tavoitteena oli Pálssonin mukaan kaukaisten maiden ja paikkojen eksoottisen toisuuden korostaminen ja kuvaaminen (Pálsson 1993, 6-8).

Punainen viiva on kuvitteellisista henkilöistä ja heidän arkielämän tapahtumisen kuvaamisesta huolimatta Ilmari Kiannon versio totuudesta, siitä mikä oli politiikan ja vaalien ethos tiettyä aikana tiettyssä paikassa.

Denzin on jakanut nykyhetken etnografit kahteen kastiin, realisteihin ja kulttuurifenomenologeihin: ”The realists see stories in society, waiting to be written, and the phenomenologists write from inside out, their stories told so the new writing always carries traces of autoethnography, the personal memoir, and the confessional”... ” truth and facts are socially constructed, and people build stories around the meanings of facts” (Denzin 1997, 201). Denzin on määritellyt etnografian tehtäväksi kerätä ja kertoa monet versiot totuudesta. Jaan Denzinin kanssa näkemyksen, jonka mukaan totuus on aina henkilökohtaista ja subjektiivista. Se on aikaan, paikkaan ja ihmisiin sidottua.

Lopulta tieteellisen ajattelun eri koulukuntien väliseksi taisteluksi jää, voitaisiinko Kiannon tekstiä lukea joko tiettyä ilmiötä kuvaavana etnografiana tai palssonilaisittain semi-etnografiana vai olisiko teksti mahdollisesti ”etnografian raaka-ainetta”. Etnografisena raaka-aineena Punaisesta viivasta voitaisiin kirjoittaa tieteelliset mittapuut täyttävä etnografia, kun tekstiä luettaisiin ja tulkittaisiin tietynlaisia tieteen sääntöjä noudattamalla. Eli mikäli etnografi tekee Kiannon tekstistä tulkinnan eli tulkinnan tulkinnan, voiko siitä tiettyjen ehtojen vallitessa tulla tiedettä vai onko se tiettyjen ehtojen vallitessa jo tiedettä?

Etnografinen kirjoittaminen on prosessi, jossa kuljetaan rajoilla. Kyse ei ole tieteen ja epätieteen välisistä riskirajoista. Mieluummin kyseessä on prosessi, jossa rajojen koetelemisessä on kyse uudenlaisten tutkimuskohteiden, -aineistojen ja perspektiivien valinnasta ja sitä kautta ymmärryksen laajentamisesta kääntämällä asioita ylösalaisin. Eikö siitä juuri tieteessä lopulta ole kyse?

”Among the various things - more or less reverent - that can be said about science is that it is a collection of stories about how the world is made, and that a number of these stories are nothing but scientific fairy tales.” (Gherardi 1993, 38).

KIRJALLISUUS

Abélès, M. Political Anthropology: New Challenges, New Aims.

Julkaisussa International Social Science. Journal 153, September 1997.

Alho, A. Kafka kävi meillä. Tammi. Jyväskylä 1997.

Almond, G.A., Verba, S. The Civic Culture. Princeton University Press. Princeton 1965.

Anderson, B. Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism. Verso. London and New York 1983.

Arnold, C.C. Introduction. Teoksessa The Realm of Rhetoric: Chaim Perelman. University of Notre Dame Press. Notre Dame, London 1982.

Carver, T. & Hyvärinen, M. (toim.): Interpreting the political. New Methodologies. Routledge. London and New York 1997.

Cassirer, E. The Philosophy of Symbolic Forms , vol. 2. Mythical Thought. Yale University Press. New Haven 1955.

Clifford, J. The Predicament of Culture. Harvard University Press. Cambridge, MA 1988.

Curtis, G. L. Election Campaigning Japanese Style. Kodansa International ltd. Tokyo, New York and San Francisco 1983.

Czarniawska-Joerges, B. Culture is the Medium of Life. Teoksessa Reframing Organizational Culture (toim.): Peter J. Frost, Larry .F. Moore, Meryl R. Louis, Craig C. Lundberg, Joanne Martin. Sage. Newbury Park 1991.

Denzin, N. K. Interpretive Ethnography. Ethnographic Practices for the 21st Century. SAGE Publications, Inc. United Kingdom 1997.

Donner, J. Terveenä laitoksessa. Katkelmia muistista. Otava. Keuruu 1995.

Duverger, M. Poliittiset järjestelmät, (suom. Jussi Teljo). WSOY. Juva 1955.

Eräsaari, L. Kohtaamisia byrokraattisilla näyttämöillä. Gaudeamus. Tampere 1995.

Gherardi, S. Gender Symbolism and Organizational Cultures. Sage. London 1995.

Hagström, J. Tracing the trail of 1992's political consultants. Teoksessa The Finish line. Covering the campaign's final days. (toim.): M. FitzSimon. The Freedom Forum Media Studies Center. New York.

Hirdman, Y. Genussystemet. Teoksessa Demokrati och makt I Sverige. Maktutredningens huvudrapport. Statens offentliga utredningar 1990:44. Stockholm 1990.

Hietala, V. Ruudun hurmaa. Johdatus TV-kulttuuriin (toim): Elina Saksala. YLE-opetuspalvelut. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä 1996.

Hyryläinen, T. Toiminnan aika. Tutkimus suomalaisesta kylätoiminnasta. Vammalan kirjapaino Oy. Vammala 1994.

Isotalus, P. (toim.): Kaveri vai Peluri. Poliitikko mediassa. Kirjakas Ky. Estonia 1998.

Jenson, J., Sineau, M. The same or different? An unending dilemma. Teoksessa Women and politics worldwide (toim.): Barbara J. Nelson ja Najma Chowdhury. Yale University Press. New Haven and London 1994.

Julkunen, R. Suomalainen sukupuolimalli - 1960-luku käänteenä. Teoksessa Naisten hyvinvointivaltio (toim.): Anneli Anttonen, Lea Henriksson, Ritva Nätkin. Vastapaino. Tampere 1994.

Karjalainen, P.T. Aika, Paikka ja muistin maantiede. Teoksessa Tila, paikka ja maisema. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen (toim.): Tuukka Haarni, Marko Karvinen, Hille Koskela, Sirpa Tani. Vastapaino. Tampere 1997.

Kertzer, D. I. Ritual, Politics & Power. Yale University Press. New Haven and London 1988.

Keränen, M. Football as a Field of Power, A Finnish gaze. Teoksessa Strangers in Sport, Reading classics of social thought (toim.): Veijola, Soile & John Bale ja Esa Sironen. Department of social policy, University of Jyväskylä, working papers no 91, 51-56. 1995a.

Keränen, M. Yksityisen ja julkisen muuttuvat rajat. Teoksessa Naiset yksityisen ja julkisen rajalla (toim.): Leena eräsaari, Raija Julkunen, Harriet Silius. Vastapaino. Tampere 1995b.

Keränen, M. Tieteet retoriikkana. Teoksessa Pelkkää retoriikkaa? Vastapaino. Tampere 1996.

Keränen, M. Mapping women, mapping the self. Representations of women in participation studies. Teoksessa Interpreting the political, New methodologies (toim.): Terrell Carver ja Matti Hyvärinen. Routledge. London and New York 1997.

Kianto, I. Punainen viiva. Kustannusosakeyhtiö Otava. Helsinki 1977.

Knuutila, S. Aristoteles. Teoksessa Poliitiikan teorian klassikkoja (toim.): Jukka Kanerva. Gaudeamus. Hämeenlinna 1984.

Kuusisto, R. Sodan retoriikasta. Teoksessa Pelkkää retoriikkaa? Vastapaino. Tampere 1996.

Martin, E. "The Egg and the Sperm: How Science has Constructed a Romance Based on Stereotypical Male-Female Roles. Julkaisussa *Signs, Journal of women in culture and society* (toim.): Ruth-Ellen Boetcher Joerges ja Barbara Laslett. Volume 16, number 3. 1991.

Majoinen, K., Hänninen-Salmelin, E. *Naiset paikallispolitiikassa. Näkökulmia naisiin - politiikan prosessin kehittäjinä, vetäjinä ja arjen johtajina.* Suomen kuntaliitto. Helsinki 1998.

Mills, C. W. *Situated Actions and Vocabularies of Motive.* Teoksessa *Language and Politics* (toim.): Michael J. Shapiro. Basil Blackwell Publisher Ltd. Oxford 1984.

Nordberg, T. *Yhtyneet Paperitehtaat Osakeyhtiö 1952 - 1969 Juuso Waldenin aikaan.* UPM-Kymmene. Valkeakoski 1998.

Noro, A. *Georg Simmel - muotojen sosiologiasta moderniteetin diagnoosiin.* Teoksessa *Sosiologian klassikot.* Tammer-Paino Oy. Tampere 1997.

Nousiainen, J. *Suomen poliittinen järjestelmä.* WSOY. Juva 1985.

Paakkunainen, K. *Yhteisten asioiden hoitamisesta likaiseen peliin. Empiirinen teksti-tulkinta nuorten politiikkakäsityksistä. Yleisen valtio-opin lisensiaatintutkimus.* Helsingin yliopisto 1991.

Palonen, K., Summa, H. *Johdanto: retorinen käänne?* Teoksessa *Pelkkää retoriikkaa.* Vastapaino. Tampere 1996.

Palonen, K. *Vaalit, demokratisointi ja temporalisointi. James Bryce ja Max Weber politiikan kontingenssista.* Julkaisussa *Tiede ja edistys, Monitieteinen aikakauslehti* 1/97.

Pálsson, G. *Introduction: beyond the boundaries.* Teoksessa *Beyond Boundaries. Understanding, Translation and Anthropological Discourse* (toim.): Gísli Pálsson. Berg Publishers Limited 1993.

Parvikko et al. Teoksessa *Politiikka pois paikoiltaan. Sakari Hännisen juhla-kirja (toim.):* Tuija Parvikko, Kari Palonen, Leena Eräsaari. *Valtio-opin julkaisuja 73.* Jyväskylän yliopisto. Jyväskylän yliopistopaino. Jyväskylä 1998.

Pekonen, K. Max Weber. Teoksessa *Politiikan teorian moderneja klassikkoja (toim.):* Jukka Kanerva. *Gaudeamus.* Helsinki 1989.

Pekonen, K. Symbolinen modernissa politiikassa. *Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja (25).* Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä 1991.

Pesonen et al. Teoksessa *Vaalikansan äänivalta. Tutkimus eduskuntavaaleista ja valitsijakunnasta Suomen poliittisessa (toim.):* Pertti Pesonen, Risto Sänkiaho, Sami Borg. *WSOY.* Porvoo, Helsinki, Juva 1993.

Rantalaaho, L. Sukupuolisopimus ja Suomen malli. Teoksessa *Naisten hyvinvointivaltio (toim.):* Anneli Anttonen, Lea Henriksson, Ritva Nätkin. *Vastapaino.* Tampere 1994.

Räsänen, T. Jämsänkosken ja Koskenpään historia 1925-1976. *Valkeakosken kirjapaino.* Valkeakoski 1986.

Saarinen, A. Naiset sosiaalisena vapaapalokuntana - filantropia 1800-luvun lopun Tampereella. Teoksessa *Naisten hyvinvointivaltio (toim.):* Anneli Anttonen, Lea Henriksson, Ritva Nätkin. *Vastapaino.* Tampere 1994.

Shapiro, M. J. (ed.). Teoksessa *Language and Politics.* Basil Blackwell Publisher Ltd. Oxford 1984.

Skinner, Q. Some problems in the analysis of political thought and action. Teoksessa *Meaning and Context. Quentin Skinner and His Critics (toim.):* James Tully. *Polity Press.* Cambridge 1988.

Summa, H. Kolme näkökulmaa uuteen retoriikkaan. Teoksessa *Pelkkää retoriikkaa.* *Vastapaino.* Tampere 1996.

Swartz, M.J., Turner, V.W., Tuden, A. Political Anthropology. Aldine Publishing Company. Chicago 1966.

Tani, S. Maantiede ja kuvien todellisuudet. Teoksessa Tila, paikka ja maisema. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen (toim.): Tuukka Haarni, Marko Karvinen, Hille Koskela, Sirpa Tani. Vastapaino. Tampere 1997.

Uusi sivistyssanakirja (toim.): Annukka Aikio. Uusinut Rauni Vornanen. Otava. 1998.

van Gennep, A. The Rites of Passage. Routledge & Kegan Paul Ltd. Great Britain 1965.

Weber, M. Political Writings (toim.): Peter Lassman ja Ronald Speirs. Cambridge University Press. Cambridge 1994.

Writing Culture. The Poetics and Politics of Ethnography (toim): James Clifford ja George E. Marcus. University of California Press. Berkley and Los Angeles 1986.